

กิตติกรรมประกาศ

342 ๙๙๖-๓๐๑๖

ด้วยแรงบันดาลใจให้เกิดจิตสาน尼克แห่งคุณค่าของประเพณี ที่บรรพบุรุษได้สั่งสมเอาไว้ในอดีตอันยาวนานจนถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นการศึกษา และอนุรักษ์ประเพณี ที่ดีงามอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอีสาน คณะผู้วิจัยฯ ตระหนักถึงความสำคัญอันนี้ จึงได้มุ่งมั่นศึกษา หาความรู้ และนำมาเผยแพร่เพื่อที่จะถ่างให้ประเพณีคงอยู่ตลอดไป อย่างไรก็ตาม งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะคณะผู้วิจัยฯ ได้รับความร่วมมือ จากหลายฝ่าย โดยเฉพาะ ท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเลิศ ราชติ จากสถาบัน ราชภัฏอุบลราชธานี ที่ได้กรุณาเป็นที่ปรึกษา ให้ข้อแนะนำ ข้อเสนอแนะ ในการดำเนินการวิจัย และได้กรุณาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ทุกประการ ท่านอาจารย์สุภاشย หาทองคำ ผู้อำนวยการสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ซึ่งได้ให้ความสำคัญและให้การสนับสนุนโครงการ คณาจารย์ จากสถาบันการศึกษา วิทยากรท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิ พระสงฆ์จากวัดต่างๆ และท่านผู้รับ ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย คุณอภิญญา กลินบัว คุณอุษา ผูกพันธ์ ที่ได้ช่วยจัดพิมพ์ต้นฉบับ จนแล้วเสร็จ และอีกหลายท่านที่ไม่อาจกล่าวนามไว้ ณ ที่นี้

ท้ายที่สุด ไคร่ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้กล่าวมา และท่านที่ไม่ได้กล่าวถึง แต่ได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์ จนงานวิจัยชิ้นนี้ สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายด้วยดี ทุกประการ.

คณะผู้วิจัยฯ
กันยายน 2544

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวความคิดเห็นของท่านผู้ทรงคุณวุฒิในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เกี่ยวกับประเพณีอีสาน ในด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต การมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ การนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต การอนุรักษ์และเผยแพร่ ประเด็นสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ มุ่งที่จะนำผลการวิจัยไปปรับใช้ให้เก่าทันกับค่านิยมสังคมในปัจจุบัน และเป็นพื้นฐานการศึกษาประเพณีอีสาน

ประชากรเป้าหมายในการวิจัย เป็นบุคลากรในสถาบันศึกษา ศูนย์วัดนธรรมจังหวัด สำนักงานการศึกษาการศาสนาและการกีฬา และวัดในพื้นที่เป้าหมาย ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี อ่านใจเจริญ ยโสธร ร้อยเอ็ด และมหาสารคาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสอบถาม กล้องบันทึกภาพ เครื่องบันทึกเสียง เพื่อที่จะศึกษาหาความจริงจากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการบันทึกรูปภาพในแต่ละเดือน เกี่ยวกับประเพณีอีสานในเชิงอนุรักษ์และเผยแพร่ ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ที่คณะผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเพื่อหาความถี่ ทั้ง 4 ด้าน คือ การเรียนรู้วิถีชีวิต การมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ การนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต การอนุรักษ์และเผยแพร่ แบบสอบถามมีค่าจำแนกรายข้อ ระหว่างหลักสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยคิดเป็นร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การวิจัยได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 บท คือประเพณีกับวิถีชีวิตของสังคมอีสาน เอกสารและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุป ภารกิจรายและข้อเสนอแนะ ทั้งนี้ เพื่อจะให้เข้าใจถึงประเพณีอีสาน การนำเสนอแนวคิดจากการวิจัยมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ เพื่อจะให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และครบถ้วน ตามเนื้อหา

ผลของการวิจัยปรากฏดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีอีสานเชิงอนุรักษ์ และเผยแพร่

- โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับมาก
- พิจารณาเป็นรายข้อ
  - ด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่เห็นว่า ชุมชนควรมีการสร้างผู้ทรงคุณ

ๆ

2. ด้านการนำมาปรับใช้ในชีวิตเห็นว่า ประเพณีอีสานมีผลต่อการให้ทานและเสียสละเพื่อชุมชน

3. ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์เห็นว่า ชุมชนควรให้ความสำคัญและส่งเสริม

4. ด้านการเรียนรู้อีกชีวิตเห็นว่า ได้รับการปลูกฝังประเพณีอีสานจากชุมชน

ข้อเสนอแนะ

จากข้อสรุปพบว่า ประเพณีอีสานควรสร้างผู้ทรงคุณวุฒิหรือวิทยากรประจำท้องถิ่น แยกตามประเพณีบุญต่างๆ ดังนี้

ด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ ได้แก่ บุญเข้ากรรม บุญคุณล้าน บุญข้าวจี่ และบุญข้าวยะเบิก

ด้านการนำไปปรับใช้ในวิถีชีวิต ได้แก่ บุญข้าวยะเบิก

ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ ได้แก่ บุญเข้ากรรม บุญคุณล้าน บุญข้าวจี่ และบุญข้าวยะเบิก

ด้านการเรียนรู้อีกชีวิต ได้แก่ บุญเข้ากรรม บุญคุณล้าน บุญข้าวจี่ บุญข้าวยะเบิก

ทั้ง 4 ด้าน ดังกล่าว ควรสร้างผู้ทรงคุณวุฒิหรือวิทยากรประจำท้องถิ่น ทั้งนี้ เพื่อที่จะส่งเสริม อนุรักษ์ การเผยแพร่ และให้ประเพณีอีสานดำรงคงอยู่ตลอดไป

คณะกรรมการฯ

กันยายน 2544

ABSTRACT

Conservation and promulgating of Eastern Custom, and tradition.

The purpose of this research is to study the views of the specialist in various institutions who are concerned with learning, reviewing and valuing the Eastern way of life and customs. Also it aims at improving the Eastern way of life conserving it, promulgating it, parallel, to the present social values. Conservations and promulgation which scales to a great necessity in the present days will be an another target of this research.

At the end, this research will serve as the structure for learning and developing Eastern customs and Traditions.

Most of the involved persons, in the research will be from Educational and Cultural Centres such as National office of Education religion and sport and also from the temples. The proposed research area will limit to Ubon Rachathani, Amnart Chareon, Yasothorn, Roe-Et and Mahasarakarm province.

The tools of this research are questionnaires, camera photographs, tape record for learning. Questionnaires, interviews and photographs, will be used under monthly program, for conservation and promulgating activities of Eastern customs and traditions.

Research activities have grouped on the values scales which have 5 levels such as :

1. The custom and the way of life in Eastern society.
2. Documents effects on research and data analysis.
3. conclusion.
4. discussions.
5. The proposals.

Appearance of research effects

Research effects will be influenced by the following factors as mentioned below.

- A. By public opinions which have a wide say on this research.
- B. The traditional social concepts which architect the Eastern life style.

The resulting essence of this traditional social concepts can be summarized as follows:

1. The social communication which reveals and create socially accepted customs and traditions, will also create experts in local areas for shouldering the conservation and promulgation activities of Eastern way of life in future.

2. The donation and sacrifices for social welfare and development of Eastern way of life which has been existed and penetrated in to all sides of social and personal life activities for decades and decades in the Eastern world, architected the concepts of Eastern life styles.

3. Reviewing and valuing the usefulness of Eastern traditions and customs will make this community to understand the Eastern customs and traditions and encourage to follow them.

4. Learning the way of life. For long time, they lived in an environment of Eastern life style. But at present it's fading away due to wide penetrations of foreign customs and cultural waves. Learning the way of Eastern life and traditions will rehabilitate their life styles.

Proposals

The conclusion. It is known that people would create local specialist or expert. Various merits of Eastern customs were divided as follows.

Conservation and promulgation's. They are Boon Khoukam, Boon Koonlarn, Boon Khoujee and Boon Chomhababerck.

Reviewing and Valuing the usefulness. They are Boon Khoukam, Boon Koonlarn, Boon Khoujee and Boon Chamhababerch.

Learning the way of life. They are Boon Khoukam, Boon Khoujee, Boon Chamhababerch.

All 4 concepts would create local specialists or experts, they are encouraged to conserve and promulgate those Eastern Customs which will continue for more and more decades in the future.

Research group

September 2001.

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทที่ 1 ประเพณีกับวิจัยชีวิตของสังคมอีสาน.....	1-12
ภูมิหลังของการวิจัย	1
สภาพปัจจุบัน	1
ความหมายของประเพณี	2
สภาพปัญหาประเพณี	6
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	7
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	8
ความมุ่งหมายและความสำคัญของการวิจัย	8
สมมุติฐานในการวิจัย	8
ขอบเขตของการวิจัย	8
- ประชากรและสถานที่เป้าหมาย	8
- ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย	9
วิธีการศึกษาค้นคว้า	9
การวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย	11
นิยามเฉพาะศัพท์	11
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13-62
สภาพทั่วไปของภาคอีสาน	13
- เศรษฐกิจ	15
- สังคมและวัฒนธรรม	15
- การศึกษา	16
- การศาสนา	16
สภาพทั่วไปของจังหวัดอุบลราชธานี	18
สภาพทั่วไปของจังหวัดอีสานเจริญ	22
สภาพทั่วไปของจังหวัดยโสธร	26
สภาพทั่วไปของจังหวัดร้อยเอ็ด	31
สภาพทั่วไปของจังหวัดมหาสารคาม	35
ลักษณะอันเป็นจุดเด่นของประเพณีอีสาน	39
ประเพณีลิบสองเดือน	39
- เดือนหนึ่ง บุญเข้ากรรม	40
- เดือนสอง บุญคุณล้าน	41

เรื่อง	หน้า
- เดือนสาม บุญข้าวเจ	42
- เดือนสี่ บุญพระเวส	43
- เดือนห้า บุญสงกรานต์	45
- เดือนหก บุญบั้งไฟ	46
- เดือนเจ็ด บุญข้าวยะน้ำเบิก	47
- เดือนแปด บุญเข้าพรรษา	48
- เดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน	50
- เดือนสิบ บุญข้าวสาก	51
- เดือนสิบเอ็ด บุญออกพรรษา	52
- เดือนสิบสอง บุญทอดกฐิน	53
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	55
แนวคิดอันเป็นกรอบในการวิจัยประเพณีอีสาน	57
- ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต	57
- ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์	59
- ด้านการนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน	60
- ด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่	61
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	63-66
ประชากร	63
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	63
การเก็บรวบรวมข้อมูล	65
การจัดทำข้อมูล	65
สถิติที่ใช้ในการวิจัย	66
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	67-91
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	67
ลำดับขั้นในการวิเคราะห์ข้อมูล	67

เรื่อง	หน้า
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	92-133
ความมุ่งหมายของการวิจัยโดยสรุป	92
วิธีการดำเนินการวิจัย	92
การวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดผู้ตอบแบบสอบถาม	93
สรุปผลการวิจัย	93
1. โดยส่วนรวม	93
2. จำแนกเป็นรายด้าน	93
- ด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่	93
- ด้านการนำไปปรับใช้ในวิถีชีวิต	95
- ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์	97
- ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต	99
อภิปรายผล	100
1. โดยส่วนรวม	100
2. จำแนกเป็นรายด้าน	108
- ด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่	108
- ด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต	113
- ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์	119
- ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต	123
ข้อเสนอแนะ	128
บรรณานุกรม	131

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก. ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	134
- ตารางที่ 10	135
- ตารางที่ 11	136
ภาคผนวก ข. ขั้นตอนการวิจัย	137
- โครงการวิจัยประเพณีล้านเชิงอนุรักษ์และเผยแพร่	138
- หนังสือขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม	146
- แบบสอบถามประกอบการวิจัย	147

ณ
สารบัญรูปภาพ

	หน้า
รูปที่ 1 แผนที่ภาคอีสาน	14
รูปที่ 2 แผนที่จังหวัดอุบลราชธานี	18
รูปที่ 3 แผนที่จังหวัดอ่านางเจริญ	22
รูปที่ 4 แผนที่จังหวัดยโสธร	26
รูปที่ 5 แผนที่จังหวัตร้อยเอ็ด	31
รูปที่ 6 แผนที่จังหวัดมหาสารคาม	35
รูปที่ 7 บุญเข้ากรรม	40
รูปที่ 8 บุญดูณลาน	41
รูปที่ 9 บุญข้าวจี่	43
รูปที่ 10 บุญพระเวส	44
รูปที่ 11 บุญสงกรานต์	45
รูปที่ 12 บุญบังไฟ	46
รูปที่ 13 บุญช้าจะนะเบิก	48
รูปที่ 14 บุญเข้าพธรรมชา	49
รูปที่ 15 บุญข้าวประดับดิน	50
รูปที่ 16 บุญข้าวสาก	52
รูปที่ 17 บุญออกพธรรมชา	53
รูปที่ 18 บุญทอดกฐิน	54

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ประชากรและสถานที่เป้าหมาย	9
ตารางที่ 2 จำนวนประชากร จำแนกตามจังหวัด	63
ตารางที่ 3 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม	65
ตารางที่ 4 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามจังหวัดที่พักอาศัย เพศ อายุ สถานภาพในปัจจุบัน และภูมิการศึกษา	68
ตารางที่ 5 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของ ผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม “ชีตสิบสอง” โดยส่วนรวมและจำแนกเป็นรายด้าน	72
ตารางที่ 6 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประเพณี และพิธีกรรม “ชีตสิบสอง” ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต	76
ตารางที่ 7 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประเพณี และพิธีกรรม “ชีตสิบสอง” ด้านการมองเห็นคุณค่า และประโยชน์	80
ตารางที่ 8 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประเพณี และพิธีกรรม “ชีตสิบสอง” ด้านการนำมารับใช้ในวิถีชีวิต	84
ตารางที่ 9 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประเพณี และพิธีกรรม “ชีตสิบสอง” ด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่	88

บทที่ 1

ประเพณีกับวิถีชีวิตของสังคมอีสาน

ภูมิหลังของการวิจัย

เป็นที่ทราบกันดีว่า ในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าด้านวัฒนธรรมได้เดินไปและขยายตัวไปอย่างรวดเร็ว แต่สิ่งที่เป็นความภูมิใจในเอกลักษณ์ที่ยืนยาวมานานนับพันปี นั่นก็คือประเพณีอันดีงามของคนในท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและสืบท่อมาตั้งแต่古อกลับเลื่อนจากหาย พระอริyanุวัติ (อ้างในเพียงศรี ตุ๊ด และคณะ : 2536 : 1) กล่าวว่า คติความเชื่อของชาวอีสานมีว่า “แผ่นดินเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์และสัตว์ รวมทั้งสิ่งที่มีวิญญาณและสิ่งที่ไม่มีวิญญาณมิได้สังคมมวลมนุษย์ซึ่งอาศัยในแผ่นดินและรวมกันเป็นหมวดหมู่ มีสติปัญญาล้ำเลิศกว่าสัตว์โลกทั้งหลาย และสามารถด้วยทอกดวิชาความรู้ให้แก่กันได้ ความคิดเห็น ความรู้สึก และความเคยชิน ความเชื่อ ซึ่งนักประชารู้เรียกว่า “นิสัยสังคม” ได้เชื่อถือสืบทอดกันมาจนถูกยกเป็นประเพณี” และประเพณีนี้ถูกนำมาเป็นส่วนสำคัญของชีวิตชาวชนบท โดยเฉพาะสังคมคนอีสาน สำหรับภูมิหลังของการวิจัยมุ่งจะกล่าวถึง สภาพปัจจุบัน ความหมายของประเพณีอีสาน สภาพปัญหาเกี่ยวกับประเพณี วัตถุประสงค์ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ วิธีการดำเนินการวิจัย เป็นต้น

สภาพปัจจุบัน

ภาคอีสานมีพื้นที่กว้างขวางประมาณ 1 ใน 3 ของประเทศไทย ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร ปัจจุบันประชากรจำนวนไม่น้อยได้อพยพไปประกอบอาชีพอยู่ตามพื้นที่ภาคกลาง โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร และบางส่วนก็ไปเสี่ยงโชคในต่างแดน ทั้งนี้เพราะภาวะความนํบดีนําทางด้านเศรษฐกิจ และสภาพพื้นที่ที่ทำมาหากินประสบความแห้งแล้ง อดอย่าง ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการต่างดินได้อพยพเข้าไปประกอบอาชีพ มีครอบครัวอยู่ในภาคอีสาน และบางพวงที่ประกอบอาชีพอยู่แห่งอื่นแล้วกลับคืนสู่อีสาน เดิมของตน ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจ สังคม การเมืองเปลี่ยนแปลงไป จึงเป็นเหตุให้วิถีชีวิตริบหริโขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นแนวทางปฏิบัติ วัฒนธรรมและความเชื่อของชาวอีสานก็เปลี่ยนไป โดยเฉพาะสภาพสังคมไทยในปัจจุบันประสบปัญหาการสืบสานด้านความรู้ความเข้าใจ ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมประจำชาติ รวมทั้งความคิด ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษในด้านต่างๆ เช่น การดำรงชีวิต การประสานสัมพันธ์เพื่อความสงบสุขในสังคม การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม การทำมาหากิน การอบรมเลี้ยงดูเยาวชน ตลอดจนการสร้างสรรค์ศิลปกรรมต่างๆ การสืบ

ทอดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องภูมิปัญญา มีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็นเป็นสุขในสังคม ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองต่อไปในอนาคต

สังคมอีสานมีความยืดหยุ่นในประเพณีมาตลอด โดยการลีบหอดจากบรรพบุรุษ ซึ่งชาวอีสานถือว่า ประเพณีเป็นหลักสำคัญในการดำเนินชีวิต และศาสนา ก็เป็นส่วนหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ ชาวอีสานส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และถือว่าพุทธศาสนาเป็นบ่อเกิดแห่งคุณธรรม คุณงามความดี ที่มนุษย์จะพึงมี พึงปฏิบัติต่อกัน และศาสนา ก่อให้เกิดธรรมเนียมประเพณีเกี่ยวกับการทำบุญ ให้ทาน ความเสียสละ ความสามัคคี ชีวิตวัฒนธรรมของผู้คนชาวอีสานมีการผสมผสานทางด้านพิธีกรรมทางพุทธและพราหมณ์ ที่ชุมชนยอมรับและถือปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งจะเห็นได้จาก ประเพณีการนับถือ ประเพณีการกราบไหว้ ซึ่งกล้ายมาเป็นธรรมเนียมประเพณีของชุมชนและสังคมในปัจจุบัน

อิตา สาระยา (2541 : 256) กล่าวว่า การรับพุทธศาสนาเข้ามาร่วมสมรสานกับความเชื่อดั้งเดิมนั้นเป็นการริเริ่มของกระบวนการผสมผสานกลิ่นทางวัฒนธรรมอันยาวนาน และเป็นวิถีทางในการศึกษาเล่าเรียน ปรับความรู้ความคิดของคนท้องถิ่นและต่างผ่านอิฐเข้าด้วยกัน นับเป็นความก้าวหน้าของสังคมอย่างหนึ่ง นอกนั้นยังได้ผสมผสานเป็นส่วนหนึ่งแห่งวิถีชีวิตของผู้คน ก่อให้เกิดประเพณีของชุมชนขึ้น

ความหมายของประเพณี

ประเพณี (Tradition) บุญเลิศ ราชิด (2536 : 1) ได้กล่าวไว้ว่า ประเพณีหมายถึง การถ่ายทอดวิถีชีวิตที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นอยู่ แบบแผน พฤติกรรม แนวคิดที่เป็นปัพท์สถาน ความเชื่อ และพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งถือปฏิบัติสืบท่อ กันมาเป็น เวลานาน ประเพณีต่างๆ ที่เกิดขึ้นต้องมีเหตุผลเป็นที่น่าเชื่อถือ เป็นประโยชน์แก่สังคม โดยส่วนรวม เพราะการสืบท่อเป็นการบังชี้ให้เห็นถึงการกลั่นกรองแนวความคิดของ คนในสังคมจนเป็นที่ยอมรับและยึดถือปฏิบัติ

ความหมายของประเพณี ดังกล่าวได้แสดงถึงความเชื่อ ความคิด การกระทำ ค่านิยม ทัศนคติ ศีลธรรม จริย์ ะเบี้ยนแบบแผน และพิธีกรรมต่างๆ เช่น การประกอบพิธีกรรมในบางโอกาสที่ปฏิบัติสืบท่อ กันมาในอดีต ดังนั้น ลักษณะเด่นของ ประเพณี คือ แนวปฏิบัติสืบท่อ กันมา การมีอิทธิพลต่อสังคมปัจจุบัน เป็นแบบอย่าง ของความประพฤติ เป็นหลักปฏิบัติในกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มชนแต่ละชาติ แต่ละ ภาษา ประเทศชาติ หมู่บ้าน และเมือง แสดงถึงความแตกต่างของกลุ่มชน

โดยปกติประเพณีของประเทศไทยหรือท้องถิ่นใด ย่อมหมายความส่วนหนึ่ง บุคคลในประเทศหรือท้องถิ่นนั้น มนุษย์ทุกชาติทุกภาษา ย่อมมีประเพณีเป็นของตน

เองประเพณีที่จะเกิดขึ้นได้นั้น ก็ เพราะคนในท้องถิ่นนั้นได้เริ่มประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมา ส่วนมากจะด้วยเจตนาเพื่อร่วมกันในชาติให้มีความสมัครสมานสามัคคี มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ให้ความเคารพนับถือกัน และช่วยกันทำกิจกรรมของส่วนรวมเพื่อประโยชน์สุขแก่สังคม ลักษณะดังกล่าวบ่งชี้ถึง “ประเพณี” โดยเฉพาะประเพณีอีสาน

สังคมของภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประชาชนในพื้นที่ภาคนี้มีความศรัทธาความเชื่อ และปฏิบัติตามประเพณีดังเดิมมาเป็นเวลานาน ดังนั้น ประเพณีจึงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตการดำเนินธุรกิจอย่างมาก ประเพณีนิยมของชาวอีสานที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาและจะกล่าวในที่นี้ คือ “ชีตสิบสอง” หรือประเพณีสิบสองเดือน ปรีชา พิษทอง (2534 : 49) กล่าวค่าว่า “ชีต” แปลว่า จารีตที่จะต้องปฏิบัติภาษาบาลีว่า จาริตตะ และภาษาสันสกฤตว่า จาริตระ แปลว่า ชนบทธรรมเนียมแบบแผนของความประพฤติดีงาม ส่วน “ชีตสอง” ชีต คือ จารีต คง คือ คลอง หรือ คลรคลอง ซึ่งเป็นแนวทาง ดังนั้น ค่าว่า “ชีตสิบสอง” คือประเพณีสิบสองเดือนเป็นจารีตประเพณีที่จะให้สมาชิกในสังคมได้มีโอกาสสร่วมชุมนุมทำบุญเป็นประจำเดือนทุกๆ เดือน ในรอบปี และเป็นเสมือนธรรมนูญชีวิตที่ถูกกำหนดโดยเน้นกิจกรรมที่สังคมจะต้องประกอบร่วมกันตามฤดูกาลต่างๆ ในรอบสิบสองเดือนนอกเหนือจากประเพณีที่จัดทำในบางโอกาส เช่น ประเพณีการเกิด การตาย การบวช การแต่งงาน และการขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ

ลือ ศรีปุนະเดช (2539 : 1) ได้กล่าวว่า ชีต เป็นคำกร่อนเป็นคำท้องถิ่นของภาคอีสาน คำเติมนำจะเป็น “จาชีต” ซึ่งก็คือ จารีต อันเป็นภาษากลาง หมายถึงชนบธรรมเนียมที่เคยประพฤติกันมานาน แต่ไม่ถึงกับเป็นดั่งทกกฎหมายที่มีบทบังคับ มีบทลงโทษ ประชาชนชาวอีสานใช้ชีต-คลอง (คง) เป็นเครื่องมือในการสร้างบ้าน แบ่งเมือง เกาะกุ้มกันเป็นสังคม (แบ่งเมือง) ซึ่งเรียกว่า “ชีตสิบสอง-คง (คลอง สิบสอง)” คงจะได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษของชาวอีสานโดยตรง เพราะเป็นเอกลักษณ์ของตนของโดยเฉพาะ ชีต-คง ของชาวอีสาน แม้จะไม่เข้าหลักเป็นกฎหมาย ที่ใช้บังคับและลงโทษได้เหมือนภาคกลาง ซึ่งได้รับวัฒนธรรมทางด้านกฎหมายจากอินเดีย คัมภีรพระมนูญพระธรรมศาสตร์ ส่วนทางอีสานสมัยโบราณได้รับอิทธิพลความเชื่อดั้งเดิมจากบรรพบุรุษ เชื่อในสิ่งที่ให้คุณให้โทษที่มองเห็นได้ เช่น บิดา มารดา ปู่ย่า ตายาย แม่ล่วงลับไปแล้ว ก็ยังให้ความเคารพบูชา ดังที่ ฯพณฯ จารุบุตร เรืองสุวรรณ อดีตประธานรัฐสภา ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งใน “ของดีอีสาน” ว่า “ชาวอีสานนั้นไม่ปราภกภวามีการใช้กฎหมายประนวลด แผ่ชนที่อาศัยอยู่ตามลุ่มแม่น้ำโขงสมัย古 ใช้ศาสนาและชนบทธรรมเนียมเป็นเครื่องมือ หรือวิธีการปกคลองบ้าน เมืองมากกว่าชันทางลุ่มน้ำเจ้าพระยา”

อีต-คง (คลอง) คือ อีตสิบสอง-คงสิบสี่ จึงเสมอว่า “ธรรมนูญชีวิตชาวอีสาน” มาช้านาน ใช้อีต-คลองดังกล่าวเป็นแนวทางสร้างความสามัคคีในหมู่ร่วมกัน ในทางท้าบุญกุศลตามเทศกาลในรอบหนึ่งปี ชาวอีสานมีการทำบุญอันเป็นส่วนรวม ทุกๆ เดือน ชาวอีสานจะเคร่งครัด ในอีต-คงมาก จะมีความเคารพเชื่อถือในคำโบราณ ตั้งที่ปรากฏในอีต-คง ตอนหนึ่ง “อย่าได้ไหหนี เว้นแนวทางคง ตั้งแต่เก่า ไฟทึ้งหลาย (ความเดือดร้อน) สิແລ່ນເຂົາເພັນບ້ານ ສີເສື່ອມສູງ ໄກຝູງຂາວເຫາແກ້ อย่าໄລຄອງຕັ້ງແຕ່ກ່ອນ ມັນລິທນອງທຳນ່າຍ ເມືອງບ້ານລິຖຸກຈົນແກ້ແລ້ວ”

ประเพณีที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นแนวปฏิบัติต่อ กัน ทำให้เกิดความสงบสุข มีความสมัครสมานสามัคคี มีความเห็นใจกัน และถือว่าเป็นสิ่งดีงาม ซึ่งเหมาะสมกับ สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ วิถีชีวิตชาวอีสาน การถ่ายทอดสืบท่องนกลายเป็นมรดก ทางสังคม ปัจจุบันก็ยังสามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตในภาระการเปลี่ยน แปลงของสังคมยุคใหม่ได้เป็นอย่างดี

มณี พนอมยองค์ (2529 : 4) กล่าวว่า ประเพณีเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องประพฤติ ปฏิบัติตามที่ตนได้พบเห็นในสังคมของตน หากทำผิดแพกแตกต่างไป คนในสังคมจะ ประณามว่า ผ่าเหลาผ่ากอก หรือเป็นแกะค่า หรือเป็นกາในฝุ่นหงส์ ซึ่งเป็นอันตรายต่อ สัตว์สติภาพของบุคคลนั้นเป็นอย่างยิ่ง ตรงกับคำพังเพยที่ว่า “ເຂົາເມືອງຕາຫລົວຕັ້ງ ຫລົວຕາຕາມ” หากไม่อนุวัติตามเข้า ตัวเองย่อมอยู่ลำบาก อาจถูกกลั่นแกล้งหรือขัด ขวางการทำางาน มิให้ดำเนินไปโดยสะดวกสบายได้ ดังนั้น การปฏิบัติตามประเพณี ก็ตี การศึกษาค้นคว้าให้รู้ความเป็นมาของประเพณีในชุมชนของตนก็ตี จึงเป็นสิ่งที่ดี งาม เพราะเป็นเครื่องแสดงถึงคุณลักษณะของบุคคลว่า เป็นคนดีอยู่ในศีลธรรม ควร เอาเป็นแบบอย่างได้ หรือเป็นคนมีความรู้ทางชนบทธรรมเนียมประเพณีอย่างดี ควร เอาเป็นที่พึงอาศัยได้ และการศึกษาหาค่านิยมทางประเพณีของแต่ละอย่างไว้เป็นการ รักษามรดกของชาติ มิให้เสื่อมสูญไป และเป็นประโยชน์แก่อนุชนคนรุ่นหลังไปอีก นานเท่านาน

จาเรบุตร เรืองสุวรรณ (2519 : 18) กล่าวว่า การดำเนินวิถีชีวิตของมนุษย์ ย่อมประกอบไปด้วยการกิน การนอน การขับถ่าย การทำงานประกอบอาชีพ และการ พักผ่อนหย่อนใจ ตลอดจนการละเล่น หากวนบันเทิงหมุนเวียนกันไปเป็นประจำวัน ซึ่งอาจจะมีขั้นบรรณเนียมถือปฏิบัติแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น

การปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีนั้นส่วนมากเป็นไปโดยการยินยอม พร้อม ใจกันเองของบุคคลและสังคม แต่เมื่อได้การปฏิบัติเป็นการฝืนความรู้สึก เมื่อนั้นการ ปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีจะเป็นสิ่งที่ยาก และไม่เห็นคุณค่าของธรรมเนียม ประเพณี ทั้งนี้เพราะบุคคลยึดเอาความรู้สึกของตนเป็นหลัก แต่ความรู้สึกและพฤติ กรรมของแต่ละบุคคลไม่สามารถจะควบคุมชีวิตทางสังคมได้ โดยสัญชาตญาณของ

มนุษย์จึงเป็นต้องอยู่ร่วมกันกับคนอื่น การจะอยู่ร่วมกันนั้น จะต้องมีแนวปฏิบัติ มีทั้ง ธรรมเนียมประเพณี วิถีประชา และกฎหมาย ดังนั้น ธรรมเนียมประเพณีจึงเป็นสิ่งสำคัญในการอยู่ร่วมกัน

แท้ที่จริงธรรมเนียมประเพณียังเป็นที่รวมมารดกทางสังคม (Social heritage) ทั้งนี้ เพราะภาษา อารีพ วัฒนธรรมการดำเนินชีวิตล้วนเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้รับมาจาก ธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษได้คิดค้นและถ่ายทอดมาจังอนุชนรุ่นหลัง

ตามที่กล่าวว่าดังนี้จะเห็นว่า ประเพณีอีสานเกิดจากความเชื่อ ศาสนา แนวคิดของ บรรพบุรุษ และค่านิยมของสังคม ตามทัศนะของ ดร.กิ่งแก้ว อัตถากร (2520 : 100) พอกสรุปที่มาของประเพณีได้ดังนี้.-

- ประเพณีเกิดจากความเชื่อ เช่น ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด การตาย การประกอบอาชีพ การละเล่นในฤดูกาลต่างๆ เป็นต้น

- ประเพณีเกิดจากความศรัทธาในศาสนา เช่น ประเพณีทำบุญในวันสำคัญ ต่างๆ ทางพุทธศาสนา ได้แก่ ประเพณีงานบวชนาค การทำบุญเข้าพรรษา-ออกพรรษา และการทำบุญวันวิสาขบูชา

- ประเพณีเกิดจากการเลียนแบบบรรพบุรุษ โดยถือว่าผู้ใหญ่ได้เคยทำมา แล้วเกิดความสูง ดังนั้น จึงจำเป็นต้องทำตามแบบอย่างซึ่งจะเห็นได้จากการ ประกอบพิธีต่างๆ เช่น การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ การทำพิธีสะเดาะเคราะห์ ฯลฯ

- ประเพณีเกิดจากจิตใจอันสูงส่ง เช่น ประเพณีไหว้ครู ประเพณีรดน้ำดำหัว ผู้ใหญ่ในวันสงกรานต์ ซึ่งปัจจุบันถือว่าเป็นการเคารพให้เกียรติและขอพรจากผู้ใหญ่

- ประเพณีเกิดจากความนิยมของคนในสังคม ล้วนได้ก็ตามเมื่อคนนิยมปฏิบัติกันต่อๆ มา ก็อาจกล่าวเป็นประเพณีขึ้นมาได้ เช่น ประเพณีกวนกระยาสารทในเดือน สิงหาคม ประเพณีงานบลการกุศล งานวันพ่อ งานวันแม่ และประเพณีรับน้องใหม่ ฯลฯ ดังนั้นที่มาของประเพณี คือ ความเชื่อทางศาสนา แนวคิดของบรรพบุรุษ คุณธรรม และค่านิยมของสังคมไทยในปัจจุบัน ประเพณีที่บรรพบุรุษไทย คนไทยสมัยก่อนได้ ช่วยกันคิดค้นและถ่ายทอดสืบทอด นับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ควรแก้การทำบุญบำรุงรักษา

นอกจากประเพณีอีสานแล้ว ยังมีอีดหรือเจริญที่ชาวอีสานปฏิบัติกันอยู่เป็น ประจำภัยในหนึ่งปีมีสิบสองเดือน และคนส่วนมากมักจะพูดร่วมกันว่า เจริญ ประเพณี

เจริญประเพณีที่มีลักษณะเป็นข้อห้าม (Taboos) จะมีบัญญัติไว้เป็นลาย ลักษณ์อักษรหรือเป็นการจดจำสืบทอดต่อๆ กันมา การปฏิบัติตามข้อห้ามนั้นไม่จำเป็นต้องอธิบายเหตุผล โดยลักษณะนี้คือ สิ่งใดก็ตามเมื่อคนส่วนใหญ่เชื่อกันว่าถ้า กระทำการไปแล้วเป็นการละเมิด ซึ่งคนส่วนใหญ่จะไม่กระทำ เช่น การสูบใส่รองเท้า

เข้าไปในโบสถ์ การแต่งกายไม่สุภาพในสถานที่ราชการ การหยิบจวยของของคนอื่นไปโดยไม่ได้รับอนุญาต ฯลฯ

ในทางสังคมวิทยาถือว่า ใจดีประเพณีเป็นปัพสตานของสังคมที่วางไว้เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ และเป็นสิ่งที่ทำให้การปฏิบัติกรรมต่างๆ ของคนเป็นไปโดยถูกต้องตามท่านองค์ลงธรรม ไม่นอกรีตนอกรอย อีกทั้งยังเป็นการสร้างแบบแผนให้เกิดความมั่นคงในสังคม การละเมิดใจดีประเพณีถือว่าเป็นการทำลายความดีงาม และมีผลกระทบต่อสังคมอย่างรุนแรง ใจดีประเพณีที่บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร จะกล่าวเป็นกุญหมายของบ้านเมือง และยอมรับกันว่าใจดีประเพณีเป็นรากรฐานที่ให้กำเนิดกุญหมายทั้งกุญหมายแห่ง และกุญหมายอาญาในแบบทุกสังคม

ใจดีประเพณีถือว่าเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง และเป็นส่วนหนึ่งของแบบแผนแห่งชีวิตของบุคคล ใจดีประเพณีจะกำหนดตรูปแบบพฤติกรรมเป็นอย่างๆ เช่น การเลี้ยงดูบิดา-มารดาในเวลาที่แก่เฒ่า หรือการเลี้ยงดูบุตร ฯลฯ ปฏิกริยาตอบโต้การละเมิดใจดีประเพณีจะรุนแรงกว่าการละเมิดชนบทรรมเนียมหรือประเพณีอื่นๆ

สภาพปัญหาประเพณี

ประเพณี มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน ถึงแม้การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีจะเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วไม่มีที่ลิ้นสุดก็ตาม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ประเพณีอันดีงามต่างๆ ที่สืบทอดกันมาจะถูกลบเลือนสูญลืน ไม่มีการนำมาประพฤติปฏิบัติ การพัฒนาประเทศให้มีความเจริญยังยืนยาวนาน มีความมั่นคง ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข จะเป็นต้องอาศัยพื้นฐานทางด้านประเพณีเป็นหลัก

แต่เนื่องจากในปัจจุบันสังคมไทยกำลังประสบปัญหาด้านการถ่ายทอดสืบสานความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีประจำชาติ โดยเฉพาะในเรื่องแนวความคิดและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษในด้านต่างๆ มักจะถูกมองข้าม ทำให้การดำรงชีวิต การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม การท่ามหากิน รวมทั้งการประสานสัมพันธ์เพื่อความสงบสุขในสังคมเป็นไปด้วยความลำบากยากยิ่ง นอกจากนั้นยังเป็นผลกระทบต่อความมั่นคง ความปลอดภัยของประเทศไทยโดยรวม ดังนั้น หากไม่มีการบันทึกเรื่องราว การศึกษาค้นคว้าหรือรวบรวมข้อมูล เอาไว้เป็นหลักฐาน รวมทั้งการนำมาเผยแพร่ มาประพฤติปฏิบัติ นับวันก็จะเสื่อมสลายสูญลืน โดยเฉพาะอนุชนคนรุ่นหลังคงไม่มีโอกาสได้ล่วงรู้ และเห็นคุณค่าความเป็นมาของประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ

สภาพตั้งกล่าวท่าให้เกิดปัญหาประเพณีที่มีผลต่อวิถีชีวิตของบุคคลในสังคมโดยเฉพาะสังคมอีสานในอดีต สังคมอีสานเป็นสังคมที่มีความเอื้ออาทร เกื้อกูลกัน มี

ความเคารพรักต่อกัน อยู่ร่วมกันด้วยสันติสุข โดยมีประเพณีเป็นสายใยยึดเหนี่ยวจิตใจคนในสังคม แต่ปัจจุบันการให้บ่าへ้ามากของวัฒนธรรม ประเพณีต่างชาติ ต่างสังคม และต่างห้องถิน ทำให้เกิดปัญหานานาประการ เช่น ปัญหาเสพติด ปัญหามีเห็นคุณค่าประเพณี ปัญหาการแตกแยกเห็นแก่ตัว ปัญหาเข้าใจผิดคิดว่าประเพณีเป็นสิ่งคร่าวครี ล้าสมัย (Out of Date) ควรยกเลิกหรือทำลายเสีย ปัญหาผู้ใหญ่ไม่เป็นแบบอย่างอันดีแก่อนุชน เป็นต้น เมื่อมีสภาพดังกล่าวเกิดขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาด้านคุณภาพส่าเหตุและภาวะที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านประเพณี และนำมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปในแนวทางที่ดี จะเป็นการป้องกันและส่งเสริมให้ประเพณีคงอยู่คู่กันไปกับสังคมอีสาน มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ซึ่งถือเป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงแห่งหนึ่งของประเทศไทยดับภูมิภาค และเป็นองค์กรหลักที่มีส่วนชี้นำและพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้า ภาระหน้าที่หลักคือ การจัดการศึกษาด้านการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ การส่งเสริมท่านบุคลากรด้านวัฒนธรรมของชาติให้มีการพัฒนา ก้าวหน้า การอนุรักษ์ฟื้นฟู ส่งเสริม เผยแพร่ ตลอดจนการพัฒนาวัฒนธรรมประเพณีให้คงอยู่ นับว่าเป็นภารกิจหลักอย่างหนึ่งของมหาวิทยาลัย คณะผู้วิจัยได้สำนึกในเรื่องนี้ จึงได้จัดทำวิจัย เรื่อง “ประเพณีอีสานในเชิงอนุรักษ์และเผยแพร่” ขึ้น

วัตถุประสงค์

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์พoSรุปได้ดังนี้.-

- เพื่อสืบสานการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและประเพณีของท้องถินให้คงอยู่คู่กันกับสังคมอีสานตลอดไป
- เพื่อการศึกษาร่วมข้อมูลที่มีอยู่ตามท้องถินต่างๆ ในลักษณะจัดทำให้เป็นรูปเล่น เพื่อสะดวกในการศึกษาค้นคว้า และนำไปปรับใช้ให้เข้ากับค่านิยมของสังคมในปัจจุบัน
- เพื่อทราบถึงประวัติความเป็นมา คุณประโยชน์ของประเพณี ทั้งนี้เพื่อจัดทำให้เป็นข้อมูลขั้นพื้นฐานของอนุชนคนรุ่นหลัง
- เพื่อเป็นการปลูกเร้าให้ประชาชนในท้องถินได้เรียนรู้ และเห็นคุณค่าของประเพณีท้องถิน
- เพื่อสืบทอดมรดกทางประเพณีอันดี และการนำประเพณีไปปรับใช้ให้เป็นประโยชน์แก่สังคมต่อไป

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ประเพณีที่ดีงามอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอีสานจะได้คงอยู่ตลอดไป
2. เป็นการปลูกจิตสำนึกรักษาอีสานให้เกิดความรักหวานහน เห็นคุณค่า รู้จักส่วนรักษา และมีการสืบสานประเพณีที่ดีงามของตนอย่างต่อเนื่อง
3. การวิจัยนี้มุ่งให้เกิดประโยชน์ด้านการเรียนการสอน การศึกษาด้านคว้า เกี่ยวกับประเพณีอีสาน
4. การวิเคราะห์รวมข้อมูลจัดเก็บไว้เป็นหลักฐาน สามารถนำมาถ่ายทอด และปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้
5. โดยที่ประเพณีอีสานมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทำให้สามารถนำเอาประเพณี อันดีงามของชาวอีสานไปเผยแพร่แก่สังคมอื่น ชาติอื่นได้อย่างเต็ม ภาคภูมิ

ความมุ่งหมายและความสำคัญของการวิจัย

เพื่อศึกษาความคิดเห็นของพระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม อาจารย์ในสถาบันการศึกษา วิทยากรท้องถิ่นผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับประเพณี อีสาน ในด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต การมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ การนำมาปรับใช้ใน วิถีชีวิตรวมถึงการอนุรักษ์และเผยแพร่ และประเมินสำคัญของการวิจัยในครั้งนี้จะเป็น ข้อมูลเพื่อนำไปปรับใช้ให้เข้ากับค่านิยมของสังคมในปัจจุบัน และเพื่อเป็นการสืบสาน อนุรักษ์ภูมิปัญญาและประเพณีท้องถิ่นให้คงอยู่คู่กับสังคมอีสานตลอดไป

สมมุติฐานของการวิจัย

พระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านวัฒนธรรม อาจารย์ในสถาบันการศึกษา วิทยากรท้องถิ่น/ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณี อีสานไม่แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้กำหนดสุ่มตัวอย่าง (Simple Random Sampling) โดยกลุ่มของ ประชากร สถานที่เป้าหมาย และตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ประชากรและสถานที่เป้าหมาย

ก. กลุ่มประชากรในท้องถิ่นเป้าหมาย จำนวน 160 คน คือ

1. บุคลากรในสถานศึกษา 70 คน
2. ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด 5 คน
3. สำนักงานการศึกษา การศาสนา และการกีฬา 5 คน

4. ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านวัฒนธรรม 15 คน
5. วิทยากรท้องถิ่นหรือผู้นำชุมชน 15 คน
6. พระสงฆ์ในวัดที่สำคัญ 50 รูป

ข. สถานที่เป้าหมาย โดยกำหนดพื้นที่ 5 จังหวัด คือ อุบลราชธานี อำนาจเจริญ ยโสธร ร้อยเอ็ด และมหาสารคาม ดังนี้.-

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและสถานที่เป้าหมาย

สถานที่เป้าหมาย	จังหวัด					
	อุบลราชธานี	อำนาจ	ยโสธร	ร้อยเอ็ด	มหาสารคาม	รวม
1. มหาวิทยาลัย	2	-	-	-	2	4
2. สถาบันราชภัฏ	2	-	-	2	2	6
3. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ราชวิทยาลัย	2	-	-	2	-	4
4. วิทยาลัยเทคโนโลยี	2	-	2	2	-	6
5. โรงเรียนมัธยมศึกษา	10	10	10	10	10	50
6. ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด	1	1	1	1	1	5
7. สานักงานการศึกษา การศาสนาฯ	1	1	1	1	1	5
8. ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม	3	3	3	3	3	15
9. วิทยากรท้องถิ่น/ผู้นำชุมชน	3	3	3	3	3	15
10. พระสงฆ์ในวัดที่สำคัญ	10	10	10	10	10	50
รวม	36	28	30	34	32	160

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม อาจารย์ในสถาบันการศึกษา วิทยากรท้องถิ่น/ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความติดเทื้องพระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม อาจารย์ในสถาบันการศึกษา วิทยากรท้องถิ่น/ผู้นำชุมชนและประชาชนทั่วไป ที่มีต่อประเพณีอีสาน ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ ด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต และด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่

วิธีการศึกษาด้นค้นว่า

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นสำรวจและเก็บข้อมูลภาคเอกสาร

1.1 สำรวจและเก็บข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับประเพณีอีสาน

1.2 สำรวจและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่จานวนประชากรกลุ่มเป้าหมายและสภาพของท้องถิ่น เชดจังหวัดอุบลราชธานี อ่านใจเจริญ ยโสธร ร้อยเอ็ด และมหาสารคาม

1.3 รวบรวมเอกสารที่สะท้อนทางวัฒนธรรมประเพณีของสังคมอีสาน

2. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม มีวิธีการดำเนินการดังนี้

2.1 ศึกษาสังเกตวิธีชีวิต ความเป็นอยู่ สภาพทั่วๆ ไปเกี่ยวกับแนวปฏิบัติ การเข้าสังคม การจัดงานต่างๆ โดยใช้วิธีสังเกต 2 รูปแบบ

2.1.1 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เป็นการสังเกตทั่วๆ ไป และจากสภาพแวดล้อมในชุมชนเป้าหมาย (Participant Observation)

2.1.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ได้ใช้กับเหตุการณ์ที่ จำเป็นต้องเข้าร่วมกับกิจกรรมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด ซึ่งจะต้องมีการบันทึกภาพ บันทึกข้อมูลทุกขั้นตอน รวมทั้งรายละเอียดของกิจกรรม เหล่านั้นจนกว่าจะลินสุดโครงการ

2.2 การสัมภาษณ์ ได้ใช้การสัมภาษณ์ 2 แบบ คือ

2.2.1 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยมีแบบสอบถามเกี่ยวกับประเพณีอีสาน

2.2.2 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เป็นการเข้าไปสนทนากู้ดคุยถึงสภาพแวดล้อม แนวปฏิบัติแต่ละชุมชน แต่ละเดือน แนวปฏิบัติต่อ กันของชุมชน กิจกรรมที่ดีงาม ปรากฏการณ์ที่ไม่พึง ปราศนา เป็นต้น

2.3 เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการศึกษาด้านคว้าวิจัยเกี่ยวกับประเพณีของชาวอีสานในเขตเป้าหมาย ผู้วิจัยได้ใช้

2.3.1 กล้องบันทึกภาพ

2.3.2 เครื่องเทปและแบบบันทึกเสียง

2.3.3 แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต

2.3.4 สมุดบันทึกและอุปกรณ์เครื่องใช้

2.3.4 แผนที่ใช้ศึกษาพื้นที่เป้าหมาย

2.4 แบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามที่คัดแยกผู้วิจัยได้สร้างขึ้น หลังจากได้มีการศึกษาสำรวจข้อมูลเบื้องต้น รวมทั้งศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยมีที่ปรึกษา โครงการและผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบ และให้ข้อเสนอแนะเพื่อทำการปรับปรุงแก้ไขให้ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามชนิดตรวจสอบรายการใช้สำหรับรวมข้อมูลด้านสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม วิถีชีวิต ความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ในด้านอนุรักษ์และเห็นคุณค่า

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามทัศนะอื่นๆ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม

การวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์ข้อมูลตามแนวความคิดเห็น
2. วิเคราะห์ข้อมูลหาความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของข้อมูล
3. วิเคราะห์แนวคิดที่จะนำประเพณีไปปรับใช้
4. วิเคราะห์ผลที่เกิดจากการไม่เห็นคุณค่าและไม่อนุรักษ์ (ตามแบบสอบถาม)
5. การเปรียบเทียบประเพณีตั้งเติมกับประเพณีปัจจุบันเพื่อนำเสนอและสืบสานประเพณีที่ดี

การนำเสนอผลงานวิจัย

คณะกรรมการวิจัยจะนำเสนอผลงานวิจัยในรูปของ การพรäsentation วิเคราะห์

นิยามศัพท์เฉพาะ

ประเพณี หมายถึง แนวปฏิบัติของประชากรในชุมชน แต่ในที่นี่ หมายถึง ประเพณีอีสาน โดยเน้นถึงการถ่ายทอดวิถีชีวิตที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นอยู่ แบบแผน พฤติกรรม แนวคิด ความเชื่อ ตลอดจนพิธีกรรมต่างๆ ที่ปฏิบัติสืบทอกันมา

ประชากร หมายถึง ประชาชนผู้ที่เกิดหรือมีภูมิลำเนาตั้งถิ่นฐานประกอบอาชีพอยู่ในภาคอีสาน

สืบส่อง หมายถึง จารีตประเพณีที่ชาวอีสานปฏิบัติกันอยู่ คำว่า “สืด” หมายถึง “จารีต” หรือแนวประเพดพูดปฏิบัติที่ใช้อยู่ในภาคอีสาน “สิบสอง” หมายถึง สืบส่องเดือนในรอบปี และสืดส่องจึงหมายถึง จารีตหรือประเพณีที่ชาวอีสานปฏิบัติกันอยู่แต่ละเดือนในรอบปี

พิธีกรรม (Ritual) หมายถึง การปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานทางวัฒนธรรมอันเกี่ยวกับ สัญลักษณ์ที่ทำให้โอกาสต่างๆ หรือพฤติกรรมทางสังคมที่กำหนดขึ้นโดยขนบธรรมเนียมประเพณี ก្នុងหมายหรือระเบียบของสังคม ที่แสดงออกถึงสัญลักษณ์ของค่านิยมหรือความเชื่อกิจกรรมส่วนใหญ่ เกี่ยวข้องกับศาสนาและการใช้สัญลักษณ์

ด้วย ในการแสดงความหมายมีการแสดงให้เห็นความสำคัญหรือวัฒนธรรมต่างๆ เพื่อให้อันุชนรุ่นหลังเกิดความเกรงขามหรือเคารพนับถือ ฯลฯ

วิถีชีวิต หมายถึง วิถีหรือแนวทางดำเนินชีวิตการประกอบธุรกิจของบุคคลที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยหรือภาคอีสาน

ภาคอีสาน หมายถึง ภาคที่อยู่ด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยยึดกรุงเทพมหานคร เป็นศูนย์กลางของประเทศ ภาคอีสานมีวัฒนธรรมโดยเฉพาะวัฒนธรรมทางภาษา มีความคล้ายคลึงกับภาษาสาร声或拉祜族的方言 เช่นลาว (ประเทศลาว) เพราะภาคอีสานติดกับประเทศลาว มีพื้นที่บางส่วนติดต่อกัน และประชาชนสองประเทศก็มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

ปริวารกรรม มีความหมาย 2 อย่าง

1. การที่พระผู้ดองอาบต้องเข้าปริวารกรรมอยู่ในเขตที่จำกัด เพื่อปฏิบัติให้พ้นจากอาบตั้ง สังฆา thi เสส ที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้
2. การที่พระเข้าปริวารกรรม เพื่อปฏิบัติสมณธรรมตามขันติธรรม (ความอดทนให้หลุดพ้นจากกิเลส)

เดือนต่าง ๆ ที่ควรทราบและใช้อยู่ในภาคอีสาน

1. เดือนอ้าย หรือ เดือนเจียง หรือเดือนหนึ่ง หมายถึง เดือนธันวาคม
2. เดือนยี่ หรือ เดือนสอง หมายถึง เดือนมกราคม

คำอีสานเบิก ค่าว่า “ช้าชะ” หมายถึง การช้าระให้สะอาด แต่ในที่นี้ หมายถึง การทำความสะอาดที่อยู่อาศัย และในขณะเดียวกันก็เพื่อจัดมลทินความเครัวหม่องตามความเชื่อ

บะเบิก หมายถึง การอันวนบนบวงสรวงให้ปราศจากโรคภัย ให้ได้ความสงบสุขและบรรลุวัตถุประสงค์

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยจัดเรียงลำดับไว้เป็นหัวข้อดังนี้

1. สภาพทั่วไปของภาคอีสาน
2. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดพื้นที่เป้าหมายในภาคอีสาน ได้แก่
  - 2.1 จังหวัดอุบลราชธานี
  - 2.2 จังหวัดอ่าวนางเจริญ
  - 2.3 จังหวัดยโสธร
  - 2.4 จังหวัดร้อยเอ็ด
  - 2.5 จังหวัดมหาสารคาม
3. ลักษณะทั่วไปของประเพณีอีสาน
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเพณีอีสาน

สภาพทั่วไปของภาคอีสาน

ภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นตินเดนท์ล่าด้วยทางประวัติศาสตร์ของชาติไทย มีวัฒนาการมาเป็นเวลานาน วิถีชีวิตของมวลชน เป็นวิถีชีวิตที่เรียนรู้ง่าย และมีพื้นที่กว้างขวางมีประชากรหนาแน่นมากที่สุด หรือประมาณหนึ่งในสามของพื้นที่และของประชากรทั้งหมดของประเทศไทย มีอาณาเขตติดต่อกับภาคกลางตอนบน ภาคเหนือ ภาคตะวันออก ภาคอีสานยังมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และประเทศไทยกัมพูชาประชาธิปไตย (เขมร) มีลักษณะที่หลากหลาย ไม่เท่ากัน แต่ที่สำคัญที่สุดคือ ภาคอีสานเป็นที่ตั้งของท่าวรุสูปราช จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นตินเดนท์ที่แยกออกจากภาคกลาง ภูมิประเทศประกอบด้วยเทือกเขาสลับซับซ้อน มีเทือกเขาต่างพญาเย็น พนมดงรัก ภูสิงห์ ภูพาน เป็นต้น ปัจจุบัน (2543) ได้แบ่งเขตการปกครอง เป็น 19 จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมา ชัยภูมิ เลย บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี ขอนแก่น อุดรธานี หนองคาย กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด สกลนคร นครพนม นุกดาหาร ยโสธร หนองบัวลำภู และอ่าวนางเจริญ สังคมอีสานเป็นสังคมกลิกรรัม (Village Farming Society) ชุมชนมีความเป็นอยู่ทางด้านการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ ซึ่งเป็นการสืบทอดติดต่อกันมาตั้งแต่โบราณกาลหลายยุคหลายสมัย พืชเศรษฐกิจที่สำคัญและนิยมปลูกมากที่สุด ได้แก่

การปลูกข้าว นอกจากนั้น จะเป็นข้าวโพด มันสำปะหลัง ถั่วลิสง และพืชอย่างอื่นตามความเหมาะสมของสภาพดินฟ้าอากาศ ในบางพื้นที่จะมีการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าครอบครัวส่วนใหญ่จะรวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน มีแม่น้ำที่สำคัญให้ผ่านหลายสาย คือ แม่น้ำโขง แม่น้ำซี แม่น้ำมูล และพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบกว้างขวาง โดยเฉพาะ “ทุ่งกุลาร้องไห้” มีบริเวณครอบคลุมถึง ๕ จังหวัด คือ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม ศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์

รูปที่ 1. แผนที่ภาคอีสาน

เศรษฐกิจ

ภาวะเศรษฐกิจหรือรายได้ของประชาชนชาวอีสาน แม้จะอยู่ในอัตราที่ค่อนข้างต่ำกว่าภาคอื่นๆ แต่ชาวอีสานก็สามารถดำรงชีพในสังคมได้อย่างสงบสุข เนื่องจากวิถีชีวิตของชาวอีสานยังยึดมั่นและรักษาขนธรรมเนียมแบบเจ้าตั้งเดิมของสังคมโดยใช้ระบบแบ่งปัน การเกื้อหนุน เอื้อเฟื้อเพื่อแผ่ การแลกเปลี่ยนกันโดยไม่ใช้เงินตราเป็นค่าจ้างตอบแทน การลงแขกแบบพึงพาอาศัยแรงงานซึ่งกันและกัน การทำมาหากินยังคงเหลือจากการเกษตร บางพวงก็พยายามโยกย้ายไปประกอบอาชีพด้านบริการ ค้าขายในต่างถิ่น ดังได้กล่าวไว้แล้ว

สังคมและวัฒนธรรม

สังคมอีสานยังเป็นแหล่งรวมของกลุ่มนหlays วัฒนธรรมที่ตั้งภูมิลำเนา สอดแทรกผสมผสานกัน ต่างก็ยึดมั่นในเจ้าตั้งของสังคม แผ่พันธุ์ส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งต่างก็ปรับวิถีชีวิตเข้าหากันอย่างประนีประนอม จะนั้นสังคมอีสานอาจจะพูดได้ว่า เป็นเบ้าหล่อหลอมวิถีชีวิตในเล็กๆ ในเบ้าใหญ่เดียวกัน สังคมอีสานส่วนมากเป็นสังคมชนบท ยึดมั่นในขนธรรมเนียมประเพณี โดยเฉพาะเชื้อลิบสอง วิถีชีวิตการประกอบอาชีพอาศัยภาวะธรรมชาติเป็นหลัก

โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Cultural Structure) ส่วนใหญ่จะคล้ายคลึงกัน แต่ที่แตกต่างอย่างออกไป ได้แก่ วัฒนธรรมเฉพาะท้องถิ่น เช่น ภาษาพูด วิถีชีวิต หรือขนธรรมเนียมเฉพาะถิ่น บางกลุ่มวัฒนธรรมก็จะมีภาษาพูดที่ใกล้เคียงกัน ส่วนใหญ่จะใช้ภาษาอีสาน หรือภาษาไทย-ลาว ซึ่งเป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุด และมีประชากรมากที่สุดในภาคอีสาน เช่น อุบลราชธานี ยโสธร ร้อยเอ็ด มหาสารคาม กาฬสินธุ์ หนองคาย ฯลฯ ทั้งนี้ สาเหตุเนื่องจากภาคอีสานส่วนหนึ่งมีพื้นที่ติดกับชายแดนถนนและแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นอาหารเขตของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีการติดต่อไปมาหากสักกันเสมอในบ้านที่เมืองน้อง การซื้อขายวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ทำให้การเป็นอยู่วิถีชีวิตคล้ายคลึงกัน ในส่วนจังหวัดมุกดาหาร นครพนม และสกลนคร จะใช้ภาษาไทยยัง และที่ค่อนข้างจะแตกต่างกันโดยสิ้นเชิงเนื่องจากพื้นที่ติดต่อกับชายแดนประเทศไทยกัมพูชาประชาธิปไตย ได้แก่ ถนนจังหวัดศรีสะเกษ สุรินทร์ ซึ่งใช้ภาษาเขมร และส่วย (กุญ)

การส่งเสริมวัฒนธรรม ทุกจังหวัดมีฝ่ายส่งเสริมศาสนาและวัฒนธรรมในล้านนา งานการศึกษา การศาสนา และการก่อสร้างหัวด มีศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด สถาบันการศึกษาระดับประถมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษา มีศูนย์หรือสำนักงานปฏิบัติทางด้านวัฒนธรรมแบบทุกแห่ง แต่วัฒนธรรมนั้น ส่วนมากจะเป็นวัฒนธรรมด้านวัสดุ (Material Culture) เป็นวัฒนธรรมประยุกต์ (Applied Culture) และยังไม่มีการ

ศึกษาค้นคว้าวัฒนธรรมท้องถิ่น (Local Culture) อาย่างจริงจัง นักศึกษาและประชาชัชนที่ไป จึงไม่เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมดังกล่าว

การศึกษา

การศึกษาถือกันว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ สำหรับประชาชนชาวอีสานได้รับการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาภาคบังคับเท่านั้น เนื่องจากไม่เห็นคุณค่าของการศึกษา ขาดค่านิยมทางการศึกษาและภาวะทางเศรษฐกิจบังคับ ความจริงการศึกษาระดับประถมศึกษามีกระจาดกันอยู่แทบทุกหมู่บ้าน แต่ม้อยนักศึกษาจะมีอยู่ในจังหวัด อ่าเภอ และตัวบ้านหรือชุมชน ส่วนวิทยาลัย สถาบันฝึกฟื้มอีแรงงานจะมีอยู่แทบทุกจังหวัด ระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัย มีอยู่ในจังหวัดใหญ่ๆ เช่น นครราชสีมา ขอนแก่น มหาสารคาม อุบลราชธานี ขณะนี้ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้ขยายการศึกษาระดับมหาบัณฑิตมาเปิดเป็นวิทยาเขตตามท้องถิ่นต่างๆ ในภาคอีสาน และสถาบันราชภัฏทั้ง 8 แห่ง ระยะหลังได้เปิดเพิ่มอีก 5 แห่ง รวมเป็น 11 แห่ง ซึ่งได้เปิดรับนักศึกษาสนใจตอบความต้องการที่จำเป็นด้านการศึกษาของสังคมอีสาน ทั้งนี้เพราะภาคอีสานได้รับการปิดกั้นด้านการศึกษามาเป็นเวลานาน ปัจจุบันได้ขยายการศึกษาทั้งระดับวิทยาลัย มหาวิทยาลัย หรือสถาบันราชภัฏเปิดรับแต่ละภาคเรียน มีกุลบุตร กุลธิดา มาสมัครมากมาย จนสถาบันการศึกษาไม่สามารถรองรับเข้าศึกษาได้ เพราะขาดงบประมาณ ขาดครุอัจารย์ ขาดอาคารสถานที่ให้เรียน ลักษณะดังกล่าวสถาบันการศึกษาจึงได้เปิดเป็นการศึกษาภาคพิเศษ โดยผู้สนใจฝึกษาจะต้องช่วยตนเอง เสียค่าเล่าเรียนตามที่สถาบันการศึกษาเรียกเก็บ

การศึกษาด้านการคณะสงส์ มีห้องเรียนระดับม้อยนของทางวัด จัดในลักษณะมูลนิธิของวัด และมีมหาวิทยาลัยสงส์ 2 แห่ง คือมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหาบุรพารามกุฎราชวิทยาลัย ขยายลักษณะการเปิดเรียนเป็นวิทยาเขตในจังหวัดต่างๆ เช่น มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยมหาบุรพารามกุฎราชวิทยาลัย วิทยาเขตต้อยอีด เป็นต้น สำหรับพระภิกษุสามเณรผู้ล่าเริ่จการศึกษาระดับม้อยแล้วต้องการจะเรียนต่อระดับอุดมศึกษา ที่สามารถเข้ารับการศึกษาในสถาบันการศึกษาดังกล่าว

การศาสนา

การศาสนาถือว่า เป็นหลักธรรมค่าสั่งสอนให้ศาสนิกชนกระทำการดีเละเว้นความชั่ว มีแนวปฏิบัติเพื่อความสงบสุขของสังคม สังคมอีสานหรือสังคมไทยส่วนใหญ่นับถือ พระพุทธศาสนา ตั้งแต่แรกเกิดจนวันลินชีวิต และปฏิบัติตามหลักธรรมของ

พระพุทธศาสนาและพิธีกรรมของศาสนาพราหมณ์ประสมประสานกันไป จะเห็นได้ชัด เช่น การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ การสาดมนต์ ฉันเพล เป็นพิธีกรรมของพระพุทธศาสนา การรดน้ำพระพุทธมนต์ การวงศ์สายสิญจน์เป็นพิธีพราหมณ์ การแต่งงาน การทำบุญตักบาตร พิธีพระสาดมนต์ เป็นพิธีพุทธ แต่การสูชวัญนายศรี ผูกแขน เป็นพิธีพราหมณ์ เป็นต้น ลักษณะดังกล่าวที่ แนวปฏิบัติจึงมีทั้งศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ประสมประสานกัน ศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์นี้เอง เป็นนรบุรุษของ ชนบทธรรมเนียมและเจ้าตระประเพณีที่ชาวอีสานปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบัน

สังคมหรือชุมชนอีสาน จะมีวัดพระพุทธศาสนาประจำอยู่ทุกหมู่บ้าน หมู่บ้านที่ไม่มีวัดจะมีน้อยมาก ชาวไทยอีสานก่ออุตสาหกรรมมีครอบครัว จะต้องผ่านการบวชเรียน ในพุทธศาสนา ศึกษาธรรมะและปฏิบัติตามพิธีกรรมที่สำคัญมาก ก่ออุตสาหกรรม ถ้าแต่งงานก่อนบวชจะถือว่าเป็น “คนดิน” จะถูกต้านทานจากสังคม ดังนั้นการบวชก่อนมีครอบครัว จึงถือเป็นเจ้าตระประเพณีอันดีงามของชาวอีสาน เนื่องด้วยการยึดมั่นในชนบทธรรมเนียมประเพณีวิถีชีวิตในการอยู่ร่วมกันนี้เอง สังคมอีสานจึงมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง สังคมอีสานนับถือและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพราะเชื่อว่าพระพุทธศาสนาสามารถปรับเข้ากับเจ้าตระประเพณีของสังคมอีสานได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้น สังคมอีสานบางท้องถิ่น ยังนับถือผีฟ้า ผีแผ่น ผีปอบ ผีบรรพบุรุษ ผีไร ผีนา ผีปู่ตา ผีเมเดศก์ เป็นต้น

เจ้าตระประเพณีที่สำคัญของชาวอีสานนอกเหนือจากอีตสิบสอง ได้แก่ การสูชาัญ การไหว้ผีปู่ตา ซึ่งเป็นวิญญาณของบรรพบุรุษประจำหมู่บ้าน ทุกหมู่บ้านจะมีศาลปู่ตาประจำหมู่บ้าน โดยเชื่อว่าปู่ตาเป็นวิญญาณซึ่งคุ้มครองให้มีความสุข บันดาลให้ข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ และป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ นอกจากนี้ยังมีประเพณีการผูกเสี่ยว คือการทำสัญญาไว้จะเป็นเพื่อนรัก เพื่อนสนิทกัน มีพยานรู้เห็น หรือเรียกนัยหนึ่งว่า “เพื่อนร่วมน้ำสาบน้ำ”

ลักษณะด้านภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวกับ สภาพทั่วไป เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา การศาสนาและชนบทธรรมเนียมประเพณี ตลอดถึงแนวคิด ความเชื่อ ของชาวอีสานสหท้อนให้เห็นแนวปฏิบัติ หรือประเพณีที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน คณะผู้วัวจัย มุ่งศึกษาพื้นที่เป้าหมาย คือภาคอีสานโดยเฉพาะจังหวัดอุบลราชธานี อุบลราชธานี จังหวัดเชียงราย ร้อยเอ็ด และมหาสารคาม

เนื่องจากสังคมอีสานเป็นสังคมเกษตรกรรม จึงทำให้เกิดความรู้สึกผูกพันกับธรรมชาติ ดังนั้นชาวอีสานจึงเชื่อไว้ว่าธรรมชาติสามารถให้คุณให้โทษแก่ตนได้ ความเชื่อใจในเรื่องผีสางเทวดา เชื่อในไสยศาสตร์ ความอาคมและบาปบุญคุณโภค

จังหวัดอุบลราชธานี

สภาพทั่วไปของจังหวัดอุบลราชธานี

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดใหญ่และมีอาณาเขตกว้างขวาง ประมาณ 15,744.850 ตารางกิโลเมตร ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 625 กิโลเมตร ทิศเหนือ ติดกับ จังหวัดอุบลราชธานีและสระบุรี ทิศใต้ ติดกับ ประเทศกัมพูชา ทิศตะวันออก ติดกับ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทิศใต้ ติดกับ ประเทศไทย ทิศตะวันตก ติดกับ จังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดยโสธร ลักษณะทางภูมิศาสตร์กว้างขวางของจังหวัดอุบลราชธานีในสมัยก่อน ต่อมาทางราชการ จังหวัดได้แบ่งอาณาเขตของจังหวัดอุบลราชธานีออกเป็น 3 จังหวัด คือ จังหวัดยโสธร อุบลราชธานี และจังหวัดมุกดาหาร ปัจจุบันอุบลราชธานี (2543) ได้แบ่งการปกครองออกเป็น 18 อำเภอ และ 6 กิ่งอำเภอ

รูปที่ 2. แผนที่จังหวัดอุบลราชธานี

ประวัติความเป็นมา

ประวัติของจังหวัดอุบลราชธานีเป็นเมืองใหญ่ແດิบราย สุก้า ลือศิริ และ คงชา (2535 : 172) กล่าวไว้ว่า การก่อตั้งเริ่มปี พ.ศ.2310 อุบลราชธานีเคยทำ สังคมกับเมืองเวียงจันทน์ ดังแต่ครั้งพระอาทิตย์หนองบัวล้ำกู ได้สร้างเมือง ใหม่ขึ้นนานนามว่า “นครเขื่อนชันธ์กานภากัวบัวนา” นครนี้ถูกเวียงจันทน์ตีแตก ปรากฏว่าพระอาทิตย์ในที่รุน ส่วนพระอาทิตย์น้ำไฟร่พลบนหน้าไปพึงบารมีพระองค์เจ้า หลวงผู้ครองนครจำปาศักดิ์ต่อมากลับฟ้าด้วยในที่รุน ห้าวค้าง บุตรพระตาและสมัคค พระคพวง จึงได้อพยพไฟร่พลเข้ามายังเขตจังหวัดอุบลราชธานีปัจจุบัน และพักไฟร่ พลเป็นครั้งแรกที่เกาะกลางแม่น้ำมูล ซึ่งเรียกว่า “ดอนมดแดง” แต่เนื่องจากพื้นที่ดัง กล่าว เมื่อถึงฤดูน้ำหลาก น้ำมักจะท่วมไร่นาเสียหาย จึงได้ย้ายที่ดังไปอยู่ “ดงอุ่ผึ่ง” ใกล้กับห้วยแจลະแม และพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ประทานนามว่า อุบลราชธานี โดยดังพระบรมสุราษฎร์ดิหรือห้าวค้างเป็นเจ้าเมืองคนแรก เรียกว่า “พระปฐุมวรราชสุริยวงศ์” และยกฐานะเป็น “เมืองอุบลราชธานีศรีวนาลัย” เมื่อวัน จันทร์ เดือน 8 แรม 13 ค่ำ ปีชวด พ.ศ.2335 อุบลราชธานีนับว่ามีความสำคัญทาง ด้านอารยธรรมที่เก่าแก่

ลักษณะภูมิประเทศ

ภูมิประเทศจังหวัดอุบลราชธานี ตั้งอยู่ในบริเวณที่เรียกว่า “แหล่งโกรราช” (Karat Basin) สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 227 ฟุต อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียง เหนือต่อน้ำล่างหรือเรียกว่า “อีสานใต้” ภูมิประเทศทั่วไปเป็นที่ราบสูง ลาดเทลงไป ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ทางแยกริมแม่น้ำโขงและทิวเขาพนมดงรัก บางส่วนเป็นทุ่ง นาป่าทึบและป่าละเมาะ มีเนินเตี้ยประป่วย มีแม่น้ำมูลไหลผ่าน และไหลลงสู่แม่น้ำ โขงที่ปากแม่น้ำมูล เขตอำเภอโขงเจียม

พื้นที่ดังริมฝั่งแม่น้ำมูล มีแม่น้ำโขงเป็นแนวเขตทั้งจังหวัดอุบลราชธานีกับ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง มีภูเขาสลับซับ ซ้อน พื้นที่ตอนข้างแห้งแล้งลักษณะเป็นดินร่วนปนทรายทำให้ไม่สามารถกักเก็บน้ำได้

เศรษฐกิจ

ทางด้านเศรษฐกิจประชาชนส่วนใหญ่ มีอาชีพทางด้านการเกษตร และเลี้ยง สัตว์ มีการทำไร่ ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทำอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น การห่อผ้าฝ้าย ผ้าไหม และเครื่องปั้นดินเผา ทำงานบริการสังคม เป็นต้น นอกจากนั้นก็มีการอพยพ ไปทำงานท่าในด่านอิน ส่วนใหญ่จะมุ่งหน้าสู่ภาคกลางและกรุงเทพมหานคร และบาง

กลุ่มนิยมไปเลี่ยงโชคในต่างแดน แม้รายได้ต่อหัวค่อนข้างต่ำกว่าภาคอื่นๆ แต่ก็สามารถอยู่ได้ด้วยการพึ่งพาตนเอง อีกทั้งให้การเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

สังคมและวัฒนธรรม

สังคมและวัฒนธรรมชาวอุบลราชธานียึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ มีความเชื่อในเรื่องบูญคุณไทยและสังศักดิ์สิทธิ์ จะเห็นได้จากการ เช่น ไหว้ บุชาผีปู่ตา ผีพ่อผีแม่ และผีไร่ผีนา ฯลฯ ซึ่งมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ และเป็นบ่อเกิดของขนบธรรมเนียมประเพณีที่นิยมปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน ประเพณีสำคัญที่ปฏิบัติอยู่ทุกท้องถิ่นในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ บุญเข้ากรรม บุญคุณลาน บุญข้าวจี บุญพระเวส (ເພວດ) บุญสงกรานต์ บุญบั้งไฟ บุญช้าสะบะเบิก (บุญคุ้ม) บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก บุญออกพรรษา และบุญทอดกฐิน โดยเฉพาะบุญเข้าพรรษาชาวจังหวัดอุบลราชธานีได้จัดประเพณีแห่งเทียนพรรษาเป็นงานยิ่งใหญ่ประจำปีและมีชื่อเสียงในระดับประเทศ

ศาสนา

ชาวจังหวัดอุบลราชธานีนับถือและยึดมั่นในพระพุทธศาสนา และได้นำเอาหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนามาเป็นแนวปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ส่วนประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ จะมีศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ประสมประสานกันอยู่ เมื่อจากจังหวัดอุบลราชธานีเป็นเมืองใหญ่ มีพื้นที่กว้างขวาง มีวัดทุกหมู่บ้าน ทั้งนี้ เพราะวัดเป็นจุดศูนย์รวมทางจิตใจของชาวพุทธ และเน้นให้การศึกษาพระธรรมวินัยการอบรมบ่มนิสัย ถุลบุตร ถุลอดิชา และวัดบางแห่งยังเป็นที่ตั้งของโรงเรียนระดับประถม มีอยู่ศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน เป็นต้น คณะกรรมการสำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี (2539 : 34) ได้กล่าวไว้ว่า ปัจจุบัน (2543) มีวัดถึง 1,085 วัด และสำนักสงฆ์จำนวน 439 แห่ง ตามหมู่บ้านหรือชุมชนใหญ่ๆ จะมีวัดถึง 2 หรือ 3 วัด สุพัตรา สุภาพ (2523 : 117-118) ศาสนาเป็นเรื่องของจิตใจและอารมณ์ ซึ่งสามารถจุนใจและผูกใจคนไว้ได้อย่างแน่นแฟ้น ศาสนาให้ยึดมั่นในคำสอนหรืออ่านจากเรียนลับบางอย่างที่อาจจะบันดาลให้ทุกชีวุตได้ เช่น ในสังคมแบบดั้งเดิม บุคลจะนับถือศาสนาตามบรรพบุรุษหรือสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ ศาสนาจึงมีอิทธิพลเป็นอย่างมาก

ศาสนาเป็นสถาบันสำคัญของสังคมไทย และมีความผูกพันที่เป็นเอกลักษณ์ นั่นคือ คนไทยมีจิตใจอื้อเพื้อต่อศาสนาจนกลายเป็นบุคลิกภาพของสังคมไทย ศาสนาพุทธ เป็นบ่อเกิดสำคัญของขนบธรรมเนียมประเพณี กฎหมาย ค่านิยม และวิถีชีวิตของชาวไทย พุทธศาสนาเป็นสถาบันสำคัญที่ช่วยให้เป็นจุดรวมจิตใจของคนไทยอย่างแน่นแฟ้น เป็นเสมือนพลังผูกพันคนในชาติเข้าด้วยกันในการดำรง

ของคนไทยอย่างแน่นแฟ้น เป็นเสมือนพลังผูกพันคนในชาติเข้าด้วยกันในการดำรงชีวิตร่วมกัน โดยมีความขัดแย้งน้อยที่สุด ถือได้ว่าเป็นกลไกจัดปัดเป่าความขัดแย้ง และสร้างความสงบในสังคม

สังคมไทยมีความสามารถในการที่จะเอาศาสนาพุทธเป็นพื้นฐานของชีวิต และหล่อเลี้ยงท่านบูรุษศาสนานให้มั่นคงอยู่ได้จนกลายเป็นศูนย์กลางศาสนาพุทธของโลก ในปัจจุบันอิทธิพลของศาสนาถือว่ามีอิทธิพลต่อชีวิตประจำการ การรักษาธรรมวินัย รวมทั้งสาระสำคัญที่เป็นหลักการแห่งศาสนา การนำเอาพระธรรมวินัยมาปฏิบัติ การเสริมสร้างสถาบันสังคม และการปฏิบัติสืบท่องพระศาสนาเข้ากับชีวิตของประชาชน

สังคมไทยมีบุคลิกภาพอันเป็นเอกลักษณ์ อีกประการหนึ่ง คือ สมาชิกของสังคมพร้อมที่จะเข้าร่วมในกิจของศาสนาโดยไม่ถือเป็นการเสื่อมเสียประเพณี

นอกเหนือจากการนับถือศาสนาพุทธและปฏิบัติตามหลักธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ยังมีศาสนาพราหมณ์ปัปโนอยู่บ้าง ทั้งนี้ จะเห็นได้จากพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีบายศรีสู่ขวัญ พิธีขึ้นบ้านใหม่ พิธีมงคลสมรส พิธีของศาสนาพราหมณ์ปัปโนบันเชือกันว่าเป็นประเพณีนิยมที่เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาสังคม โดยเชื่อว่าจะนำมาซึ่งความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและผู้ใกล้ชิด

การศึกษา

จังหวัดอุบลราชธานีมีสถาบันการศึกษาหลายแห่ง ทั้งระดับอุดมศึกษา มัธยมศึกษา ประถมศึกษา และสถานศึกษาอบรมเด็กก่อนวัยเรียน สถานศึกษาอบรมนอกระบบ (ศน.อ.) การศึกษาเอกชน การศึกษาของพระสงฆ์ เป็นต้น ระดับประถมศึกษาจะมีปรากฏอยู่ทุกหมู่บ้าน ระดับมัธยมจะมีทั้งหมดต่ำบล มัธยมชุมชน มัธยมอ่าเภอและจังหวัด ระดับอุดมศึกษา มีมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี วิทยาลัยอาชีวะ วิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยเทคโนโลยีอุบลราชธานี และวิทยาลัยเอกชน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบล (มหาวิทยาลัยสงข์) นอกจากนี้ ยังมีวิทยาลัยพยาบาล วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร ซึ่งเป็นแหล่งผลิตบุคลากรทางด้านอนามัยให้แก่ภูมิภาคแห่งนี้ มหาวิทยาลัยและวิทยาลัยต่างๆ กระจายอยู่ในตัวจังหวัด (ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมุ่งจะศึกษาวิจัยประเพณีของภาคอีสาน เพื่อนำไปเผยแพร่ให้ผู้สนใจได้ศึกษาเรียนรู้ แล้วนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตัวเองและสังคม)

ทางด้านการศึกณาคุณสอดคลายมีดินนหนทางเชื่อมทุกจังหวัด อ่าเภอ ตำบล หมู่บ้าน สามารถไปได้ทั้งทางบกโดยรถยนต์ รถไฟ และทางอากาศซึ่งเป็นประตูสำคัญผ่านเข้าสู่อินโดจีน

จังหวัดอุบลราชธานี

สภาพโดยทั่วไปของจังหวัดอันเจริญ

จังหวัดอ่านางเจริญมีเนื้อที่ประมาณ 3,161,248 ตารางกิโลเมตร ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 568 กิโลเมตร ทิศเหนือ ติดกับจังหวัดยโสธรและมุกดาหารเป็นบางส่วน ทิศใต้ ติดกับ จังหวัดอุบลราชธานี และประเทศไทยสารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว ทิศตะวันออก ติดกับ จังหวัดอุบลราชธานี ทิศตะวันตก ติดกับ จังหวัดยโสธร ปัจจุบันอ่านางเจริญ (2543) ได้แบ่งการปกครองออกเป็น 6 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ เป็นจังหวัดที่ 75 ของประเทศไทย

รูปที่ 3. แผนที่จังหวัดอุบลราชธานี

ประวัติความเป็นมา

คณะกรรมการองค์การบริหารส่วนจังหวัดอำนาจเจริญ (2538 : 16-17) ได้กล่าวไว้ว่า จังหวัดอำนาจเจริญได้จัดตั้งเป็นเมืองตั้งแต่ พ.ศ.2393 โดยท้าวอุปราช เด็กเมืองพะ แขวงสุวรรณเขต ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน ซึ่งได้อพยพครอบครัวมาพำนัชพระบรมโพธิสมภพพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว อำนาจเจริญเดิมตั้งอยู่ที่บ้านค้อใหญ่ ซึ่งก็คือ บ้านอำนาจ ตำบลอำนาจ กิ่งอำเภอสืออำนาจในปัจจุบัน ภายหลังได้เปลี่ยนชื่อเป็นเมืองสืออำนาจ มีฐานะเป็นเมืองในความปกครองของนครเขมราฐ

พ.ศ.2410 ซึ่งมีพระอมรอำนาจ (เสือ ออมริน) ผู้ปกครองเมืองอำนาจ ต่อมาคณะกรรมการเมืองซึ่งมีพระอมรอำนาจเป็นหัวหน้าเห็นว่า ถ้าย้ายเมืองอำนาจมาขึ้นกับอุบลราชธานีจะสะดวกในการติดต่อราชการ จึงได้มีใบบอกราบทูลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้ทรงโปรดเกล้าฯ ตามที่ขอให้เมืองอำนาจขึ้นต่อเจ้าผู้ปกครองเมืองอุบลตั้งแต่นั้นมา

สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีปฏิรูปบริหารราชการแผ่นดิน ให้เป็นไปตามแบบอย่างยุโรป เมืองอำนาจได้เปลี่ยนฐานะเป็นเมืองอำนาจเจริญ อยู่ในความปกครองของมณฑลเทศาภิบาลปักทองที่อุบลราชธานี จนกระทั่งถึงปี พ.ศ.2455 ได้มีการแต่งตั้งนายอำเภอขึ้นปกครองอำเภออำนาจเจริญคนแรก คือ รองอ้ำมาตย์โทหลวงเอนกอคำอำนาจ และโดยคำแนะนำของพระยาสุนทรพิพิธเมื่อครั้งดำรงตำแหน่งเลขานุภาพอีสาน จึงได้พิจารณาที่ตั้งเมืองใหม่ โดยเห็นว่าจะทำให้การคมนาคมสะดวกและคาดว่าจะมีความเจริญยิ่งๆ ขึ้น จึงได้ย้ายจากบ้านอำนาจ ตำบลอำนาจไปตั้งที่บ้านบุ่ง ตำบลบุ่ง อ้ำเงาอคำอำนาจเจริญ จนถึงปัจจุบัน ต่อมาก่ออคำอำนาจเจริญ ได้เจริญรุ่งเรืองและพัฒนาในด้านต่างๆ มีอาณาบริเวณกว้างขวาง ขยายความเจริญไปสู่ท้องถิ่น ประชาชนและส่วนราชการหน่วยงานต่างๆ เห็นว่าควรจะจัดตั้งเป็นจังหวัด ทั้งนี้เพื่อความสะดวกสบายในการติดต่อราชการ ดังนั้น จึงมีพระราชบัญญัติจัดตั้งเป็นจังหวัดอคำอำนาจเจริญ เมื่อปี พ.ศ.2536 เป็นต้นมา

ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดอคำอำนาจเจริญ เป็นพื้นที่ชายแดนมีอาณาเขตติดกับแม่น้ำโขง บริเวณอ้ำเงาชานมาน ซึ่งเป็นชายแดนติดกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลาง เป็นที่ลุ่มน้ำเนินเขาเตี้ยๆ ทอดยาวตั้งหัวดอนอุบลราชธานี ในฤดูแล้งจะมีปริมาณน้ำน้อย เป็นอุปสรรคในการระบายน้ำเพื่อนำไปใช้ในการเกษตร นอกจากนั้น ก็จะมีลำเซ蚌 ก ลำเซບาย และลำน้ำทั้งสองยังไม่ปรับปรุงให้มีการกักเก็บน้ำใช้ตลอดทั้งปี ปล่อยให้น้ำไหลทิ้ง เมื่อหน้าแล้งจะขาดน้ำ ประชาชนไม่สามารถใช้น้ำ

เพื่อการเกษตรเท่าที่ควร ความจริงล้ำเชบก ล้ำเชบยกเป็นสาขานึงของแม่น้ำมูล สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปไม่แตกต่างจากจังหวัดอุบลราชธานี โดยจะเห็นความแตกต่างของฤดูฝนและฤดูแล้งอย่างเห็นได้ชัด และมีอุณหภูมิสูงตลอดปี

เศรษฐกิจ

ที่ผ่านมาการเกษตรมีความสำคัญต่อประชากรชาวจังหวัดอุบลราชธานี ทั้งนี้เนื่องจากโครงสร้างพื้นฐานของจังหวัดเหมาะสมกับการเกษตร รายได้ส่วนใหญ่ของประชากรส่วนมากมาจากภาคเกษตรกรรม เช่น การทำนา ทำสวนทำไร่ และเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น รองลงมาได้แก่ การค้าขาย และงานบริการ ทางด้านอุตสาหกรรมในครัวเรือน ก็จะมีอยู่ประปราย การอพยพย้ายถิ่นไปทำมาหากินในต่างถิ่นค่อนข้างสูง ส่วนมากจะอพยพไปทำงานในกรุงเทพฯ บางพาก็ไปเสียงโขคหางานทำในต่างประเทศ โดยเฉพาะญี่ปุ่น ไต้หวัน ชาอดิอาระเบีย รายได้ต่อหัวคิดเป็นตัวเงินสำหรับชาวอีสานค่อนข้างต่ำ ทั้งนี้เพราะการประกอบอาชีพยังเป็นแบบดั้งเดิม ขาดการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ และยังต้องพึ่งพาอาศัยภาวะธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ การทำงานก็เพื่อการยังชีพเท่านั้น

ปัจจุบันได้มีการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรรมที่ประสบความลำบากให้สามารถประกอบอาชีพอย่างได้ผลพอเพียงที่จะเลี้ยงตนเองได้ โดยใช้หลักทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ ในกระบวนการจัดการสภาพแวดล้อม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และลดปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

สังคมและวัฒนธรรม

ชาวจังหวัดอุบลราชธานีมีวิถีชีวิตอยู่บนพื้นฐานความเชื่อทางพุทธศาสนา เชื่อในเรื่อง ผีสาร เทวดา และธรรมชาติอย่างผสมผสานกลมกลืน ประเพณีและวัฒนธรรมที่ปรากวิถีด้านจิตใจ วัดๆ และพิธีกรรมยังเป็นไปตามประเพณีดั้งเดิมของชาวอีสาน ทั่วไป คือ มีอีติสิบสอง คงลิบสี่ ซึ่งยึดถือปฏิบัติสืบท่องกันมาจนถึงปัจจุบัน ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวชนบทเชื้อสายไทย – ลาว ในเขตเมืองจะมีชาวไทย เชื้อสายจีนและมีคนภูวนปะปนอยู่บ้าง ชนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญของชาวอุบลราชธานี คือ งานนมัสการพระมงคลมีง เมือง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของชาวอุบลราชธานี โดยถือเอาวันมาฆบูชาของทุกปี เป็นวันงานและเวียนเทียนในวันเดียวกัน นอกจากนั้นจะเป็นงานประเพณีผูกเสี่ยว จัดขึ้นเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีงาม

ศาสนา

ชาวอีานาจเจริญ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเหมือนกับภาคอื่น ๆ มีความเลื่อมใสศรัทธาอย่างมั่นเป็นธรรมเนียมประเพณี ศาสนาพุทธเป็นเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความมุ่งมั่นที่จะขัดแย้งกับ ความหลุดพ้นจากกิเลสตัณหาทั้งหลายทั้งปวง และยังเป็นส่วนหนึ่งให้ผู้คนกระทำแต่กรรมดี ละเว้นความชั่ว ศาสนาที่นับถือรองลงมา ได้แก่ ศาสนาคริสต์ อินดู และอิสลามประปาย

การศึกษา

จังหวัดอีานาจเจริญมีสถาบันการศึกษาหลายแห่งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา อีกทั้งมีสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหงที่ขยายตัวเพื่อรับรองรับผู้ประสงค์จะเข้าศึกษาในระดับสูงขึ้นอีกด้วย

จังหวัดยโสธร

สภาพทั่วไปของจังหวัดยโสธร

จังหวัดยโสธรมีเนื้อที่ประมาณ 4,161,664 ตารางกิโลเมตร ห่างจากกรุงเทพมหานคร 531 กิโลเมตร ทิศเหนือ ติดกับ จังหวัดมุกดาหาร ทิศใต้ ติดกับ จังหวัดศรีสะเกษ ทิศตะวันออก ติดกับ จังหวัดอุบลราชธานี ทิศตะวันตก ติดกับ จังหวัดร้อยเอ็ด และเป็นจังหวัดที่ 71 ของไทย ปัจจุบันยโสธร (2543) ได้แบ่งการปกครองเป็น 8 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ

รูปที่ 4. แผนที่จังหวัดยะลา

ประวัติความเป็นมา

จากพงศาวดารเมืองไสธรรมได้บันทึกไว้ว่า เมื่อราปี พ.ศ.2340 พระเจ้าร่วงค่า (พระวัว) เสนาบดีเมืองเวียงจันทน์กับสมัครพรรคพากเดินทางอพยพที่จะไปอาศัยอยู่ กับนครจ้าปาศักดิ์ เมื่อเดินทางไปถึงดงผึ้งห์เห็นว่าเป็นทำเลดี จึงได้ตั้งหลักฐานและ สร้างเมือง เรียกว่า “บ้านลิ่งห์ทำ” หรือ “เมืองลิ่งห์ทำ” สันท์ ภานิต (2539 : 86) ได้บันทึกไว้ว่า ในปี พ.ศ.2357 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้ทรงพระ กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะเป็น “เมืองศสุนทร” โดยมีพระสุนทรราชวงศ์เป็น เจ้าเมือง ต่อมาภายหลังเมืองศสุนทรได้เปลี่ยนชื่อเป็น “ชัยไสธรรม” ในสมัยรัชกาลที่ 5 ก่อนตั้งมณฑลเมืองไสธรรมถูกรุ่งเรืองเข้าเป็นบริเวณหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันตกเฉียงเหนือ และได้จัดตั้งเป็นมณฑลลาว กว่า ในปี พ.ศ.2443 เมืองไสธรรมได้เปลี่ยนไปขึ้นกับ จังหวัดอุบลราชธานี และในปี พ.ศ.2456 เมืองไสธรรมได้ถูกยุบฐานะจากเมืองเป็น อ่าเภอ โดยให้ขึ้นกับจังหวัดอุบลราชธานี จนกระทั่งในปี พ.ศ.2515 โดยประกาศдумะ ปฏิวัติ จึงได้ยกฐานะขึ้นเป็นจังหวัดไสธรรม ซึ่งมีไสธรรมเป็นชุมชนที่เก่าแก่และ สันนิษฐานว่าได้มีการสร้างถาวรฐานมัตตั้งแต่ พ.ศ.2329 ซึ่งมีอายุประมาณได้กว่า 200 ปี แล้ว

ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่เป็นที่ราบสูงสลับกับพื้นที่ราบแบบลูกคลื่น ลักษณะพื้นที่โดยเฉลี่ยสูงจาก ระดับน้ำทะเลปานกลาง มีภูเขาติดต่อเทือกเขาภูพาน เป็นดินร่วนปนทรายมีหินปะปน ด้านทิศตะวันตกและด้านทิศใต้ มีหนองบึงอยู่ทั่วไป พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ล่าหัวบ การเกษตร ถึงแม้จะมีล้าน้ำชีให้ผ่าน แต่ก็ยังขาดการกักเก็บน้ำหรือสูบน้ำมาใช้ใน ด้านการเกษตรเท่าที่ควร ปล่อยให้น้ำไหลทิ้งและไม่เห็นคุณค่าของน้ำ ความจริง ล้าน้ำ ชีและล้าน้ำมูลเป็นเสมือนสายเลือดของชาวอีสาน

คณะกรรมการฝ่ายประมาณผลเอกสารและหอจดหมายเหตุ (2542 : 22) ได้ กล่าวไว้ว่า ชุมชนโบราณของจังหวัดไสธรรมพบว่า ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ภัยในเขตทุ่งรากโลง ซึ่งลักษณะดังกล่าวได้พบร่องรอยการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในช่วงประมาณพุทธศตวรรษ ที่ 10-17 มากกว่าภูมิประเทศแบบอื่น เช่น แหล่งโบราณคดีบ้านตาดทอง ตำบลตาด ทอง อ่าเภอเมืองไสธรรม แหล่งโบราณคดีที่บ้านสงเปือย ตำบลสงเปือย อ่าเภอคำเขื่อน แก้ว บ้านบึงแก ตำบลบึงแก บ้านคุสองชั้น ตำบลหัวเมือง อ่าเภอคำหานะชัย เป็นต้น

เศรษฐกิจ

โครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดจะมีลักษณะใกล้เคียงของภาคตะวันออกเฉียง เหนือโดยทั่วไป เศรษฐกิจหลักจึงขึ้นอยู่กับการเกษตร การปลูกพืช ผัก ผลไม้ ปศุสัตว์

และการประมง อาชีพรองลงมาคือ การค้าขาย นอกจากนั้น จะมีอุตสาหกรรมครัวเรือนขนาดย่อย เช่น การทำปลาสม์ ทำหมอนขวน หมอนสามเหลี่ยม ผ้าขิด การจักสาน เป็นต้น

รายได้ประชากรส่วนใหญ่ไม่ค่อยแน่นอน เนื่องจากปัญหาทางด้านการเกษตรกรรมและยังอาศัยภาวะธรรมชาติ ขาดเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำไปเพื่อการยังชีพเท่านั้น ปัญหาที่สำคัญส่วนหนึ่ง คือขาดทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ซึ่งเป็นปัญหาท้าท้วนในเกือบทุกห้องที่ที่กำลังประสบอยู่

อัตราการอพยพเคลื่อนย้ายของประชากร ชาวจังหวัดยโสธรที่ไปทำงานทำในภาคกลาง หรือกรุงเทพมหานครในระยะต่อมานี้แนวโน้มลดลง เพราะเกิดวิกฤตการณ์ ด้านการเงินของชาติหรือวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ทำให้โรงงานอุตสาหกรรมหรือกิจการต่างๆ ดำเนินไปไม่ได้จึงปิดกิจการ ขณะเดียวกันคนงานที่ไปขายแรงงานต่างดินก็ ยกย้ายกลับสู่ภูมิลำเนาเดิม ทำให้แรงงานในจังหวัดยโสธรเพิ่มขึ้น จนเห็นได้จากการ มีธุรกิจขนาดย่อย เช่น กิจการอู่ซ่อมรถ โรงงานทำเครื่องใช้ อัญญมณีภัณฑ์ รวมทั้ง ผลิตภัณฑ์สินค้าในห้องถ่าย เป็นต้น เมื่อภาวะความเป็นคนเมืองและแรงงานคืนดินใน จังหวัดยโสธร เป็นที่น่าสังเกตว่า การที่มีแรงงานเพิ่มขึ้น พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดปัญหา สังคมก็ตามมา เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาชุมชนแอดปัญหา สิ่งแวดล้อม และปัญหาอื่นๆ

ประชากรบางกลุ่มได้อพยพไปขายแรงงานต่างประเทศ ทั้งตะวันออกกลาง ญี่ปุ่น อเมริกา และส่งเงินมาช่วยทางบ้านเพื่อสร้างฐานความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น จะมีบาง คนไปตั้งดินฐานอยู่ในต่างประเทศ

สังคมและวัฒนธรรม

ชาวกราวยโสธรส่วนใหญ่เป็นกลุ่มไทย-ลาว ซึ่งเป็นการอพยพเข้ามาตั้ง ดินฐานจากเวียงจันทน์หลังสมัยขอม และจะมีชนกลุ่มย่อยบางกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มชาวยิว กลุ่ม ไทย-ย้อ และไทย-ลาวศรีสะเกษ

ชาวกราวยโสธรเป็นผู้มีวัฒนธรรมเก่าแก่ ยึดมั่นตามประเพณีนิยมของชาวอีสาน เอกลักษณ์ที่ขึ้นชื่อของจังหวัด คือ งานประเพณีบุญบั้งไฟ ซึ่งเป็นการจุดบูชาพญาแดน และเพื่อขอให้ฟ้าฝนตกต้องตามฤดูกาล การจัดงานนี้เป็นการส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรม ให้แพร่หลายทั่วภัยในและต่างประเทศ ความจริงงานบุญบั้งไฟเป็นการละเล่น เพื่อบอกให้ทราบถึงฤดูกาลการทำนา เป็นการเตรียมทำนาสำหรับชาวเกษตรกร ตามวัฒนธรรมส่วนมากมีเด่นกำเนิดมาจากศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ ปัจจุบันมีวัฒนธรรมต่างห้องถ่ายและต่างชาติเข้าไปปะปนอยู่ ซึ่งถือว่าเป็นค่านิยมของชาวกราวยโสธรโดย

เฉพาะวัยรุ่น ดังนั้น คณะกรรมการจังหวัดส่งเสริมประเพณีอีสานให้ออนุชน วัยรุ่นได้เห็นคุณค่าประเพณีหรือวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน

เนื่องจากชาวโยโสธรมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติและการเกษตรกรรมมาช้านาน การรักษาป่ารับตัว และการดำเนินชีวิตให้รู้จักผูกพันและพึ่งพาระหว่างคนกับธรรมชาติ จึงเป็นลักษณะถ้อยที่ถ้อยอาศัย จนกลายมาเป็นมรดกทางธรรมชาติ ที่ตอกทอดและสืบสานต่อจากอดีตจนถึงปัจจุบัน (อ้างใน คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและหอจดหมายเหตุวัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดโยโสธร : 2542 : 59-61)

ศาสนา

ชาวโยโสธรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ โดยเชื่อมั่นในผลบุญที่จะนำมาซึ่งความสุขความเจริญ เมื่ອនกับชุมชนชาวพุทธทั่วไปในภาคอีสาน ศาสนาเป็นปัจจัยหลักในการโน้มน้าวความศรัทธา ดังนั้น จึงมีวัดเป็นศูนย์กลางซึ่งจังหวัดโยโสธรมีวัดอยู่แทนทุกหมู่บ้าน บางหมู่บ้านมีห้วยดีป่าและวัดบ้าน ทุกวัดจะจัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมสายธรรม ปริยัติธรรมสายบาลี บางวัดได้จัดการศึกษาปริยัติธรรมสายสามัญระดับอนุบาล ประมาณศึกษา มัธยมศึกษา และยังมีการศึกษาระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยมหากรุณาธิราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ดศูนย์โยโสธร ที่วัดศรีธรรมาราม มีศูนย์วิปัสสนาภัมมภูฐานที่วัดเทพรังษี และศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ชาวโยโสธรส่วนมากจะนับถือพระพุทธศาสนา ปัจจุบัน (2543) มีวัด 574 วัด กระจายอยู่ตามท้องถิ่นทุกหมู่บ้าน เพราะวัดถือว่าเป็นจุดศูนย์รวมทางจิตใจ เป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล และเป็นที่ปฏิบัติศาสนธรรม ตลอดจนพิธีกรรมต่าง ๆ

การศึกษา

การศึกษาเป็นปัจจัยพื้นฐานทางด้านสังคมที่เป็นตัวแปรสำคัญ จังหวัดโยโสธรจะมีการศึกษาในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษากระจายอยู่ตามชุมชนและหมู่บ้าน ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จะอยู่ในภาคบังคับ การศึกษานอกระบบมีศูนย์การศึกษาที่จังหวัดและกระจายอยู่ทุกอำเภอ เพื่อสนับสนุนความต้องการของประชาชนบางกลุ่ม สถาบันการศึกษาจะมีเพียงไม่กี่แห่ง เช่น วิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยการอาชีพ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี ศูนย์ฝึกฝีมือแรงงาน เป็นต้น สถาบันการศึกษาระดับสูง ส่วนใหญ่จะอาศัยจังหวัดใกล้เคียง เช่น ที่จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดอุบลราชธานีที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง เปิดสอนที่นั้น สำหรับสถาบันการศึกษาของพระสงฆ์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหากรุณาธิราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ดศูนย์โยโสธร ความจริงจากข้อมูลด้านการศึกษาจังหวัด

ยโสธร ปีการศึกษา 2541 มีโรงเรียนประถมศึกษา 395 แห่ง มัธยมศึกษา 29 แห่ง โรงเรียนฝึกหัดอาชีวะระยะสั้น 19 แห่ง โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา 4 แห่ง ศูนย์อบรมเด็กก่ออาชญากรรมที่ในวัด 80 แห่ง เป็นต้น ลักษณะการเรียนการสอนมุ่ง ในด้านวิชาการสมัยใหม่ที่มีอยู่ในหลักสูตร แต่ยังขาดด้านศีลธรรมชนบทธรรมเนียม ประเพณี ทำให้พฤติกรรมของนักเรียนหรือวัยรุ่นบางกลุ่มมีพฤติกรรมฝันระเบียบของ สังคม (Deviance behaviors) ดังนั้นจึงควรสนับสนุนให้มีการอบรมและปลูกจิตสำนึก เรื่องศีลธรรมชนบทธรรมเนียมประเพณีท่องถิ่นด้วย

การคุณนาคมมีถิ่นติดต่อระหว่างจังหวัดสู่จังหวัด อ่าเภอ และหมู่บ้าน ส่วน มากจะใช้เส้นทางโดยรถยนต์ ดังแม้จังหวัดยโสธรจะมีล้านนาซึ่งหล่อผ่านแต่ชาวยโสธรก็ ไม่ได้ส่งเสริมการเดินทางโดยทางน้ำ ทั้งนี้ เนื่องจากการเดินทางโดยรถยนต์จะสะดวก รวดเร็วกว่า

จังหวัดร้อยเอ็ด

สภาพทั่วไปของจังหวัดร้อยเอ็ด

จังหวัดร้อยเอ็ดเป็นเมืองที่มีพื้นที่แห้งแล้งแต่กระแหงเนื้อที่โดยประมาณ 8,299,449 ตารางกิโลเมตร อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 512 กิโลเมตร อาณาเขตด้าน ทิศเหนือ ติดกับ จังหวัดกาฬสินธุ์และมุกดาหาร ทิศใต้ ติดกับ จังหวัด สุรินทร์และศรีสะเกษ ทิศตะวันออก ติดกับ จังหวัดยโสธร ส่วนทิศตะวันตก ติดกับ จังหวัดมหาสารคาม ปัจจุบันร้อยเอ็ด (2543) ได้แบ่งการปกครองออกเป็น 16 อำเภอ และ 3 กิ่งอำเภอ

รูปที่ 5. แผนที่จังหวัดร้อยเอ็ด

ประวัติความเป็นมา

เมืองร้อยเอ็ดเป็นเมืองโบราณเริ่มตั้งแต่พุทธศักราช 100 ในอดีตเป็นเมืองที่เจริญมาก เนื่องจากมีเมืองขึ้นถึงร้อยเอ็ดห้าเมืองโดยพระยาภูลุนทะเป็นกษัตริย์ต้านทานอุจังคธาตุเรียกเมืองร้อยเอ็ดเจ็ดประตู ต่อมาก็ตีเมือง ฝ่าฟันราชภูมิล้มตายเป็นอันมาก ทำให้ร้อยเอ็ดกลایเป็นเมืองร้างไปนาน แต่ประวัติศาสตร์อันแท้จริงของเมืองร้อยเอ็ดเริ่มต้นเมื่อ พ.ศ.2261 ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ (2535 : 104) กล่าวไว้ว่า ตรงกับรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ แห่งกรุงศรีอยุธยา แต่เนื่องจากมีปัญหาการขัดแย้งระหว่างเจ้าผู้ครองเมือง จนกระทั่ง พ.ศ.2318 ยุคกรุงธนบุรี ท้าวท่านได้อพยพครอบครัวไฟร์พล จากสุวรรณภูมิไปทางเหนืออันลึกลับกุม อันเคยเป็นที่ตั้งเมืองโบราณจึงสร้างบ้านแปงเมืองขึ้นเรียกว่าเมือง “ร้อยเอ็ด” และได้มีหนังสือกราบบังคมทูลขอขึ้นกับสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระชัตติยะวงศ์ เจ้าเมืองร้อยเอ็ดคนแรก

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงยกเลิกระบบกินเมือง อันมีผลให้เจ้าเมืองต่างๆ ในภาคอีสานรู้สึกว่าตนได้รับการรั่ง蚀 อำนาจและรายได้จากการซื้อบาลกlong ด้วยความไม่พอใจประกอบกับเกิดภัยภูมิจากฝั่งข้ามแม่น้ำโขง ซึ่งทำให้เกิด “กบฏผู้บุญ” ขึ้นทั่วภาคอีสาน

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ได้โปรดเกล้าให้แยกหมู่บ้านอีสานเป็น 2 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านอุบลและหมู่บ้านร้อยเอ็ด หมู่บ้านร้อยเอ็ดประกอบด้วย 3 เมือง คือ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2465 ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้รวมหมู่บ้านอุดร หมู่บ้านอุบล และหมู่บ้านร้อยเอ็ดเป็นภาคอีสาน

ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดร้อยเอ็ดตั้งอยู่บริเวณแอ่งโคราชาทางตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นที่ราบสูงทางตอนเหนือของจังหวัดมีภูเขา กันระหว่างร้อยเอ็ดกับกาฬสินธุ์ และบางส่วนครอบคลุมไปจดแนวเทือกเขากูพาน การตั้งถิ่นฐานของชุมชนสมัยก่อน เป็นลังคอมเกษตรกรรม ในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำมูลและแม่น้ำซี ตอนล่าง เชตจังหวัดร้อยเอ็ดยังได้พบร่องรอยหลักฐานของวัฒนธรรมทวาราวดีที่นับได้ว่าเป็นวัฒนธรรมสมัยประวัติศาสตร์ระยะเริ่มแรก

เนื่องจากร้อยเอ็ดเป็นจังหวัดมีพื้นที่กว้างใหญ่ ทางตอนใต้เป็นทุ่งกว้างใหญ่ที่สุดในประเทศไทยเป็นที่ราบแอ่งกระทะเลจนถูกขนานนามว่า “ทุ่งกุลาร้องไห้” ซึ่งบริเวณดังกล่าวหน้าแล้งน้ำจะแห้งพื้นดินแตกกระแทก

เศรษฐกิจ

ชาวจังหวัดร้อยเอ็ดส่วนใหญ่มีอาชีพด้านการเกษตร ปลูกข้าว ปลูกผัก และค้าขาย อาชีพรอง คือการเลี้ยงสัตว์ การเลี้ยงสัตว์ที่ขึ้นชื่อ ได้แก่ การเลี้ยงม้า เนื่องจาก มีทุ่งหญ้าที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย ในอดีตความว่างเว้นจากการท่านา กลุ่มคนเหล่านี้มี ความ Thornton ที่จะต้องรอนแรมเป็นเวลาหลายวัน ชาวร้อยเอ็ดจะนิยมเดินทางไป ค้าขายต่างถิ่น โดยรวมกันเป็นกลุ่มพร้อมกันเป็นจำนวนมาก เรียกว่า “กองเกวียน”

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและหอดูดหมายเหตุฯ (2542 : 12) ได้กล่าวว่า ปัจจุบันสิ่งแวดล้อมของจังหวัดร้อยเอ็ดได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ประชากร เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว การเดินทางเศรษฐกิจมีการพัฒนาจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ ภาคอุตสาหกรรมและการบริการมากขึ้น แต่ผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมทำให้ ทรัพยากรที่มีอยู่หมดไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งจะเห็นได้จากการตัดไม้ทำลายป่า มีผล กระทบต่อต้นน้ำลำธาร และโรงงานอุตสาหกรรมเกิดมลพิษ ซึ่งเป็นผลรวมที่ทำลาย ระบบนิเวศน์วิทยา

สังคมและวัฒนธรรม

สมัยโบราณก่อนประวัติศาสตร์ภาคอีสานได้ขยายด้วยเป็นชุมชนขนาดใหญ่ และ มีการติดต่อกับชุมชนภายนอก จนกระทั่งมีการรับเอาอิทธิพลของพุทธศาสนาภายใต้ วัฒนธรรมทวาราวดี ทำให้ชุมชนเมืองมีความเจริญและสลับซับซ้อนมากขึ้น หลังจาก นั้น มีการเผยแพร่วัฒนธรรมจากอาณาจักรกัมพูชา วัฒนธรรมทวาราวดีจึงเสื่อมลง

ชาวกรุงรังหัดร้อยเอ็ดจะมีสายกุลุ่มชน ทำให้มีภาษาพูดที่แตกต่างกันใน บางพื้นที่ เช่น กลุ่มที่พูดภาษาไทย กลุ่มที่พูดภาษาเขมร และกลุ่มที่พูดภาษาล่วย

ชนบทรุ่มนี้มีประเพณีของชาวจังหวัดร้อยเอ็ดที่สืบทอดกันมาถึงปัจจุบัน ได้ แก่ ประเพณีงานบุญพระ渭 (พฤษภาคม) ซึ่งจะจัดในวันเสาร์-อาทิตย์แรกของปี และจะ มีปรางค์กู่หลายแห่ง ในช่วงกลางเดือนห้าก็จะมีงานฉลองเรียกว่า “งานสงปfragrant”

ศาสนา

ชาวร้อยเอ็ดให้ความสำคัญทางด้านศาสนาและความเชื่อเป็นอย่างมาก เพราะ ถือว่าเป็นเครื่องหล่อเลี้ยง และสร้างวัฒนธรรมให้ฟื้นฟูอุปสรรค และเพื่อการอยู่ ร่วมกันอย่างสันติสุข การเผยแพร่องค์ความเชร์นานาในภาคอีสาน ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ ศึกษา มีความเข้าใจและยอมรับในพระพุทธศาสนา

ชาวร้อยเอ็ดส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จะมีพิธีบรรพชาอุปสมบท จุดมุ่ง หมายกีเพื่อที่จะให้บุตรหลานของตนได้เป็นทายาทศาสนาและเป็นการสืบท่ออายุพระ พุทธศาสนา นอกจากนั้น ก็จะมีศาสนาคริสต์ อิสลาม กวนอิม และโยเร เป็นต้น

พุทธศาสนายังเป็นด้านกำเนิดแห่งศีลธรรม จารีตประเพณี ตลอดจนวิถีชีวิตของผู้คน พระศาสนาไม่ส่วนช่วยขัดเกลาจิตใจ ขนบธรรมเนียมประเพณีและคุณธรรม อันดีงามสืบท่องเป็นเอกลักษณ์ของคนร้อยเอ็ด

นอกจากศาสนา ชาวร้อยเอ็ดยังมีความเชื่อถึงเดิมที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิด เช่น ภูตผี พิธีกรรมต่างๆ ผีมเหศักดิ์หลักเมือง ซึ่งถือว่าเป็นวิญญาณของผู้มีพระคุณในการสร้างบ้านแปลงเมือง และผีประจำหมู่บ้าน ผีนาหรือผีตาแฉก ฯลฯ

การศึกษา

การจัดการศึกษาทั้งระบบการศึกษาในโรงเรียน การศึกษากลางโรงเรียนและ การศึกษาพิเศษ โดยจัดการศึกษาในทุกระดับ เพื่อให้ชาวร้อยเอ็ดได้เรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

จังหวัดร้อยเอ็ด มีสถาบันการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และวิทยาลัยหลายแห่ง ทั้งวิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยอาชีวะ และวิทยาลัยนาฏศิลป์ นอกจากนั้นยังมีวิทยาลัยสงฆ์ เพื่อส่งเสริมการศึกษาและมีระดับอุดมศึกษา เพื่อรองรับการศึกษาในระดับสูงขึ้นอีกด้วย

จังหวัดมหาสารคาม

สภาพโดยทั่วไปของจังหวัดมหาสารคาม

จังหวัดมหาสารคาม มีเนื้อที่ประมาณ 5,291,683 ตารางกิโลเมตร ห่างจากกรุงเทพมหานคร 475 กิโลเมตร อาณาเขต ทิศเหนือ ติดกับ จังหวัดกาฬสินธุ์ ทิศใต้ ติดกับ จังหวัดสุรินทร์ ทิศตะวันออก ติดกับ จังหวัดร้อยเอ็ด ทิศตะวันตก ติดกับ จังหวัดขอนแก่น ปัจจุบันแบ่งเขตการปกครองเป็น 10 อ่าเภอ และ 2 กิ่งอ่าเภอ

รูปที่ 6. แผนที่จังหวัดมหा�สารคาม

ประวัติความเป็นมา

จังหวัดมหาสารคาม ตามปรากฏพงศาวดารอีสานโปรดเกล้าให้แต่งขึ้นเมื่อปี ฉลู สปตศก จุลศักราช 1227 (พ.ศ.2408 ในรัชกาลที่ 4) ปราโมทย์ ทัศนาสุวรรณ (2535 : 35) ได้กล่าวว่า เดิมจังหวัดมหาสารคามเกี่ยวข้องใกล้ชิดกับเมืองสุวรรณภูมิ และเมืองร้อยเอ็ด ตระกูลที่มาสร้างสืบเชื้อสายมาจากเจ้าจารย์แก้วหรือเจ้าแก้วมงคล หรือพระรัตนวงศามีเมืองสุวรรณภูมิ ท้าวมหาชัย (กวด) และท้าวบัวทศ หลานพระยา ขัดยะวงศ์ เจ้าเมืองร้อยเอ็ด ได้เดินทางมาถึงชัยภูมิแห่งหนึ่งเรียกว่า “กุดนางไช” ซึ่ง เป็นชัยภูมิอันดี จึงได้สร้างบ้านแปงเมืองขึ้นที่นี่ เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ.2408 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าให้ยกบ้าน “บ้านกุดยางใหญ่” (กุดนางไช) ขึ้นเป็นเมืองมหาสารคาม และแต่งตั้งพระเจริญราชเดช (ท้าวมหาชัย หรือกวด) เป็นเจ้าเมืองคนแรก จากนั้นได้สร้างศาลหลักเมืองขึ้น ณ ที่ตั้งศาลเจ้าพ่อ หลักเมืองในปัจจุบัน แต่เมืองมหาสารคามยังคงขึ้นอยู่กับเมืองร้อยเอ็ด จนถึงสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ยกฐานะเมืองมหาสารคาม ขึ้นสูงและให้ขึ้นตรงต่อกรุงเทพมหานคร

ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดมหาสารคาม ตั้งอยู่กึ่งกลางของภาคอีสาน ภูมิประเทศเป็นที่ราบสูง ตั้งอยู่บนเนินสูงของลูกคดีน พื้นที่ของมหาสารคามมีลักษณะเป็นกระ孖หาย มีภูเขา และป่าทึบเรียกว่า “ดงแมด” หรือ “ดงเบรต” มีสัตว์ป่าชุกชุม สภาพดินฟ้าอากาศจะแตกต่างจากจังหวัดอื่น ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดมหาสารคาม มีพื้นที่ขอบเขตเป็นป่าดง ดิน แต่ตรงกลางเป็นท้องทุ่ง ดังนั้นเขตที่ตรงกลางจึงกล้ายเป็นเขตเกษตร มีฝนตกน้อยและแห้งแล้งกว่าจังหวัดอื่น ๆ ฤดูร้อนอากาศจะร้อนจัด ประกอบกับต้นน้ำลำธาร และห้วยหนองคล่องบึงมีน้อย และมีอาณาเขตติดกับทุ่งกุลาร้องให้ อันเป็นทุ่งที่กว้างใหญ่ครอบคลุมถึง 5 จังหวัด แม่น้ำสายลักษณะของจังหวัดมหาสารคาม คือแม่น้ำเสียว และแม่น้ำชี

เศรษฐกิจ

จังหวัดมหาสารคาม เป็นจังหวัดที่มีประชากรหนาแน่นต่อพื้นที่มากที่สุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และมีเนื้อที่ขนาดเล็ก เศรษฐกิจโดยรวมจะพึ่งพาการเกษตร ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ค้าขายบางส่วน และด้านบริการ ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทย นอกจากนั้นจะเป็นชาวจีน และอินเดียที่อพยพเข้ามาทำนาหากิน มหาสารคาม เป็นเมืองใจกลางภาคอีสาน จึงเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางคมนาคมไปยังจังหวัดอื่น ๆ เช่น ขอนแก่น กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด ฯลฯ โดยสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดมหาสารคาม ใน

ปัจจุบันเริ่มเปลี่ยนแปลงจากการพึ่งพาการเกษตรเป็นหลัก เป็นการพึ่งพาภาคพาณิชย์ และบริการมากขึ้น

สังคมและวัฒนธรรม

ในอดีตผู้คนในสังคมสมัยก่อนประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่จะต่างชีวิตด้านการเกษตรกรรม และต่อมาอิทธิพลจากภายนอกได้แพร่กระจายเข้ามายังภาคอีสานมากขึ้น ทำให้วิถีชีวิตของผู้คนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง และเกิดการผสมผสานทางด้านวัฒนธรรมอย่างผสมกลมกลืนจนกลายเป็นสังคมชาวอีสานขึ้นดังเช่นในปัจจุบัน

โดยทั่วไปภาษาที่ใช้ในจังหวัดมหาสารคาม คือ ภาษาอีสาน ภาษาไทยอ้อ และภาษาเขมรสูง

ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวจังหวัดมหาสารคาม เป็นสังคมแห่งการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน มีประเพณีเช่นเดียวกับชาวอีสานทั่วไป กล่าวคือ มีความเชื่อและยึดมั่นในพุทธศาสนา อีดอ้อและปฏิบัติตามอีดลิบสอง คือ การทำบุญประเพณีต่างๆ บุญที่ขึ้นชื่อที่สำคัญของจังหวัดได้แก่ งานบุญเบิกฟ้า และงานกาชาดเพื่อฉลองต้นฤดูกาลทำงาน เดือนสามจะมีงานนมัสการพระธาตุนาดูน จัดขึ้นในวันมาฆบูชาของทุกปี มหาสารคามยังมีงานมรดกอีสานที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี นอกจากนั้นจะมีการทำบุญที่เป็นครั้งคราว เช่น การทอดผ้า ทอดเทียนบุญกลางบ้าน ส่วนพิธีกรรม เช่น การสูญเสียข้าว งานแต่งงาน หรือการหายจากเจ็บไข้ได้ป่วย การแก้สะเดาะเคราะห์ การรักษาผู้ป่วยแบบดั้งเดิมโดยหมอธรรมหรือหมอผีฟ้า และยกกลางบ้าน ซึ่งประเพณีพิธีกรรมเหล่านี้ยังคงใช้กันอยู่นับได้ว่าเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขงเหมือนชาวอีสานทั่วไป

ศาสนา

เนื่องจากชาวอีสานมีความยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาด้วยความศรัทธา มีอุดมคติในการดำเนินชีวิตเพื่อความเพียงพอแก่อัตตภาพ ทั้งการยังชีพและการทำบุญ จึงมีคำกล่าวที่ว่า “พอได้กินพอได้ทาน” ชาวจังหวัดมหาสารคามปัจจุบันนิยมนับถือศาสนาพุทธมากที่สุด แต่ขณะเดียวกันก็มีความเชื่อในลัทธิพราหมณ์อยู่ด้วย เช่น หมอธรรม เจ้าโคตรของรักษา การใช้ธรรมะคาดปักป้องคุ้มครองลูกหลานนอกจากนั้น ก็จะมีพวงกุญแจบ้านถือผีสา เหวดา ผีไก่ ผีแคน ผีปูด้า ฯลฯ

การศึกษา

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและหอจดหมายเหตุฯ (2542 : 11) กล่าวไว้ว่า จังหวัดมหาสารคามเป็นศูนย์กลางการศึกษาที่สำคัญแห่งหนึ่งของภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ จนมีสมญานามว่า “ตากศิลานคร” ทั้งนี้ เพราะมีสถานศึกษาหลายประททุกรดับ ทั้งระดับชุมชน และหมู่บ้าน นอกจากนั้น จะมีสถานศึกษาในสังกัดกรม อาชีวศึกษา สำนักงานการศึกษาเอกชน สถาบันการศึกษารัฐพลศึกษา วิทยาลัยพยาบาล สถาบันราชภัฏ และมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาสารคามเป็นจังหวัดแรกของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ทางรัฐบาลได้ขยายโอกาสทางการศึกษาด้านการผลิตครูมาตั้งในส่วนภูมิภาค คือ วิทยาลัยวิชาการศึกษามหาสารคาม และมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตามลำดับ ปัจจุบันได้เปิดสอนหลักสูตรการศึกษาในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก

ลักษณะอันเป็นจุดเด่นของประเพณีสาน

สังคมอีสานหรือประชาชนที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย หรือชนเผ่าอีสานมีประเพณีดั้งเดิมเป็นของตนเอง มีวัฒนธรรมความเป็นมาที่ยาวนาน และได้ออนุรักษ์สืบต่อจนกลایมาเป็นประเพณี ถึงแม้ในปัจจุบันประเพณีบางอย่างได้ถูกทอดทิ้งไป แต่บางอย่างก็ได้นำมาประยุกต์ให้กับสมัยเหตุการณ์ ภูมิปัญญาที่เปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่อให้เหมาะสมกับกาลสมัย ประเพณีที่โดดเด่น คือ ประเพณี 12 เดือน หรือ อีตสิบสอง ประเพณีเหล่านี้จะปรากฏอยู่ทั่วไปในทุกภาคของประเทศไทย ทั้งนี้ เพราะชาวอีสานได้อพยพไปตั้งถิ่นฐานและประกอบอาชีพในที่นั้น แต่ ณ ที่นี่ การศึกษาวิจัยจะมุ่งศึกษาเขตเป้าหมายในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ร้อยเอ็ด ยโสธร และมหาสารคาม ประเพณีอีสานหรือแนวปฏิบัติของสังคมอีสานได้คิดค้น เป็นแนวปฏิบัติกันมานานแล้ว และถือว่าเป็นความเหมาะสมในขณะนั้น สมัยนั้น ต่อมาสภาพทางภูมิศาสตร์ สภาพลิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไป แนวปฏิบัติวัฒนธรรม ก็พอลอยเปลี่ยนหรือปรับให้กับกับยุคสมัยไปด้วย สังคมอีสานจึงได้ประยุกต์ขับธรรมเนียมประเพณีให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของกาลสมัยด้วย ดังนั้น ประเพณีประยุกต์จึงเกิดขึ้น

ประเพณีสิบสองเดือน

ประเพณีหรือแนวปฏิบัติประจำเดือนของชาวอีสาน เรียกว่า “ประเพณีสิบสองเดือน” ประเพณีสิบสองเดือนหรือ “อีตสิบสอง” ซึ่งจะเริ่มตั้งแต่เดือนที่ 1 (ธันวาคม) เดือนที่ 2 (มกราคมของปีถัดไป) จนถึงเดือน 12 (พฤษภาคม) ซึ่งมีแนวปฏิบัติประจำแต่ละเดือน พอกสรุปได้ดังนี้

เดือนหนึ่ง - บุญเข้ากรรม (ธันวาคม)

ในช่วงเดือนหนึ่ง เป็นประเพณีการเข้ากรรม หรือปริวารากรรมของพระภิกษุ บริชา ปริญญาโณ (2525 : 60) ได้กล่าวไว้ว่า การทำบุญเข้ากรรม หรือบุญเดือน อ้าย หรือเดือนเจียง ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของพระภิกษุสงฆ์ ขณะอยู่ปริวาระจะปราง ความเพียรออย่างเข้ม สาเหตุการเข้าปริวารามมี 2 ประการ คือ

1. พระภิกษุประพฤติผิดวินัยข้อสังฆทิเสส เข้าปริวารามเพื่อให้พ้นจากอาบัติ
2. เข้าปริวารามเพื่อปฏิบัติชันดิธรรม บำเพ็ญจิตใจให้บริสุทธิ์

รูปที่ 7. ประเพณีบุญเข้ากรรม

การเข้าปริวาราม มิใช่เป็นการได้บาป แต่เป็นการให้ภิกษุผู้ต้องอาบัติสำนึกผิดและสารภาพต่อหน้าคณะสงฆ์ เป็นการรู้สานึกด้วยตัวเองโดยไม่มีใครบังคับ ภิกษุได้ปกปิดความผิดสังฆทิเสสจะเป็นภิกษุโดยสมบูรณ์ไม่ได้ การเข้ากรรมพระสงฆ์จะนิยมอยู่ปริวารามรวมกัน

ชาวอีสานสมัยก่อนเชื่อว่า การทำบุญให้กับพระสงฆ์ผู้มีจิตใจบริสุทธิ์ในโอกาส เช่นนี้จะได้อานิสงส์หรือเป็นบุญกุศลอย่างมาก นอกจากนั้น ยังเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษ รวมทั้งเป็นการบูชาเทพydَا อารักษ์อีกด้วย

บุญเลิศ ราชติ (2536 : 69) กล่าวไว้ว่ากันอกจากทำการทำบุญเข้ากรรมยังเป็นผลพลอยได้อีกส่วนหนึ่ง กล่าวคือ เนื่องจากเป็นช่วงเดือนแรกของปี ชาวบ้านที่มาร่วมทำบุญส่วนใหญ่ได้มีโอกาสพบปะหารือร่วมกันในการที่จะวางแผนการเพื่อพัฒนางานของชุมชน-หมู่บ้าน อีกทั้งเป็นการทบทวนกิจกรรมที่ได้ทำไว้แล้วในรอบปีที่ผ่านมา เพื่อปรับปรุงบูรณาการและสามารถต่อให้ดีขึ้น นอกจากนั้นยังเป็น การฝึกฝนจิตสำนึกให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อชุมชนหรือสังคมชาวบ้าน เกิดความคิดร่วมสร้างสรรค์ มีความสมัครสมานสามัคคีกลมเกลียวในกลุ่มอย่างเห็นียวนั่น

เดือนสอง - บุญคุณล้าน (มกราคม)

บุญเดือนยี่ หรือบุญคุณล้าน เป็นพิธีการทำบุญรับขวัญข้าวและเพิ่มความเป็นสิริมงคลแก่ข้าวเปลือก และให้พิชพันธุ์ธัญญาหารมีความอุดมสมบูรณ์ยิ่งขึ้นในปีถัดไป หลังจากการเก็บเกี่ยวช้าวนานจะนำข้าวมานวดและจะมีการทำบุญคุณล้าน หรือทำบุญกุ้มข้าว (กองข้าว)

รูปที่ 8. บุญคุณล้าน

ตามความเห็นของ คณะกรรมการศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดสุรินทร์ (2533 : 103) ได้กล่าวถึง คำว่า “คุณ” หมายความว่า คุณหรือทำให้เป็นกอง ส่วน “ล้าน” หมายถึง ล้านนวดข้าว บุญคุณล้านจึงหมายถึง การทำบุญข้าวเปลือกที่ล้านนวดข้าว

หลังจากนวดข้าวเสร็จจะนิมนต์พระสงฆ์สวดมนต์เพื่อเป็นสิริมงคล จากนั้นก็ช่วยกันชนย้ายข้าวเข้าสู่ยุงฉาง บางหมู่บ้านบางชุมชนก็อาจมีการทำพิธีสูชวัญเล้า (ยุงข้าว) และทำการปฏิสังขรณ์อีกที่เพื่อเป็นสิริมงคล พิธีสูชวัญข้าวบุญคุณลานจะต้องแบ่งข้าวส่วนหนึ่งเป็นทาน เพื่อนำไปเก็บไว้ทั่วตระหง่าน ยุงข้าวส่วนกลาง ซึ่งมีลักษณะเป็นธนาคารข้าวตามชุมชนหมู่บ้าน

ชาวอีสานมีความเชื่อตามคตินิยมของพุทธศาสนาว่า การทำบุญด้วยสิ่งที่หามาได้ด้วยน้ำพักน้ำแรงตนเองจะก่อให้เกิดกุศลอย่างแรง และก่อนจะนำไปบริโภค สิ่งที่หามาได้ควรแบ่งปันบางส่วนไปทำบุญเสียก่อน

การทำบุญคุณลาน นอกจากจะกระทำเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ข้าวกล้าในนาแล้ว ยังเป็นการลงแขกช่วยกันขนข้าวขึ้นยุงฉาง สมัยก่อนจะมีพิธีสูชวัญวัว-ควายที่ใช้ในการทำงาน เพื่อแสดงความขอบคุณต่อสัตว์เลี้ยงที่ช่วยในการทำงานจนกระหั่งได้ผลผลิตเต็มล้าน ซึ่งนับว่าเป็นการแสดงออกถึงความเป็นผู้มีน้ำใจ มีความเมตตาปราณีต่อกัน

บุญเลิศ ราชติ (2536 : 70) ประเพณีทำบุญคุณลานยังเป็นที่มาของการเสียภาษีกังกอบ (จังกอบหรือสองก้ามือ) ดังที่กล่าวว่า “ได้ลินหนินนึง ร้อยชักลิน”

จังกอบ หมายถึง การแบ่งส่วนของข้าวที่ได้ในแต่ละปี เช่น ได้ข้าว 10 ถัง ขอแบ่ง 1 ถัง และการซึ่งดวงวัดโดยการใช้มือทั้ง 2 ประกอบเชิงกอบ ทำให้มีภาษีจังกอบขึ้น ต่อมากลายเป็นภาษีอากรขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ภาษีผ่านด่าน ภาษีปากเรือ ฯลฯ

เดือนสาม - บุญข้าวจี (กุมภาพันธ์)

ประเพณีบุญข้าวจีจะจัดให้มีขึ้นในช่วงกลางเดือนสาม หรือวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำเดือนสาม ตรงกับวันมาฆบูชา การทำบุญจึงต้องแยกกิจกรรม โดยตอนเช้าน้ำข้าวจีไปถวายพระที่วัด และตอนกลางคืนจะทำพิธีทางศาสนาในวันมาฆบูชา

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2540 : 26) กล่าวว่า การทำบุญข้าวจีโดยการนำข้าวเหนียวที่นึ่งสุกแล้วมาโรยเกลือบางๆ ปั้นให้เป็นก้อนกลมๆ เสียบด้วยไม้ไผ่น่าไปย่างไฟให้สุกเกรียมเสร็จแล้วนำไปถวายพระพร้อมกับตذاഹารดาว หวานต่าง ๆ จากนั้น จะเริ่มด้วยพิธีไหว้พระรับศีล ตักบาตรข้าวจี และร่วมกันฟังพระธรรมเทศนา การทำข้าวจีบางพื้นที่ ชาวบ้านอาจจะรวมกันทำที่หมู่บ้าน หรือที่วัดแล้วแต่ความสะดวก

การที่ชาวอีสานทำบุญข้าวจีในเดือนสาม เนื่องจากในสมัยก่อนช่วงตั้งกล่าวเป็นเวลาที่ว่างเว้นจากการทำไร่ทำนา จึงถือโอกาสนี้ เดินทางไปเยี่ยมเยือนญาติมิตรที่อยู่ห่างไกล และได้จัดเตรียมข้าวจีเป็นเสบียงระหว่างการเดินทาง ผลที่ได้จากพิธีทำบุญข้าวจี คือความสามัคคีของชาวบ้าน โดยการซักจูงชาวบ้านร่วมพิธีกรรม มีความใกล้ชิดสนิทสนมและมีความสัมพันธ์ในคริที่ดีต่อกัน

รูปที่ ๙. บุญข้าวจี

การทำบุญข้าวจีเป็นการทำบุญตามคตินิยม ถึงแม้ว่าข้าวจีจะไม่ใช่อาหารที่ปราณีตแต่ก็เป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงน้ำใจที่ศรัทธาต่อพุทธศาสนาอย่างแท้จริงของชาวอีสาน และเป็นวิธีการปรุงอาหารของสังคมอีสานโบราณอีกด้วยหนึ่ง ปัจจุบันยังคงกว้างข้าวอีสานได้ทำข้าวจีขายในช่วงฤดูหนาว โดยเฉพาะในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ร้อยเอ็ด เป็นต้น

เดือนสี่ - บุญพระเวส (มีนาคม)

ประเพณีการทำบุญมหาชาติ หรือบุญพระเวส หรือบุญเดือนสี่ มูลเหตุเนื่องมาจากพระคัมภีร์มาลัยหนึ่นมานลัยแสนว่า ถ้าผู้ใดประดูนาที่จะได้พบพระครีอาริยเมตตรัย หรือเข้าถึงศาสนาของพระพุทธองค์แล้วจะอย่าทำร้ายบิดามารดา สมณะ พระมหาจารย์ อายุยงให้พระสงฆ์แตกสามัคคีกัน และสอนให้อุดสานหึงพระธรรม เทคนาเรื่องพระมหาเวสันดรชาดกให้จบสิ้นภายในวันเดียว เป็นต้น

สาร สาระทัศนานันท์ (2534 : 3) ได้กล่าวว่า เดือนสี่บุญพระเวส หรือบุญมหาชาติ นิยมทำระหว่างเดือนที่ออกพรรษา แต่ส่วนมากนิยมทำในเดือนสี่ โดยมีความเชื่อว่าผู้ใดประดูนาจะพบพระศาสดา พระครีอาริยเมตตรัย จึงพากันทำบุญพระเวส หรือบุญมหาชาติขึ้น และจะได้รับพรสวัสดิมงคลจากพระครีอาริยเมตตรัยอีกด้วย

บุญเลิศ ราชติ (2536 : 73) กล่าวไว้ว่า การฟังเทศน์เรื่องพระเวสสันดร บำเพ็ญทาน เป็นการอบรมบ่มนิสัยพลเมืองของชาติให้เกิดการเสียสละ รู้จักการให้ทานเพื่อประโยชน์สุขแก่คนอื่น การที่สังคมไทยได้นำนิทานชาดกเรื่องนี้มาส่งเสริม และให้เป็นประเพณีปฏิบัติสืบทอดกันมา ก็เพื่อต้องการให้สังคมเสียสละ มีการเกื้อกูล รู้จักเพื่อแผ่แปรปันสิ่งที่มีอยู่ ซึ่งถือได้ว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่มีน้ำใจที่ดีต่อกัน มีความสามัคคีระหว่างหมู่บ้านและชุมชน

รูปที่ 10. บุญพระเวส

การแท่นพระเวสเข้าเมือง จัดว่าเป็นกิจกรรมในพิธีกรรมความเชื่อทางศาสนาที่สำคัญส่วนหนึ่งของสังคมชาวอีสาาน ชาวบ้านส่วนใหญ่มักจะร่วมมือร่วมใจด้วยความศรัทธาเชื่อมั่น ในพลานิสห์ที่มีส่วนร่วมในการเชิญคนดี มีคุณธรรมเข้าสู่บ้านเมือง โดยมีวัดซึ่งเป็นสมบัติร่วมของชุมชน เป็นสัญลักษณ์ของเมืองที่จะมีแต่ความร่มเย็น เป็นสุขและมีความอุดมสมบูรณ์ ความจริงประเพณีบุญมหาชาดของชาวอีสาานเป็นการนำเอาหลักธรรม ความสามัคคี-ทานมาเป็นรูปธรรม และเป็นแนวปฏิบัติต่อกันเพื่อความมีสติยารภาพของสังคมในหมู่ญาติพี่น้อง ชุมชน และหมู่บ้านในการสร้างประสานสัมพันธ์ที่ดีต่อกันโดยการจัดงานประเพณีชื่น

เดือนห้า - บุญสงกรานต์ (เมษายน)

บุญวันสงกรานต์ หรือบุญวันปีใหม่ไทย (สมัยโบราณ) กำหนดในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนห้า มีพิธีทำบุญสรงน้ำพระ และรดน้ำผู้ใหญ่ โดยการเตรียมน้ำที่สะอาด ประพรอมด้วยน้ำหอม นำไปสรงพระพุทธรูป กิกขุ สามเณร ตลอดจนผู้ที่ควรแก่การเคารพบุชา เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว

รูปที่ 11. บุญสงกรานต์

อดีตกล่าวอีสานได้กำหนดเทศกาลมหาสงกรานต์ไว้ คือ วันที่ 13 เมษายน เรียกว่า “วันสังชารล่วง” วันที่ 14 เมษายน เรียกว่า “วันสังชารเน่า” จึงเป็นวันทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพชน และวันที่ 15 เมษายน เรียกว่า “วันสังชารชืน” เป็นวันทำบุญดักนาตร แล้วสรงน้ำพระกิกขุ ตลอดจนผู้สูงอายุผู้หลักผู้ใหญ่ ในชุมชน ดัง ๆ

สมัย มาลาเพ็ชร์ (2540 : 37) ได้กล่าวไว้ว่า นอกจากจะนำน้ำอบน้ำหอมไปสรงน้ำพระพุทธรูปที่วัด ทางวัดจะจัดสถานที่อัญเชิญพระพุทธรูปมาประดิษฐานไว้ให้ประชาชนมาสรงน้ำพระพุทธรูปและตามบ้านเรือนต่าง ๆ ก็จะทำพิธีนำพระพุทธรูปลงมา ตลอดทั้งเครื่องลงของลังและวัตถุมงคลต่าง ๆ มาสรงน้ำเหมือนกัน (อ้างในคณะกรรมการบริหารสภាភัฒนธรรม จังหวัดขอนแก่น)

พร้อมดอกไม้อุปเทียน ปักบูชาพระทราย ในโอกาสเดียวกันนี้จะมีพิธีปล่อยนก ปล้อย ปลา เต่า หรือสัตว์อื่นๆ เพราะถือว่าได้ทำกุศลถ่ายถอนชีวิตสัตว์ เป็นการแสดงเมตตา ต่อสัตว์จะได้กุศลผลบุญตอบสนอง

การจัดงานวันตรุษสงกรานต์ยังเป็นการส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่เดิมของไทย จึงควรถือเป็นอนุสติ เพื่อเตือนใจให้ระลึกถึงการใช้ชีวิตที่ได้ผ่านพ้นไปปีหนึ่ง และจะต้องเผชิญกับชีวิตในปีใหม่ต่อไปด้วยความไม่ประมาท นอกจากนั้น ยังเป็นการส่งเสริมความสำนึกรักในกตัญญูกตเวทิตาธรรมที่แสดงต่อบุพการี อีกทั้งยังเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีการละเล่นพื้นเมืองอีกด้วย

เดือนหก - บุญบั้งไฟ (พฤษภาคม)

ประเพณีบุญบั้งไฟ หรือบุญเดือนหก เป็นงานที่ยังคงอยู่ที่ส่วนบ้านของชาวอีสาน จารุบุตร เรื่องสุวรรณ (2536 : 65) ได้กล่าวว่า ประเพณีนี้จัดขึ้นโดยเชื่อว่า เพื่อเป็นการบูชา “พญาแอน” หรือ “แอน” อันได้แก่ เทพยดาบนสรวงสวรรค์ ซึ่งเชื่อว่าเป็นผู้ดลบันดาลให้เกิดฝนตกแก้โลกรุน្ត การจัดบุญบั้งไฟขึ้นก็เพื่อเป็นการทางสัญญาให้ฟ้าฝนตกต้องตามฤดูกาล ตลอดจนพิชพันธุ์อัญญาหารจะได้งอกงาม อุดมสมบูรณ์

รูปที่ 12. บุญบั้งไฟ

บุญบั้งไฟจะตรงกับบุญวันวิสาขบูชา ซึ่งถือว่าเป็นวันสำคัญของพระพุทธศาสนา เป็นวันประสูติ ตรีสรุ และปรินิพานของพระพุทธเจ้า และเป็นวันถวายพระเพลิงพระพุทธเจ้า ซึ่งตรงกับวันแรม 8 ค่ำเดือนหนึ่ง

บุญบั้งไฟในสังคมอีสานมีขึ้นจากวัตถุประสงค์หล่ายประการ ทั้งจากอดินิษัย ปรัมปราที่สอดคล้องกับประเพณีที่เล่าสืบท่อเกี่ยวกับการชิงรักหักสาวหาในเรื่องผาแดง นางไ่อ การขอฝนจากพญาడen (พระยาคันดากร) การบูชาพระพิมเนตร (พระพุทธพระธรรม พระสงฆ์) และเพื่อเตรียมพร้อมในการผสมดินปืนตระเตรียมอาวุธไว้ป้องกันการรุกรานของศัตรุ การจัดงานจะจัดให้ญี่โอมีความสนุกสนาน ขบวนแห่สวยงาม ประมวลประชันกันอย่างเอิกเกริก เป็นที่ดึงดูดใจผู้มาท่องเที่ยวในงาน โดยเฉพาะจังหวัดยโสธรจะจัดเป็นงานประจำปีที่ยิ่งใหญ่ในระดับชาติ

ด้านภารณາให้ด่องแท้จะเห็นได้ว่า บุญบั้งไฟเป็นงานที่สร้างความสนุกสนาน เพลิดเพลินก่อนที่ชุมชนชาวอีสานจะลงมือปักต่าทำนา เพื่อสร้างพลังใจในการทำงาน ขบวนแห่บั้งไฟจะประดับประดาอย่างสวยงามมีการแสดงการละเล่น การฟ้อนรำ และขบวนกลองยาว เป็นการคลายทุกข์ และลดทิฏฐิมานะการถือตัว การทำบุญบั้งไฟยังเป็นการทดสอบความพร้อมของชุมชนว่ามีความสามัคคีกันหรือไม่เพียงใด

เดือนเจ็ด - บุญช้าจะนะเบิก (มิถุนายน)

บุญเดือนเจ็ด เป็นบุญที่จัดขึ้นในหน้าฝน บุญเลิศ ราชติ (2536 : 76-77) ได้กล่าวว่า การทำบุญช้าจะ หรือช้าจะนะเบิก ในความหมาย คือการชำระล้างลิ่งสกปรกรกรุงรังออกจากร่างกาย และทำจิตใจให้สดใส คำว่า “ช้าจะ” หมายถึง “ช้าจะ” คือ ทำให้สะอาดปราศจากมลทินไทย ความสกปรกแบ่งเป็น 2 อย่าง คือความสกปรกภายนอก ได้แก่ ร่างกาย เสื้อผ้า อาหารการกิน ที่อยู่อาศัย และความสกปรกภายในได้แก่ จิตใจ เกิดความโลภ โกรธ หลง เป็นต้น สิ่งที่จะชำระอีกอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อสภาพความเป็นอยู่ คือ ชีวิตจิตใจ เพราะในอดีตที่ผ่านมา้มีสิ่ง Lewary ทำให้เกิดล้มตายทั้งผู้คนและสัตว์ ตลอดจนพืชผลเสียหายในหมู่บ้าน หรือบ้านเมืองมีผีเข้าเจ้าสิ่งทำให้เต็อดร้อน ชาตบ้านเมืองขาดจะต้องชำระให้หายจากเส้นยิดจัญไร ด้วยความเชื่อมาแต่อดีต จึงต้องทำบุญขึ้นในหมู่บ้าน เพื่อชำระให้สะอาดปราศจากลิ่งเหลว ร้ายทั้งหลายทั้งปวง ให้หมู่บ้านหรือบ้านเมืองมีความสุขสบายในปีนี้ ๆ

การทำบุญช้าจะนะเบิกของสังคมอีสานเป็นการทำความสะอาดบ้านเรือน บริเวณโดยรอบและสถานที่สาธารณะโดยใช้ชุมชนให้เจริญก้าวหน้า จัดระบบชุมชนให้น่าอยู่อย่างมีระเบียบ ปัดกวาดถนนหนทางให้อุบัติสุขลักษณะ มีความสะอาดปราศจากขยะมูลฝอยอันจะเป็นพาหารของเชื้อโรค ในช่วงเดือนเจ็ดชุมชนสมัยก่อนมัก

รูปที่ 13. บุญช้าะนะเบิก

จะประสนบปัญหาเรื่องโรคห่า หรือหิวภาคโรค ซึ่งเกิดจากผลไม้และความสกปรก ดังนั้น พิธีทำบุญช้าะนะเบิกจึงเป็นพิธีจัดงานวันสาธารณสุขมูลฐานและการปลอบ ขวัญกำลังใจแก่ชุมชน

ประเพณีบุญเดือนเจ็ดของสังคมอีสาน นุ่งจะให้ประชาชนสำนึกรึงความ สะอาดถูกสุขลักษณะอนามัย อีกทั้งเป็นการพัฒนาปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้มีทัศนียภาพ สวยงามและน่าอยู่

เดือนแปด - บุญเข้าพรรษา (กรกฎาคม)

บุญเข้าพรรษาเป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันอยู่โดยทั่วไปของสังคมไทย โดยเฉพาะ สังคมอีสาน บุญเข้าพรรษา สุเมธ เมาวิทยกุล (2532 : 127) กล่าวว่า ประเพณีทำ บุญเข้าพรรษา หรือบุญเดือนแปด จะจัดขึ้นในวันเข้าพรรษา ตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือนแปด ค่าว่า “เข้าพรรษา” หมายถึงการที่พระภิกษุอิษฐานที่จะอยู่ประจำ ณ วัด ได้วัดหนึ่งเพื่อปฏิบัติธรรมตลอดเป็นเวลา 3 เดือน โดยไม่ไปค้างแรมที่อื่น เว้นแต่จะ ถือสัตตาแหะตามพุทธบัญญัติ

วันเข้าพรรษาซึ่งถือเป็นวันสำคัญทางศาสนาพุทธ กล่าวคือ เป็นวันที่พระพุทธ เจ้าประภาศพระศาสนานั้นทรงแสดงธรรมจักรกับปวัตตนสูตร โปรดปัญจวัคคีย์ ทำให้มีพระพุทธ พระธรรม พระสังฆ เกิดขึ้นในโลกครั้งแรก เรียกวันนี้ว่า “วันອາສາພဟုชา”

การเข้าพรรษาของพระภิกษุเป็นการเจริญแสวงบุญโดยไม่ไปค้างแรมที่อื่น การศึกษาพระธรรมวินัย และบำเพ็ญบุญโดยการอบรมดตามทัศนะของพุทธศาสนาโดยเฉพาะการฟังเทศน์ ทำวิปัสสนาอย่างครบถ้วน

วันเข้าพรรษา พุทธศาสนิกชนจะร่วมใจกันนำต้นเทียนไปถวายวัดเพื่อเป็นพุทธบูชา กิจธุสุขได้ใช้ประโยชน์จากต้นเทียนในการปฏิบัติกิจของสงฆ์ และจุดสวัสดิ์มนต์ในระหว่างพรรษา บางแห่งนิยมหล่อเทียนใหญ่เพื่อถวายในเทศกาลเข้าพรรษาจึงเรียกว่า “เทียนพรรษา”

รูปที่ 14. บุญเข้าพรรษา

เทศกาลเข้าพรรษาในภาคอีสานนิยมแห่เทียนพรรษา ซึ่งเรียกว่า “การแห่เทียนพรรษา” เพื่อนำไปถวายวัด ชาวบ้านแห่จะจัดยิ่งใหญ่ มีความสวยงาม มีการฟ้อนรำประกอบด้วยพื้นบ้านอย่างสนุกสนาน ต้นเทียนจะมีขนาดใหญ่แกะสลักลวดลายอย่างวิจิตรพิสดาร หันนี้ จะได้รับความร่วมมือร่วมใจจากหมู่บ้าน ชุมชน และคุ้มวัดต่างๆ ในกระบวนการกำลังมาช่วยกันอย่างคับคั่ง จังหวัดอุบลราชธานีเป็นที่นิยมของการจัดทำต้นเทียนพรรษาขนาดใหญ่ และมีความสวยงามเป็นเอกลักษณ์ นับว่าเป็นงาน

เกษตรกลุ่มที่ขึ้นชื่อของจังหวัด นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้ให้ความสนใจเป็นอย่างมาก

สุเมธ เมธาวิทยกุล และคณะฯ กล่าวว่า ปัจจุบันถึงแม้วัดจำนวนมากจะมีกระไฟฟ้าใช้แล้วก็ตาม ประเพณีการด่วยเทียนก็มิใช่จะหมดความสำคัญ ทั้งนี้ เพราะยังมีคุณค่าทางความคิดและจิตใจ ผู้ด่วยมิได้ค่านึงถึงแสงสว่าง ซึ่งสัมผัสถึงด้วยตาเพียงอย่างเดียว หากแต่ยังมุ่งสู่ความสว่างของปัญญา อีกกว่าที่ประทีปเทียนไฟยังก่อปรัชญาความสุขใจ สามารถสะท้อนธรรมชาติแห่งความเกิดดับได้อย่างละเอียดละมุนยิ่ง

เตือนเก้า - บุญข้าวประดับดิน (สิงหาคม)

บุญข้าวประดับดิน หรือบุญเตือนเก้า เป็นบุญที่ชาวบ้านอีสานจัดขึ้นเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้วโดยจัดเครื่องไทยทานวางไว้บนพื้นดิน ดังนั้น บุญนี้จึงเรียกว่า บุญข้าวประดับดิน จากรุวรรณ ธรรมวัตร (2540 : 39) กล่าวว่าบุญข้าวประดับดิน เป็นการทำบุญเพื่อส่งความระลึกถึงไปยังญาติหรือบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นการทำทานที่เรียกว่า “เบปพลี” และถวายทานแด่พระสงฆ์เรียกว่า “เทวපลี”

การทำบุญจะกำหนดในวันแรม 14 ค่ำ เตือนเก้า ซึ่งชาวบ้านจะเตรียมอาหารคาว หวาน ผลไม้ มากพลู บุหรี่ไว้ทำบุญทำทาน โดยจะแบ่งส่วนหนึ่งเพื่อนำไปแจก

รูปที่ 15. บุญข้าวประดับดิน

จ่ายญาติพี่น้อง ส่วนที่จะถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ และส่วนที่จะนำไปอุทิศเพื่อเป็นทาน แก่ญาติผู้ล่วงลับ จะเห็นได้ว่าอาหารส่วนที่ใช้เลี้ยงดูกันภายในครอบครัว และส่วนที่นำไปถวายแด่พระภิกษุสงฆ์เป็นการทำบุญให้กับตน และส่วนที่นำไปแจกจ่ายญาติพี่น้อง ที่มีชีวิตอยู่ เพื่อแสดงถึงความเอื้ออาทรมีน้ำใจเพื่อแผ่ต่อ กันในหมู่คณาญาติ ความผูกพัน ทำให้ระบบเครือญาติไม่ขาดสาย ส่วนการทำบุญที่อุทิศให้กับญาติที่ล่วงลับแสดงถึงความกตัญญูกตเวที และเป็นการรำลึกถึงคุณงามความดี ความมีสามัคคีธรรมของบรรพบุรุษที่ได้กระทำไว้เมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่

จากรุวรรณ อรรมาวดี (2540 : 40) กล่าวว่า วันแรม 14 ค่ำ ในตอนเข้ามืด ประมาณตี 3-4 พระสงฆ์จะตักลงเป็นสัญญาณให้ชาวบ้านนำขันอาหาร คาว หวาน หมายพูล บุหรี่ ที่เตรียมไว้ไปวางตามพื้นดิน ใต้ต้นไม้บริเวณวัด ซึ่งทำไว้ก่อนจะกระทำการบุญ แล้วก็อุทิศส่วนบุญส่วนกุศลตรวจนำบุกกล่าวส่งไปให้ญาติผู้ล่วงลับ หลังจากนั้นก็จะมีการถวายกัตตาหารแด่พระภิกษุสงฆ์ และฟังเทศน์เป็นอันเสร็จ พิธี การทำบุญข้าวประดับดินส่วนหนึ่งถือว่าเป็นที่มาของการทำบุญ “แจกข้าว” ด้วย

เดือนสิบ - บุญข้าวสาก (กันยายน)

ประเพณีบุญข้าวสาก หรือบุญเดือนสิบ มีจุดประสงค์ เช่นเดียวกันกับการทำบุญข้าวประดับดิน กล่าวคือ เพื่อเป็นการถวายทานแด่พระภิกษุสงฆ์ และเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ญาติผู้ล่วงลับ การที่เรียกว่า บุญข้าวสาก คำว่า “สาก” มาจาก “สลาก” เนื่องจากการถวายทานในเดือนนี้ จะจัดทำสำรับความหวาน แบบสลากภัด ซึ่งชาวบ้านจะเชยันชื่อต้นเองใส่สลาก และนำไปไว้ในนาตรพระ จากนั้นก็จะมีการจับชื่อ หากปรากฏเป็นชื่อของใคร คนนั้นก็จะนำสำรับไปถวาย ดังนั้น การทำบุญเช่นนี้จึงเรียกว่า บุญข้าวสาก

เนื่องจากเป็นที่เชื่อกันว่า วันเพ็ญ เดือนสิบ เป็นช่วงที่พระร้ายมาลาได้ปล่อยสัตว์รุกมาเยี่ยมเยือนญาติที่มนุษย์โลก เพื่อขอส่วนบุญส่วนกุศลจากผู้เป็นมนุษย์ สัตว์รุกทั้งหลายต่างก็แห่แห่นกันมาเป็นกลุ่มเป็นพวก และถ้าญาติของสัตว์รุกคนใดได้ถวายข้าวปลาอาหารในวันนั้นก็จะทำให้สัตว์รุกได้รับอาหารด้วยความชื่นชมยินดี แต่ถ้าสัตว์รุกคนใดญาติมิได้ให้สลากภัดเป็นทาน ก็จะอดอยากหิวโหยทุกข์ทรมานอยู่ในรถตามเดิม

พิธีการทำบุญข้าวสากจะกำหนดในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนสิบ ส่วนวันขึ้น 14 ค่ำ จะเป็นวันเตรียมงาน มีอาหารความหวาน เช่น ขนมเทียน ข้าวต้มผัด แจกจ่ายให้ญาติเช่นเดียวกันกับข้าวประดับดิน นอกจากนั้นก็จะเป็นการถวายกัตตาหารแด่พระภิกษุสงฆ์ รวมทั้งการฟังพระธรรมเทศนา การทำบุญข้าวสากถือว่าทุกคนต่างก็มีส่วนร่วมในการ

รูปที่ 16. บุญข้าวสาก

เลี้ยงสละเพื่อร่วมทำบุญ ซึ่งก่อให้เกิดสามัคคีธรรมในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการทำบุญให้ทานแก่ผู้ควรให้ (สังคಹธรรม)

เดือนสิบเอ็ด – บุญออกพรรษา (ตุลาคม)

วันออกพรรษานับเป็นวันสืบสุดของการจำพรรษาของพระภิกษุ สามเณร ที่จำพรรษาในช่วง 3 เดือน พระภิกษุสงฆ์ได้กระทำการพิธีสงฆ์เที่ยวกับปารามากรรม ดือยอม ให้มีการต้านนิตเดียน ส่วนผู้ถูกตักเตือนก็ห้ามมิให้อิอิโถกโกรธเดือง นับว่าพิธีปารามาเป็นพิธีที่แสดงถึงความจริงใจต่อกัน

จุดมุ่งหมายของพิธีออกพรรษา บุญเลิศ ราชติ (2536 : 64) ได้ให้ແຜគິດ เที่ยวกับการออกพรรษา ดังนี้

1. ในวันออกพรรษา ควรเป็นวันเดือนไขของชาวพุทธว่า กalemelaได้ผ่านพ้นไปอีกหนึ่งพรรษาแล้ว พร้อมกับคราวชีวิต (อายุ) ของมนุษย์ให้ลื้นสุดลงไปอีกหนึ่งปี ควรภูมิใจเดิดเวลา脱落พรรษา 3 เดือนที่ผ่านมา เราได้ทำความดีมาตลอดและจะรักษาความดีนั้นตลอดไป

2. การทำบุญออกพรรษา เป็นการเปิดโอกาสให้คนอื่นช่วยความผิดของตัวเราเองได้ นี่คือหลักการของค่าปารามาออกพรรษาที่พระภิกษุสงฆ์กล่าวปารามาต่อกันในวันนี้ นับว่าอีกการของพระพุทธเจ้าในเรื่องนี้ตีมาก เพราะจะทำให้เกิดมนุษย์

สัมพันธ์อันดีโดยแท้ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของกลุ่มเป็นไปอย่างราบรื่นและมั่นคงยืนยาว

3. เนื่องจากในโลกนี้มีคนโน่นเขางามง่าย หลงผิด จำนวนไม่น้อย มองไม่เห็น ไทยของตัวเอง จะนั้น จึงต้องให้คนอื่นตักเตือนตามหลักป่าวารณา

4. การมอบตนให้เป็นภาระของคนอื่นคือว่ากล่าวตักเตือนตนได้นั้น นับว่า คนฯ นั้นเป็นคนรู้จักและหำประโภชจากคนอื่น

วันออกพรรษาจะเป็นวันที่ทำให้พระภิกษุสงฆ์ได้มีสระต่อการเจริญธรรมและพุทธศาสนาได้เตรียมการทำบุญตามโอกาส ซึ่งสังคมต่อการนิมนต์พระจากแหล่งอื่นมาร่วมงาน

ในวันออกพรรษาจะมีการทำบุญจุดประทีป การลอยกระทงเพื่อบูชาพระแม่คงคาและพระแม่โพสพ ส่วนภาคอีสานจะลอยกระทงพร้อมปล่อยเรือไฟหรือไฟลวกเพื่อขอให้กรรมต่อพระแม่คงคา ตามหมู่บ้านที่มีแม่น้ำล่าอาhar

รูปที่ 17. บุญออกพรรษา

เดือนสิบสอง – บุญทดสอบ หรือบุญกริิน (พุศจิกายน)

สมัย มาลาเพ็ชร์ (2540 : 50) บุญกริิน เป็นการทำบุญเดือนสิบสอง ซึ่งเป็นเดือนสุดท้ายของปี และเป็น “อีตที่สิบสอง” พอดี การทำบุญกริินนี้ คือ การทำบุญ

เมื่อพระภิกษุสงฆ์จำพรรษาตามอีดที่ 8 และออกตามอีด 11 แสดงว่าได้จำพรรษาครบไตรมาสแล้ว ก็จะได้รับอานิสงส์พระราชทานพุทธบัณฑุตติ

พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระภิกษุสงฆ์แสวงหาไตรจีวรได้ในท้ายฤดูฝน ๑ เดือน คือ เริ่มตั้งแต่แรก ๑ ค่ำ เดือนสิบเอ็ด ถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนสิบสอง จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “บุญเดือนสิบสอง” ซึ่งมีการทอดกรุนเป็นกิจกรรมที่สำคัญ การทำบุญกรุนเมื่อมีผู้ศรัทธาจะถวายกรุน ณ วัดใดต้องทำการจองกรุนไว้ก่อน เพราะในปีหนึ่งวัดจะรับกรุนได้เพียงครั้งเดียว

การทอดกรุน ก็คือ การนำผ้ากฐินไปวางไว้ต่อหน้าสงฆ์ ซึ่งมีจำนวนอย่างน้อย ๕ รูป โดยมิได้เจาะจงว่าจะถวายภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง การวางผ้าไว้โดยไม่ต้องประเคนนี้ เรียกว่า ทอดผ้า เมื่อผ้าที่ทอดนั้นเป็นผ้ากฐิน เรียกว่า “ทอดกรุน” สิ่งที่ต้องเตรียม ในการทอดกรุนและสำคัญที่สุดจะขาดเสียไม่ได้ คือผ้าจีวร หรือเป็นจีวรล้าเรืองปกติ ล้านของอย่างอื่นที่ถวายในคราวทอดกรุนนั้นเรียกว่า บริวารกรุน การทอดกรุนจะต้อง ทอดภายในกำแพง พุทธศาสนาชน ถือว่าเมื่อได้ทอดกรุนแล้วจะเป็นมหาทุศจะได้ รับผลบุญทั้งในชาตินี้และชาติหน้า

บุญเลิศ ราชติ (๒๕๓๖ : ๘๒) กล่าวไว้ว่า การทำบุญกรุนเป็นงานรวมญาติ มิตรที่สำคัญของชาวอีสาานในทุกระดับ ซึ่งจะเห็นได้จากการที่คนหนุ่มสาวได้เดินทางไปประกอบอาชีพในต่างถิ่น และรวมรวมเงินจัดทำกรุนสามัคคีร่วมกัน โดยนำมาทอด

รูปที่ ๑๘. บุญทอดกรุน

ถวายวัดที่หมู่บ้านของตนในเดือนสิบสองของทุกปี เงินที่ได้จะนำมาพัฒนาวัดและพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งจะเห็นได้ว่าการทำบุญคริ Dunn ก็จากจะเป็นการร่วมกันทำบุญ และเป็นการถวายไทยธรรมแก่พระผู้ประพุทธิชอบตามพุทธบัญญัติแล้ว ยังเป็นการทำบุญรุ่งส่งเสริมพุทธศาสนาให้เจริญยั่งยืนนาน

ประเพณีทั้ง 12 เดือนหรืออีตสิบสอง ดังกล่าว เป็นเรื่องของการปฏิบัติในแต่ละเดือน ส่วนมากจะเน้นหนักเรื่องความสามัคคีของกลุ่มชน มีการร่วมกันทำกิจกรรมของชุมชน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสงบสุข แต่ประเพณีหรือการทำบุญของบางเดือนชาวอีสานได้ทออดทั้งไปแล้ว บางประเพณีที่ยังรักษาสืบทอดปฏิบัติกันอยู่ ทั้งนี้ เพราะประชาชนในปัจจุบันไม่เห็นคุณค่า ขาดการศึกษาและตัวอย่างที่ดีงาม ประเด็นสำคัญอันหนึ่งก็คือ “ขาดการศึกษาวิจัย” และนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมุ่งที่วิจัยประเพณีอีตสิบสองอนุรักษ์ และนำมาเผยแพร่แก่สถานศึกษา ศูนย์วัฒนธรรม และประชาชนที่เกี่ยวข้องโดยรวมในสังคมอีสาน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โดยที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับประเพณีสาน จากเอกสารและงานวิจัยหลายท่าน แต่ที่เห็นว่าสอดคล้องกับการวิจัยในครั้งนี้ คือ

กัญญา จิตต์ธรรม (2522 : 2) ได้กล่าวถึงการดำเนินวิถีชีวิตของคนเกิดจากความกล้า และความไม่รู้เป็นด้านเหตุที่ทำให้เกิดความเชื่อ ดังนั้น ความเชื่อจึงเป็นการยอมรับที่เกิดอยู่ในจิตล้านกิ ซึ่งถือว่าเป็นบ่อเกิดแห่งความศรัทธา และความมั่นใจอันเป็นความเชื่อของคนไทยสมัยโบราณจะเป็นความเชื่อ และการนับถือผีสง่างหรา ซึ่งเชื่อว่ามีอำนาจเหนือคน สามารถลบบันดาลให้ทั้งคุณและโทษแก่คนได้ ความเชื่อเหล่านี้เอง ยังเป็นบรรทัดฐานที่คนในสังคมสมัยโบราณใช้ควบคุมตนเองและสังคม เพื่อการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคมให้มีความอบอุ่น มั่นใจ ปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ รวมทั้งสร้างขวัญกำลังใจและเสริมความเป็นลิริมมงคลอีกด้วย อันทำให้คนในสังคมนี้ กำลังใจปฏิบัติตนในแนวทางที่ดีงามสืบไป ดังนั้น ความเชื่อจึงเป็นบ่อเกิดของจริยธรรม ประเพณี และการปฏิบัติตามอีตสิบสองคงสืบสี่ (อ้างใน วิมล ภูศรี 2542 : 1)

สุภาพรรณ ณ บางช้าง (2535 : บทคัดย่อ) บทบาทหลักของชนบธรรม เนียมประเพณีไทย คือ การสร้างเสถียรภาพ ได้แก่ เสถียรภาพในด้านการเมืองการปกครอง เสถียรภาพในด้านการทำมาหากิน เสถียรภาพในการดำเนินชีวิตตามวัฒนธรรม เสถียรภาพในการพัฒนาชีวิต โดยเฉพาะในการสั่งสมบุญเพื่อประกันชีวิตที่ดีในปัจจุบันและอนาคต ตลอดจนเสถียรภาพในด้านการสืบท่อพระพุทธศาสนา นอกจากบทบาทหลักดังกล่าวแล้ว ยังมีผลเป็นสื่อสร้างความสามัคคี หรือการรวมตัวของชุมชน สร้างโอกาสของการอื้อเพื่อแบ่งปันและเป็นผลแห่งการสร้างศิลปะ

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2540 : 4) ได้กล่าวถึงแบบในการดำเนินชีวิต คือ สืบส่อง หมายถึงประเพณีสำคัญคือ เป็นอีตบ้านอีตเมืองในแต่ละเดือน เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรม เช่น ประเพณีบุญคุณล้าน ประเพณีบุญบังไฟ ประเพณีบุญเบิกฟ้า ประเพณีเลี้ยงผีตาแยกร ประเพณีบางส่วนเกี่ยวข้องกับพระพุทศาสนา เช่น ประเพณีบุญเข้าปริวาสกรรม ประเพณีบุญมหาชาติ ประเพณีบุญเข้าพรรษา ประเพณีฟังธรรม ประเพณีบุญทอดกฐิน ประเพณีเกี่ยวข้องกับสภากครอบครัวและเครือญาติ เช่น การเลี้ยงผึ้งบรรพบุรุษในบุญข้าวสาก บุญข้าวประจำดับдин แบบแผนความสัมพันธ์ของประชาชนในท้องถิ่นนั้นยึดถือธรรมเนียมปฏิบัติที่เรียกว่า “อีต” กໍาหนดบุคคลแต่ละวัย แต่ละเพศ แต่ละหน้าที่ควรประพฤติปฏิบัติ เช่น อีตเจ้า-คงนาย กໍาหนดแนวปฏิบัติของชนชั้นปักษรอง อีตวัด-คงสงฆ์ กໍาหนดแนวปฏิบัติต่อวัด และศาสนา อีตพ่อ-คงแม่ อีตลูก-คงหลาน อีตสะไภ-คงเชย อีตปู่-คงย่า อีตตา-คงยาย อีตป้า-คงลุง กໍาหนดแนวปฏิบัติต่อบุคคลในครอบครัวและในเครือญาติ (อ้างใน พระมหาอนุสุทธิ์ ดาวดี : 2543 : 11-12)

อภิศักดิ์ โสมอินทร์ (2537 : 77) สรุปว่า “สังคมอีสานรวมกันโดยมีอีต-คง ทำหน้าที่เป็นกฎระเบียบ เพื่อเป็นปัทสдан (Social Norm) ให้สังคมประพฤติปฏิบัติตามอันจะนำไปสู่ความสงบร่วมกัน สังคมอีสาน อบรมสั่งสอนและเน้นเรื่องอีต-คง โดยสอนถึงทุกเพศ ทุกวัย ทุกชั้นวรรณะไม่ว่าจะเป็นผู้ปักครองหรือผู้ถูกปักครอง แม้กระหั้นพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งถือว่าเป็นบุคคลที่บริสุทธิ์ เพราะพร้อมด้วยศีล วินัยก็จะไม่เว้น อีต-คง จึงเหมือนกฎหมายของสังคมที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติตาม เพราะกໍาหนดหน้าที่ จريยธรรมของชนทุกชั้นไว้ตามสภาพของสังคมนั้น ๆ สังคมได้ปฏิบัติตามอีต-คง ก็จะอยู่เย็นเป็นสุข ถ้าปฏิบัติขาดตกบกพร่องก็เกิดทุกข์” (อ้างใน วิมล ภู่ศรี : 2542 : 3)

พระยาอนุมาnarachon (2525 : คำนำ) กล่าวว่า ประเพณีเป็นสิ่งที่คุณสร้างขึ้นและเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของคนในส่วนรวม ประเพณีเกิดขึ้นและอยู่ได้เพราะมนุษย์สร้างขึ้น และมนุษย์อยู่อย่างสงบสุขได้ก็เพราะประเพณีเข้าไปมีบทบาทในบางส่วนของสังคมหรือคน หากไม่มีคน ประเพณีก็มีขึ้นไม่ได้ และถ้าไม่มีประเพณีคนก็รวมกันอยู่เป็นหมู่หรือสังคมไม่ได้ ประเพณีจึงเป็นแนวทางให้คนดำเนินชีวิตในหมู่ของคนได้อย่างราบรื่น (อ้างใน สุเนตร การงาน : 2540 : 10)

จรัส พยัคฆราชศักดิ์ (2534 : 286) ได้กล่าวไว้ว่า ความเชื่อมืออิทธิพลเหนือสภากจิตใจของมนุษย์ ความเชื่อเป็นสิ่งที่สืบทอดมาจากการบรรพบุรุษ ทำให้มนุษย์มีบทบาทและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้เรื่อยๆ ความเชื่อจะทำให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความสุข และถ่ายทอดสืบท่อ跟กันมา ความเชื่อนี้ทำให้เกิดขนบธรรมเนียมประเพณี และนำมายเป็นจารีตในที่สุด

กิ่งแก้ว อัตถากร (2533 : 14) ได้กล่าวและสรุปถึงประเพณีพิธีกรรมของชาวอีสานว่า มีความสอดคล้องกันระหว่างประเพณีพิธีกรรมในท้องถิ่นกับพระราชพิธีสืบส่องเดือน โดยได้รับอิทธิพลจากเหตุปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ความต้องการพึ่งพันธุ์อัญญาหาร ทำให้มีพิธีขอฝนและบูชาແಡນ ผิดแยก ตลอดจนพิธีการทำวัญช้า ไร่นาและลานช้า และได้รับอิทธิพลจากความเชื่อทางพุทธศาสนามากขึ้น ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ชาวอีสานได้ยึดเอาอีดสิบสองมาปฏิบัติเป็นประเพณีในรอบ 12 เดือน

จากวิทยานินพนธ์ ผลของการวิจัยดังกล่าวทำให้เกิดแนวคิดและรูปแบบของการวิจัยประเพณีอีสานหรืออีดสิบสอง โดยคณะผู้วิจัยมุ่งในด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต การมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ การนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และการอนุรักษ์เผยแพร่ จึงใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยเกี่ยวกับประเพณีอีสานดังนี้.-

แนวคิดอันเป็นกรอบในการวิจัยประเพณีอีสาน

การวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะวิจัยประเพณีอีสาน 4 ด้าน คือ การเรียนรู้วิถีชีวิต การมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ การนำไปปรับใช้ในชีวิต การอนุรักษ์และเผยแพร่ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ .-

1. ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต

การดำรงชีวิตของชาวอีสาน จะมีความผูกพันและเกี่ยวเนื่องอยู่กับความเชื่อสืบมาช้านาน ดังแต่สมัยบรรพบุรุษ เพราะความเชื่อของมนุษย์มีขอบเขตกว้างขวางมาก เนื่องจากได้รับการพูนเพิ่ม และเปลี่ยนแปลงกันเรื่อยมาจนเกิดความหลากหลายและลุ่มลึก อย่างไรก็ตามหากมองย้อนไปสมัยบุพกาล จะเห็นว่าความเชื่อดังเดิมของมนุษย์เป็นเรื่องเกี่ยวกับอ่านใจลึกลับเหนือธรรมชาติหรือภูตผีวิญญาณด่างๆ (Animism) อันเป็นผลมาจากการที่มนุษย์เกิดมาท่ามกลางธรรมชาติมีความผูกพันอยู่กับธรรมชาติ แต่ในขณะเดียวกันมนุษย์มีความเข้าใจในธรรมชาติน้อยมาก เมื่อได้พบเห็นเหตุการณ์ต่างๆ ทางธรรมชาติเกิดขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องน่ากลัวและแปลกประหลาด จึงมีความเชื่อว่ามีอ่านใจลึกลับบางอย่างทำให้เป็นเช่นนี้ ดังที่ จุรี จุลละเกศ (2514 : 88) กล่าวว่า มนุษย์ในสมัยก่อนดำเนินชีวิตอย่างง่ายๆ มีความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติน้อยมาก หรือเก็บไม่มีเลย กว่าได้ มนุษย์ในระยะเริ่มแรกจึงตกอยู่ใต้อ่านใจของธรรมชาติโดยสมบูรณ์ เมื่อได้ประสบเหตุการณ์ธรรมชาติต่างๆ ซึ่งมีทั้งความน่ากลัวและนำมหัศจรรย์ล้ำทันมนุษย์ มนุษย์จึงเต็มไปด้วยความรู้สึกกลัวต่อธรรมชาติที่ปรากฏนั้น และจากความกลัวนี้เองเป็นสาเหตุทำให้เกิดความเชื่อในอ่านใจลึกลับเหนือธรรมชาติ

สังคมอีสานเป็นสังคมเกษตรกรรม มีความผูกพันกับธรรมชาติอย่างแนบเน้น ชาวอีสานมีอาชีพหลักคือการทํางาน และอาชีพทํางานนี้เองเป็นเหตุให้สังคมต้องพึงพาดูแลของเกื้อหนุนทุกด้าน สภาพความเป็นอยู่ระหว่างคนกับธรรมชาติที่ต้องเผชิญหน้าอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ในสังคม อาจเรียกได้ว่าเป็นสังคมตามมีดามเกิด เท่าที่ธรรมชาติจะเอื้ออำนวย การทํางานเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ถึงกับมีคํากล่าวที่ว่า “ชาวอีสานหลังสู้ฟ้า หน้าสู้ดิน” กุสุมा ชัยวินิตย์ (2531 : 34) ได้กล่าวว่า วิถีชีวิตของชาวอีสานพึงพึงธรรมชาติ และมีความเชื่อในศาสนา ชาวบ้านทําการผลิตเพื่อหวังผลทางเศรษฐกิจ เป็นไปในลักษณะแัดleiyangตัวเองให้อยู่รอดพอ มีพอกิน และแจกจ่ายผลผลิตไปในการทํางบัญชําทํากําเพื่อสะสมบัญชําหารับตัวเอง ทั้งชาตินี้และชาตินหน้า เพื่อจะได้มีสภาพชีวิตที่ดีกว่าปัจจุบัน นอกจากนี้ยังกล่าวว่า ความคิดทางศาสนามีอิทธิพล ทั้งในการเพิ่มผลผลิตในสังคมอีสานเป็นอย่างมาก การเพิ่มผลผลิตตามแนวคิดความเชื่อของศาสนา ชาวบ้านก็จะมีการประกอบพิธีกรรมที่เชื่อว่าจะช่วยเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรได้ คือ ประเพณีบุญคุณลาน พิธีสู่ชวัญข้าว สู่ชวัญเล้า และสู่ชวัญวัวควาย การแจกจ่ายผลผลิตส่วนหนึ่งเพื่อสืบทอดคติความเชื่อทางศาสนา ในเรื่องการทำบุญ ทํากําเพื่อปัจจุบัน โดยที่ชาวอีสานส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา วัดซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนหมู่บ้าน และเป็นส่วนสำคัญในการปลูกฝังความรู้ คุณธรรม การอบรมบ่มนิสัยทางด้านการศึกษาการเรียนรู้วิถีชีวิต การนำเอาหลักธรรม ความสามัคคี การเอื้อเพื่อเพื่อแผ่มาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ

สุเทพ สุนทร geleach (2511 : 140) กล่าวถึงวิถีชีวิตคนอีสานว่า วัฒนธรรมที่เด่นของชาวอีสาน ระบบค่านิยมและคุณธรรมอื่น ๆ ล้วนมาจากคำสอนในพุทธศาสนา ชาวบ้านมีความเชื่อในพุทธศาสนาสืบต่อ กันมาเป็นเวลานาน เรื่องกรรม บุญ บาปชาติ หน้า เชื่อกันว่าชาติปัจจุบันของตนถือผลของกรรมที่สะสมไว้จากชาติก่อน ไม่ว่าจะทำอะไรก็ตาม ชาวบ้านจะต้องนึกถึงไปในทางบําบุญคุณไทยทั้งสิ้น นอกจากนี้ระบบศาสนาเป็นการกระตุนให้เกิดความร่วมมือในการสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง พระพุทธศาสนาเป็นพลังสำคัญที่สุดในระดับหมู่บ้าน ที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือในกิจกรรมด้านต่างๆ (อ้างใน สุนทร การงาน 2540 : 13)

ประเพณีบุญบั้งไฟ นับเป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอีสาน ทั้งนี้ เนื่องจากชาวอีสานมีขนธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อเป็นของตนเอง และเป็นสังคมที่มีอาชีพการเกษตรตั้งเดิม ชาวอีสานมีความเชื่อ หมั่นเพียร และมีความอดทน เป็นแบบอย่างที่ดี ประเพณีการทําบุญบั้งไฟ เป็นการเตือนสัญญาณให้รู้ว่าถึงเวลาที่จะต้องลงมือทํางาน และเพื่อขอให้ฟ้าฝนตกต้องตามฤดูกาล จึงได้มีการบวงสรวงบุ Chapman และ เทพยดาและสิงคัคค์สิทธิ์ นอกจากนั้นยังได้มีการละเล่นที่สร้างความสนุกสนาน ในการลดทิฐิมานะ การถือตัว เพื่อทดสอบความพร้อมด้าน

ความสามัคคีของชุมชนชาวอีสาน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ และวิถีชีวิตของชาวอีสานโดยแท้จริง เสรียอร์โกเศค (2515 : 82) กล่าวว่า เรื่องงานบุญบังไฟในแต่การศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับสังคมชาวไทยภาคอีสานในสมัยก่อน ก็จัดได้ว่าเป็นเรื่องที่มีประโยชน์ไม่น้อย เพราะทำให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในภาคนั้นว่ามีพื้นฐานจิตใจและความเป็นอยู่อย่างไร ดังนั้น จะเห็นได้ว่าประเพณีต่างๆ ดังกล่าวเป็นการบ่งชี้ให้เห็นวิถีชีวิต ให้อุปนิธและสังคมได้เรียนรู้ รับรู้ภาวะความเป็นอยู่ของชาวอีสาน

2. ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์

ชาวอีสานเป็นผู้มีน้ำใจไม่ตรี มีความเมตตาปราณี การเกื้อกูลและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แต่ ทั้งนี้ เนื่องจากชาวอีสานมีความเชื่อในเรื่องบุญกรรม การนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การรักษาแบ่งปัน จะเห็นได้จากประเพณีบุญคุณล้าน นอกจากจะทำบุญเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ ข้าวกล้าในนาแล้ว ยังมีน้ำใจไม่ตรีตอบแทนบุญคุณสัตว์เลี้ยงที่ช่วยในการทำงาน และ เชื่อว่าผลผลิตจะเพิ่มมากขึ้น นอกจากนั้นการแบ่งปันข้าวเพื่อแจกจ่ายในชุมชน ประเพณีบุญคุณล้านนี้เองจึงเป็นที่มาของการช่วยเหลือกันในปัจจุบัน

ชาวอีสานส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตอยู่บนความเรียบง่าย มีความคิดสร้างสรรค์รักษา วิถีคนอเมืองอาหารไว้กินในระยะยาว การปรุงแต่งอาหารที่ทำมาได้ตามธรรมชาติ ในสมัย ก่อนหลังว่างเว้นจากการทำงาน ชาวอีสานจะนิยมไปเยี่ยมเยือนญาติมิตรในต่างถิ่น การเดินทางรอนแรมในป่าซึ่งต้องใช้เวลาอย่างนาน เนื่องจากการคมนาคมสมัยก่อนเป็นไป ด้วยความยากลำบาก การเดินทางจะต้องมีการเตรียมเสบียงอาหารสำรองไว้ ข้าวจึง เป็นอาหารหลักที่สามารถกักเก็บได้นานสะดวกในการนำติดตัว และส่วนหนึ่งก็ สามารถนำไปทำบุญถวายพระ ทำให้เกิดประเพณีบุญข้าวจีชั้น ปริชา พิณทอง (2534 : 62) กล่าวว่า การทำบุญข้าวจีคนนิยมทำกันมาก เพราะถือว่าได้บุญกุศล และเป็น การทำทานชนิดหนึ่ง ซึ่งกำหนดขึ้นในเดือนสาม จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “บุญเดือน สาม” การทำข้าวจีนอกเหนือจากความศรัทธาที่จะนำไปทำบุญทั่วไปแล้ว ชาวอีสานยัง สามารถทำข้าวจีขายเพื่อเพิ่มรายได้ทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ตนเองและครอบครัวอีกด้วย

ความเชื่อมือทิพเนื้อสภาพจิตใจมนุษย์ และเป็นสิ่งที่สืบทอดมาจากการบูรณะ โดยเฉพาะสังคมอีสาน ความเชื่อทำให้มีบทบาทในการดำรงชีวิตและเป็นสิ่งยึด เนื้อยึบบารุงจิตใจเมื่อมีความหวั่นวิตกต่ออันตราย โดยเฉพาะสิ่งที่มีอำนาจเหนือตน จำกัดดีดที่ผ่านมาบ้านเมืองเกิดทุพภิกขภัย ข้าวยากมากแห้งแล้ง ผู้คนอดอยาก ล้มตายเป็นจำนวนมาก ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งสมัยก่อนเรียกว่า โรคทำ สาเหตุเกิดจากความสกปรกรุ่งรัง และเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขในสังคม

ประเพณีบุญช้าจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สภาพแวดล้อมของสังคมชาวอีสานมีความเป็นอยู่ที่ดี มีจิตใจใส่สต การช่วยเหลือสิ่งสกปรกให้สะอาดปราศจากมลทิน การปิดประตูทำความสะอาด พัฒนาปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้มีทัศนียภาพที่น่าอยู่ นับว่าเป็นส่วนสำคัญและเป็นที่มาของสาธารณสุขมูลฐานในปัจจุบัน

การมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ของประเพณีที่กระทำแต่ละเดือน และนำเอา กิจกรรมการทำบุญน้ำมารับใช้ให้เข้ากับเหตุการณ์ ไม่ว่าจะเป็นประเพณีบุญช้าวัน ประเพณีบุญคุณกลางวัน ที่ชาวอีสานส่วนใหญ่นิยมปฏิบัติกันอยู่ ทั้งนี้เพื่อมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ของประเพณีสืบส่องเดือนนั้นเอง

3. ด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต

เนื่องจากชาวอีสานส่วนใหญ่จะนับถือพุทธศาสนา ความเชื่อในเรื่อง บาปบุญคุณไทย ที่ได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่บรรพบุรุษ อภิศักดิ์ โสมอินทร์ (2526 : 7) ได้ศึกษาโลกทัศน์ของชาวอีสาน จากบทพูดของชาวอีสานพบว่า ชาวอีสานมีโลกทัศน์ดังนี้ คือ เคราะพนับถือผู้ใหญ่ หรือผู้อาวุโส ยกย่องผู้มีความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน ไม่ชอบที่จะมีเรื่องขัดแย้งกับใครง่าย ๆ คนที่ล้มตัวไม่คิดถึงการทำพิเศษเดิมของตน จะประสบความเสื่อมในที่สุด หากใครไม่เคราะพนับถือผู้ใหญ่หรือผู้อาวุโสกว่าจัดว่า เป็นคนไม่ดี การไม่เคราะพครูนาอาจารย์จะบาปหนาไม่มีความเจริญ

ชาวอีสานมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่หยิ่งลึกในการทำบุญให้ทาน ซึ่งจะเห็นได้จากประเพณีบุญพระเวส การโน้มน้าวจิตใจให้หุ่นชนเข้าวัดฟังธรรม การฟังเทศน์เรื่องพระเวสสันดร์บำเพ็ญทานเป็นการอบรมบ่มนิสัย พลเมืองของชาติให้รู้จักทาน เพื่อประโยชน์สุขแก่คนอื่น ทั้งนี้ เพื่อด้องการให้มีการเสียสละ เอื้อเฟื้อเพื่อแผ่ มีความสามัคคีแบ่งปัน การนำเอาหลักธรรมมาประพฤติปฏิบัติ ให้เกิดความสงบสุขในสังคม ประเพณีบุญลงกรณ์ เป็นการสืบทอดตัวตนธรรมทางด้านความคิดและการปฏิบัติ ชาวอีสานจะให้การยกย่องเคราะพผู้อาวุโส การเชื่อฟังผู้หลักผู้ใหญ่ บิดา-มารดา ประเพณีบุญลงกรณ์ ก็นับว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะเป็นต้องนำมาปรับใช้กับสังคมในยุคปัจจุบัน และเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่อนุชนให้เกิดความสำนึกรัก รักษาหน้าที่ ความกตัญญู กตเวทิตาธรรม การรู้จักกาลเทศะ เพื่อเอกลักษณ์ของความเป็นไทย ประเพณีการทำบุญต่าง ๆ ของสังคมอีสานที่ปราฏอยู่ปัจจุบัน เช่น คนอีสานมีจิตใจเอื้ออาทรอตอกัน มีการแบ่งปันของกินของใช้ และการอภัยให้เกียรติกัน ประเพณีบุญพระเวสซึ่งชาวอีสานทุกหมู่บ้านนิยม เป็นลักษณะในเชิงปฏิบัติ การอบรมบ่มนิสัยให้คนเสียสละแบ่งปัน ในส่วนของความสามัคคีพร้อมเพรียงที่แสดงถึงการลดทิฐามะมี การละเล่นสนุกสนาน หลังจากนั้นก็มีการขอมาหรือขอโทษผู้สูงอายุหรือผู้อาวุโส การแสดงความตระหนักรู้ซึ่งเป็นการเคารพให้เกียรติแก่ผู้ใหญ่ ปัจจุบันสังคมที่เจริญแล้วได้

นำมาปรับใช้ เช่น แซกนาเยี่ยมบ้านมีการต้อนรับให้เกียรติ ทำให้เกิดความอบอุ่นใจ ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีต่อกัน ทั้งนี้ ส่วนหนึ่ง ก็เกิดจากประเพณีบุญตรุษ สงกรานต์นั้นเอง

4. ด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่

ประเพณีหลายอย่างของชาวอีสาน เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยรักษาสถานภาพ ของสังคมให้คงอยู่ และเพื่อเสริมสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยเฉพาะ ประเพณีอิตลิบสอง เป็นจารีตประเพณีที่ทำให้สามารถทุกคนได้มีโอกาสร่วมกันทำกิจกรรม และเป็นเสมือนธรรมนูญชีวิตที่ต้องร่วมกิจกรรมในฤดูกาลต่างๆ การเกื้อหนุน เอื้อเพื่อเพื่อแผ่ การพึงพาอาศัย ความสมัครสมาน สามัคคีในชุมชน ความมีน้ำใจ ไม่ตรีและการเลี้ยงสละ ดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ในเรื่องนี้มีหลายท่านที่ให้แนวคิดไว้ ดังนี้

สาร สาระทัศนาณัท (2534 : 1) ได้กล่าวถึง อิตลิบสองเป็นชนบุรุษ เนียมประเพณีของประชาชนชาวอีสาน ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน ชี้งับว่ามีความสำคัญต่อประชาชนและชาติบ้านเมืองเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็น วัฒนธรรมแสดงความเป็นชาติเก่าแก่และเจริญรุ่งเรืองมานาน เป็นเอกลักษณ์ของชาติ หรือท้องถิ่น ก่อให้เกิดความภูมิใจในความเป็นชาติของตน ทำให้มีความรักชาติ เป็น เครื่องข่ายซึ้งน้ำให้คนในชาติมีความรักใคร่สามัคคีกลมเกลียวกัน และเป็นสิ่งหนึ่งที่จะ มีส่วนให้ชาติดำรงความเป็นชาติของตนตลอดไป ประเพณีต่างๆ เช่น ประเพณีบุญ ข้าวสาก บุญข้าวประดับดิน การทำบุญเข้าพรรษา-ออกพรรษา รวมทั้งการทำบุญทอด กฐิน ก็มีส่วนสำคัญ ในการที่จะอนุรักษ์ให้คงอยู่

รัชนิกร เศรษฐ์ (2532 : 7) กล่าวถึง ความสำคัญของการศึกษาและการ สำรวจวิชาการประเพณีไทย เป็นสิ่งที่มีคุณค่าควรแก่การศึกษาอนุรักษ์ไว้อย่างถ้วน ด้วย เหตุผล ดังนี้

- ประเพณีไทย นั้น เป็นวัฒนธรรมประจำชาติที่สำคัญ ซึ่งแสดงถึงอุดมดีตีที่มี ความเจริญมาช้านานของสังคมไทย จึงสมควรที่คนไทยควรภูมิใจในความเป็นชาติร่วม กัน

- ประเพณีไทยเป็นตัวบ่งบอกถึงความเจริญมีอารยธรรมและมีเกียรติ ทัดเทียมกับประเทศอื่นๆ

- ประเพณีไทยเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของคนไทย แสดงว่าไทยนั้นมี ลักษณะ เป็นของตนเองไม่ได้ลอกเลียนแบบหรือหยັງมายจากชาติอื่น

4. ประเพณีไทยเป็นตัวเชื่อมความรู้สึกของคนไทยในชาติให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แสดงว่าเป็นพวกร่วมกันมีความเป็นไทยเหมือนกัน ก่อให้เกิดความสนิทสนมกลมกลืนและเสริมความมั่นคงของประเทศ

5. ประเพณีไทยเป็นเครื่องแสดงถึงอดีตและปัจจุบันของวิถีชีวิต การสนใจประเพณีไทย และแสดงว่าไทยให้ความสำคัญแก่คนไทยเอง ผู้ที่ล่องทั่วไม่สนใจประเพณีอันดีงามของไทยเท่ากับเป็นการดูถูกตนเอง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้จำแนกเป็นหัวข้อและดำเนินการตามลำดับขั้น ดังนี้

1. ประชากร
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดเก็บข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคลากรระดับผู้บริหารจากมหาวิทยาลัยสถาบันราชภัฏ วิทยาลัยเทคโนโลยี โรงเรียนมัธยม ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานการศึกษาการศาสนาและการกีฬา วิทยากรห้องถิน/ผู้นำชุมชน พระสงฆ์วัดสำคัญฯ ของแต่ละจังหวัด และประชาชนทั่วไป จำนวน 160 คน

ตาราง 2 จำนวนประชากร จำแนกตามจังหวัด

จังหวัด	ประชากร
อุบลราชธานี	36
อ่างทอง	28
บุรีรัมย์	30
ร้อยเอ็ด	34
มหาสารคาม	32
รวม	160

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีสานเชิงอนุรักษ์และเผยแพร่ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยดำเนินการตามลำดับขั้น ดังนี้

1. ศึกษาดูประสังค์ 4 ประการ อันได้แก่ ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ ด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต และด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่

2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเพณีอีสาน เช่น “คติชาวบ้าน อีสาน” ของ จาเรวะรรณ ธรรมวัตร : 2540, “ประเพณีประจำดิน” ของ บุญเลิศ ราโชติ : 2536, “วิถีไทย” ของ กฤษณา วงศ์สันต์ และคณะฯ : 2542, “วิถีความคิด-วิถีชีวิตชาวนาอีสาน” ของ สมชาย นิลอาธ และคณะฯ : 2541, “การศึกษาเรื่องประเพณีไทย และชีวิตของชาวไทยสมัยก่อน” ของ เสรียรโ哥เศศ : 2515, “บุญข้าวประดับตินและบุญข้าวสาก บ้านกุดรัง ตำบลลูกรัง อ.บรรือ จังหวัดมหาสารคาม” ปริญญาอิพนธ์ ของ พวงพิกุล มัชณิมา : 2537, “ประเพณีอีสาน (อีตสิบสอง คงสิบสี่)” ของ สังคม ภูมิพันธ์ และคณะฯ : เอกสารเย็บเล่ม มหาสารคาม 2540, “อีสานคดี” ของ สิริวัฒน์ คำวันสา : 2521, “อีตสิบสอง-คงสิบสี่” ของ สาร สาระทัศนานันท์ : 2527, “วิถีการดำเนินชีวิตตามอีตคงของชาวบ้านข้าว ตำบลขัวว่า อ่าเมօเสลภูมิ จังหวัดมหាឩารคาม” วิทยานิพนธ์ ของ วิมล ภูศรี : 2542, “พญาของชาวโภสุภพิสัย จังหวัดมหาสารคาม” วิทยานิพนธ์ ของ ประดิษฐ์ จิตตะบุตร : 2537, เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

3. ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือแบบมาตร拉斯่วนประมาณค่า (Rating Scale) และเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลแบบมาตร拉斯่วนประมาณค่าของลิเคิร์ท (Likert) (อ้างใน วิเชียร เกตุสิงห์, 2523 : 97-98) เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างข้อคำถาม

4. รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในข้อ 1-3 มาสร้างเป็นแบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ก)

5. นำแบบสอบถามตามฉบับร่างเสนอต่อที่ปรึกษาโครงการ เพื่อพิจารณาตรวจแก้ไขเนื้อหา ล้านวนภาษา และความถูกต้องเหมาะสมโดยทั่วไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยติดต่อขอความร่วมมือในการแจกแบบสอบถามจากผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานการศึกษา ศาสนาและการกีฬา วิทยากรห้องถัน/ผู้นำชุมชน และพระสงฆ์วัดที่สำคัญ ของแต่ละจังหวัด และผู้เกี่ยวข้องที่มีความรู้ประสบการณ์ เกี่ยวกับประเพณีอีสานในการตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามตามโครงการที่ได้เสนอขอทุนการวิจัย (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ข) ได้แบบสอบถามกลับคืนและสมบูรณ์ทั้งหมด 156 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 97.50 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ดังแสดงในตาราง 3

ตาราง 3 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

พื้นที่จังหวัด	ประชากร	จำนวนแบบสอบถาม ที่เก็บมาได้	คิดเป็นร้อยละ
อุบลราชธานี	36	35	97.22
อำนาจเจริญ	28	27	96.43
ยโสธร	30	29	96.67
ร้อยเอ็ด	34	33	97.06
มหาสารคาม	32	32	100.00
รวม	160	156	97.50

จากตาราง 3 ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มประชากร จำนวน 160 คน ตอบแบบสอบถาม จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 97.50

การจัดทำข้อมูล

การจัดทำข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งหมดมาตรวจสอบ เพื่อคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์ไว้เคราะห์ข้อมูล และกรอกตัวเลขระดับความคิดเห็นตามที่ปรากฏในแบบสอบถามแต่ละข้อลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อนำมาวิเคราะห์

2. ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC' (Statistical Package for Social Sciences/Personal Computer Plus) ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่าความถี่และค่าร้อยละ

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรมอีติสิบสอง โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา อาจารย์ พระสงฆ์และผู้เกี่ยว

ข้องที่มีความรู้ ประสบการณ์เกี่ยวกับประเพณีอีสาน ทั้งโดยส่วนรวมจำแนกเป็นรายด้านและเป็นรายชื่อ

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยประเพณีอีสานเชิงอนุรักษ์และเผยแพร่ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล และเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
2. ลำดับขั้นที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อความเข้าใจตรงกันในการนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยได้เสนอความหมายของสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

- $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย
- SD แทน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
- F แทน ค่าที่ใช้เปรียบเทียบกับค่าวิกฤตในการแจกแจงแบบ F
เพื่อทราบความมั่นคงสำคัญทางสถิติ (F-Distribution)
- N แทน จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม
- R แทน อันดับที่ (Rank)
- % แทน ค่าร้อยละ
- < แทน ค่ามากกว่า

ลำดับขั้นในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์และแปลความหมายของข้อมูล ผู้วิจัยได้นำเสนอตามลำดับขั้น ดังนี้

1. ข้อมูลที่นำไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่และค่าร้อยละ
2. ความคิดเห็นโดยทั่วไปเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม “อีตสิบสอง” ทั้งโดยส่วนรวม จำแนกเป็นรายด้าน และจำแนกเป็นรายช้อ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยต่อเกณฑ์ ดังนี้ ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2533 : 138)

ช่วงคะแนนเฉลี่ย	ระดับทัศนะ
1.00-1.49	ควรปรับปรุง
1.50-2.49	เห็นด้วยน้อย
2.50-3.49	เห็นด้วยปานกลาง
3.50-4.49	เห็นด้วยมาก
4.50-5.00	เห็นด้วยมากที่สุด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามจังหวัดท้องถิ่นที่อยู่ เพศ อายุ สสถานภาพ และวุฒิการศึกษา เสนอในตาราง 4

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ ประเพณีและพิธีกรรม “ชีตสินสอง” โดยส่วนรวม จำแนกเป็นรายด้าน และจำแนก เป็นรายข้อ เสนอในตาราง 5-9

ตาราง 4 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามจังหวัดที่อาศัย เพศ อายุ สสถานภาพในปัจจุบัน และวุฒิการศึกษา

ข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบ	คุณลักษณะ ฐานี N(%)	อาชญากรรม N(%)	ยโสธร N(%)	ร้อยเอ็ด N(%)	มหาสารคาม N(%)	รวม N(%)
เพศ						
ชาย	25(71.43)	21(77.78)	18(62.07)	22(66.67)	22(68.75)	108(69.23)
หญิง	10(28.57)	6(22.22)	11(37.93)	11(33.33)	10(31.25)	48(30.77)
รวม	35(22.40)	27(17.30)	29(18.60)	33(21.20)	32(20.50)	156(100)
อายุ						
20-30 ปี	4(11.43)	5(18.52)	10(34.48)	8(24.24)	5(15.63)	32(20.51)
31-40 ปี	10(28.57)	10(37.04)	8(27.59)	7(21.21)	8(25.00)	43(27.56)
41-50 ปี	8(22.86)	10(37.04)	8(27.59)	13(39.40)	9(28.12)	48(30.77)
51-60 ปี	9(25.71)	1(3.70)	3(10.34)	4(12.12)	9(28.12)	26(16.67)
< 60 ปี	4(11.43)	1(3.70)	0(0.00)	1(3.03)	1(3.13)	7(4.49)
รวม	35(22.44)	27(17.31)	29(18.59)	33(21.15)	32(20.51)	156(100)

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบ	อุบลราช ธานี	อ่าวนาง เจริญ	ยโสธร	ร้อยเอ็ด	มหาสาร คาม	รวม
	N(%)	N(%)	N(%)	N(%)	N(%)	N(%)
สถานภาพในปัจจุบัน						
- พระสังฆ	10(28.57)	9(33.33)	13(44.83)	10(30.30)	6(18.75)	48(30.77)
- ผู้ทรงคุณ	4(11.43)	2(7.41)	0(0.00)	2(6.06)	3(9.37)	11(7.05)
รุ่นพิทักษ์พัน						
ธรรม						
- อาจารย์	17(48.57)	11(40.74)	11(37.93)	20(60.61)	19(59.38)	78(50.00)
- วิทยากร	1(2.86)	2(7.41)	0(0.00)	0(0.00)	3(9.37)	6(3.85)
ห้องเดิน/ผู้ นำชุมชน						
อื่นๆ	3(8.57)	3(11.11)	5(17.24)	1(3.03)	1(3.13)	13(8.33)
รวม	35(22.44)	27(17.31)	29(18.59)	33(21.15)	32(20.51)	156(100)
รุ่นพิการศึกษา						
ต่ำกว่า ป.ตรี	3(8.57)	5(18.52)	5(17.24)	4(12.12)	1(3.13)	18(11.54)
ป.ตรี	17(48.58)	21(77.78)	21(72.41)	24(72.73)	12(37.50)	95(60.90)
ป.โท	13(37.15)	0(0.00)	1(3.45)	5(15.15)	19(59.37)	38(24.36)
อื่นๆ	2(5.71)	1(3.70)	2(6.90)	0(0.00)	0(0.00)	5(3.21)
รวม	35(22.44)	27(17.31)	29(18.59)	33(21.15)	32(20.51)	156(100)

จากตารางที่ 4 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 156 คน ส่วนใหญ่
อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี (ร้อยละ 22.4)

ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนมากรายบุคคลว่า ส่วนใหญ่เป็นชาย (ร้อยละ 69.23) เมื่อจำแนกตามจังหวัดที่อาศัยอยู่พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่ใน
จังหวัดอุบลราชธานีเป็นชาย (ร้อยละ 71.43) มากกว่าหญิง (ร้อยละ 28.57) ผู้ตอบ
แบบสอบถาม ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอ่าวนางเจริญเป็นชาย (ร้อยละ 77.78) มากกว่า
หญิง (ร้อยละ 22.22) ผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่ในจังหวัดยโสธร เป็นชาย
(ร้อยละ 62.07) มากกว่าหญิง (ร้อยละ 37.93) ผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่ใน
จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นชาย (ร้อยละ 66.67) มากกว่าหญิง (ร้อยละ 33.33) และผู้ตอบ
แบบสอบถามที่อาศัยอยู่ในจังหวัดมหาสารคามเป็นชาย (ร้อยละ 68.75) มากกว่า
หญิง (ร้อยละ 31.25)

ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนมากรายบุคคลว่า ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี
(ร้อยละ 30.77) อายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป มีจำนวนน้อยที่สุด (ร้อยละ 4.49) เมื่อ
จำแนกตามจังหวัดที่อาศัยอยู่พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่ในจังหวัด
อุบลราชธานี ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี (ร้อยละ 28.57) รองลงมามีอายุ
ระหว่าง 51-60 ปี (ร้อยละ 25.71) อายุระหว่าง 20-30 ปี และ อายุมากกว่า 60 ปี

มีจำนวนน้อยที่สุด (ร้อยละ 11.43) ผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอ่านเจริญล้วนในกลุ่มอายุระหว่าง 31-40 ปี และ 41-50 ปี (ร้อยละ 37.04) รองลงมา มีอายุระหว่าง 20-30 ปี (ร้อยละ 18.52) อายุระหว่าง 51-60 ปี และ อายุมากกว่า 60 ปี มีจำนวนน้อยที่สุด (ร้อยละ 3.70) ผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่ในจังหวัดยโสธรส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 20-30 ปี (ร้อยละ 34.48) รองลงมา มีอายุระหว่าง 31-40 ปี และ 41-50 ปี (ร้อยละ 27.59) อายุระหว่าง 51-60 ปี มีจำนวนน้อยที่สุด (ร้อยละ 10.34) ผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่ในจังหวัดร้อยเอ็ดส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี (ร้อยละ 39.40) รองลงมา มีอายุระหว่าง 20-30 ปี (ร้อยละ 24.24) อายุมากกว่า 60 ปี ขึ้นไป มีจำนวนน้อยที่สุด (ร้อยละ 3.03) และผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่ในจังหวัดมหาสารคาม ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี และ 51-60 ปี (ร้อยละ 28.12) รองลงมา มีอายุระหว่าง 31-40 ปี (ร้อยละ 25.00) อายุมากกว่า 60 ปี ขึ้นไป มีจำนวนน้อยที่สุด (ร้อยละ 3.13)

ผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานภาพในปัจจุบันพบว่า ส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ (ร้อยละ 50.00) วิทยากรท่องถิ่น/ผู้นำชุมชน มีจำนวนน้อยที่สุด (ร้อยละ 3.85) เมื่อจำแนกตามจังหวัดที่อาศัยอยู่พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี ส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ (ร้อยละ 48.57) รองลงมา เป็นพระสงฆ์ (ร้อยละ 28.57) วิทยากรท่องถิ่น/ผู้นำชุมชน มีจำนวนน้อยที่สุด (ร้อยละ 2.86) ผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอ่านเจริญส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ (ร้อยละ 40.74) รองลงมา เป็นพระสงฆ์ (ร้อยละ 33.33) ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรมและวิทยากรท่องถิ่น/ผู้นำชุมชน มีจำนวนน้อยที่สุด (ร้อยละ 7.41) ผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่ในจังหวัดยโสธรส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์ (ร้อยละ 44.83) รองลงมา เป็นอาจารย์ (ร้อยละ 37.93) สถานภาพอื่น ๆ มีจำนวนน้อยที่สุด (ร้อยละ 17.24) ผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่ในจังหวัดร้อยเอ็ดส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ (ร้อยละ 60.61) รองลงมา เป็นพระสงฆ์ (ร้อยละ 30.30) สถานภาพอื่น ๆ มีจำนวนน้อยที่สุด (ร้อยละ 3.03) และผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่ในจังหวัดมหาสารคามส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ (ร้อยละ 59.38) รองลงมา เป็นพระสงฆ์ (ร้อยละ 18.75) สถานภาพอื่น ๆ มีจำนวนน้อยที่สุด (ร้อยละ 3.13)

ผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามวุฒิการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 60.90) วุฒิการศึกษาอื่น ๆ มีจำนวนน้อยที่สุด (ร้อยละ 3.21) เมื่อจำแนกตามจังหวัดที่อาศัยอยู่พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 48.58) รองลงมา มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท (ร้อยละ 37.14) วุฒิการศึกษาอื่น ๆ มีจำนวนน้อยที่สุด (ร้อยละ 5.71) ผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอ่านเจริญ ส่วน

ใหญ่เมืองการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 77.78) รองลงมาเมืองการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี (ร้อยละ 18.52) ภูมิการศึกษาอื่น ๆ มีจำนวนน้อยที่สุด (ร้อยละ 3.70) ผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่ในจังหวัดยโสธร ส่วนใหญ่มีภูมิทางการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 72.41) รองลงมาเมืองการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี (ร้อยละ 7.24) ภูมิทางการศึกษาระดับปริญญาโทมีจำนวนน้อยที่สุด (ร้อยละ 3.45) ผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่ในจังหวัดร้อยเอ็ด ส่วนใหญ่มีภูมิทางการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 72.73) รองลงมาเมืองการศึกษาระดับปริญญาโท (ร้อยละ 15.15) ภูมิทางการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีมีจำนวนน้อยที่สุด (ร้อยละ 12.12) และผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่ในจังหวัดมหาสารคาม ส่วนใหญ่มีภูมิทางการศึกษาระดับปริญญาโท (ร้อยละ 59.37) รองลงมาเมืองการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 37.50) ภูมิทางการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรีมีจำนวนน้อยที่สุด (ร้อยละ 3.13)

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม “ชีตสิบสอง” โดยส่วนรวมจำแนกเป็นรายด้านและเป็นรายข้อ เสนอในตาราง ๕-๙

ตาราง 5 จำนวนผู้ต้องบสอบความ ต่อมาที่ 2 ความติดเทือนที่ของบประมาณ “ชีตสิบสอง” โดยส่วนรวมและจ้าแนกเป็นรายตัวน

ความติดเทือนเก่าแก่		บุญ										
ปรับเพิ่มและพิกรุน		เช้ากรรม	บุญล้าน	บุญชัวจิ	บุญพร	บุญภารานต์	บุญไฟ	บุญชัย	บุญเช้า	บุญประดับ	บุญชาก	บุญทอง
		X	R	X	R	X	R	X	R	X	R	R
ต้นกางรากน้ำตีซัง	3.32 ³	4	3.10 ³	4	3.34 ³	4	4.02 ⁴	2	4.15 ⁴	2	3.90 ⁴	1
ต้นกางรากน้ำตีซัง	3.45 ³	3	3.22 ³	3	3.44 ³	3	3.98 ⁴	3	4.10 ⁴	3	3.65 ⁴	4
ประกายฟัน												
ต้นกางรากน้ำบัวตีซัง	3.65 ⁴	1	3.64 ⁴	2	3.63 ⁴	1	3.98 ⁴	3	3.90 ⁴	4	3.81 ⁴	3
ต้นกางรากน้ำบัวตีซัง	3.47 ⁴	2	3.39 ⁴	1	3.51 ⁴	2	4.17 ⁴	1	4.16 ⁴	1	3.86 ⁴	2
รวม	3.47 ⁴	3.34 ³	3.48 ³	4.03 ⁴	4.07 ⁴	3.80 ⁴	2.97 ³	4.13 ⁴	3.74 ⁴	3.70 ⁴	4.10 ⁴	4.17 ⁴
												3.75 ⁴

3 = เห็นด้วยปานกลาง ($\bar{X} = 2.50-3.49$)

4 = เห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 3.50-4.49$)

5 = เห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50-5.00$)

จากตาราง 5 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม “ชีตสินสอง” โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.75$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า ด้านที่เห็นด้วยอันดับหนึ่ง คือด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ ($\bar{X}=3.83$) อันดับสอง คือด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต ($\bar{X}=3.77$) อันดับสาม คือด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ ($\bar{X}=3.71$) และอันดับสุดท้าย คือด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต ($\bar{X}=3.70$)

เมื่อจัดแยกตามบุญประเพณีและพิธีกรรม “ชีตสินสอง” พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญเข้ากรรม โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.47$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า ด้านที่เห็นด้วยอันดับหนึ่ง คือด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต ($\bar{X}=3.65$) อันดับสอง คือด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ ($\bar{X}=3.47$) อันดับสาม คือด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ ($\bar{X}=3.45$) และอันดับสุดท้าย คือด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต ($\bar{X}=3.32$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญคุณลา โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.34$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า ด้านที่เห็นด้วยอันดับหนึ่ง คือด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ ($\bar{X}=3.39$) อันดับสอง คือด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต ($\bar{X}=3.64$) อันดับสาม คือด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ ($\bar{X}=3.22$) และอันดับสุดท้าย คือด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต ($\bar{X}=3.10$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญข้าวเจ’ โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.48$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า ด้านที่เห็นด้วยอันดับหนึ่ง คือด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต ($\bar{X}=3.63$) อันดับสอง คือด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ ($\bar{X}=3.51$) อันดับสาม คือด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ ($\bar{X}=3.44$) และอันดับสุดท้าย คือด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต ($\bar{X}=3.34$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญพระเวส โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.03$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า ด้านที่เห็นด้วยอันดับหนึ่ง คือด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ ($\bar{X}=4.17$) อันดับสอง คือด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต ($\bar{X}=4.02$) และอันดับสาม คือด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต และด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ ($\bar{X}=3.98$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญลงกรณ์ โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.07$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า ที่เห็นด้วยอันดับหนึ่ง คือด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ ($\bar{X}=4.16$) อันดับสอง คือด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต ($\bar{X}=4.15$) อันดับสาม คือด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ ($\bar{X}=4.10$) อันดับสุดท้าย คือด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต ($\bar{X}=3.90$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญบั้งไฟ โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.80$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า ด้านที่เห็นด้วยอันดับหนึ่ง คือด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต ($\bar{X}=3.90$) อันดับสอง คือด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ ($\bar{X}=3.86$) อันดับสาม คือด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต ($\bar{X}=3.81$) และอันดับสุดท้าย คือด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ ($\bar{X}=3.65$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญชาขะนะเบิก โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.97$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า ด้านที่เห็นด้วยอันดับหนึ่ง คือด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ ($\bar{X}=3.15$) อันดับสอง คือด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต ($\bar{X}=3.11$) อันดับสาม คือด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ ($\bar{X}=2.90$) และอันดับสุดท้าย คือด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต ($\bar{X}=2.73$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญเข้าพรรษา โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.13$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า ด้านที่เห็นด้วยอันดับหนึ่ง คือด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต ($\bar{X}=4.22$) อันดับสอง คือด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ ($\bar{X}=4.17$) อันดับสาม คือด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ ($\bar{X}=4.09$) อันดับสุดท้าย คือด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต ($\bar{X}=4.04$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญข้าวประดับดิน โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.74$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามค่าเฉลี่ยพบว่า ด้านที่เห็นด้วยอันดับหนึ่ง คือด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ ($\bar{X}=3.84$) อันดับสองคือด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต ($\bar{X}=3.73$) อันดับสาม คือด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ ($\bar{X}=3.70$) อันดับสุดท้าย คือด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต ($\bar{X}=3.67$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญข้าวสาก โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.70$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า ด้านที่เห็นด้วยอันดับหนึ่ง คือด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ ($\bar{X}=3.82$) อันดับสอง คือด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ ($\bar{X}=3.73$) อันดับสาม คือด้าน

การนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต ($\bar{X}=3.68$) และอันดับสุดท้าย คือด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต ($\bar{X}=3.55$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญออกพรรษา โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.10$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า ด้านที่เห็นด้วยอันดับหนึ่ง คือด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ ($\bar{X}=4.15$) อันดับสอง คือด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ ($\bar{X}=4.14$) อันดับสาม คือด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต ($\bar{X}=4.13$) และอันดับสุดท้าย คือด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต ($\bar{X}=3.99$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญออกกฐิน โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.17$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า ด้านที่เห็นด้วยอันดับหนึ่ง คือการอนุรักษ์และเผยแพร่ ($\bar{X}=4.23$) อันดับสองคือ ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต ($\bar{X}=4.22$) อันดับสาม คือด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต ($\bar{X}=4.11$) และอันดับสุดท้าย คือด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ ($\bar{X}=4.10$)

ตาราง 6 ความติดต่อกันของผู้ต้องบนแบบสอบถามเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม “ชีซติบลล่อง” ตามการเรียนรู้เด็กวัย

3. ท่านการเรียนรู้เด็กวัย		บุญ	บุญ	บุญ																						
	เชื้อกровม	เชื้อกลาง	เชื้อกลาง	เชื้อกลาง																						
1. ท่านผู้รักษาภาระครอบครัว	3.22 ³	3	3.02 ³	2	3.26 ³	3	3.05 ⁴	2	4.03 ⁴	2	3.78 ⁴	3	2.70 ³	3	4.15 ⁴	3	3.57 ⁴	3	3.43 ³	3	4.06 ⁴	3	4.21 ⁴	3	3.70 ⁴	2
ขาดสถานศึกษาเด็กวัยก่อน...																										
ประเพณี...																										
2. พัฒนาตัวบกรุงฝังขา...	3.45 ³	1	3.28 ³	1	3.46 ³	1	3.22 ³	3	4.28 ⁴	3	4.01 ⁴	1	2.76 ³	1	4.29 ⁴	1	3.79 ³	1	4.73 ⁴	1	4.22 ⁴	1	4.31 ⁴	2	3.81 ⁴	1
ชุมชนเด็กกับประเพณี...																										
3. ท่านมีความรู้ความเข้าใจ...	3.28 ³	2	3.00 ³	3	3.29 ¹	2	3.99 ⁴	1	4.13 ⁴	1	3.51 ⁴	2	2.73 ³	2	4.22 ⁴	2	3.66 ⁴	2	3.49 ³	2	4.10 ⁴	2	4.50 ⁵	1	3.70 ⁴	2
เด็กกับประเพณี...																										
รวม	3.32 ³		3.10 ³		3.34 ³		4.02 ⁴		4.15 ⁴		3.90 ⁴		2.73 ³		4.22 ⁴		3.67 ⁴		3.55 ⁴		4.13 ⁴		4.22 ⁴		3.70 ⁴	

4 = เห็นด้วยมาก ($\bar{X}=3.50-4.49$)

5 = เห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X}=4.50-5.00$)

จากตาราง 6 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประเพณีตาม “ชีตสินสอง” ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.70$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่งเห็นด้วยระดับมาก คือด้านได้รับการปลูกฝังจากชุมชน ($\bar{X}=3.81$) อันดับสอง คือด้านได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษา และอันดับสุดท้าย คือด้านความรู้ความเข้าใจจากผู้ทรงคุณวุฒิ ($\bar{X}=3.70$)

เมื่อจัดแบ่งตามประเพณีและพิธีกรรม “ชีตสินสอง” พนव่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญเช้ากรรม โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.32$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านได้รับการปลูกฝังจากชุมชน ($\bar{X}=3.45$) อันดับสอง คือด้านมีความรู้ความเข้าใจจากผู้ทรงคุณวุฒิ ($\bar{X}=3.28$) และอันดับสุดท้าย คือด้านได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษา ($\bar{X}=3.22$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญคุณล้าน โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.10$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านได้รับการปลูกฝังจากชุมชน ($\bar{X}=3.28$) อันดับสอง คือด้านได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษา ($\bar{X}=3.02$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีความรู้ความเข้าใจจากผู้ทรงคุณวุฒิ ($\bar{X}=3.00$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญช้าวจี โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.34$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านได้รับการปลูกฝังจากชุมชนเกี่ยวกับประเพณีบุญช้าวจี ($\bar{X}=3.46$) อันดับสอง คือด้านมีความรู้ความเข้าใจจากชุมชน ($\bar{X}=3.29$) และอันดับสุดท้าย คือด้านได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษา ($\bar{X}=3.26$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญพระเวส โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.02$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านมีความรู้ความเข้าใจจากชุมชน ($\bar{X}=3.99$) อันดับสอง คือด้านได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษา ($\bar{X}=3.85$) และอันดับสุดท้าย คือด้านได้รับการปลูกฝังจากชุมชน ($\bar{X}=3.22$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญสงกรานต์ โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.15$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านได้รับการปลูกฝังจากชุมชน ($\bar{X}=4.28$) อันดับสอง

คือด้านมีความรู้ความเข้าใจจากผู้ทรงคุณวุฒิ ($\bar{X}=4.13$) และอันดับสุดท้าย คือด้านได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษา ($\bar{X}=4.03$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญบั้งไฟ โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.90$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านได้รับการปลูกฝังจากชุมชน ($\bar{X}=4.01$) อันดับสอง คือด้านมีความรู้ความเข้าใจจากผู้ทรงคุณวุฒิ ($\bar{X}=3.91$) และอันดับสุดท้าย คือด้านได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษา ($\bar{X}=3.78$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญช้าจะนะเบิก โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.73$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านได้รับการปลูกฝังจากชุมชน ($\bar{X}=2.76$) อันดับสอง คือด้านมีความรู้ความเข้าใจจากผู้ทรงคุณวุฒิ ($\bar{X}=2.73$) และอันดับสุดท้าย คือด้านได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษา ($\bar{X}=2.70$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญเข้าพรรษา โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.22$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านได้รับการปลูกฝังจากชุมชน ($\bar{X}=4.29$) อันดับสอง คือด้านมีความรู้ความเข้าใจจากผู้ทรงคุณวุฒิ ($\bar{X}=4.22$) และอันดับสุดท้าย คือด้านได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษา ($\bar{X}=4.15$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญข้าวประดับ din โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.67$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านได้รับการปลูกฝังจากชุมชน ($\bar{X}=3.79$) อันดับสอง คือด้านมีความรู้ความเข้าใจจากผู้ทรงคุณวุฒิ ($\bar{X}=3.66$) และอันดับสุดท้าย คือด้านได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษา ($\bar{X}=3.57$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญข้าวสาก โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.55$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านได้รับการปลูกฝังจากชุมชน ($\bar{X}=4.73$) อันดับสอง คือด้านมีความรู้ความเข้าใจจากชุมชน ($\bar{X}=3.49$) และอันดับสุดท้าย คือด้านได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษา ($\bar{X}=3.43$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญออกพรรษา โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.13$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านได้รับการปลูกฝังจากชุมชน ($\bar{X}=4.22$) อันดับสอง คือด้านมีความรู้ความเข้าใจจากผู้ทรงคุณวุฒิ ($\bar{X}=4.10$) และอันดับสุดท้าย คือด้านได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษา ($\bar{X}=4.06$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญกอดกฐิน โดยส่วน
รวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.22$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่า
เฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านมีความรู้ความเข้าใจจากผู้ทรงคุณวุฒิ ($\bar{X}=4.50$)
อันดับสอง คือด้านได้รับการปลูกฝังจากชุมชน และอันดับสุดท้าย คือด้านได้รับการ
ศึกษาอบรมจากสถานศึกษา ($\bar{X}=4.21$)

ตาราง 7 ความคิดเห็นของผู้ต้องแบบสอบถามเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม “ชีตศิบสอง” ตามการมองเห็นคุณค่าและประปะใช้ชีวิ

2. ตามการมองเห็นคุณค่า และประโยชน์		บุญ ชั้นธรรม	บุญ ดุล ชั้นโลก	บุญ ชั้นจิต ดุลโลก	บุญ สังการนต'	บุญ นรภ	บุญ ชั้นโลก	บุญ ชั้นจิต	บุญชีวิ ประจำตัว	บุญ ชีวิ	บุญ ชีวิ
		—X	R	—X	R	—X	R	—X	R	—X	R
1. ชุมชนเห็นครามสำคัญและมี... เสริมประเพณี...	3.53 ^a	2	3.28 ^b	2	3.69 ^a	1	4.30 ^a	1	4.37 ^a	1	2.94 ^a
2. ชุมชนมองเห็นคุณค่าและมี... ความสำคัญเกินช่วงคุณค่า เท่ากับประเพณี...	3.39 ^a	4	3.15 ^a	3	3.42 ^a	4	4.04 ^a	3	4.03 ^a	4	3.77 ^a
3. ชุมชนมองเห็นคุณค่าและมี... ประเพณี...	3.27 ^a	5	3.12 ^a	4	3.43 ^a	3	4.15 ^a	2	4.20 ^a	2	3.81 ^a
4. ประเพณี...มีผลต่อจิตสำนึก ความคิดอย่างพิเศษธรรม...	3.50 ^a	3	3.46 ^a	1	3.44 ^a	2	3.81 ^a	4	4.07 ^a	4	3.03 ^a
5. ประเพณี...มีผลต่อค่าน ค่านให้เกียรติยิ่งการให้อภัย ต่องาน	3.56 ^a	1	3.09 ^a	5	3.24 ^a	5	3.62 ^a	5	3.82 ^a	5	3.27 ^a
	รวม	3.45 ^a	3.22 ^b	3.44 ^a	3.98 ^a	4.10 ^a	3.65 ^a	2.90 ^a	4.09 ^a	3.70 ^a	3.73 ^a
											4.15 ^a
											4.10 ^a
											3.71 ^a

3 = เห็นด้วยปานกลาง ($\bar{X}=2.50-3.49$)

4 = เห็นด้วยมาก ($\bar{X}=3.50-4.49$)

5 = เห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X}=4.50-5.00$)

จากตาราง 7 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประเพณีพิธีกรรม “ชีตสินสอง” ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.71$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านให้ความสำคัญและส่งเสริมประเพณีและพิธีกรรมชีตสินสอง ($\bar{X}=3.94$) อันดับสอง คือด้านมีการปฏิบัติกิจกรรมตามประเพณี และพิธีกรรมชีตสินสอง ($\bar{X}=3.76$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน ($\bar{X}=3.44$)

เมื่อจำแนกตามประเพณีและพิธีกรรมชีตสินสองพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญเข้ากรรม โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.45$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านมีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน ($\bar{X}=3.56$) อันดับสอง คือด้านให้ความสำคัญและส่งเสริม ($\bar{X}=3.53$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีการปฏิบัติกิจกรรม ($\bar{X}=3.21$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญคุณล้าน โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.22$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านมีผลต่อจิตสำนึกความกตัญญูกตเวทิตาธรรม ($\bar{X}=3.46$) อันดับสอง คือด้านให้ความสำคัญและส่งเสริม ($\bar{X}=3.28$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน ($\bar{X}=3.09$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญช้าวจี โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.44$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านให้ความสำคัญและส่งเสริม ($\bar{X}=3.69$) อันดับสอง คือด้านมีผลต่อจิตสำนึกความกตัญญูกตเวทิตาธรรม ($\bar{X}=3.44$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน ($\bar{X}=3.24$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญพระเวส โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับมาก ($\bar{X}=3.98$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านให้ความสำคัญและส่งเสริม ($\bar{X}=4.30$) อันดับสอง คือด้านมีการปฏิบัติกิจกรรม ($\bar{X}=4.15$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน ($\bar{X}=3.62$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญสงกรานต์ โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับมาก ($\bar{X}=4.10$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย

พบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านให้ความสำคัญและส่งเสริม ($\bar{X}=4.37$) อันดับสอง คือด้านมีการปฏิบัติกิจกรรม ($\bar{X}=4.20$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน ($\bar{X}=3.82$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญบั้งไฟ โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับมาก ($\bar{X}=3.65$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านให้ความสำคัญและส่งเสริม ($\bar{X}=4.00$) อันดับสอง คือด้านมีการปฏิบัติกิจกรรม ($\bar{X}=3.81$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน ($\bar{X}=3.27$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญช้าจะนะเบิก โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.90$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านมีผลต่อจิตสำนึกความกตัญญูกตเวทิตาธรรม ($\bar{X}=3.03$) อันดับสอง คือด้านให้ความสำคัญและส่งเสริม และด้านมองเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญแก่ผู้ทรงคุณวุฒิ ($\bar{X}=2.94$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีผลต่อการเคารพให้เกียรติแก่การให้อภัยต่อกัน ($\bar{X}=2.80$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญเข้าพรรษา โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับมาก ($\bar{X}=4.09$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านให้ความสำคัญและส่งเสริม ($\bar{X}=4.36$) อันดับสอง คือด้านมีการปฏิบัติกิจกรรม ($\bar{X}=4.17$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน ($\bar{X}=3.71$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญข้าวประดับ din โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับมาก ($\bar{X}=3.70$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านมีผลต่อจิตสำนึกความกตัญญูกตเวทิตาธรรม ($\bar{X}=3.86$) อันดับสอง คือด้านให้ความสำคัญและส่งเสริม ($\bar{X}=3.85$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน ($\bar{X}=3.42$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญข้าวสาก โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับมาก ($\bar{X}=3.73$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านให้ความสำคัญและส่งเสริม ($\bar{X}=3.99$) อันดับสอง คือด้านมีผลต่อจิตสำนึกความกตัญญูกตเวทิตาธรรม ($\bar{X}=3.81$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีผลต่อการเคารพให้เกียรติแก่การให้อภัยต่อกัน ($\bar{X}=3.39$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญออกพรรษา โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับมาก ($\bar{X}=4.15$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านให้ความสำคัญและส่งเสริม ($\bar{X}=4.63$) อันดับสอง

คือด้านมีการปฏิบัติกิจกรรม ($\bar{X}=4.30$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีผลต่อการเเคร鄱ให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน ($\bar{X}=3.74$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญกอดกลิ้น โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับมาก ($\bar{X}=4.10$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านให้ความสำคัญและส่งเสริม ($\bar{X}=4.38$) อันดับสอง คือด้านมีการปฏิบัติกิจกรรม ($\bar{X}=4.30$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีผลต่อการเเคร鄱ให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน ($\bar{X}=3.65$)

ความติดเทื้อของผู้ต้องแบบสอบถามเที่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม “เส็ตสินสอง” ดำเนินการนำมาปรับใช้ในวันเดียวกัน

3 = เห็นด้วยปานกลาง ($\bar{X}=2.50-3.49$)

4 = เห็นด้วยมาก ($\bar{X}=3.50-4.49$)

จากตาราง 8 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม “อีตสิบสอง” ด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิตโดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X}=3.78$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่งเห็นด้วยระดับมาก คือประเพณีและพิธีกรรมอีตสิบสองมีผลต่อการให้ทานและเสียสละเพื่อชุมชน ($\bar{X}=3.85$) อันดับสองเห็นด้วยระดับมาก คือประเพณีและพิธีกรรมอีตสิบสองมีผลต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ($\bar{X}=3.80$) และอันดับสุดท้ายเห็นด้วยระดับปานกลาง คือ ประเพณีและพิธีกรรมอีตสิบสองมีผลต่อความสามัคคีในชุมชน ($\bar{X}=3.06$)

เมื่อจำแนกตามประเพณีและพิธีกรรมอีตสิบสองพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญเข้ากรรม โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับมาก ($\bar{X}=3.65$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านมีผลต่อความสามัคคีในชุมชน ($\bar{X}=4.03$) อันดับสอง คือด้านมีผลต่อการให้ทานและเสียสละเพื่อชุมชน ($\bar{X}=3.81$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีผลต่อเศรษฐกิจในชุมชน ($\bar{X}=3.11$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญคุณล้าน โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับมาก ($\bar{X}=3.64$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านมีผลต่อการให้ทานและเสียสละเพื่อชุมชน ($\bar{X}=3.93$) อันดับสอง คือด้านมีผลต่อความสามัคคีในชุมชน ($\bar{X}=3.83$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีผลต่อเศรษฐกิจในชุมชน ($\bar{X}=3.28$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญช้าวจี โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับมาก ($\bar{X}=3.63$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านมีผลต่อความสามัคคีในชุมชน ($\bar{X}=3.90$) อันดับสอง คือด้านมีผลต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ($\bar{X}=3.79$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีผลต่อเศรษฐกิจในชุมชน ($\bar{X}=3.28$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญพระเวส โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับมาก ($\bar{X}=3.98$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านมีผลต่อความสามัคคีในชุมชน ($\bar{X}=4.33$) อันดับสอง คือด้านมีผลต่อการให้ทานและเสียสละเพื่อชุมชน ($\bar{X}=4.10$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีผลต่อเศรษฐกิจในชุมชน ($\bar{X}=3.64$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญสงกรานต์ โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับมาก ($\bar{X}=3.90$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่า

เฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านมีผลต่อความสามัคคีในชุมชน ($\bar{X}=4.38$) อันดับสอง คือด้านมีผลต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ($\bar{X}=3.82$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีผลต่อการให้ทานและเสียสละเพื่อชุมชน ($\bar{X}=3.72$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญบั้งไฟ โดยส่วนรวม เห็นด้วยระดับมาก ($\bar{X}=3.81$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านมีผลต่อความสามัคคีในชุมชน ($\bar{X}=4.17$) อันดับสอง คือด้านมีผลต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ($\bar{X}=3.90$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีผลต่อการให้ทานและเสียสละเพื่อชุมชน ($\bar{X}=3.54$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญช้าจะนะเบิก โดย ส่วนรวมเห็นด้วยระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.11$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านมีผลต่อความสามัคคีในชุมชน ($\bar{X}=3.36$) อันดับสอง คือด้านมีผลต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ($\bar{X}=3.21$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีผลต่อเศรษฐกิจในชุมชน ($\bar{X}=2.86$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญเข้าพรรษา โดย ส่วนรวมเห็นด้วยระดับมาก ($\bar{X}=4.04$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านมีผลต่อความสามัคคีในชุมชน ($\bar{X}=4.32$) อันดับสอง คือด้านมีผลต่อการให้ทานและเสียสละเพื่อชุมชน ($\bar{X}=4.16$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีผลต่อเศรษฐกิจในชุมชน ($\bar{X}=3.75$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญข้าวประดับدين โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับมาก ($\bar{X}=3.73$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านมีผลต่อความสามัคคีในชุมชน ($\bar{X}=3.94$) อันดับสอง คือด้านมีผลต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ($\bar{X}=3.83$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีผลต่อเศรษฐกิจในชุมชน ($\bar{X}=3.49$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญข้าวสาก โดยส่วน รวมเห็นด้วยระดับมาก ($\bar{X}=3.68$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย พบร่วมกับ อันดับหนึ่ง คือด้านมีผลต่อความสามัคคีในชุมชน ($\bar{X}=3.69$) อันดับสอง คือด้านมีผลต่อการให้ทานและเสียสละเพื่อชุมชน ($\bar{X}=3.83$) และอันดับสุดท้าย คือด้าน มีผลต่อเศรษฐกิจในชุมชน ($\bar{X}=3.40$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญออกพรรษา โดย ส่วนรวมเห็นด้วยระดับมาก ($\bar{X}=3.99$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านมีผลต่อความสามัคคีในชุมชน ($\bar{X}=4.21$) อันดับสอง คือด้านมีผลต่อการให้ทานและเสียสละเพื่อชุมชน ($\bar{X}=4.08$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีผลต่อเศรษฐกิจในชุมชน ($\bar{X}=3.79$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญกอดกลืน โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับมาก ($\bar{X}=4.11$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านมีผลต่อความสามัคคีในชุมชน ($\bar{X}=4.36$) อันดับสอง คือด้านมีผลต่อการให้ทานและเสียสละเพื่อชุมชน ($\bar{X}=4.29$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีผลต่อเศรษฐกิจในชุมชน ($\bar{X}=3.92$)

ตาราง 9 ความคิดเห็นของผู้อุปถัมภ์ส่วนตัวเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม “ชีตสิบสอง” ดำเนินการรอบรั้กษณและเผยแพร่

3 = เห็นด้วยปานกลาง ($\bar{X}=2.50-3.49$)

4 = เห็นด้วยมาก ($\bar{X}=3.50-4.49$)

จากตาราง 9 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม “ฮีตสิบสอง” ด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X}=3.83$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่งเห็นด้วย ระดับมาก คือชุมชนควรมีการสร้างผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรมฮีตสิบสอง ($\bar{X}=3.90$) อันดับสองเห็นด้วยระดับมาก คือควรมีการอนุรักษ์ประเพณีและพิธีกรรมฮีตสิบสอง ($\bar{X}=3.85$) และอันดับสุดท้ายเห็นด้วยระดับมาก คือประเพณีและพิธีกรรมฮีตสิบสองมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมชุมชน ($\bar{X}=3.73$)

เมื่อจำแนกตามประเพณีและพิธีกรรมฮีตสิบสองพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญเข้ากรรม โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.47$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านมีการสร้างผู้ทรงคุณวุฒิ ($\bar{X}=3.73$) อันดับสอง คือด้านมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมชุมชน ($\bar{X}=3.40$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีการอนุรักษ์ ($\bar{X}=3.27$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญคุณล้าน โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.39$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านมีการสร้างผู้ทรงคุณวุฒิ ($\bar{X}=3.62$) อันดับสอง คือด้านมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมชุมชน ($\bar{X}=3.39$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีการอนุรักษ์ ($\bar{X}=3.15$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญช้าวจี โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.51$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านมีการสร้างผู้ทรงคุณวุฒิ ($\bar{X}=3.72$) อันดับสอง คือด้านมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมชุมชน ($\bar{X}=3.42$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีการอนุรักษ์ ($\bar{X}=3.39$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญพระเวส โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับมาก ($\bar{X}=4.17$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านมีการอนุรักษ์ ($\bar{X}=4.28$) อันดับสอง คือด้านมีการสร้างผู้ทรงคุณวุฒิ ($\bar{X}=4.15$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมชุมชน ($\bar{X}=4.09$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญสงกรานต์ โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับมาก ($\bar{X}=4.16$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านมีการอนุรักษ์ ($\bar{X}=4.29$) อันดับสอง คือด้านมีผลต่อการ

ดำเนินกิจกรรมชุมชน ($\bar{X}=4.12$) และอันดับสุดท้าย คือด้านความมีการสร้างผู้ทรงคุณวุฒิ ($\bar{X}=4.07$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญบั้งไฟ โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับมาก ($\bar{X}=3.86$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านมีการอนุรักษ์ ($\bar{X}=3.90$) อันดับสอง คือด้านมีการสร้างผู้ทรงคุณวุฒิ ($\bar{X}=3.85$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมชุมชน ($\bar{X}=3.82$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญช้าจะนะเบิก โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.15$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านมีการสร้างผู้ทรงคุณวุฒิ ($\bar{X}=3.41$) อันดับสอง คือด้านมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมชุมชน ($\bar{X}=3.03$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีการอนุรักษ์ประเพณีบุญช้าจะนะเบิก ($\bar{X}=3.01$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญเข้าพรรษา โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับมาก ($\bar{X}=4.17$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านมีการอนุรักษ์ ($\bar{X}=4.34$) อันดับสอง คือด้านมีการสร้างผู้ทรงคุณวุฒิ ($\bar{X}=4.10$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมชุมชน ($\bar{X}=4.06$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญข้าวประดับดิน โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับมาก ($\bar{X}=3.84$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านมีการอนุรักษ์ประเพณีบุญข้าวประดับดิน ($\bar{X}=3.92$) อันดับสอง คือด้านมีการสร้างผู้ทรงคุณวุฒิ ($\bar{X}=3.88$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมชุมชน ($\bar{X}=3.72$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญข้าวสาก โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับมาก ($\bar{X}=3.82$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านมีการอนุรักษ์ ($\bar{X}=3.92$) อันดับสอง คือด้านมีการสร้างผู้ทรงคุณวุฒิ ($\bar{X}=3.85$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมชุมชน ($\bar{X}=3.70$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญออกพรรษา โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับมาก ($\bar{X}=4.14$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านมีการอนุรักษ์ ($\bar{X}=4.31$) อันดับสอง คือด้านมีการสร้างผู้ทรงคุณวุฒิ ($\bar{X}=4.11$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมชุมชน ($\bar{X}=3.99$)

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นบุญกอดกฐิน โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับมาก ($\bar{X}=4.23$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า อันดับหนึ่ง คือด้านมีการอนุรักษ์ประเพณีบุญกอดกฐิน ($\bar{X}=4.42$) อันดับสอง คือด้านมีการสร้างผู้ทรงคุณวุฒิ ($\bar{X}=4.20$) และอันดับสุดท้าย คือด้านมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมชุมชน ($\bar{X}=4.07$)

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีอีสานของพระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม อาจารย์ในสถาบันการศึกษา วิทยากรท้องถิ่น/ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาตามลำดับดังนี้.-

1. ความมุ่งหมายของการวิจัยโดยสรุป
2. วิธีดำเนินการวิจัย
3. การวิเคราะห์ข้อมูล
4. สรุปผลการวิจัย
5. อภิปรายผล
6. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัยโดยสรุป

เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีอีสานของพระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม อาจารย์ในสถาบันการศึกษา วิทยากรท้องถิ่น/ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป ในด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ ด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต และด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ (ดังที่ได้กล่าวไว้บ้างแล้วในบทที่ 1)

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม อาจารย์ในสถาบันการศึกษา วิทยากรท้องถิ่น/ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป จำนวน 160 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของพระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม อาจารย์ในสถาบันการศึกษา วิทยากรท้องถิ่น/ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป เกี่ยวกับประเพณีอีสานที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดตัวจริงสอบถามรายการ ตอนที่ 2 ความคิดเห็นโดยทั่วไปเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม “สืตสิบสอง” จำนวน 192 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราล่วงประมาณค่า 5 ระดับ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ ด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต และด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ติดต่อขอความร่วมมือจากผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานการศึกษา

การศึกษา และการกีฬา วิทยากรท้องถิ่น/ผู้นำชุมชน และพระสงฆ์วัดสำคัญของแต่ละจังหวัด เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจากพระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม อาจารย์ในสถาบันการศึกษา วิทยากรท้องถิ่น/ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไปกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 160 คน ได้รับแบบสอบถามกลับคืนและเป็นฉบับที่สมบูรณ์ทั้งหมดจำนวน 156 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 97.50

การวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีอีสานเชิงอนุรักษ์และเผยแพร่ ตามความเห็นของพระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม อาจารย์ในสถาบันการศึกษา วิทยากรท้องถิ่น/ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป ผู้จัดได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามจังหวัดที่อาศัยอยู่ เพศ อายุ สถานภาพในปัจจุบัน และภูมิการศึกษา โดยใช้ค่าความถี่และร้อยละวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อประเพณีอีสาน โดยส่วนรวมจำแนกเป็นรายด้านและเป็นรายข้อ โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยประเพณีอีสานเชิงอนุรักษ์และเผยแพร่ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม อาจารย์ในสถาบันการศึกษา วิทยากรท้องถิ่น/ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป สรุปผลได้ดังนี้

1. โดยส่วนรวม

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีอีสาน โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก

2. โดยจำแนกเป็นรายด้าน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีอีสาน โดยจำแนกเป็นรายด้าน เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้

2.1 ด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีอีสันด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายข้อพบว่า เห็นด้วยในระดับมากทั้ง 3 ข้อ ข้อที่เห็นด้วยอันดับหนึ่ง คือ ชุมชนควรมีการสร้างผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับประเพณีอีสาน และข้อที่เห็นด้วยอันดับสุดท้าย คือประเพณีอีสานมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมชุมชน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญช้าวประดับดิน ด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยในระดับมากทั้ง 3 ข้อ อันดับหนึ่ง คือความมีการอนุรักษ์และเผยแพร่ อันดับสุดท้าย คือมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมชุมชน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญช้าวสา ก ด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยในระดับมากทั้ง 3 ข้อ อันดับหนึ่ง คือความมีการอนุรักษ์และเผยแพร่ อันดับสุดท้าย คือมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมชุมชน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญออกพรรษา ด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยในระดับมากทั้ง 3 ข้อ อันดับหนึ่ง คือความมีการอนุรักษ์และเผยแพร่ อันดับสุดท้าย คือมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมชุมชน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญทอดกฐิน ด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยในระดับมากทั้ง 3 ข้อ อันดับหนึ่ง คือความมีการอนุรักษ์และเผยแพร่ อันดับสุดท้าย คือมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมชุมชน

2.2 ด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็น เกี่ยวกับประเพณีอีสาน ด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยในระดับมาก 4 ข้อ และเห็นด้วยในระดับปานกลาง 1 ข้อ ข้อที่เห็นด้วยอันดับหนึ่งคือ ประเพณีอีสานมีผลต่อการให้ทาน และเสียสละเพื่อชุมชน และข้อที่เห็นด้วยอันดับสุดท้าย คือประเพณีอีสานมีผลต่อความสามัคคีในชุมชน

เมื่อจำแนกตามประเพณีบุญมีนัยดังนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็น เกี่ยวกับประเพณีบุญเข้ากรรม ด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยในระดับมาก 4 ข้อ และเห็นด้วยในระดับปานกลาง 1 ข้อ อันดับหนึ่ง คือมีผลต่อความสามัคคีในชุมชน อันดับสุดท้าย คือมีผลต่อด้านเศรษฐกิจในชุมชน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญคูณล้าน ด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยในระดับมาก 3 ข้อ และเห็นด้วยในระดับปานกลาง 2 ข้อ คือมีผลต่อการให้ทานและเสียสละเพื่อชุมชน อันดับสุดท้าย คือมีผลต่อด้านเศรษฐกิจในชุมชน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญช้าวจี ด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า

เห็นด้วยในระดับมาก 3 ข้อ และเห็นด้วยในระดับปานกลาง 2 ข้อ อันดับหนึ่ง คือมีผลต่อความสามัคคีในชุมชน อันดับสุดท้าย คือมีผลต่อต้านเศรษฐกิจในชุมชน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญพระเวส ด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยในระดับมากทั้ง 5 ข้อ อันดับหนึ่ง คือมีผลต่อความสามัคคีในชุมชน อันดับสุดท้าย คือมีผลต่อด้านเศรษฐกิจในชุมชน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญส่งกรณ์ ด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าเห็นด้วยในระดับมากทั้ง 5 ข้อ อันดับหนึ่ง คือมีผลต่อความสามัคคีในชุมชน อันดับสุดท้าย คือมีผลต่อการให้ทานและเสียสละเพื่อชุมชน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญบั้งไฟ ด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยในระดับมากทั้ง 5 ข้อ อันดับหนึ่ง คือมีผลต่อความสามัคคีในชุมชน อันดับสุดท้าย คือมีผลต่อการให้ทานและเสียสละเพื่อชุมชน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญข้าจะงะเบิก โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าเห็นด้วยในระดับปานกลางทั้ง 5 ข้อ อันดับหนึ่ง คือมีผลต่อความสามัคคีในชุมชน อันดับสุดท้ายคือมีผลต่อด้านเศรษฐกิจในชุมชน

ผู้ดูแบบสอบถาม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญเข้าพรรษา ด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยในระดับมากทั้ง 5 ข้อ อันดับหนึ่ง คือมีผลต่อความสามัคคีในชุมชน อันดับสุดท้าย คือมีผลต่อด้านเศรษฐกิจในชุมชน

ผู้ดูอนแบบสอนถ่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญช้าวประดับดิน โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยในระดับมาก 4 ข้อ และเห็นด้วยในระดับปานกลาง 1 ข้อ อันดับหนึ่ง คือมีผลต่อความสามัคคีในชุมชน อันดับสองท้าย คือมีผลต่อ้านเศรษฐกิจในชุมชน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญช้าวสาก ด้านการนำไปปรับใช้ในวิถีชีวิต โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าเห็นด้วยในระดับมาก 4 ข้อ และเห็นด้วยในระดับปานกลาง 1 ข้อ อันดับหนึ่ง คือมีผลต่อความสามัคคีชุมชน อันดับสุดท้าย คือมีผลต่อด้านเศรษฐกิจในชุมชน

ผู้ดํอับแบบสอบถ่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญออกพรรษา ด้านการนำไปปรับใช้ในวิถีชีวิต โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นราย

ข้อพนบว่า เท็นด้วยในระดับมากทั้ง 5 ข้อ อันดับหนึ่ง คือมีผลต่อความสามัคคีในชุมชน อันดับสุดท้าย คือมีผลต่อด้านเศรษฐกิจในชุมชน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญทอดกรุน ด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เท็นด้วยในระดับมากทั้ง 5 ข้อ อันดับหนึ่ง คือมีผลต่อความสามัคคีในชุมชน อันดับสุดท้าย คือมีผลต่อด้านเศรษฐกิจชุมชน

2.3 ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีอีสาน ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เท็นด้วยในระดับมากทั้ง 5 ข้อ ข้อที่เห็นด้วยอันดับหนึ่ง คือชุมชนให้ความสำคัญและส่งเสริมประเพณีอีสาน และข้อที่เห็นด้วยอันดับสุดท้าย คือประเพณีอีสานมีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน

เมื่อจำแนกตามประเพณีบุญมีนัยดังนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญเข้ากรรม ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เท็นด้วยในระดับมาก 3 ข้อ และเห็นด้วยในระดับปานกลาง 2 ข้อ อันดับหนึ่ง คือมีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน อันดับสุดท้าย คือมีการปฏิบัติกรรมตามประเพณี

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญคุณล้ำ ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เท็นด้วยในระดับปานกลาง ทั้ง 5 ข้อ อันดับหนึ่ง คือมีผลต่อจิตสำนึกความกตัญญูกตเวทิตาธรรม อันดับสุดท้าย คือมีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญช้าวจี ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เท็นด้วยในระดับมาก 1 ข้อ และเห็นด้วยในระดับปานกลาง 4 ข้อ อันดับหนึ่ง คือชุมชนให้ความสำคัญและส่งเสริม อันดับสุดท้าย คือมีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญพระเวส ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เท็นด้วยในระดับมากทั้ง 5 ข้อ อันดับหนึ่ง คือให้ความสำคัญและส่งเสริม อันดับสุดท้าย คือมีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญสงกรานต์ ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นราย

ข้อพนทฯ เห็นด้วยในระดับมากทั้ง 5 ข้อ อันดับหนึ่ง คือชุมชนให้ความสำคัญและส่งเสริม อันดับสุดท้าย คือมีผลต่อการเดินทางให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญบั้งไฟ ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยในระดับมาก 3 ข้อ และเห็นด้วยในระดับปานกลาง 2 ข้อ อันดับหนึ่งคือชุมชนให้ความสำคัญและส่งเสริม อันดับสุดท้าย คือมีผลต่อการเดินทางให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน

ผู้ดูอนแบบสอบถ้ามีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญช่าจะเบิก ด้าน การมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับปานกลาง เมื่อ พิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยในระดับปานกลางทั้ง 5 ข้อ อันดับหนึ่ง คือมีผล ต่อจิตสำนึกความกตัญญูกตเวทิตาธรรม อันดับสุดท้าย คือมีผลต่อการเคารพให้ เกียรติและการให้อภัยต่อกัน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญเข้าพรรษา ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เห็นด้วยในระดับมากทั้ง 5 ข้อ อันดับหนึ่ง คือชุมชนให้ความสำคัญและส่งเสริมอันดับสุดท้าย คือมีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญข้าวประดับดิน ต้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยในระดับมาก 4 ข้อ และเห็นด้วยในระดับปานกลาง 3 ข้อ อันดับหนึ่ง คือมีผลต่อจิตสานักความกตัญญูกตเวทิตาธรรม อันดับสุดท้าย คือมีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน

ผู้ดูบันแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญข้าวสาก ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยในระดับมาก 4 ข้อ และเห็นด้วยในระดับปานกลาง 1 ข้อ อันดับหนึ่ง คือชุมชนให้ความสำคัญและส่งเสริม อันดับสุดท้าย คือมีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นบุญออกพรรษา ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยในระดับมากที่สุด 1 ข้อ และเห็นด้วยในระดับมาก 4 ข้อ อันดับหนึ่ง คือชุมชนให้ความสำคัญและส่งเสริม อันดับสุดท้าย คือมีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นบุญกอดกิจิ้น ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นราย

ข้อพบว่า เห็นด้วยในระดับมากทั้ง 4 ข้อ อันดับหนึ่ง คือชุมชนให้ความสำคัญและส่งเสริม อันดับสุดท้าย คือมีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน

2.4 ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีอีสานด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยในระดับมาก ทั้ง 3 ข้อ อันดับหนึ่ง คือท่านได้รับการปลูกฝังจากชุมชนเกี่ยวกับประเพณีอีสาน และข้อที่เห็นด้วยอันดับสุดท้าย คือได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษาเกี่ยวกับประเพณีอีสาน และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีอีสาน

เมื่อจำแนกตามประเพณีบุญมีนัยดังนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญเข้ากรรม ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 3 ข้อ อันดับหนึ่ง คือได้รับการปลูกฝังจากชุมชน อันดับสุดท้าย คือได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษา

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญคุณล้ำ ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยในระดับปานกลางทั้ง 3 ข้อ อันดับหนึ่ง คือได้รับการปลูกฝังจากชุมชน อันดับสุดท้าย คือมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณี

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีข้าวจี่ ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิตโดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยในระดับปานกลาง ทั้ง 3 ข้อ อันดับหนึ่ง คือได้รับการปลูกฝังจากชุมชน อันดับสุดท้าย คือได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษา

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญพระเวส ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยในระดับมาก ทั้ง 2 ข้อและเห็นด้วยในระดับปานกลาง 1 ข้อ อันดับหนึ่ง คือมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณี อันดับสุดท้าย คือได้รับการปลูกฝังจากชุมชน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญสงกรานต์ ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยในระดับมาก ทั้ง 3 ข้อ อันดับหนึ่ง คือได้รับการปลูกฝังจากชุมชน อันดับสุดท้าย คือได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษา

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญบั้งไฟ ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยในระดับมาก ทั้ง 3 ข้อ อันดับหนึ่ง คือได้รับการปลูกฝังจากชุมชน อันดับสุดท้าย คือได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษา

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญช้าจะเบิก ด้านการเรียนรู้ถือชีวิต โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยในระดับปานกลาง ทั้ง 3 ข้อ อันดับหนึ่ง คือได้รับการปลูกฝังจากชุมชน อันดับสุดท้าย คือได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษา

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญเข้าพรรษา ด้านการเรียนรู้ถือชีวิต โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยในระดับมาก ทั้ง 3 ข้อ อันดับหนึ่ง คือได้รับการปลูกฝังจากชุมชน อันดับสุดท้าย คือได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษา

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญช้าวะระดับ din ด้านการเรียนรู้ถือชีวิต โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยในระดับมาก ทั้ง 2 ข้อ และเห็นด้วยในระดับปานกลาง 1 ข้อ อันดับหนึ่ง คือได้รับการปลูกฝังจากชุมชน อันดับสุดท้าย คือได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษา

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญช้าวสาก ด้านการเรียนรู้ถือชีวิต โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยในระดับมากที่สุด 1 ข้อ และเห็นด้วยในระดับปานกลาง 2 ข้อ อันดับหนึ่ง คือได้รับการปลูกฝังจากชุมชน อันดับสุดท้าย คือได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษา

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญออกพรรษา ด้านการเรียนรู้ถือชีวิต โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยในระดับมาก ทั้ง 3 ข้อ อันดับหนึ่ง คือได้รับการปลูกฝังจากชุมชน อันดับสุดท้าย คือได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษา

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีบุญทอดกฐิน ด้านการเรียนรู้ถือชีวิต โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยในระดับมากที่สุด 1 ข้อ ในระดับมาก 2 ข้อ อันดับหนึ่ง คือมีความรู้ความเข้าใจ อันดับสุดท้าย คือได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษา

อภิปรายผล

จากการวิจัยเกี่ยวกับประเพณี และพิธีกรรม “สืตสินสอง” ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม อาจารย์ในสถาบันการศึกษา วิทยากร ท่องถิน/ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายดังนี้

1. โดยส่วนรวม

ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม “สืตสินสอง” โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ อันดับหนึ่ง ด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ อันดับสอง ด้านการนำ

มาปรับใช้ในวิถีชีวิต อันดับสาม ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ และอันดับสุดท้าย ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต

สาเหตุที่การอนุรักษ์และเผยแพร่มีความสำคัญอยู่ในอันดับหนึ่ง เพราะว่า กลุ่มประชากรเป้าหมายมีความห่วงเห็นและกล่าวการสูญหายของพิธีกรรมอีดลิบสอง และผลการศึกษาวิจัยรายด้านที่ประชากรกลุ่มเป้าหมายเห็นความสำคัญเป็น อันดับสุดท้าย คือ ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต เพราะการกลบเกลื่อนวัฒนธรรมด้านวัฒนธรรมเข้ามานี้ อิทธิพลต่อสังคมไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน ดังนั้นประชากรกลุ่มเป้าหมายจึงไม่เข้าใจ ลึกซึ้งถึงการนำไปปรับใช้กับชีวิตประจำวันได้

เมื่อจัดกิจกรรมตามบุญประเพณีและพิธีกรรมอีดลิบสอง พนวจ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบุญต่าง ๆ มีดังนี้

ประเพณีบุญเข้ากรรม โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้ เพราะว่า ประชากรกลุ่มเป้าหมายมีความประسังค์ที่จะศึกษาให้เข้าใจ เพื่อนำไปปรับใช้และเผยแพร่ให้แก่อนุชนรุ่นหลัง ประเพณีบุญเข้ากรรมเป็นพิธีสำหรับพระภิกษุ เพื่อการปฏิบัติของพระให้พ้นจากอาบัติสังขาริเสส หรือกิเลสต่าง ๆ มีการให้ทานรักษาศีล ภารนาและแผ่เมตตา ประเพณีการทำบุญเข้ากรรม เป็นพิธีการทำบุญแก่พระสงฆ์ผู้เข้าปริวาสกรรม 2 อย่าง คือ พระภิกษุประพฤติฝ่าฝืนสังขาริเสส เข้าปริวาสกรรมเพื่อให้พ้นจากอาบัติ และเข้าปริวาสกรรมเพื่อปฏิบัติธรรมบำเพ็ญจิตให้บริสุทธิ์ ซึ่ง คนอีสานถือว่าการทำบุญให้แก่พระสงฆ์ผู้มีจิตใจบริสุทธิ์ในโอกาสเช่นนี้ จะได้อานิสงส์ หรือเกิดเป็นบุญกุศลมาก อีกทั้งการอุทิศบุญกุศลแก่บรรพบุรุษ นอกจากนั้นประเพณีบุญเข้ากรรมซึ่งเป็นเดือนที่หนึ่ง ชุมชนมีกิจกรรมร่วมกันในการpubประหาริโว เพื่อทบทวนผลงานในรอบปีที่ผ่านมา และวางแผนการในการพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญรุ่งเรือง และชาวบ้านได้นำเพลย์สมาริตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาอีกด้วย

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามลำดับความสำคัญมากกว่า ประเพณีบุญเข้ากรรม ตามความคิดเห็นของประชากรกลุ่มเป้าหมายเห็นความสำคัญเป็นลำดับแรก คือ ด้านการนำไปปรับใช้ในวิถีชีวิต และเห็นความสำคัญเป็นลำดับสุดท้าย คือ ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต ผลการศึกษาวิจัยปรากฏเช่นนี้เป็นเพราะว่า ในด้านการนำมายปรับใช้ในวิถีชีวิต ประชากรกลุ่มเป้าหมายมีวัตถุประสงค์ที่จะให้มีการวางแผนกิจกรรมในชุมชนตลอดทั้งปี และสำรวจแต่ละกิจกรรมว่ามีความสำคัญตามวัตถุประสงค์หรือตามที่ได้วางแผนไว้หรือไม่ เพื่อที่จะให้ชุมชนได้พัฒนาจิตล้านีกและสร้างความสามัคคีในชุมชน สอดคล้องกับ บุญเลิศ ราโชติ ก่อไว้ว่า การทำบุญเข้ากรรมเป็นผลพลอยได้ส่วนหนึ่ง ก่อไว้คือ เมื่อจากเป็นช่วงเดือนแรกของปี ชาวบ้านที่มาทำบุญส่วนใหญ่ ได้มีโอกาสพบปะหาริโวร่วมกัน และเป็นการฝึกฝนจิตล้านีกให้เกิดความรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคมชาวบ้าน เกิดความคิดร่วมสร้างสรรค์

ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต ประชากรกลุ่มเป้าหมายเห็นความสำคัญเป็นลำดับสุดท้ายเป็นเพราะว่า ประชากรกลุ่มเป้าหมายได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งเป็นวัฒนธรรมทางด้านวัฒนธรรม แต่จริงประเพณีเป็นวัฒนธรรมทางด้านจิตใจ ทำให้กลุ่มเป้าหมาย ไม่เข้าใจลึกซึ้งถึงการที่จะนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต ดังนั้น จึงทำให้เห็นคุณค่าของประเพณีบุญเข้ากรรมด้านนี้ เป็นลำดับสุดท้าย ดังที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในสังคมปัจจุบัน

ประเพณีบุญคุณล้าน โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง ที่เป็นเช่นนี้ เพราะเชื่อกันว่า บุญคุณล้านเป็นพิธีการทำบุญรับขวัญข้าวเพื่อเพิ่มความเป็นสิริมงคล แก่ข้าวเปลือก และให้พิชพันธุ์อุตุณ്ഹารอุดมสมบูรณ์ยิ่งขึ้นในปีถัดไป หลังจากการเก็บเกี่ยวช้านานจะนำข้าวมาแวดและมีการทำบุญคุณล้าน หรือทำบุญกุ้มข้าว ซึ่งเป็นหลักการปฏิบัติในกิจกรรมของสังคมชาวนา

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏว่า อันดับหนึ่ง คือการอนุรักษ์และเผยแพร่ เพราะ บุญคุณล้านเป็นกิจกรรมเลี้ยงสละเพื่อส่วนรวม ดังนั้นจึงกลายเป็นที่มาของธนาคารข้าว ในปัจจุบันมีวัดถุประสงค์ 4 ประการ คือ

1. เพื่อส่งเคราะห์บุคคลในชุมชนยากจน
2. เพื่อใช้เป็นกองทุนข้าวเมื่อยามขาดแคลนและประสบภัยธรรมชาติ
3. เพื่อสร้างรายได้จากกองทุนข้าวให้เป็นทุนสมทบทหารณประโยชน์ ของชุมชน
4. เพื่อสร้างความเลี้ยงสละสามัคคี การก่อตั้งกองทุนในชุมชนขึ้นยังเพิ่มความเข้มแข็งของชุมชนอีกด้วย

ประเพณีบุญคุณล้าน เป็นกิจกรรมการแบ่งปันผลผลิตหรือสร้างฐานเศรษฐกิจ พอเพียง และยังเป็นการปลูกจิตสำนึก ความรักความสามัคคี มีน้ำใจเพื่อแผ่ในชุมชน ดังนั้นจึงพบว่า ควรอนุรักษ์ไว้เป็นอันดับแรก อันดับสุดท้ายเห็นว่า การเรียนรู้วิถีชีวิต เพราะบุญคุณล้านที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของชุมชน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน โดยเฉพาะชาวชนบทหรือชาวนาอีสาน ดังนั้นจึงพบว่าการเรียนรู้วิถีชีวิตเป็นอันดับสุดท้าย ที่เป็นเช่นนี้ เพราะว่า กลุ่มเป้าหมายที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมือง ไม่เข้าใจระบบธนาคารข้าวของหมู่บ้าน และหลักสูตรการศึกษาในปัจจุบันไม่ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้ประเพณีท่องถิ่นหรือประเพณีอีสาน ดังนั้น จึงทำให้ประชากรกลุ่มเป้าหมายให้ความสำคัญเป็นลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญข้าวจี่ โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับปานกลาง ที่ปรากฏผลเช่นนี้ เพราะว่า เป็นกิจกรรมแห่งไวซึ่งกตัญญูกตเวทิตาธรรม บุญข้าวจี่เป็นกิจกรรมที่ชาวชนบทอีสานได้ทำเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับ และเป็นการสร้างความสามัคคีในชุมชน เป็นการซักจูงชาวบ้านเข้าร่วมพิธีกรรมทำให้มีความใกล้ชิดสนิทสนม

มีไมตรีสัมพันธ์ที่ดีต่อ กันในสังคมชนบท เป็นคุณธรรมที่เข้าใจยาก ดังนั้นจึงพบว่า โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏว่า ประชากรกลุ่มเป้าหมายให้ความสำคัญกับประเพณีบุญข้าวจีด้านการนำไปปรับใช้ในวิถีชีวิตเป็นอันดับหนึ่ง ที่เป็นเช่นนี้ เพราะบุญข้าวจีเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการประกอบอาหาร สามารถนำไปประยุกต์ใช้หรือ แข่งขันการประกอบอาหารและถนอมอาหารอกร้านได้ ทำเป็นสินค้าเพื่อสร้างรายได้ ให้กับตนเองและชุมชน จึงให้ความสำคัญด้านการนำไปปรับใช้ในวิถีชีวิตเป็นอันดับแรก อันดับสุดท้าย คือการเรียนรู้วิถีชีวิต ที่เป็นเช่นนี้ เพราะ ขาดความรู้ความเข้าใจ เนื่องจากหลักสูตรการศึกษา ไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการเรียนรู้ประเพณีท้องถิ่น โดยเฉพาะสังคมปัจจุบันรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกมาปรับใช้ และการดำเนินชีวิตเปลี่ยนไป กิจกรรมการร่วมบุญข้าวจีมีน้อย ทำให้ไม่เข้าใจแก่นแท้รากเหง้าของบุญข้าวจีในวิถีชีวิตของสังคมอีสาน ดังนั้น การเรียนรู้วิถีชีวิตจึงเป็นลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญพระเวส โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ที่ปรากฏผลเช่นนี้ เพราะว่า เป็นบุญที่เกี่ยวกับเรื่องของการให้ทาน การสังเคราะห์ การแบ่งปันกันในชุมชนและหมู่บ้าน เป็นการอบรมบ่มนิสัยผลเมืองของชาติให้เกิดการเลี้ยงลูก รักจักให้ทานเพื่อประโยชน์สุขแก่คนอื่น การที่สังคมไทยได้นำนิทานชาดกเรื่องบุญมหาดินา ส่งเสริม และให้เป็นประเพณีปฏิบัติสืบท่อ กันมา ก็เพื่อต้องการให้สังคมเลี้ยงลูก มีการ เกื้อกูล รักจักเพื่อແ劈แบ่งปันลิ่งที่มีอยู่ ซึ่งถือได้ว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่มีน้ำใจที่ดีต่อ กัน มีความสามัคคีระหว่างหมู่บ้านและชุมชน

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชากรกลุ่มเป้าหมายให้ความสำคัญเกี่ยวกับด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่เป็นอันดับหนึ่ง เพราะบุญพระเวสนี้เป็นการนำเอา หลักการความสามัคคีทาน ที่เป็นรูปธรรมมาเป็นแนวปฏิบัติต่อ กัน เพื่อความมีเสีย ภาพของสังคมในหมู่บ้านที่พื้นอ่องชุมชน เพราะหมู่บ้านมีการสร้างประสานสัมพันธ์ที่ดี ต่อ กันโดยการจัดงานประเพณีบุญพระเวสขึ้น และปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกระทั้ง ปัจจุบัน ดังนั้น จึงพบว่าการอนุรักษ์และเผยแพร่เป็นอันดับแรก ในด้านการให้ความ สำคัญของบุญพระเวสเป็นลำดับสุดท้าย คือด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ ที่ เป็นเช่นนี้ เพราะว่า การนำไปปรับใช้ในวิถีชีวิตทำได้ค่อนข้างน้อย เพราะสภาวะสังคม และเศรษฐกิจปัจจุบัน มีการแข่งขันเพื่อความอยู่รอดค่อนข้างสูง จึงทำให้ความเลี้ยง ลูกและความสามัคคีของชุมชนมีน้อย ส่วนมากสังคมปัจจุบันมุ่งที่จะเป็นสังคม ประเภทที่สอง หมายถึงสังคมเมือง โดยเห็นความสำคัญทางด้านวัฒนาการกว่าด้านคุณธรรม ดังนั้นจึงพบว่า การมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ เป็นลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญสงกรานต์ โดยส่วนรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ที่ปรากฏ เช่นนี้ เป็น เพราะ ประเพณีบุญสงกรานต์ ได้รับการส่งเสริมจากทุกฝ่าย และยังเป็นค่านิยม

ของสังคมไทยปฏิบัติกันอยู่ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ถือว่าเป็นประเพณีที่มีการนำเอากิจกรรมประเพณีวันปีใหม่ของสमัยโบราณและเกี่ยวข้องกับควระธรรม การขอมาลาไทย ซึ่งปัจจุบันได้มีการส่งเสริมประเพณีบุญลงกรณ์ให้เป็นกิจกรรมหลักของการท่องเที่ยวอีกส่วนหนึ่ง ดังนั้น โดยส่วนรวม จึงเห็นด้วยระดับมาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่าประชากรกลุ่มเป้าหมายได้ให้ความสำคัญด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่เป็นลำดับแรก เพราะบุญลงกรณ์เป็นกิจกรรมนันทนาการระหว่างชุมชน และสร้างจิตสำนึกในควระธรรม เป็นการแสดงความเคารพนับถือผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่มีความเมตตากรุณาเอื้อต่อผู้น้อย ตลอดจนสร้างความสงบสุขให้แก่สังคม อีกทั้งเป็นประเพณีที่ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว ดังนั้น จึงพบว่า การอนุรักษ์และการเผยแพร่เป็นอันดับแรก ส่วนด้านการนำไปปรับใช้ในวิถีชีวิต เป็นลำดับสุดท้าย ทั้งนี้ เพราะกิจกรรมบุญลงกรณ์ได้เปลี่ยนไป ปัจจุบันการละเล่นในบุญลงกรณ์ไม่สอดคล้องกับประเพณีโบราณ จึงทำให้ไม่เข้าใจ มีการบิดเบือนจากประเพณีเดิม เช่น การละเล่นที่ไม่สุภาพ ความรุนแรงทำให้เกิดการทะเลวิวาท สร้างความไม่สงบสุขในสังคม จึงพบว่าการนำไปปรับใช้ในชีวิต เป็นอันดับสุดท้าย

ประเพณีบุญบั้งไฟ ความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายโดยส่วนรวมอยู่ในระดับมาก เพราะว่าชุมชนอีสานเป็นชุมชนเกษตรกรรม ประเพณีบุญบั้งไฟ จึงเป็นประเพณีที่เตรียมความพร้อมของชุมชนเพื่อประกอบอาชีพด้านการเกษตร และเป็นประเพณีระดับชาติ (วันนักขัตฤกษ์มงคลแกรนนาชัญ) อีกทั้ง ถ้าพิจารณาให้ถ่องแท้จะเห็นได้ว่า บุญบั้งไฟเป็นงานที่สร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินก่อนที่ชุมชนอีสานจะลงมือปักต้นท่อนา เพื่อสร้างพลังใจในการท่อนา มีการแสดงละเล่น การฟ้อนรำ ซึ่งเป็นการคลายทุกข์ และลดทิฐิมานะการถือด้าว การทำบุญบั้งไฟยังเป็นการทดสอบความพร้อมของชุมชนว่ามีความสามัคคีกันหรือไม่เพียงใด ดังนั้น ความเห็นโดยส่วนรวม จึงอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่ากลุ่มเป้าหมายได้ให้ความสำคัญด้านการเรียนรู้อีชีวิตเป็นลำดับแรก ทั้งนี้ เพราะ สังคมของชาวไทยและอีสานเป็นสังคมการเกษตร จะนั้น การจัดงานบุญประเพณีบุญบั้งไฟจึงเป็นการส่งเสริมกิจกรรมประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทย ทำให้ชุมชนโดยเฉพาะชุมชนอีสานได้รู้จักและร่วมกิจกรรมอย่างแพร่หลายลึกทอดมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น จึงพบว่าการเรียนรู้อีชีวิตเป็นอันดับแรก ในด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ เป็นลำดับสุดท้าย เพราะว่าสังคมมองเห็นรูปแบบของกิจกรรมบุญบั้งไฟที่เปลี่ยนไปจากเดิม เช่น มีการละเล่นที่ไม่เหมาะสม และเสพย์ของมีนเนา ก่อให้เกิดการทะเลวิวาทขัดต่อประเพณี ซึ่งในสมัยโบราณเป็นกิจกรรมที่เตรียมความพร้อมให้กับชุมชนเกษตร และเป็นการคลายเครียด ลดทิฐิ ดังนั้น จึงพบว่า การมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ เป็นอันดับสุดท้าย

ประเพณีบุญช้าจะเป็นความคิดเห็นโดยส่วนรวมของกลุ่มเป้าหมาย เห็นด้วยในระดับปานกลาง ที่เป็นเช่นนี้ เพราะว่า ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และไม่ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้มาก่อน คนส่วนรวมมุ่งที่จะศึกษาการแก้ปัญหาภาระการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน การทำบุญช้าจะเป็นสังคมอีสาน เป็นการทำความสะอาดบ้านเรือน บริเวณโดยรอบและสถานที่สาธารณะโดยชุมชนให้เจริญก้าวหน้า จัดระบบชุมชนให้น่าอยู่อย่างมีระเบียบ ปัดกวาดถนนหนทางให้ถูกสุขลักษณะ มีความสะอาดปราศจากขยะมูลฝอยอันจะเป็นพาหะของเชื้อโรค ในช่วงเดือนเจ็ดชุมชนสมัยก่อนมักจะประสานปัญหาเรื่องโรคทำให้ต้องรีบทำความสะอาด ซึ่งเกิดจากผลไม้และความสกปรก ดังนั้น พิธีทำบุญช้าจะเป็นพิธีจัดงานวันสาธารณะสุขมูลฐานและการปลอบขวัญกำลังใจแก่ชุมชน

ประเพณีบุญเดือนเจ็ดของสังคมอีสาน มุ่งให้ประชาชนล้างน้ำก็ถึงความสะอาดถูกสุขลักษณะอนามัย อีกทั้งเป็นการพัฒนาปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้มีทัศนียภาพสวยงามน่าอยู่ ซึ่งข้อมูลรายละเอียดของบุญช้าจะเป็น ยังไม่มีการเผยแพร่และนำมาปรับใช้กับชุมชน มีจำนวนน้อยที่จะเข้าใจบุญประเพณีดังกล่าว นอกจากให้ประชาชนร่วมกันในเรื่องความสะอาดปราศจากเชื้อโรคแล้ว ก็มีการจัดบางส่วนเลี้ยงผู้ป่วยชาวรักษ์ ผู้มีเหตุการณ์หลักเมืองเพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ชุมชน เป็นต้น เป็นเรื่องจิตวิทยาชุมชนสมัยโบราณ เนื่องจากคนส่วนมากขาดความรู้ความเข้าใจบุญนี้ ด้านความเห็นส่วนรวม จึงพบว่า เห็นด้วยระดับกลาง

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏว่า กลุ่มเป้าหมายได้ให้ความสำคัญด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่เป็นลำดับแรก เพราะในสภาวะปัจจุบัน ได้มีการส่งเสริมการสาธารณสุขมูลฐานทั่วทุกหมู่บ้าน และเป็นการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโรคอันเกิดจากความสกปรกในถูกสุขลักษณะ อีกทั้งเป็นกิจกรรมที่สร้างจิตสำนึกรักกันในชุมชนตลอดจนการพัฒนาที่อยู่อาศัย ขวัญและกำลังใจของชุมชน ดังนั้นจึงพบว่า การอนุรักษ์เผยแพร่เป็นอันดับหนึ่ง และในด้านการเรียนรู้ถือวิถีเป็นลำดับสุดท้าย เพราะว่าสภาวะชุมชนปัจจุบัน รู้налได้เข้าไปพัฒนาระบบสาธารณสุขมูลฐานอย่างท้าทึง ทำให้ไม่ได้ประกอบกิจกรรมบุญช้าจะเป็นอย่างต่อเนื่อง และเริ่มลืมเลือนไปจากชุมชนปัจจุบัน

ประเพณีบุญเข้าพรรษา ความคิดเห็นโดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้ เพราะว่า ประเพณีบุญเข้าพรรษาเป็นประเพณีนิยมของสังคมซึ่งมีการสืบทอดวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง วันเข้าพรรษาซึ่งถือเป็นวันสำคัญทางศาสนาพุทธ กล่าวคือ เป็นวันที่พระพุทธเจ้าประกาศพระศาสนา ทรงแสดงธรรมจักรกับปัจฉันสูตรโปรดปัญจัคคีย์ ทำให้มีพระพุทธ พระธรรม พระสัทธรรม เกิดขึ้นในโลกครั้งแรก เรียก

วันนี้ว่า “อาสาพหุชา” การเข้าพรรษาของพระภิกษุเป็นการหยุดาริสัญจรแสดงธรรม และไม่ไปค้างแรมที่อื่น มุ่งที่จะให้ศึกษาพระธรรมวินัย และบำเพ็ญบุญโดยการอบรมต้นตามทัศนะของพุทธศาสนา โดยเฉพาะเทคโนโลยีและทำวิปัสสนาอย่างครบถ้วน

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏว่า กลุ่มเป้าหมายให้ความสำคัญด้านการเรียนรู้วิถีชีวิตเป็นอันดับหนึ่ง เพราะประเทศไทยส่วนใหญ่ 90% นับถือพุทธศาสนา ประเพณีบุญเข้าพรรษาจึงเป็นการส่งเสริมกิจกรรมทางพุทธศาสนา ดังนั้น การเรียนรู้วิถีชีวิตเป็นอันดับแรก ส่วนการนำไปปรับใช้ในวิถีชีวิต กลุ่มเป้าหมายเห็นด้วยเป็นอันดับสุดท้าย เป็นเพราะว่าไม่เข้าใจลักษณะหลักธรรมทางศาสนา และส่วนหนึ่งเป็นผลจากการที่วัฒนธรรมสังคมตะวันตกเข้ามามีอิทธิพล อีกทั้งภาระการประกอบอาชีพ และเศรษฐกิจ ในปัจจุบันรัดตัวจึงส่งผลให้เกิดการละเลยทางศาสนา

ประเพณีบุญข้าวประดับดิน ความเห็นของกลุ่มเป้าหมายโดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้ เพราะ ชาวอีสานเป็นพุทธศาสนิกชน ที่ยึดมั่นในพุทธศาสนาเป็นเวลานาน มีจารีตประเพณีเป็นของตนเองสืบท่อ กันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ประเพณีและวัฒนธรรมก่อให้เกิดเอกลักษณ์ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรือง เป็นเครื่องหมายบ่งบอกถึงความเก่าแก่ของชุมชนภาคอีสาน อีกทั้งยังเป็นสิ่งช่วยให้คนอีสาน มีความรู้สึกผูกพันรักใคร่สามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อิทธิพลจารีตประเพณีได้หล่อหลอมจิตใจของชาวอีสานให้เกิดความสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นมูลเหตุของการทำบุญข้าวประดับดินมานานถึงปัจจุบัน ดังนั้น โดยส่วนรวมจึงเห็นด้วยระดับมาก และพบว่าการนำไปปรับใช้ในวิถีชีวิตเป็นอันดับสุดท้าย

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏว่า ประชากรกลุ่มเป้าหมายได้ให้ความสำคัญด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่เป็นอันดับแรก เพราะประเพณีเป็นสิ่งซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตและจิตใจของคนไทย ดังแต่อดีตสืบทอดมานานถึงปัจจุบัน เป็นมรดกทางด้านความประเพรย์ดีงามของบรรพบุรุษที่มีประโยชน์ต่อส่วนรวม จึงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ ของไทย ส่วนใหญ่มักเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ลักษณะพิเศษ คติความเชื่อ อาชีพ และค่านิยม ดังนั้น จึงพบว่าการอนุรักษ์และเผยแพร่เป็นอันดับแรก ในด้านการเรียนรู้วิถีชีวิตประชากรกลุ่มเป้าหมายได้ให้ความสำคัญเป็นอันดับสุดท้าย เพราะว่าบุญข้าวประดับดินแห่งไวย์กตัญญูกตเวทิตารม ที่สังคมไทยยึดเป็นแนวปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน ขณะเดียวกันประชากรกลุ่มเป้าหมายไม่เข้าใจถึงวิถีชีวิตของชุมชนที่ได้ประกอบกิจกรรมบุญข้าวประดับดิน อีกทั้งยังขาดความรู้ความเข้าใจในลักษณะของประเพณีบุญดังกล่าว ดังนั้น จึงพบว่าการเรียนรู้วิถีชีวิตเป็นอันดับสุดท้าย

ประเพณีบุญข้าวสาก โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้ เพราะว่า บุญข้าวสากมีจุดประสงค์เช่นเดียวกันกับบุญข้าวประจำต้นเดือน ก็ล้วนคือ เพื่อเป็นการถวายทานแด่พระภิกษุสงฆ์และเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ญาติผู้ล่วงลับ จึงเป็นกิจกรรมการปฏิบัติที่แฟงไว้ด้วยความกตัญญูกตเวทิตาธรรม การรู้จักบุญคุณคนและตอบแทนคุณ ดังนั้น โดยส่วนรวมจึงเห็นด้วยระดับมาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มเป้าหมายให้ความสำคัญเกี่ยวกับการอนุรักษ์และเผยแพร่เป็นอันดับแรก เพราะว่าประเพณีไทยเป็นสิ่งแสดงถึงวิถีชีวิตและจิตใจของคนไทย ที่มีความรักความผูกพันต่อกัน ถ้ามีโอกาสก็ตอบแทนบุญคุณท่าน และคุณธรรมเช่นนี้ เป็นการสร้างความรักความสามัคคีในชุมชน ดังนั้น จึงพบว่า การอนุรักษ์และเผยแพร่ เป็นอันดับแรก การเรียนรู้วิถีชีวิต เป็นอันดับสุดท้าย ทั้งนี้ เพราะสังคมปัจจุบันมีการตั้งตนต่อสู้ เห็นวัตถุตึကว่าคุณธรรม ดังนั้น จึงพบว่า การเรียนรู้วิถีชีวิตเป็นอันดับสุดท้าย

ประเพณีบุญออกพรรษา โดยส่วนรวมเห็นด้วยระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้ เพราะว่า ประเพณีบุญออกพรรษาเป็นประเพณีนิยมของสังคมไทยซึ่งสืบทอดวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง เป็นวันสิ้นสุดของการจำพรรษาของพระภิกษุ สามเณร ที่จำพรรษาในช่วง 3 เดือน พระภิกษุสงฆ์ได้กระทำพิธีสงฆ์เกี่ยวกับป่าวารณากรรม คือ ยอมให้มีการดำเนินติดต่อ ล้วนผู้ถูกตักเตือนก็ห้ามไม่ให้อิทธิโกรธเดือง นับว่าพิธีป่าวารณาเป็นพิธีที่แสดงถึงความจริงใจต่อกัน ดังนั้น โดยส่วนรวมจึงเห็นด้วยระดับมาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า กลุ่มเป้าหมายให้ความสำคัญด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์เป็นอันดับแรก กิจกรรมการออกพรรษา เป็นการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ซึ่งถือว่าเป็นศาสนาประจำชาติไทย และพุทธศาสนาสันกิชณได้เห็นความสำคัญของวันออกพรรษามีการบำเพ็ญบุญถวายทาน ไทยธรรมแก่พระสงฆ์ ในขณะเดียวกันก็มีการอบรมจิต ปฏิบัติตามหลักธรรมทาง อภัยทาน เป็นต้น ดังนั้น จึงพบว่า การมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ เป็นอันดับแรก การนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต เป็นอันดับสุดท้าย เพราะมีการป่าวารณาให้อภัยกัน ไม่อิทธิโกรธเดืองกัน เป็นต้น ดังนั้น การนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิตจึงเป็นอันดับสุดท้าย

ประเพณีบุญทอดกฐิน ความเห็นของประชากรกลุ่มเป้าหมาย โดยส่วนรวมเห็นด้วยในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้ เพราะว่า บุญทอดกฐินเป็นประเพณีนิยมที่ประกอบกิจกรรมกันแพร่หลายของสังคมไทย ซึ่งบุญกฐินเป็นการทำบุญเดือนสิบสองและเป็นบุญสุดท้ายของทั้งปี นอกจากนี้การทำบุญกฐินเป็นงานรวมญาติมิตรที่สำคัญของชาวอีสานในทุกระดับ ซึ่งจะเห็นได้จากการที่คนหนุ่มสาวได้เดินทางไปประกอบอาชีพในต่างถิ่น และรวบรวมเงินจัดทำกฐินสามัคคีร่วมกัน เงินที่ได้จะนำมาพัฒนาวัดและพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งจะเห็นได้ว่า การทำบุญกฐินนอกจากจะเป็นการร่วมกันทำบุญ และ

เป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้วยวิธีการสอนตามพุทธบัญญัติแล้ว ยังเป็นการทำบารุงส่งเสริมพุทธศาสนาให้เจริญยั่งยืนนาน และกล้ายเป็นประเพณีนิยมมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น โดยส่วนรวมจึงเห็นด้วยระดับมาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏว่า ประชากรกลุ่มเป้าหมายเห็นความสำคัญด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ เพราะว่าเป็นประเพณีอันดีงาม เป็นการสร้างความสามัคคีในกลุ่มญาติ และส่งเสริมกิจกรรมพุทธศาสนา การเสียสละเพื่อเสริมสร้างถาวรัตถุในพุทธศาสนา ดังนั้น จึงพบว่าการอนุรักษ์และเผยแพร่เป็นอันดับแรก ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ ประชากรกลุ่มเป้าหมายได้ให้ความสำคัญเป็นลำดับสุดท้าย เพราะว่าบุญก่อกรุ่นนี้จะใช้เวลาในการประกอบกิจกรรมที่จำกัด และกิจกรรมประเพณีบุญก่อกรุ่น จึงแฟงไว้ซึ่งความเสียสละสามัคคีธรรมเป็นกิจกรรมที่มนุษย์ในสังคมจำเป็นจะต้องทำ เช่นนั้น จึงเห็นว่า การมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ เป็นอันดับสุดท้าย

2. จำแนกเป็นรายด้าน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม “อีตสิบสอง” จำแนกเป็นรายด้าน เห็นด้วยอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน โดยด้านที่เห็นด้วยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าเป็นด้านที่ผู้ตอบแบบสอบถาม ให้ความสำคัญมากที่สุด เรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้

2.1 ด้านการอนุรักษ์ และเผยแพร่

จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ที่มีต่อประเพณีและพิธีกรรม “อีตสิบสอง” ด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ อันดับหนึ่งเห็นว่า ชุมชนควรมีการสร้างผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม “อีตสิบสอง” การที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้ เพราะ ประเพณีอีตสิบสอง ประกอบด้วยบุญประเพณีประจำแต่ละเดือนในสิบสองเดือน ของชุมชนแต่ละแห่งในภาคอีสานซึ่งล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต การประกอบกิจกรรมประจำวัน โดยประเพณีเหล่านี้ จะต้องอาศัยผู้มีความรู้และเข้าใจจึงจะสร้างสรรค์อนุรักษ์และเผยแพร่ เพื่อที่จะได้บรรลุเป้าหมาย ธรรมอันดีงามของชาวอีสานให้สืบทอดแก่เยาวชนรุ่นหลังได้ซึ่งสอดคล้องกับ จารุวรรณ ธรรมวัตร (2540 : ๕) กล่าวไว้ว่า ขนบธรรมเนียม陋away อย่างของชาวอีสาน เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยรักษาสภาพสังคมให้คงอยู่ และเป็นเครื่องเสริมสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่ชาวอีสาน เมื่อมีโอกาสประกอบกิจกรรมประเพณีในแต่ละเดือนร่วมกัน ประเพณีนี้เรียกว่า อีตสิบสอง หรือจารีตประเพณี ๑๒ เดือน อันเป็นธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษ อันดับสุดท้ายเห็นว่า ประเพณีและพิธีกรรมอีตสิบสอง มีผลต่อการดำเนินกิจกรรมชุมชน การที่ผู้ตอบแบบ

สอบถามมีความเห็นเช่นนี้เป็น เพราะ ประเพณีและพิธีกรรมชีตสินสองมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมในชุมชนส่วนน้อย อาจเนื่องมาจาก การขาดผู้นำชุมชนและผู้รับ ผู้ทรงคุณวุฒิ ตามผลการวิเคราะห์ข้อมูลจึงพบว่า อันดับหนึ่ง คือชุมชนต้องการสร้างผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรมชีตสินสอง ทั้งนี้ เพื่อที่จะนำมาปรับปรุงและพัฒนาด้านการศึกษา ด้านสังคม ตลอดจนด้านศาสนา เป็นต้น

ประเพณีบุญเข้ากรรม ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นเป็นอันดับหนึ่งว่า ความมีการสร้างผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับประเพณีบุญเข้ากรรม ที่มีความเห็นเช่นนี้เป็น เพราะว่า บุญเข้ากรรมยังขาดวิทยากรที่จะเผยแพร่ให้ชุมชนเข้าใจและเห็นคุณค่า แล้วจะทำให้เกิดศรัทธามีความต้องการรักและห่วงใยที่จะรักษาเอาไว้ ดังนั้น ด้านการอนุรักษ์จึงพบว่า ความมีการสร้างผู้ทรงคุณวุฒิประเพณีพิธีกรรม เป็นอันดับหนึ่ง อันดับสุดท้ายเห็นว่า ควรจะมีการอนุรักษ์และเผยแพร่ การที่มีความเห็นเช่นนี้ เพราะกิจกรรมของประเพณีบุญเข้ากรรมแห่งไว้ซึ่งความดีธรรม อันเป็นธรรมพิธีให้เห็นการเคารพการยอมรับความดีเด่นของชุมชนและปฏิบัติตาม ซึ่งเกี่ยวข้องกับบุญเข้ากรรมหรือบุญปริวาสกรรม ดังนั้น อันดับสุดท้ายเห็นว่า ชุมชนควรมีการอนุรักษ์ไว้ให้คู่กับสังคมไทยต่อไป

ประเพณีบุญคุณล้าน ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นเป็นอันดับหนึ่งว่า ชุมชนควร มีการสร้างผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับประเพณีบุญคุณล้าน การที่มีความเห็นเช่นนี้เป็น เพราะว่า บุญคุณล้านเป็นกิจกรรมที่แฟงไว้ซึ่งชาติธรรม การบริจากทานเพื่อช่วยเหลือสังคมและเป็นที่มาของธนาคารช้า ประเพณียังขาดผู้เข้าใจและเห็นคุณค่าที่แท้จริง ดังนั้นด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่พบว่า อันดับหนึ่ง ชุมชนควรสร้างผู้ทรงคุณวุฒิ อันดับสุดท้ายเห็นว่า ความมีการอนุรักษ์ การที่มีความเห็นเช่นนี้ เพราะ ชุมชนไม่เข้าใจ ไม่เห็นคุณค่า ไม่สนใจที่จะจัดกิจกรรมบุญคุณล้าน ดังนั้น จึงพบว่า ควรให้มีการอนุรักษ์ประเพณีนี้เอาไว้เป็นอันดับสุดท้าย

ประเพณีบุญข้าวจี่ ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นเป็นอันดับหนึ่งว่า ชุมชนควร มีการสร้างผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับประเพณีบุญข้าวจี่ การที่มีความเห็นเช่นนี้เป็น เพราะว่า พิธีทำบุญข้าวจี่ เป็นการทำบุญร่วมกันแล้วอุทิศส่วนกุศลไปให้แก่บรรพกาเรชนผู้ล่วงลับ ในขณะเดียวกันก็เป็นการนำเอกสารตัญญูกดเวทิตาธรรมมาปฏิบัติ ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ชาวอีสานได้ปฏิบัติกันมาในรอบปี และบุญข้าวจี่ยังขาดผู้เข้าใจในประเพณี ดังนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามจึงต้องการให้มีการสร้างผู้ทรงคุณวุฒิในด้านนี้ อันดับสุดท้ายเห็นว่า ความมีการอนุรักษ์ประเพณีบุญข้าวจี่ เพราะมุ่งจะให้อุบัติรุ่นหลังได้สำนึกในความกตัญญูกดเวทิตาธรรม และปฏิบัติต่อผู้มีพระคุณ แก่ตนเอง สังคมและประเทศชาติ ตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา กล่าวไว้ว่า “ความกตัญญูกดเวทิตา เป็นเครื่องหมายของคนดี” ดังนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามจึงเห็นว่า ควรสร้างผู้ทรงคุณ

วุฒิประเพณีบุญข้าวจี่ แล้วเผยแพร่ประเพณีนี้ให้อันุชนรุ่นหลังเข้าใจ และนำไปปฏิบัติ สืบสานให้คงอยู่และการอนุรักษ์จึงเป็นอันดับสุดท้าย

ประเพณีบุญพระเวส (บุญເພວດ) ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นเป็นอันดับหนึ่งว่า ความมีการอนุรักษ์และเผยแพร่ ที่มีความเห็นเช่นนี้ เพราะเป็นประเพณีนิยมที่ได้ปฏิบัติ สืบท่องกันมา เป็นพื้นฐานที่ให้มุขยชาติได้ช่วยเหลือกัน ดังนั้น พื้นฐานด้านจิตใจของ ชาวไทยจึงมีเมตตาจิตให้กัน ด้วยการแบ่งปัน เอื้อเฟื้อ ทำให้สังคมอยู่กันอย่างมี ความสุข ความเห็นส่วนมากจึงต้องการที่จะอนุรักษ์และเผยแพร่ อันดับสุดท้ายเห็นว่า บุญพระเวสมีผลต่อการดำเนินชีวิตและกิจกรรมชุมชน ที่เป็นเช่นนี้ เพราะว่า การทำ บุญพระเวสหรือบุญมหาชาติ เป็นการปฏิบัติตามหลักธรรม (ธรรมทาน) นาปรับเป็น ภาคปฏิบัติในการให้ทานหรือการปฏิบัติธรรมแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Work Shop) เมื่อชุมชนเห็นคุณค่าดังกล่าวจึงพบว่า ประเพณีบุญพระเวสมีผลต่อการดำเนิน กิจกรรมชุมชนเป็นอันดับสุดท้าย

ประเพณีบุญสงกรานต์ ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นเป็นอันดับหนึ่งว่า ความมี การอนุรักษ์ไว ที่มีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า ประเพณีบุญสงกรานต์เป็นประเพณีนิยมที่ ทุกชุมชนได้ร่วมกิจกรรมกันอย่างต่อเนื่อง และปฏิบัติสืบทอดกันมา เดิมถือว่าเป็นวัน ขึ้นปีใหม่ของชาวไทย ดังที่กล่าวแล้ว กิจกรรมสงกรานต์ชาวอีสานเรียกว่า “บุญชด สรง” ในวันนั้นมีการสรงน้ำพระพุทธธูป พระภิกษุสงฆ์ สามเณร รถน้ำ ผู้หลักผู้ใหญ่คือ พ่อ แม่ เด็กแก่ ครูบาอาจารย์ การเล่นน้ำกันนี้ ชาวอีสานเชื่อว่าทำให้ฝนตกต้องตาม ฤดู โดยการแสดงความเคารพนับถือ และเล่นน้ำกันในหมู่เพื่อนฝูง ขยายหญิง เพื่อ ความสนุกสนานและคลายร้อน เมื่อรดน้ำหอบรรณแล้ว ก็มีการขอมาลาโทษ เป็นการ ปฏิบัติตามควระธรรม การเคารพให้เกียรติขอพร ขอความเมตตาจากผู้ใหญ่ เป็นการ ลดช่องว่างระหว่างผู้ใหญ่กับผู้น้อยหรือเชื่อมโยงในตรีจิตรระหว่างกัน ดังนั้น ความเห็น ของผู้ตอบแบบสอบถามจึงเห็นควรอ้างรักษาไว เพื่อเผยแพร่ให้แก่อนุชนได้เข้าใจ และรักษาไว้เป็นแนวปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน ให้ประเพณีต្រุษสงกรานต์คงอยู่ตลอด ไป อันดับสุดท้ายเห็นว่า ประเพณีบุญสงกรานต์ ชุมชนควรมีการสร้างผู้ทรงคุณวุฒิ การที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า ความต้องการให้ประเพณีดำรง อยู่และต้องการเผยแพร่ ปัจจุบันประชาชนส่วนมากยังขาดความเข้าใจในการที่จะ รักษาและเผยแพร่ ทั้งนี้ เพราะวิทยากรหรือผู้ทรงคุณวุฒิมีน้อย ดังนั้น ด้านการ อนุรักษ์และเผยแพร่จึงพบว่า ชุมชนควรสร้างผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับประเพณีบุญ สงกรานต์เป็นอันดับสุดท้าย

ประเพณีบุญบั้งไฟ ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นเป็นอันดับหนึ่งว่า ความมีการ อนุรักษ์ การที่มีความเห็นเช่นนี้เป็น เพราะว่า ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นบุญประเพณีที่ นิยม และจัดกิจกรรมสืบท่องกันมาอย่างแพร่หลายของชุมชนชาวอีสาน และเป็นกิจ

กรรมระดับชาติ โดยจังหวัดราชบุรีจัดพระนั้งคัลแรกนาขวัญ เป็นการปลูกจิตสำนึกให้ชาวนาเริ่มเตรียมทำนา เตรียมความพร้อม และเชื่อกันว่าเป็นการทำบุญพร้อมกับเป็นการขอฝนก่อนจะลงมือทำนา ซึ่งเป็นอาชีพหลักของชาวอีสาน ดังนั้นจากกิจกรรมต่างๆ ที่มีไว้ในประเพณีบุญบั้งไฟ ด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ จึงพบว่า จะต้องมีการอนุรักษ์และเผยแพร่ประเพณีบุญบั้งไฟให้คงอยู่และสืบสานแก่เยาวชนรุ่นต่อไป อันดับสุดท้ายเห็นว่า ประเพณีบุญบั้งไฟ มีผลต่อการดำเนินกิจกรรมของชุมชน การที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้เป็น เพราะ ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นบุญประเพณีนิยมของชุมชนชาวอีสาน เป็นการสร้างพลังใจในการทำงาน ให้ชาวอีสานมั่นใจว่า การทำงานในปัจจุบันจะได้ผลผลิตเพิ่ม ไม่ต้องห้อดอย และเป็นการทดสอบความพร้อมของประชาชนว่า มีความสามัคคีกันดีหรือไม่ ดังนั้น ประเพณีบุญบั้งไฟจึงมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมของชุมชน เป็นอันดับสุดท้าย

ประเพณีบุญข้าวยาเบิก ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นเป็นอันดับหนึ่งว่า ชุมชน ความมีการสร้างผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับประเพณีบุญข้าวยาเบิก การที่มีความเห็นเช่นนี้ เพราะ การทำบุญข้าวยาเบิก เป็นกิจกรรมที่นิยมจัดกระทำกันขึ้นตามหมู่บ้านในชนบทที่มีความเชื่อในเรื่องภูตผี ปีศาจ และเทพทัยจากธรรมชาติ เช่น โรคห่า (อหิวาตกโรค) ซึ่งเกิดจากสิ่งสกปรกโดยแมลงวันเป็นพาหนะนำเชื้อโรคไปเกาะอาหารทำให้เกิดอันตรายแก่ผู้รับประทาน จึงจัดให้มีบุญข้าวยา (ขาระ) สิ่งสกปรกขึ้นซึ่งถือว่า เป็นที่มาของสาหรัณสุขมูลฐานในปัจจุบัน หลังจากทำบุญเนื่องในงานข้ารำทำความสะอาดพื้นนาคุ้มแล้ว ก็มีการบวงสรวงผีป្រៃตาอารักษ์ ผึ้งเหล็กดัดหลักบ้านหลักเมือง เป็นต้น เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข แต่ประเพณีบุญนี้ ขาดวิทยากรหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าใจซึ่งถึงคุณประโยชน์หรือปรัชญาที่แท้จริงของประเพณี ดังนั้น จึงพบว่าควรสร้างผู้ทรงคุณวุฒิประเพณีบุญข้าวยาเบิก เป็นอันดับแรก อันดับสุดท้ายเห็นว่า ความมีการอนุรักษ์ การที่เห็นเช่นนี้ เพราะประเพณีบุญข้าวยาเบิก แฟ้มไว้ซึ่งสาหรัณสุขมูลฐาน กรรมของเห็นคุณค่าธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันสาหรัณสุขมูลฐานได้แพร่กระจายสู่ชุมชนอย่างทั่วถึง จึงเห็นว่า ควรอนุรักษ์และเผยแพร่เอาไว้ เป็นอันดับสุดท้าย

ประเพณีบุญเข้าพรรษา ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นเป็นอันดับหนึ่งว่า ชุมชน ความมีการอนุรักษ์และเผยแพร่ประเพณีบุญเข้าพรรษา การที่มีความเห็นเช่นนี้ เพราะ ประเพณีบุญเข้าพรรษาเป็นประเพณีที่นิยม และจัดกิจกรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยกิจกรรมหลักจะเน้นถึงเรื่องการบูชาพระพุทธคุณ ชาวอีสานถือว่าเป็นวันสำคัญ เช่นเดียวกับชาวพุทธอื่นๆ มีการบำเพ็ญบุญถวายทานスマศีล พิจิตรและเวียนเทียน ดังนั้น ประเพณีบุญเข้าพรรษา ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าต้องอนุรักษ์และเผยแพร่บุญประเพณีและสืบสานต่อไป อันดับสุดท้ายเห็นว่าประเพณีบุญเข้าพรรษา มีผลกระทบทางที่ดีต่อการดำเนินกิจกรรมของชุมชน การที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็น

เช่นนี้ เพราะว่า ประเพณีบุญเข้าพรรษาเป็นประเพณีนิยมของชุมชนชาวอีสานซึ่งถือว่า เป็นกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาเป็นวัน obram ใจ เนื่องในวันเข้าพรรษา ให้มี ธรรมในการดำเนินชีวิต ดังนั้นจึงพบว่า วันเข้าพรรษามีผลต่อการดำเนินชีวิตในชุมชน เป็นอันดับสุดท้าย

ประเพณีบุญข้าวประดับดิน ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นเป็นอันดับหนึ่งว่า ชุม ชนควรมีการอนุรักษ์และเผยแพร่ การที่มีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า ประเพณีบุญข้าว ประดับดิน เป็นประเพณีนิยมในชนบทและมีการจัดตูรปแบบกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยกิจกรรมหลักเน้นถึงความเชื่อเรื่องภูตผี นาป บุญ คุณโถฯ และเป็นการอุทิศส่วน กุศลแก่ญาติผู้ที่ล่วงลับเป็นการปฏิบัติตามหลักตัญญูกตเวทิตาธรรม ปลูกจิตสำนึก ความกตัญญูและการตอบแทนผู้เคยทำบุญไว้ก่อน ดังที่กล่าวไว้แล้ว ดังนั้น ด้านการ อนุรักษ์และเผยแพร่ จึงพบว่าประเพณีบุญข้าวประดับดิน มีการอนุรักษ์และเผยแพร่ เป็นอันดับแรก อันดับสุดท้ายเห็นว่า ประเพณีนี้มีผลต่อการดำเนินกิจกรรมชุมชน การที่เห็นเช่นนี้ เพาะบุญข้าวประดับดินแห่งไว้ชักกตัญญูกตเวทิตาธรรม ควรดู ธรรม ส่งเสริมด้านความกตัญญูและการตอบแทนผู้มีบุญคุณ การเคารพให้เกียรติแก่ กัน แม้แต่บุญคุณธรรมชาติ ซึ่งเป็นคุณธรรมการอยู่ร่วมกันและเป็นคุณธรรมการ ดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ ดังนั้น จึงพบว่า ประเพณีบุญข้าวประดับดิน มีผลต่อการ ดำเนินกิจกรรมชุมชนอันดับสุดท้าย

ประเพณีบุญข้าวสาก ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นเป็นอันดับหนึ่งว่า ชุมชนควร มีกิจกรรมและมูลเหตุที่มาคล้ายกับบุญข้าวประดับดิน ดังที่กล่าวไว้แล้ว พิธีกรรมหรือ กิจกรรมของบุญข้าวสากเป็นการนำเอาหลักตัญญูกตเวทิตาธรรม ควรดูธรรม เป็น แนวปฏิบัติ มีผลทำให้สังคมไทยอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และประชาชนคนไทยมีความ กตัญญูซึ่งในการตอบแทนผู้มีพระคุณดังปรากฏในสังคม ดังนั้น ด้านการอนุรักษ์และ เผยแพร่ จึงพบว่า ความมีการอนุรักษ์ประเพณีบุญข้าวสากเป็นอันดับหนึ่ง อันดับสุด ท้าย เห็นว่าประเพณีบุญข้าวสากมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมของชุมชน การที่มีความ เห็นเช่นนี้ เพราะว่า ประเพณีบุญข้าวสากเป็นประเพณีนิยมของชุมชนชาวอีสานควร อนุรักษ์และปฏิบัติสืบท่อ ทำให้ประชาชนในสังคมหมู่บ้าน เครารพให้เกียรติอื่ออาทร ต่อกันในการอยู่ร่วมกันและการดำเนินธุรกิจ ดังนั้น จึงเห็นว่า บุญข้าวสากมีผลต่อการ ดำเนินกิจกรรมในชุมชน เป็นอันดับสุดท้าย

ประเพณีบุญออกพรรษา ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นเป็นอันดับหนึ่งว่า ชุมชน ควรมีการอนุรักษ์และเผยแพร่ การที่มีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า ประเพณีบุญออก พรรษาเป็นประเพณีนิยมและมีการจัดกิจกรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ประเพณีบุญ ออกพรรษา โดยกิจกรรมหลักจะเน้นถึงกิจกรรมของสงฆ์ ตือการทำป่าวารณา (ว่ากกล่าว

ตักเตือนหรือต้านนิผู้กระทำความผิดได้) และสามารถจาริกไปค้างแรมที่อื่นได้ ส่วนกิจกรรมของพุทธศาสนาในชุมชนนั้น มีการร่วมกันทำกุศลอบรมจิตตามหลักธรรมและมีการประดับโคมไฟ ไหลเรือไฟ ปราสาทผึ้ง ดังกล่าวแล้ว เป็นการสร้างความสามัคคี ความพร้อมเพรียงของชุมชน ดังนั้นจึงพบว่า ควรอนุรักษ์ประเพณีบุญออกพรรษาเอาไว้ เป็นอันดับแรก อันดับสุดท้ายเห็นว่า ประเพณีบุญออกพรรษา มีผลกระทบทางที่ดี ต่อการดำเนินกิจกรรมของชุมชน การที่ผู้ดูดอบแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า ประเพณีบุญออกพรรษาเป็นประเพณีนิยมของชุมชนพุทธศาสนาชาวอีสานโดยทั่วไปได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาโดยตลอด จนกลายเป็นวัฒนธรรมอันดีงาม และเป็นการส่งเสริมพระพุทธศาสนา โดยนำเอาหลักธรรมมาเป็นแนวปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน การดำเนินธุรกิจและชีวิตประจำวัน ดังนั้น จึงเห็นว่า บุญออกพรรษามีผลต่อการดำเนินกิจกรรมชุมชน เป็นอันดับสุดท้าย

ประเพณีบุญทอดกรุน ผู้ดูดอบแบบสอบถามเห็นเป็นอันดับหนึ่งว่า ชุมชนควร มีการอนุรักษ์และเผยแพร่ การที่มีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า ประเพณีบุญทอดกรุนเป็นประเพณีนิยมของชุมชนอีสาน และพุทธศาสนาถือว่าเป็นกิจกรรมในการที่จะทำบุญบำรุงศาสนา และพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้า ดังกล่าวแล้ว บุญกรุนยังแฟ่ไว้ซึ่งการเสียสละสามัคคี ร่วมกันด้วยกุศลศรัทธาจัดทำขึ้น ดังนั้น ด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ จึงพบว่า ควรมีการอนุรักษ์ไว้เป็นอันดับแรก อันดับสุดท้ายเห็นว่า ประเพณีบุญทอดกรุน มีผลกระทบในทางที่ดีต่อการดำเนินกิจกรรมของชุมชน การที่มีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า ประเพณีบุญทอดกรุนเป็นประเพณีที่นิยม ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน โดยชี้ให้เห็นว่า การเสียสละ สามัคคี และการส่งเสริมพระพุทธศาสนาตลอดจนนำเอาหลักธรรมมาปฏิบัติกับธุรกิจ การดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ดังนั้นจึงพบว่า มีผลต่อการดำเนินกิจกรรมในชุมชน เป็นอันดับสุดท้าย

2.2 ด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต

จากการศึกษาความเห็นของผู้ดูดอบแบบสอบถามที่มีต่อประเพณีพิธีกรรมอีตสิบสอง ด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต ซึ่งผู้ดูดอบแบบสอบถามให้ความสำคัญเป็นลำดับที่สอง ความเห็นส่วนใหญ่เห็นว่า อันดับหนึ่ง คือประเพณีมีผลต่อการให้ทานและเสียสละเพื่อชุมชน การที่มีความเห็นเช่นนี้เป็นพระ ประเพณีอีตสิบสอง เป็นบุญ ประเพณีประจำของแต่ละเดือนในสิบสองเดือน เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตลอดจนการประกอบกิจกรรมต่างๆ ประจำวัน โดยเฉพาะชุมชนในชนบท ประเพณีเหล่านี้ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญอันดับหนึ่ง คือประเพณีมีผลต่อการให้ทานและเสียสละเพื่อชุมชน ดังที่ สาร สารทศนานันท์ (2534 : 1) ได้กล่าวถึงความสำคัญของประเพณีบุญอีตสิบสองของชาวอีสานไว้ว่า อีตสิบสอง คลองสิบสี่ เป็นชนบธรรมเนียมประเพณีที่เคยปฏิบัติมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน ซึ่งนับว่ามีความสำคัญต่อประชาชน และชาติบ้าน

เมืองเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นวัฒนธรรมแสดงความเป็นชาติเก่าแก่และเจริญรุ่งเรืองมานาน เป็นเอกลักษณ์ของชาติหรือห้องดินที่กล่าวไว้แล้ว อันดับสุดท้ายเห็นว่า ประเพณีมีผลต่อความสามัคคีของชุมชน การที่มีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า ประเพณี และพิธีกรรมอีตสิบสอง มีผลต่อความสามัคคีในชุมชน อาจเนื่องมาจากกิจกรรมต่างๆ ให้เป็นไปตามประเพณีอีตสิบสอง และประเพณีนี้แฟฟไวด้วยการให้ทาน การนำเอาศาสนาเข้ามาปฏิบัติ การอุทิศส่วนกุศลแก่ญาติมิตรหรือผู้มีพระคุณ การละเล่นพื้นบ้าน ตลอดจนการบูชาพุทธคุณ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่สร้างความสามัคคี ความเสียสละ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันไปในตัวเองอยู่แล้ว จึงมีความเห็นว่า ด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิตมีผลต่อความสามัคคีเป็นความสำคัญลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญเข้ากรรม ผู้ดูดบันแบบสอบถามมีความเห็นเป็นอันดับหนึ่งว่า ประเพณีมีผลต่อความสามัคคีในชุมชน การที่มีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า บุญเข้ากรรม เป็นการปฏิบัติกิจของสงฆ์เป็นส่วนใหญ่ ชุมชนเป็นเพียงผู้สนับสนุนเท่านั้น ประเพณีบุญนี้เป็นกิจกรรมที่พระสงฆ์ปฏิบัติศาสนธรรมตามพระวินัยเพื่อปฏิบัติดนให้บริสุทธิ์ ชาวอีสานจะเสียสละกิจการทางบ้านไปร่วมกันทำบุญ ด้วยทานแก่พระภิกษุสงฆ์ผู้อยู่กรรม หลังจากถวายภัตตาหารแก่พระสงฆ์แล้ว ก็ร่วมกันให้ทานแก่ผู้มาในงานและผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมมัธยฐาน ดังนั้น ด้านการนำมารับใช้ในวิถีชีวิต จึงพบว่า ประเพณีมีผลต่อการเสียสละสามัคคีของชุมชน อันดับสุดท้ายเห็นว่า มีผลต่อเศรษฐกิจในส่วนผู้มาร่วมปฏิบัติธรรม และได้ร่วมกันทบทวนถึงกิจกรรมในรอบปี (12 เดือน) โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจว่ามีผลเป็นอย่างไร และวางแผนที่จะดำเนินวิถีชีวิตในกิจกรรมของเดือนต่อไป การที่ผู้ดูดบันแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า ประเพณีบุญเข้ากรรมเป็นกิจกรรมการปฏิบัติกิจของสงฆ์ ซึ่งอาจจะมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของชุมชนค่อนข้างน้อย จึงพบว่าประเพณีบุญเข้ากรรม มีผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจในชุมชนเป็นลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญคุณล้าน ผู้ดูดบันแบบสอบถามมีความเห็นเป็นอันดับหนึ่งว่า ประเพณีมีผลต่อการให้ทานและเสียสละเพื่อชุมชน การที่มีความเห็นเช่นนี้เป็นเพราะประเพณีบุญคุณล้านเป็นกิจกรรมของชุมชน โดยเฉพาะเกษตรกร การจัดทำหลักการเก็บเกี่ยวแล้วเสร็จ ขณะเดียวกันก็ได้แบ่งปันข้าวจำนวนหนึ่ง ไว้เป็นสาธารณกุศล เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งถือว่าเป็นการให้ทานและเสียสละเพื่อชุมชน ดังนั้น ผู้ดูดบันแบบสอบถามจึงได้ให้ความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง อันดับสุดท้ายเห็นว่า ประเพณีบุญคุณล้านมีผลต่อด้านเศรษฐกิจชุมชน การที่มีความเห็นเช่นนี้เป็น เพราะว่า ประเพณีบุญคุณล้านเป็นกิจกรรมของชุมชนหรือกลุ่มชนที่เป็นเกษตรกร กิจกรรมจะจัดขึ้นหลังฤดูการเก็บเกี่ยว ก่อนนำข้าวชั้นยุ่งจางเพื่อเป็นการทำให้เกิดสิริมงคลแก่ตนเอง ครอบครัว และชุมชน แต่เนื่องจากปัจจุบันสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปทำให้ชุมชนมีหลากหลาย

อาชีพ อันมีผลต่อความเป็นอยู่โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ มีทั้งอนาคตข้าว กองทุน ข้าว กองทุนหมุนบ้าน ดังนั้น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามความเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามจึงเห็นว่า มีผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจในชุมชนเป็นลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญข้าวจี ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเป็นอันดับหนึ่งว่า ประเพณีมีผลต่อความสามัคคีในชุมชน การที่มีความเห็นเช่นนี้ เพราะ ประเพณีบุญข้าวจีมีลักษณะที่ซ้ำให้เห็นว่า การทำบุญข้าวจีมีจุดเด่นที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวอีสานในชนบท เมื่อถึงเดือนสามเป็นเวลาที่ชาวบ้านหมัดภาระจากการทำงาน จึงร่วมกันทำข้าวจีด้วยพระสงฆ์ กิจกรรมนี้ได้เน้นถึงความสามัคคีและการเสียสละของชุมชน ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า ประเพณีมีผลต่อความสามัคคีในชุมชนเป็นอันดับหนึ่ง อันดับสุดท้ายเห็นว่าประเพณีบุญข้าวจีมีผลต่อด้านเศรษฐกิจในชุมชน การที่มีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า ประเพณีบุญข้าวจีเป็นกิจกรรมของชุมชนชาวนา นอกจากจะมีผลต่อการเสียสละความสามัคคีแล้ว ประเพณีนี้ยังมีผลต่อเศรษฐกิจของชุมชนน้อย ดังนั้น ด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต จึงพบว่า ประเพณีบุญข้าวจีมีผลต่อด้านเศรษฐกิจในชุมชนเป็นลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญพระเวส ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเป็นอันดับหนึ่งว่า ประเพณีมีผลต่อความสามัคคีในชุมชน การที่มีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า บุญพระเวส เป็นบุญประเพณีนิยมได้กระทำสืบต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง การทำบุญซึ่งให้เห็นถึงความมีมนุษยธรรมและความเป็นธรรมในสังคมมากที่สุด (ดังที่กล่าวไว้แล้ว) จากมูลเหตุดังกล่าว มีผลทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลตามความเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า มีผลต่อความสามัคคีในชุมชนเป็นอันดับหนึ่ง อันดับสุดท้ายเห็นว่า ประเพณีบุญพระเวส มีผลต่อด้านเศรษฐกิจในชุมชน การที่มีความเห็นเช่นนี้ เป็นเพราะบุญพระเวส เป็นบุญประเพณีนิยมที่ทำกันอย่างแพร่หลายทุกชุมชน จนกลายเป็นวัฒนธรรมของทุกปี จึงทำให้ชุมชนมองเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญของบุญนี้ จากรูรัณ ธรรมวัตร (2540 : 28) ได้กล่าวว่า บุญพระเวสของชาวอีสานมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าบุญเดือนสี่ ที่เรียกเช่นนี้ เพราะมีการจัดงานระหว่างเดือนสี่ การจัดงานบุญพระเวสนี้ บางแห่งมีการออกร้าน มีมหรสพ มีการรับบริจาคຈดุปปัจจัยรวมทั้งข้าวเปลือก เพื่อจัดสร้างสาธารณกุศล ดังนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามจึงมีความเห็นว่า ประเพณีบุญพระเวส มีผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจชุมชนเป็นลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญสงกรานต์ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเป็นอันดับหนึ่งว่า ประเพณีนี้มีผลต่อความสามัคคีในชุมชน ที่เป็นเช่นนี้ เพราะว่า บุญสงกรานต์เป็นประเพณีนิยมทำในเดือนห้า โดยเริ่มแต่วันที่ 13 เมษายน ถึงวันที่ 15 เมษายน วันที่ 13 เมษายน เป็นวันมหาสงกรานต์ วันที่ 14 เมษายน เป็นวันเนา และวันที่ 15 เมษายน คือวันสุดท้ายเป็นวันเกลิงศก ชาวอีสานโบราณถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ แล้ว

ประเพณีบุญลงกรณ์เป็นกิจกรรมของชุมชนจะต้องเสียสละเวลาาร่วมกันจัดงานด้วยความสามัคคี ดังนั้น ด้านการนำมารับใช้ในวิถีชีวิตจึงพบว่า ประเพณีบุญลงกรณ์มีผลต่อความสามัคคีเป็นอันดับหนึ่ง อันดับสุดท้ายเห็นว่า ประเพณีบุญลงกรณ์มีผลต่อการให้ทานและเสียสละเพื่อชุมชน การที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้เป็น เพราะว่า กิจกรรมโดยทั่วไปของบุญลงกรณ์ที่ให้เห็นถึงการเสียสละทำบุญในวันตรุษลงกรณ์ การหาจดปักจัยด้วยพระสงฆ์และหาเครื่องสักการะไปมอบให้ผู้ที่เคารพนับถือ รวมทั้งการเสียสละเพื่อเป็นทุนสร้างดาวรัตถุหรือบรรณะปฏิสัชธรรมใบสัตต์ วัด วิหาร และพัฒนาสภาพแวดล้อมของชุมชน เป็นต้น ดังนั้น จึงเห็นว่าประเพณีบุญลงกรณ์มีผลต่อการให้ทานและเสียสละเพื่อชุมชนเป็นลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญบั้งไฟ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเป็นอันดับหนึ่งว่า ประเพณีนี้มีผลต่อความสามัคคีในชุมชน การที่มีความเห็นเช่นนี้เป็น เพราะ ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นกิจกรรมของชุมชนชาวอีสานที่นิยมกระทำกันก่อนถูกกาลปั๊ก ดำเนินรูปแบบในกิจกรรมจะกระทำโดยมีความเชื่อเรื่องเทพภัยธรรมชาติ เพื่อบูชาอารักษ์หลักเมือง เป็นประเพณีขอฝน เพื่อให้ฝนตกต้องตามถูกกาล เมื่อทำบุญบั้งไฟแล้ว เชื่อว่าฟ้าฝนจะอุดมสมบูรณ์ ข้าวปลาอาหารจะบริบูรณ์ และประชาชนในละแวกนั้นจะอยู่เย็นเป็นสุข ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ กิจกรรมต่างๆ ของประเพณีบุญบั้งไฟ จะต้องร่วมกันทำเป็นกลุ่มและทำด้วยความพร้อมเพรียง ด้วยเหตุนี้จึงเห็นว่า บุญบั้งไฟมีผลต่อความสามัคคีในชุมชน อันดับสุดท้ายเห็นว่า ประเพณีบุญบั้งไฟมีผลต่อการให้ทานและเสียสละเพื่อชุมชน การที่มีความเห็นเช่นนี้เป็น กิจกรรมโดยทั่วไปของประเพณีบุญบั้งไฟบางอย่างจะมีการเสียสละเพื่อจัดต่างนิการตามความเห็นของกลุ่ม ดังนั้น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจึงเห็นว่า มีผลต่อการให้ทานและเสียสละเพื่อชุมชนเป็นลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญช้าจะเบิก ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเป็นอันดับหนึ่งว่า ประเพณีนี้มีผลต่อความสามัคคีในชุมชน การที่มีความเห็นเช่นนี้เป็น เพราะว่า บุญช้าจะเบิกเป็นกิจกรรมโดยรวมของชุมชนที่จัดทำขึ้น ชุมชนในชนบทส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่ทำนา มีวัดถุประสังค์เพื่อการบวงสรวงให้เกิดความเป็นสิริมงคลต่อตนเอง ครอบครัวและหมู่บ้านก่อนถูกกาลลงมือทำนา มีพื้นที่เลี้ยงผึ่งป่าหรืออาภากัน (ผู้อารักษ์) การทำบุญช้าจะเบิกนี้เป็นกิจกรรมทำพร้อมเพรียงกันแต่ละกลุ่มหรือหมู่ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “บุญคุ้ม” คือ แต่ละคุ้มช่วยกันทำการชาระล้างให้สะอาด ปราศจากสิ่งปฏิกูล ดังนั้น การวิเคราะห์ความเห็นผู้ตอบแบบสอบถามจึงพบว่า บุญนี้มีผลต่อความสามัคคีในชุมชนเป็นอันดับหนึ่ง อันดับสุดท้ายเห็นว่า ประเพณีบุญช้าจะเบิกมีผลต่อด้านเศรษฐกิจชุมชน การที่มีความเห็นเช่นนี้เป็น กิจกรรมโดยรวมของบุญช้าจะ

จะเป็นกิจกรรมของชุมชน จัดขึ้นโดยเสียสละแรงงานพัฒนาสภาพแวดล้อมให้สะอาดปราศจากเชื้อโรค สร้างสุนทรียภาพให้น่าอยู่ จากนั้นก็จะร่วมกันจัดพิธีบวงสรวง เท瓦อักษร เพื่อความเป็นสิริมงคล กิจกรรมดังกล่าวไม่มีการเสียสละทรัพย์สินหรือมีผลกระทบทางเศรษฐกิจน้อยมาก ดังนั้น ด้านการนำมารับใช้ในวิถีชีวิต จึงพบว่ากิจกรรมประเพณีบุญช้าจะเป็นกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจเป็นลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญเข้าพรรษา ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเป็นอันดับหนึ่งว่า ประเพณีนี้มีผลต่อความสามัคคีในชุมชน การที่มีความเห็นเช่นนี้เป็น เพราะ ประเพณีบุญเข้าพรรษาเป็นประเพณีนิยมที่กระทำมาแต่โบราณอย่างต่อเนื่อง มีทั้งหน่วยงานราชการและเอกชนให้การสนับสนุนและให้ความสำคัญ กิจกรรมการส่งเสริมพระพุทธศาสนา อุปถัมภ์พระภิกษุสงฆ์ ในการบำเพ็ญคุณกิจช่วงเข้าพรรษา และกิจกรรมบุญเข้าพรรษาซึ่งให้เห็นความพร้อมเพียงกันด้วยศรัทธาในพระพุทธศาสนา ชุมชนทำบุญร่วมกัน ดังนั้น ผลของการวิเคราะห์ความเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามจึงพบว่า ประเพณีทำบุญเข้าพรรษามีผลต่อความสามัคคีในชุมชนเป็นอันดับหนึ่ง อันดับสุดท้ายเห็นว่า ประเพณีบุญเข้าพรรษาไม่มีผลต่อด้านเศรษฐกิจในชุมชน การที่มีความเห็นเช่นนี้เป็น เพราะ กิจกรรมโดยรวมของประเพณีบุญเข้าพรรษา เป็นการจัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมพระพุทธศาสนาที่แฟ่ไว้ด้วยกุศลlobay ที่ทำให้พุทธศาสนาникชน เกิดความเสียสละและสามัคคีที่จะร่วมทำบุญ โดยเฉพาะการก่อสร้างศาลาวัด ภูมิ วิหาร สถานศึกษา ศาลาวัด สถานศาสนกิจ เป็นต้น ดังนั้น ผลของการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม จึงพบว่า กิจกรรมประเพณีบุญเข้าพรรษา มีผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจในชุมชนเป็นอันดับสุดท้าย

ประเพณีบุญช้าประจำดิน ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเป็นอันดับหนึ่งว่า ประเพณีนี้มีผลต่อความสามัคคีในชุมชน การที่มีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า ประเพณีบุญช้าประจำดินเป็นกิจกรรมที่แฟ่ไว้ซึ่งกตัญญูกตเวทิตาธรรม ผู้ท่าบุญตามประเพณีจะน้อมจิตอุทิศกุศลให้ญาติมิตรหรือผู้มีพระคุณที่ล่วงลับไปแล้ว และการจัดกิจกรรมประเพณีบุญช้าประจำดินมีผลต่อความสามัคคีในชุมชนเป็นลำดับแรก อันดับสุดท้ายเห็นว่า มีผลต่อด้านเศรษฐกิจในชุมชน การที่มีความเห็นเช่นนี้ เพราะ กิจกรรมบุญช้าประจำดินเป็นประเพณีที่จัดทำขึ้นภายใต้ความเชื่อเรื่อง ภูติผี ปีศาจ หรือดวงวิญญาณสามารถลดลงได้พิชพันธุ์เสียหาย พ้าฝ่านไม่ตกต้องตามฤดูกาล เป็นเหตุไม่สามารถประกอบอาชีพได้ ดังนั้น จึงเห็นว่า ประเพณีบุญช้าประจำดินมีผลต่อด้านเศรษฐกิจในชุมชนเป็นลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญช้าสาก ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเป็นอันดับหนึ่งว่า ประเพณีนี้มีผลต่อความสามัคคีในชุมชน การที่มีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า ประเพณีบุญช้าสาก ที่มีกิจกรรมคล้ายคลึงกันกับบุญช้าประจำดิน โดยมีความเชื่อถึงเรื่อง

ของภูติผี ดวงวิญญาณ และการอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ที่ล่วงลับ เช่น บุญข้าวประเดี๊ย (เชื่อว่าข้าวประเดี๊ย เป็นการนำข้าวไปวางไว้กับพื้นดิน) บุญข้าวสาก (เชื่อว่าบุญข้าวสาก คือ การทำบุญตามสลากรหัสที่จับได้) กิจกรรมการทำบุญข้าวสากซึ่งให้เห็นการร่วมมือพร้อมเพรียงกันทำบุญ หรือร่วมกันทำหั้งชุมชน ผู้ดูดูแบบสอบถามจึงเห็นว่า ประเพณีบุญข้าวสากมีผลต่อความสามัคคีในชุมชนเป็นอันดับแรก อันดับสุดท้ายเห็นว่า ประเพณีบุญข้าวสากมีผลต่อด้านเศรษฐกิจในชุมชน การที่มีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า กิจกรรมบุญข้าวสากเป็นประเพณีที่จัดกระทำขึ้นไม่มีการบริจาคจัดงานใหญ่โต และผลกระทบในทางเสียต่อเศรษฐกิจน้อยมาก ดังนั้น จึงพบว่า ประเพณีบุญข้าวสาก มีผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจในชุมชนเป็นลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญออกพรรษา ผู้ดูดูแบบสอบถามมีความเห็นเป็นอันดับหนึ่งว่า ประเพณีมีผลต่อความสามัคคีในชุมชน การที่มีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า กิจกรรมของประเพณีออกพรรษา เป็นการทำเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนพระพุทธศาสนา โดยชุมชนจะร่วมกันทำบุญถวายเครื่องไทยทานต่างๆ ให้แก่พระภิกษุสงฆ์ มีการทำบุญตักบาตร จำศีล ทำวิปัสสนา สมารถ ปลูกต้นไม้ ปล่อยปลา ตลอดจนการตักบาตรเทโวโรหณะ แห่งเรือ ไฟลเรือไฟ ปล่อยโคมไฟ ปราสาทผึ้ง เป็นต้น ล้วนแต่เป็นกิจกรรมที่ชาวพุทธศาสนาิกชนร่วมกันทำ ดังนั้น จึงทำให้ผู้ดูดูแบบสอบถามเห็นว่า ประเพณีบุญออกพรรษา มีผลต่อความสามัคคีในชุมชนเป็นอันดับแรก อันดับสุดท้าย เห็นว่า มีผลต่อเศรษฐกิจในชุมชน การที่มีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า ประเพณีบุญออกพรรษาเป็นประเพณีนิยมของชุมชนชาวอีสาน และพุทธศาสนาิกชนโดยทั่วไปได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน การจัดกิจกรรมจำเป็นจะต้องมีการเสียสละจดทุปัจจัยในการดำเนินงาน การรับบริจาค เพื่อบูรณะวิสัยศาสนสมบัติ สาธารณสถาน ผู้ดูดูแบบสอบถามจึงเห็นว่า ประเพณีบุญออกพรรษา มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจในชุมชนเป็นลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญทอดกฐิน ผู้ดูดูแบบสอบถามมีความเห็นเป็นอันดับหนึ่งว่า ประเพณีมีผลต่อความสามัคคีในชุมชน การที่มีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า บุญทอดกฐินเป็นบุญประเพณีที่ได้กระทำพร้อมเพรียงกันมาอย่างต่อเนื่องและแพร่หลาย โดยกิจกรรมเน้นถึงการบูชาพระพุทธคุณ และเป็นการจัดทำขึ้นด้วยความศรัทธาของชุมชนในการส่งเสริมสนับสนุนพระพุทธศาสนา พัฒนาสภาพแวดล้อมและ davranışดุของชุมชน ดังนั้น การนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิตจึงพบว่า ประเพณีบุญทอดกฐินมีผลต่อความสามัคคีเป็นอันดับหนึ่ง อันดับสุดท้ายเห็นว่า ประเพณีบุญทอดกฐินมีผลต่อด้านเศรษฐกิจในชุมชน การที่ผู้ดูดูแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า ประเพณีบุญทอดกฐินเป็นประเพณีนิยมที่จัดทำขึ้นในชุมชนอีสานและพุทธศาสนาิกชนทั่วไป โดยมีการเสียสละบริจาคจดทุปัจจัยเพื่อร่วมกันทำบุญบำรุง พัฒนาบูรณะซ่อมแซมสถาน

สาธารณรัฐไทยนี้ ดังนั้น จึงพบว่า ประเพณีบุญทอดกฐินมีผลต่อด้านเศรษฐกิจในชุมชนเป็นลำดับสุดท้าย

2.3 ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์

จากการศึกษาและวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อพิธีกรรมอีตสิบสอง ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ ซึ่งให้ความสำคัญเป็นลำดับที่สาม จากความคิดเห็นส่วนใหญ่เห็นว่า อันดับหนึ่งชุมชนให้ความสำคัญและส่งเสริมประเพณี การที่มีความเห็นเช่นนี้ เพราะ ประเพณีอีตสิบสองเป็นจารีตที่ชุมชนชาวอีสานนิยมปฏิบัติสืบทอดกันมา โดยได้ส่งเสริมการจัดกิจกรรมประเพณีอีตสิบสองมาตลอด อันดับสุดท้ายเห็นว่า ประเพณีมีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน การที่มีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า การปฏิบัติกิจกรรมประเพณีอีตสิบสองของชาวอีสาน โดยทั่วไปทั้งสิบสองเดือนจะแสดงให้เห็นถึงการบูชาพระพุทธคุณ ความเชื่อ ด้านกฎผี และเป็นการตอบแทนหรือทดแทนพระคุณผู้ที่ชุมชนให้ความรัก เคราะพนับถือ ตลอดจนเป็นเครื่องบูชา แก่ธรรมชาติที่เป็นผู้ให้ชีวิตแก่ชุมชน ดังนั้น กิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนประกอบขึ้นในด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ของจารีตประเพณี แสดงให้เห็นถึงชุมชนได้ให้ความสำคัญ การเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน เป็นลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญเข้ากรรม เห็นว่าอันดับหนึ่ง คือด้านมีผลต่อการเคารพให้เกียรติ และการให้อภัยต่อกัน การที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า บุญเข้ากรรมเป็นการปฏิบัติกิจของสงฆ์ที่แฟงไว้ซึ่งควรต้องรับ คือกิจผู้ถูกนิคหนรรน (ดำเนิน) จะต้องเคารพและปฏิบัติตามแนวคิดของสงฆ์ เมื่อกิจที่ถูกนิคหนรรนนั้น ยอมรับและปฏิบัติตามแล้ว สงฆ์ให้อภัยรับเข้าหมู่ ถือว่าเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ อันดับหนึ่งจึงเห็นว่า บุญเข้ากรรมมีผลต่อการเคารพและให้เกียรติต่อกัน อันดับสุดท้าย คือ ด้านมีการปฏิบัติกิจกรรม ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า ประเพณีบุญเข้ากรรมแฟงไว้ซึ่งควรต้องรับ อกี้ทานและสามัคติธรรม เมื่อชุมชนหรือกลุ่มชนอยู่ร่วมกัน จะต้องมีการเคารพให้เกียรติมีการให้อภัยแก่กัน มีความสมัครสมานสามัคติ รวมกันอยู่จึงจะเจริญและดำรงอยู่ได้ ดังนั้น การปฏิบัติกิจกรรมตามบุญเข้ากรรมในด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์จึงเห็นว่า การปฏิบัติกิจกรรมเป็นอันดับสุดท้าย

ประเพณีบุญคุณล้าน เห็นว่าอันดับหนึ่ง คือด้านมีผลต่อจิตสำนึกความกตัญญูกตเวทิตาธรรม การที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้เป็น เพราะ กิจกรรมของบุญคุณล้าน มูลเหตุแห่งการทำบุญเมื่อทำนาเสร็จหลังจากฤดูเก็บเกี่ยว ก่อนที่จะขันข้าวขึ้นยุ่งฉาง ชาวนาจะทำบุญให้กับเสียก่อนเพื่อเป็นการบูชาบุญคุณข้าวบูชาแม่โพสพ ล้านก็ถือบุญคุณแม่เจ้าธรรม (ที่ไร่นา) และเชื่อว่าจะเกิดเป็นสิริมงคลแก่ข้าวและตนเอง จึงเห็นได้ว่า ประเพณีบุญคุณล้านมีผลต่อจิตสำนึกความกตัญญู

กตเวทิตาเป็นอันดับแรก อันดับสุดท้ายเห็นว่า ประเพณีมีผลต่อการเคารพให้เกียรติ และการให้อภัยต่อกัน การที่มีความเห็นเช่นนี้เป็นเพราะ บุญคุณลานเป็นกิจกรรมที่จัดทำขึ้นหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมเก็บเกี่ยว เพื่อสำนึกในบุญคุณข้าว และเป็นการเคารพให้เกียรติและขออภัยต่อธรรมชาติ (ที่ทำกิน) อันแสดงถึงควรต่อธรรมของชาวนา ดังนั้น จึงเห็นว่า ประเพณีบุญคุณลานมีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกันเป็นลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญข้าวจึงเห็นว่าอันดับหนึ่ง คือด้านให้ความสำคัญและส่งเสริม ประเพณี การที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้ เพราะ บุญข้าวจึงเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องหลังจากบุญคุณลาน และแฟงไว้ซึ่งสามัคคีธรรม กตัญญูกตเวทิตาธรรม ขวนหาหลังเสร็จภารกิจจากการทำงานแล้ว มีจิตสำนึกรักใคร่ ความคุณที่บรรพชนเคยทำไว้ จึงร่วมกันทำบุญข้าวจิตอาสาของพระสงฆ์เพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ล่วงลับ ลักษณะคุณธรรม ดังกล่าวแสดงถึงหลักมนุษยธรรมที่จำเป็นต้องปฏิบัติต่อกัน ดังนั้น ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ จึงเห็นว่า ให้ความสำคัญและส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามประเพณี มีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน ที่มีความเห็นเช่นนี้ เพราะประเพณีนี้ สามารถโน้มน้าวทำให้ชุมชนมีจิตน้อมระลึกถึงพระคุณบรรพชนที่เคยทำไว้แก่ตน แก่ชุมชน และยังเป็นการตอบแทนบุญคุณด้วยจิตน้อมเคารพและขออภัยถ้ามีการล่วงเกิน ดังนั้น จึงเห็นว่า การเคารพให้เกียรติและการให้อภัยเป็นลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญพระเวส เห็นว่าอันดับหนึ่ง คือด้านให้ความสำคัญและส่งเสริม การที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้เป็นเพราะ บุญพระเวสหรือบุญมหาชาติ เป็นประเพณีนิยมที่กระทำสืบเนื่องเป็นเวลานาน ถือว่าเป็นประเพณีอันดีงาม เพราะภารกิจกรรมของบุญพระเวสแสดงถึงการเสียสละสามัคคีธรรม เน้นคุณธรรมที่มนุษย์จำเป็นต้องปฏิบัติต่อกันในสังคม ดังนั้น จึงพบว่า การให้ความสำคัญและส่งเสริม เป็นอันดับหนึ่ง อันดับสุดท้าย บุญพระเวสนอกจากจะมีผลต่อการเสียสละ ความสามัคคี ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์จึงพบว่า การเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกันเป็นลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญสงกรานต์ เห็นว่าอันดับหนึ่ง คือด้านให้ความสำคัญและส่งเสริม ประเพณี การที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้เป็นเพราะ ประเพณีบุญสงกรานต์เป็นประเพณีนิยมที่ทุกชุมชนได้ร่วมกิจกรรมกันอย่างต่อเนื่องและปฏิบัติสืบทอดกันมาโดยตลอด ซึ่งเดิมที่ ถือได้ว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ของคนไทย (จันทรคติ การโคลงของดวงจันทร์ครบหนึ่งรอบและจะขึ้นทุก夜ใหม่อีก) สาร สาระทัศนาณัท ได้กล่าวว่า (2534 : 6) บุญสงกรานต์นิยมทำกันในช่วงเดือนห้าช่วงเดือนเมษาณ โดยกำหนดเอาวันที่ 13 เมษาณ เป็นวันมหาสงกรานต์ และวันที่ 15 เมษาณ เป็นวันสุด

ท้ายของการเดลิงศอก มีการจัดทำพิธีสรงน้ำพระพุทธรูป พระสงฆ์ และรดน้ำดำหัวแก่ผู้ที่เคารพนับถือ อันแสดงถึงความกตัญญูกดเวทิตาธรรมและควรธรรม ที่มีผลต่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติสุขในชุมชน ดังนั้น ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์จึงพบว่า การให้ความสำคัญและการส่งเสริมให้ปฏิบัติตามประเพณีเป็นอันดับหนึ่ง อันดับสุดท้ายเห็นว่า ประเพณีมีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน การที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้เป็น เพราะพิธีกรรมสรงน้ำ การรดน้ำดำหัว จัดทำโดยกุศลจิตน้อมระลึกถึงพระคุณด้วยความเคารพและให้เกียรติ ดังนั้น จึงพบว่าประเพณีบุญตรุษส่งงานต้มมีผลต่อการให้เกียรติและการให้อภัยต่อกันเป็นอันดับสุดท้าย

ประเพณีบุญบั้งไฟ เห็นว่าอันดับหนึ่ง คือด้านให้ความสำคัญและส่งเสริมประเพณีการที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้เป็น เพราะ กิจกรรมของบุญบั้งไฟ เป็นประเพณีนิยมที่กระทำกันอย่างแพร่หลายในทุกชุมชนของทางภาคอีสาน และจัดเป็นกิจกรรมสำคัญระดับชาติ (พระราชพิธีจุดพระนั้งคัลแรกนาขวัญ) เม้นหนักในการเตรียมด้านประกอบอาชีพเกษตร ซึ่งเป็นอาชีพหลักที่ชาวไทยทำมากที่สุด (80%) เพื่อให้เกิดความพร้อม ดังนั้นด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์จึงพบว่า ชุมชนให้ความสำคัญและส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟ เป็นอันดับหนึ่ง อันดับสุดท้ายเห็นว่า ประเพณีบุญบั้งไฟมีผลต่อการเคารพให้เกียรติแก่การให้อภัยต่อกัน การที่มีความคิดเห็นเช่นนี้เป็น เพราะว่า กิจกรรมและพิธีการของบุญบั้งไฟจัดทำไปโดยจิตสำนึกการเคารพให้เกียรติกัน ถ้ามีการผิดพลาดก็มีการขออภัยในพฤติกรรม ดังนั้น จึงพบว่า ประเพณีนี้มีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกันเป็นอันดับสุดท้าย

ประเพณีบุญช่าจะนะเบิก เห็นว่าอันดับหนึ่ง คือด้านให้ความสำคัญและส่งเสริมประเพณี การที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้เป็น เพราะ กิจกรรมบุญช่าจะนะเบิกที่ทำต่อเนื่องจากบุญบั้งไฟ มีผลต่อการร่วมกันพัฒนาที่อยู่อาศัยให้สะอาดปราศจากลิ่งปฏิกูล อันเป็นบ่อเกิดหิวạตโรค (โรคห่า) เป็นเหตุให้ชุมชนเจ็บป่วยล้มตายเป็นจำนวนมาก หลังจากทำพิธีสรงน้ำแล้วก็จะเป็นพิธีกรรมบางสรวงภูตผีวิญญาณ เลี้ยงผีป្លាតอาภักบ้าน เพื่อความสิริมงคลตามความเชื่อ กิจกรรมดังกล่าวแสดงถึงที่มาของสาธารณสุขมูลฐานและสามัคคีธรรม ควรธรรม ดังนั้น ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์จึงพบว่า อันดับหนึ่ง คือการให้ความสำคัญและส่งเสริมให้ปฏิบัติตาม อันดับสุดท้าย เห็นว่ามีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน การที่มีความคิดเห็นเช่นนี้ เพราะบุญช่าจะนะเบิกมีผลต่อจิตสำนึกในการดูแลชุมชนต่อภาวะธรรมชาติ พระเทวَا อารักษ์ และด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ จึงพบว่าการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกันเป็นลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญเข้าพรรษา เห็นว่าอันดับหนึ่ง คือด้านให้ความสำคัญและส่งเสริมประเพณี การที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเช่นนี้เป็น เพราะ บุญเข้า

พระราเป็นประเพณีนิยมอิกห้งเป็นการทำบุญเนื่องในโอกาสที่พระภิกษุสงฆ์ สามเณร จะเข้าจำพรรษาเป็นเวลาตลอดไตรมาส (3 เดือน) ชาวบ้านจะนำอาเครื่องไทยทาน ต่างๆ เช่น ผ้าอbanน้ำฝน ธูปเทียน เครื่องสักการะอื่นๆ ถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ และ เป็นกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่คู่กับสังคมไทย ดังนั้น จึงเห็นว่า ชุมชนควรให้ความสำคัญและส่งเสริมประเพณีบุญเข้าพรรษาเป็นอันดับแรก อันดับสุดท้ายเห็นว่า ประเพณีมีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน การที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้เป็น เพราะ กิจกรรมโดยทั่วไปของบุญประเพณีเข้าพรรษาประกอบไปด้วยการบูชาพระพุทธคุณ โดยพุทธศาสนาจะจัดเตรียมเครื่องไทยทานต่างๆ นำไปถวายพระภิกษุสามเณร เพื่อไว้ใช้สอยในช่วงจำพรรษา ด้วยกุศลจิตน้อมถวายด้วยความเคารพศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ดังนั้น จึงพบว่าประเพณีมีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกันเป็นลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญข้าวประดับดิน เห็นว่าอันดับหนึ่ง คือด้านมีผลต่อจิตสำนึกความกตัญญูกตเวทิตาธรรม การที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้เป็น เพราะว่า มูลเหตุของการประกอบกิจกรรมบุญข้าวประดับดิน เป็นการจัดกระทำขึ้นเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับ เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทิต่อคนที่ตนรักและเคารพนับถือหรือญาติมิตรเหล่านั้น โดยกุศลจิตจะลึกถึงบุญคุณที่ได้รับจากบรรพชน ดังนั้น ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์จึงพบว่า ประเพณีบุญข้าวประดับดินมีผลต่อจิตสำนึก ความกตัญญูกตเวทิตาธรรมเป็นอันดับหนึ่ง อันดับสุดท้ายเห็นว่า ประเพณีนี้มีผลต่อการเคารพให้เกียรติต่อการให้อภัยต่อกัน การที่เป็นเช่นนี้ เพราะ ประเพณีบุญข้าวประดับดินมีผลให้คนน้อมใจทำบุญอุทิศส่วนกุศลด้วยความเคารพนับถือหรือแสดงถึงความด้วยธรรม ดังนั้น จึงพบว่าประเพณีนี้มีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกันเป็นอันดับสุดท้าย

ประเพณีบุญข้าวสาก เห็นว่าอันดับหนึ่ง คือด้านให้ความสำคัญและส่งเสริมประเพณี การที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้ เพราะ บุญข้าวสากเป็นประเพณีที่มีกิจกรรมคล้ายคลึงกับบุญข้าวประดับดิน ซึ่งจัดกระทำขึ้นโดยมีความเชื่อเรื่องของภูติผี และอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ที่ล่วงลับ ด้วยจิตสำนึกถึงบุญคุณที่บรรพการีชนได้ทำไว้และกิจกรรมของประเพณี แสดงถึงกตัญญูกตเวทิตาธรรม ดังนั้นจึงพบว่าการให้ความสำคัญและส่งเสริมปฏิบัติตามประเพณีเป็นอันดับแรก อันดับสุดท้าย ประเพณีมีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน ที่เป็นเช่นนี้ เพราะ ผู้มีจิตสำนึกในของบุคคลอื่น และกระทำการตอบแทนท่านด้วยความเคารพให้เกียรติ ดังนั้น ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ จึงพบว่า ประเพณีบุญข้าวสากมีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยเป็นอันดับสุดท้าย

ประเพณีบุญออกพรรษา เห็นว่าอันดับหนึ่ง คือด้านให้ความสำคัญและส่งเสริมประเพณี การที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้เป็นเพราะ ประเพณีออกพรรษาเป็นกิจกรรมที่จัดทำขึ้นเพื่อบูชาพระพุทธคุณ โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการทำบุญถวายเครื่องไทยทาน ให้แก่พระภิกษุสงฆ์ นอกจากนี้ ชุมชนยังได้จัดกิจกรรมเสริมการละเล่นเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน สามัคคีในหมู่เหล่า กิจกรรมดังกล่าวแห่งไว้วัง สามัคคีธรรมและการบริจาคทาน ดังนั้น ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ จึงพบว่า ชุมชนให้ความสำคัญและส่งเสริมประเพณีเป็นอันดับแรก อันดับสุดท้ายเห็นว่า ประเพณีบุญออกพรรษามีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกัน การที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้เป็นเพราะ ประเพณีบุญออกพรรษาเป็นประเพณีนิยมของชุมชนชาวอีสาน และพุทธศาสนาสันนิษฐานโดยทั่วไปปฏิบัติสืบทอดกันมาโดยตลอด ซึ่งกิจกรรมได้เน้นถึงการบูชาพระพุทธคุณโดยได้แหงเนาคุณค่าและประโยชน์ที่เป็นสิ่งดีงามไว้ จึงพบว่า มีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกันเป็นลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญทอดกรุน เห็นว่าอันดับหนึ่ง คือด้านให้ความสำคัญและส่งเสริมประเพณี การที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้เป็นเพราะ บุญทอดกรุนเป็นบุญประเพณีที่กระทำกันมาอย่างต่อเนื่องและแพร่หลายเป็นประเพณีสุดท้ายในรอบปี โดยกิจกรรมมุ่งเน้นถึงการส่งเสริมพระพุทธศาสนา พัฒนาสภาพแวดล้อมและจิตใจของคนในท้องถิ่น อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นการเสียสละ สามัคคีธรรมของชุมชน ดังนั้น ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์จึงพบว่า การให้ความสำคัญและส่งเสริม เป็นอันดับแรก อันดับสุดท้ายเห็นว่า ประเพณีบุญทอดกรุนมีผลต่อความเคารพให้เกียรติแก่การให้อภัยต่อกัน การที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้เป็นเพราะ ประเพณีบุญทอดกรุนเป็นประเพณีนิยมที่จัดกระทำขึ้นในหมู่ชุมชนอีสาน และพุทธศาสนาสันนิษฐานทั่วไป อีกทั้งได้แหงเนาคุณค่าประโยชน์ที่เป็นสิ่งดีงามไว้จึงเห็นว่า ประเพณี มีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยต่อกันเป็นลำดับสุดท้าย

2.4 ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต

จากการศึกษาและวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อพิธีกรรมอีตสิบสอง ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญเป็นลำดับที่สี่ ส่วนใหญ่เห็นว่า อันดับหนึ่ง ได้รับการปลูกฝังจากชุมชนเกี่ยวกับประเพณีอีตสิบสอง การที่มีความเห็นเช่นนี้เป็นเพราะ ประเพณีอีตสิบสองประกอบด้วยบุญประเพณีประจำของแต่ละเดือนในสิบสองเดือน ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต การดำเนินธุรกิจประจำวันของชาวอีสานตามอีตสิบสอง สาร สาระทัศนาณฑ์ (2534 : 1) กล่าวไว้ว่า อีตสิบสอง คลองสิบสี่ เป็นชนบธรรมเนียมประเพณีของชาวอีสานที่ปฏิบัติตามแต่โบราณ จนถึงปัจจุบัน นับว่ามีความสำคัญต่อประชาชน และชาติบ้านเมืองอย่างมาก เนื่องจาก เป็นวัฒนธรรม แสดงความเป็นชาติເກົ່າແກ່และເຈີຍຮູ່ງເຮືອມານານ เป็นเอกลักษณ์

ของชาติหรือห้องถิน ก่อให้เกิดความภูมิใจในความเป็นชาติของตน ทำให้มีความรักชาติ ช่วยให้คนในชาติมีความรักใคร่สามัคคีกลมเกลียวกัน และเป็นสิ่งหนึ่งที่ให้ชาติตั้งตระหงงอยู่ตลอดไป อันดับสุดท้าย เห็นว่าได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษาเที่ยวกับประเพณีและมีความรู้ความเข้าใจจากชุมชน การที่มีความเห็นเช่นนี้เป็น เพราะประเพณีและพิธีกรรมชื่ดลับสองมีผลต่อความสามัคคีในชุมชนเป็นลำดับสุดท้าย เนื่องจากว่ากิจกรรมต่างๆ ที่จัดทำขึ้นส่วนมากจะเป็นไปตามประเพณีลับสองเดือน แฟงไว้ซึ่งการทำบุญให้ทาน และนำเอาหลักธรรมทางศาสนามาปรับใช้ในการปฏิบัติ เช่น การทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่วยชนผู้มีอุปการะคุณที่ล่วงลับไปแล้ว การร่วมกันทำบุญทั้งลับสองเดือน ซึ่งให้เห็นว่าสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่สร้างความสามัคคี ความเสียสละ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันไปในตัวเองอยู่แล้ว และชื่ดลับสองไม่มีหลักสูตรจัดให้เรียนในสถาบันการศึกษา ดังนั้นผลการวิเคราะห์จากผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า ประเพณีบุญชื่ดลับสอง ด้านการเรียนรู้ภูมิชีวิต จึงพบว่า ชุมชนได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษาเป็นลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญเช้ากรรม เห็นว่าอันดับหนึ่ง คือด้านได้รับการปลูกฝังจากชุมชน การที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้เป็น เพราะ บุญเช้ากรรมเป็นการปฏิบัติกิจของสังฆเป็นส่วนใหญ่ ชุมชนเป็นเพียงผู้สนับสนุนและส่งเสริม ผู้ที่จะมีความรู้ความเข้าใจ มากเป็นผู้ที่มีคุณวุฒิและวัยวุฒิเท่านั้น และผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้ก็เป็นวิทยากรในห้องที่ เป็นผู้นำในการทำพิธีกรรมต่างๆ ตามที่เคยประพฤติปฏิบัติสืบต่องกันมา ผลของการวิเคราะห์ผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ความเห็นอันดับหนึ่ง ประเพณีบุญเช้ากรรมได้รับการปลูกฝังจากชุมชนเป็นลำดับแรก อันดับสุดท้าย ได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษา การที่เห็นเช่นนี้ เพราะว่า ประเพณีบุญเช้ากรรม ไม่มีหลักสูตรสอนในสถาบันการศึกษา แต่คงจะมีวิทยากรได้พูดถึงอยู่บ้าง ดังนั้น จึงพบว่า ชุมชนได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษาเที่ยวกับประเพณีเป็นลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญคุณล้าน เห็นว่าอันดับหนึ่ง คือด้านได้รับการปลูกฝังจากชุมชน การที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้ เพราะ ประเพณีบุญคุณล้านเป็นกิจกรรมของชุมชน โดยเฉพาะเกษตรกรที่ไม่ได้รับการปลูกฝังอบรมจากสถาบันศึกษา แต่เคยได้เข้าร่วมพิธีทำบุญคุณล้านอยู่ตามห้องเรียนเข้าใจ และสามารถนำมามปฏิบัติได้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถามให้ความเห็นว่า ประเพณีบุญคุณล้านได้รับการปลูกฝังจากชุมชนเป็นอันดับหนึ่ง อันดับสุดท้ายเห็นว่า มีความรู้ความเข้าใจจากสถาบันการศึกษา หันนี้ เพราะกิจกรรมตั้งกล่าว ในมีการอบรมสั่งสอนในสถาบันการศึกษา แต่วิทยากรได้พูดถึงบุญคุณล้านอยู่บ้าง ดังนั้น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามความเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีบุญคุณล้านเป็นลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญข้าวจี เห็นว่าอันดับหนึ่ง คือด้านได้รับการปลูกฝังจากชุมชน การที่ผู้ตัดสินใจสอนตามมีความเห็นเช่นนี้เป็นเพราะ ประเพณีบุญข้าวจีมีลักษณะที่ เป็นกิจกรรมจัดขึ้นหลังจากฤดูกาลเก็บเกี่ยวและต่อเนื่องจากบุญคุณล้าน จากรูธรรม ธรรมวัตร (2540 : 26) ได้กล่าวถึงมูลเหตุของการทำบุญไว้ว่า บุญข้าวจีมีจุดเด่นที่ แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวอีสานในชนบท เมื่อถึงเดือนสามเป็น เวลาที่ชาวบ้านหมุนเวียนจากการทำงาน จึงร่วมกันทำข้าวจีถวายพระสงฆ์ และอุทิศ ส่วนกุศลแก่บุพการีชนที่ล่วงลับ บุญข้าวจี เป็นกิจกรรมเน้นถึงความเสียสละสามัคคี ของชุมชน ประชาชนได้ความรู้จากการปฏิบัติหรือกระทำการจริงและเห็นว่า ประเพณีบุญ ข้าวจี ได้รับการปลูกฝังจากชุมชนเป็นอันดับหนึ่ง อันดับสุดท้ายเห็นว่า ได้รับการ ศึกษาอบรมจากสถานศึกษา การที่มีความเห็นเช่นนี้เป็นเพราะ ประเพณีบุญข้าวจีเป็น กิจกรรมของชุมชนที่เก่ายอดรกรัดทำให้โดยได้ความรู้จากการปฏิบัติ และมีส่วนน้อยได้ รับความรู้จากสถาบันการศึกษา ดังนั้น ความเห็นของผู้ตัดสินใจสอนตามจึงเห็นว่า ได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษาเป็นลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญพระเวส เห็นว่าเป็นอันดับหนึ่ง คือด้านมีความรู้ความเข้าใจ การ ที่ผู้ตัดสินใจสอนตามมีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า เป็นประเพณีที่ชุมชนปฏิบัติสืบต่อ กัน มาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และให้ความรู้จากการปฏิบัติจริง อันดับสุดท้ายเห็นว่า ได้ รับการปลูกฝังจากสถานศึกษา การที่มีความเห็นเช่นนี้เป็นเพราะ ประเพณีบุญพระเวสมี การศึกษาอบรมน้อยมาก ดังนั้น ผู้ตัดสินใจสอนตามจึงเห็นว่า ได้รับความรู้ความเข้า ใจจากสถานศึกษาเป็นอันดับสุดท้าย

ประเพณีบุญสงกรานต์ เห็นว่าอันดับหนึ่ง คือด้านได้เรียนรู้ถือชีวิตเรื่องบุญ สงกรานต์จากชุมชน มากกว่าการเรียนรู้จากการศึกษา เช่นกัน การที่ผู้ตัดสินใจสอนตามมีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า บุญสงกรานต์เป็นบุญประเพณีนิยมที่กระทำกันมา อย่างต่อเนื่อง และเป็นการเดลิงศักการชั้วนี้เป็นใหม่ของไทยโบราณ ประเพณีบุญ สงกรานต์ยังเป็นกิจกรรมของชุมชน ชุมชนรู้ เข้าใจจากการปฏิบัติจริง ดังนั้น ผลการ วิเคราะห์ความเห็นของผู้ตัดสินใจสอนตามพบว่า การเรียนรู้ถือชีวิตบุญสงกรานต์จาก ชุมชนเป็นอันดับหนึ่ง ทั้งนี้ เพราะบุญสงกรานต์เป็นกิจกรรมของชุมชน และสถาบัน การศึกษาได้ให้การศึกษาอบรมน้อยมาก ดังนั้น การเรียนรู้ประเพณีจากสถาบันการ ศึกษาจึงเป็นอันดับสุดท้าย

ประเพณีบุญบั้งไฟ เห็นว่าอันดับหนึ่ง คือด้านได้รับการปลูกฝังด้านการเรียนรู้ จากชุมชน การที่ผู้ตัดสินใจสอนตามมีความเห็นเช่นนี้เป็นเพราะ ประเพณีบุญบั้งไฟ เป็นกิจกรรมของชุมชนชาวอีสานที่นิยมกระทำกันก่อนฤดูกาลปีก่อตัว ทำนา ซึ่งรูปแบบ ในกิจกรรม โดยมีความเชื่อเรื่องเกหกยัธรรมชาติ และเพื่อเป็นการบูชาพญาแอน ดังที่ กล่าวไว้แล้วว่า อันดับสุดท้ายเห็นว่า ได้รับการศึกษาอบรมสถานศึกษาที่มีความ

เห็นเช่นนี้ เพราะว่าประเพณีบุญบั้งไฟไม่มีในหลักสูตรและมีการศึกษาอบรมน้อยมาก ดังนั้น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามจึงพบว่า ชุมชนได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษาเกี่ยวกับประเพณีเป็นลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญข้าจะเบิก เห็นว่าอันดับหนึ่ง คือด้านได้รับการปลูกฝังจากชุมชน การที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า บุญข้าจะเบิกกิจกรรมโดยรวมของชุมชนปัจจุบันจัดทำขึ้น โดยชุมชนในชนบทส่วนใหญ่ มีวัตถุประสงค์เพื่อการบวงสรวง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอิทธิฤทธิ์สามารถลดบันดาลให้เกิดความมีสิริมงคลต่อตนเอง ครอบครัว และหมู่บ้านก่อนถือการแสดงมือท่านฯ และเน้นกิจกรรมทำซ้ำรำลึก บริเวณที่อยู่อาศัยในให้เกิดอิทธิพลโรค (โรคห่า) ดังกล่าวแล้ว และด้านการเรียนรู้ด้วยชีวิตเกี่ยวกับบุญข้าจะเบิกจากสถานศึกษาน้อยมาก เพราะไม่มีในหลักสูตร ดังนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า กิจกรรมประเพณีบุญข้าจะเบิก ชุมชนได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษาเป็นลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญเข้าพรรษา เห็นว่าอันดับหนึ่ง คือด้านได้รับการปลูกฝังจากชุมชน การที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้ เพราะ ประเพณีบุญเข้าพรรษาเป็นประเพณีนิยมที่กระทำมาแต่โบราณ โดยปัจจุบันได้จัดทำกันอย่างต่อเนื่องมีทั้งหน่วยงานราชการและเอกชนให้การสนับสนุนและให้ความสำคัญ กิจกรรมหลักเป็นการส่งเสริมด้านพระพุทธศาสนา อันดับสุดท้ายเห็นว่า ได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษา การที่มีความเห็นเช่นนี้เป็นเพราะ กิจกรรมโดยรวมของประเพณีบุญเข้าพรรษา เป็นการจัดกระทำขึ้นเพื่อเป็นการบูชาพระพุทธคุณที่แฝงไว้ด้วยกุศโลบายที่ทำให้พุทธศาสนาสันกิชณ เกิดความเสียสละและสามัคคิร่วมทำบุญ สถานศึกษาได้ให้ความรู้ความเข้าใจค่อนข้างน้อย ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีความเห็นว่า กิจกรรมประเพณีบุญเข้าพรรษา ชุมชนได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษาเป็นลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญข้าประจำปี คือด้านได้รับการปลูกฝังจากชุมชน การที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า ประเพณีบุญข้าประจำปี เป็นประเพณีนิยมกระทำกันในแบบชนบท บุญเหตุของการจัดกิจกรรมมุ่งเน้นที่จะอุทิศส่วนกุศลให้ญาติ มิตร หรือผู้มีพระคุณที่ล่วงลับ จากลักษณะและกิจกรรมดังกล่าว จะเห็นได้จากความเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ที่ให้ความสำคัญในด้านของการได้รับปลูกฝังจากชุมชนเกี่ยวกับประเพณีเป็นลำดับแรก อันดับสุดท้ายเห็นว่า ได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษา การที่มีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า กิจกรรมบุญประเพณีข้าประจำปี หน่วยงานหรือองค์กรตลอดจนสถานศึกษา ให้ความรู้ความเข้าใจถึงขอบข่ายความสำคัญของบุญข้าประจำปี ค่อนข้างน้อย ผู้ตอบแบบสอบถาม

มีความเห็นว่า ประเพณีบุญข้าวประดับดินชุมชนได้รับการศึกษาจากสถานศึกษาเป็นลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญข้าวสาก เห็นว่าอันดับหนึ่ง คือด้านได้รับการปลูกฝังจากชุมชน การที่ผู้ต้องแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า ประเพณีบุญข้าวสากเป็นประเพณีที่มีกิจกรรมคล้ายคลึงกับบุญข้าวประดับดิน ซึ่งจัดทำขึ้นโดยมีความเชื่อถึงเรื่องภูตผี และการอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว อันดับสุดท้ายเห็นว่า ได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษาเกี่ยวกับประเพณีบุญข้าวสากมีน้อย การที่มีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า กิจกรรมบุญข้าวสากสถาบันการศึกษาได้ให้ความสำคัญค่อนข้างน้อย ดังนั้น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ต้องแบบสอบถามซึ่งให้เห็นว่า ได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษาเป็นลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญออกพรรษา เห็นว่าอันดับหนึ่ง คือด้านได้รับการปลูกฝังจากชุมชน การที่ผู้ต้องแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า กิจกรรมโดยรวมของประเพณีออกพรรษาเป็นกิจกรรมที่เหมือนกับประเพณีวันเข้าพรรษา จากมูลเหตุและกิจกรรมต่างๆ ที่มีภายในบุญออกพรรษา ซึ่งชุมชนให้ความสำคัญและจัดกิจกรรมมาโดยตลอด จึงอาจทำให้ผู้ต้องแบบสอบถามแสดงความเห็นว่า ได้รับการปลูกฝังจากชุมชนเป็นอันดับแรก อันดับสุดท้ายเห็นว่า ได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษา การที่มีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า ประเพณีบุญออกพรรษาไม่มีในหลักสูตรการเรียนการสอน และสถานศึกษาได้ให้ความสำคัญและให้การศึกษาอบรมน้อย ดังนั้น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ต้องแบบสอบถาม จึงมีความเห็นว่า ประเพณีบุญออกพรรษา ชุมชนได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษาเป็นลำดับสุดท้าย

ประเพณีบุญทอดกรุง เห็นว่าอันดับหนึ่ง คือด้านมีความรู้ความเข้าใจจากชุมชน การที่ผู้ต้องแบบสอบถามมีความเห็นเช่นนี้ เพราะว่า บุญทอดกรุงเป็นบุญประเพณีที่กระทำกันมาอย่างต่อเนื่องและแพร่หลายในทุกสังคม ดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว อันดับสุดท้ายเห็นว่า ได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษา การที่เห็นเช่นนี้ เพราะว่า ประเพณีบุญทอดกรุงเป็นประเพณีนิยมที่จัดกระทำขึ้นในบางชุมชนอีสาน สถานศึกษายังให้ความสำคัญต่อการทำบุญทอดกรุงค่อนข้างน้อย ทำให้ผู้ต้องแบบสอบถามมีความเห็นว่า ประเพณีบุญทอดกรุง ได้รับความรู้จากสถาบันการศึกษาเป็นอันดับสุดท้าย

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยประเพณีอีดลับสอง ทั้ง 4 ด้าน และผลปรากฏตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

ด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ได้แก่ บุญเข้ากรรม บุญคุณล้าน บุญข้าวจี่ และบุญช้าจะเบิก นัยแห่งการเสนอแนะ ควรมีการสร้างผู้ทรงคุณวุฒิหรือวิทยากรประจำท้องถิ่น ให้มีการบรรยายเผยแพร่ เพื่อให้ชุมชนได้เรียนรู้ เข้าใจเห็นคุณค่าของประเพณีอย่างถูกต้อง

ส่วนประเพณีบุญอื่น ๆ มีความเห็นในระดับมากอยู่แล้ว ดังนั้น จึงมีการเสนอแนะ น้อยกว่า บุญที่มีความเห็นในระดับปานกลาง ตามด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง มีเฉพาะ ประเพณีบุญช้าจะเบิก ทั้งนี้ คงเป็นเพราะไม่เข้าใจ และไม่เห็นคุณค่า ขาดความรู้ ผู้ทรงคุณวุฒิที่จะมาแนะนำ ขาดการปฏิบัติ จึงมีความเห็นในระดับปานกลาง นัยแห่ง การเสนอแนะ เห็นควรให้มีการสร้างวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิประจำท้องถิ่น และมีการ เผยแพร่แนะนำให้มีการปฏิบัติ เพราะบุญช้าจะเบิกเป็นที่มาของสาธารณสุขมูลฐาน ดังกล่าว

ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ได้ แก่ บุญเข้ากรรม บุญคุณล้าน บุญข้าวจี่ และบุญช้าจะเบิก นัยแห่งการเสนอแนะ ควรมีการสร้างทรงคุณวุฒิ หรือวิทยากรประจำท้องถิ่น ให้ความรู้โดยวิธีการอบรมสั่ง สอนและเป็นผู้นำ เป็นพิธีกรในการปฏิบัติ ตลอดจนการเผยแพร่เพื่อให้เห็นคุณค่า และนำไปปฏิบัติอย่างถูกต้องและต่อเนื่อง

ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ได้แก่ บุญเข้ากรรม บุญคุณล้าน บุญข้าวจี่ และบุญช้าจะเบิก นัยแห่งการเสนอแนะ ควรมีการสร้างผู้ ทรงคุณวุฒิ มีการส่งเสริมเผยแพร่ และจัดกิจกรรมให้เป็นไปตามประเพณีเป็นประจำ เดือนอย่างถูกต้องและต่อเนื่อง เพื่อให้เข้าใจในประเพณีนั้น ๆ

ส่วนประเพณีบุญอื่น ๆ มีความเห็นด้วยมากอยู่แล้ว แสดงถึงความเข้าใจและ เห็นคุณค่า ดังนั้น จึงควรส่งเสริมและอนุรักษ์ไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน บุญเข้ากรรม ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต เป็นอันดับสุด ท้าย ทั้งนี้ เพราะอิทธิพลของวัฒนธรรมที่เป็นวัฒนธรรมทางวัฒนธรรม เป็นเครื่องบดบังให้ สังคมไทยไม่เห็นคุณค่าบุญเข้ากรรม นัยแห่งการเสนอแนะ ควรให้คำแนะนำฝึกกิจ กรรมบุญเข้ากรรม ให้ชุมชนได้เห็นคุณค่าและนำมาปฏิบัติ

บุญคุณล้าน ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต เป็นลำดับสุดท้าย ทั้งนี้ เพราะคนส่วน มากไม่เข้าใจในระบบธนาคารข้าวประจำชุมชน และหลักสูตรการศึกษาปัจจุบันไม่ได้ ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการเรียนรู้ประเพณีบุญคุณล้าน นัยแห่งการเสนอแนะ ควร

สอดแทรกกิจกรรมบุญคุณล้านไว้ในหลักสูตร ให้มีวิทยากรประจำห้องถิน และสร้างจิตสำนึกระดับชาติให้เด็กและเยาวชนได้รับการสืบทอดและรักษาไว้

บุญข้าวจี่ ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิตเป็นลำดับสุดท้าย ทั้งนี้ เพราะคนส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจ และหลักสูตรปัจจุบันไม่ได้ให้ความสำคัญในการเรียนรู้ประเพณีบุญข้าวจี่ มีการรับเอวัฒนธรรมตะวันตกมาใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้มีเพียงความสำคัญและการนำมาปรับใช้ นัยแห่งการเสนอแนะ ควรจัดให้มีในหลักสูตรการศึกษาและสร้างจิตสำนึกระดับชาติให้ชุมชนไว้เข้าใจในวัฒนธรรมห้องถินของตนเองมากกว่า วัฒนธรรมตะวันตก

บุญพระเวส ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์เป็นลำดับสุดท้าย ทั้งนี้ เพราะกิจกรรมของบุญพระเวสเกี่ยวกับการเสียสละ สามัคคี มีการให้ การแบ่งปันในชุมชน ภาวะปัจจุบันชุมชนไม่สามารถตอบสนองความต้องการในด้านเศรษฐกิจ มีชีวิตต่ำกว่ามาตรฐานการครองชีพ ดังนั้น จึงเป็นเหตุให้ชุมชนมองเห็นคุณค่าเป็นลำดับสุดท้าย นัยแห่งการเสนอแนะ ควรปลูกฝังให้ชุมชนเห็นคุณค่าเกี่ยวกับการบริจาคให้ทาน การเสียสละแบ่งปันซึ่งกันและกัน อันที่จะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

บุญสงกรานต์ ด้านการนำไปปรับใช้ในวิถีชีวิตเป็นลำดับสุดท้าย ทั้งนี้ เพราะว่า การบิดเบือนกิจกรรมของประเพณีบุญสงกรานต์ เป็นไปในแนวทางที่ขัดต่อประเพณีเดิม และขัดต่อค่านิยมของสังคมปัจจุบัน อันก่อให้เกิดปัญหาและความไม่สงบสุขแก่สังคม นัยแห่งการเสนอแนะ ควรมีการศึกษาอบรมให้เข้าใจและนำเอากิจกรรมประเพณีบุญสงกรานต์ เช่น ความเคราะพ การให้เกียรติ หรือการตรวจสอบความน่าเชื่อถือ นำมายังชีวิตประจำวัน

บุญบั้งไฟ ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์เป็นลำดับสุดท้าย ทั้งนี้ เพราะว่ารูปแบบกิจกรรมขัดต่อประเพณีดั้งเดิม เช่น การละเล่นที่ไม่สุภาพ การเสพย์ของมีนเมภา และเห็นความสำคัญของชุมชนเกษตรลดน้อยลง นัยแห่งการเสนอแนะ ควรมีการอบรมส่งเสริมให้เห็นคุณค่าและประโยชน์ของบุญบั้งไฟ โดยเฉพาะความสามัคคี การเตรียมพร้อมในการประกอบสัมมาชีพ และเห็นคุณค่าของมนุษยธรรม โดยเฉพาะชีวิตของคนส่วนมากในสังคมไทย

บุญข้าวยับเบิก ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิตเป็นลำดับสุดท้าย ทั้งนี้ เพราะว่าความเจริญทางด้านสาธารณสุขซึ่งเป็นกิจกรรมของบุญข้าวยับเบิก ได้เจริญขึ้นในบางท้องถินและสร้างขวัญกำลังใจรูปแบบอื่น โดยเฉพาะเขตชุมชนเมือง เขตสุขาภิบาล แต่ชุมชนชนบทไม่เข้าใจในการพัฒนาภาวะความเป็นอยู่ให้ออกสุขลักษณะ ประกอบกับอยู่ห่างไกลจากความเจริญ ปัจจุบันอิทธิพลสังคมเมืองได้แทรกซึมเข้าสู่ชุมชนทุกห้องถิน ดังนั้น จึงเห็นว่าการเรียนรู้วิถีชีวิตเป็นลำดับสุดท้าย นัยแห่งการเสนอแนะ ควรสร้างจิตสำนึกระดับชาติในกิจกรรมบุญข้าวยับเบิก อันเป็นเรื่องการทำความสะอาดหรือพัฒนาที่อยู่

อาศัย สร้างขวัญกำลังใจ ในรูปแบบของปรัชญาการอยู่ร่วมกันของมนุษย์กับธรรมชาติ บุญเข้าพรรษา ด้านการนำไปปรับใช้ในวิถีชีวิตเป็นลำดับสุดท้าย ทั้งนี้ เพราะ ภาวะทางเศรษฐกิจดีดตัว อิทธิพลของวัฒนธรรมของตะวันตกให้ลบ่าへ้ามารอบนำ จึงทำให้ไม่เห็นคุณค่าและขาดศรัทธาต่อศาสนา ประกอบกับอัจฉริยะของสังคม ไม่เป็นที่ ตั้งแห่งความเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน นัยแห่งการเสนอแนะ ควรมีการศึกษาอบรมให้ชุมชนมีจิตสำนึกรักในเรื่องศาสนา และนำเอาสื่อมาล Chern เข้าไปมีส่วนส่งเสริมจริย วัตตุของพระสงฆ์ให้เป็นไปในด้านสมมະสารุป และค่านิยมของสังคมในปัจจุบัน

บุญข้าวประดับดิน ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิตเป็นลำดับสุดท้าย ทั้งนี้ เพราะชุมชน ในปัจจุบันยังขาดผู้ทรงคุณวุฒิหรือวิทยากรประจำท้องถิ่น ช่วยให้การศึกษาอบรมเผยแพร่ ขาดความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมบุญข้าวประดับดิน ซึ่งแฟงตัวยกตัญญ กดเวลาที่ดีธรรมที่สังคมไทยยึดถือปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน นัยแห่งการเสนอแนะ ควร มีการส่งเสริมผู้ทรงคุณวุฒิหรือวิทยากรท้องถิ่น และให้การศึกษาอบรมเกี่ยวกับบุญ ข้าวประดับดิน อีกทั้งการนำมาปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อสร้างจิตสำนึกรัก การ ตอบแทนผู้มีพระคุณของชุมชน

บุญข้าวสาก ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิตเป็นลำดับสุดท้าย ทั้งนี้ เพราะภาวะ เศรษฐกิจดีดตัว ค่านิยมทางด้านวัฒนธรรมกว่าที่จะล้านิกในด้านคุณธรรม ขณะธรรม เนียมประเพณีซึ่งเป็นวัฒนธรรมทางด้านจิตใจ นัยแห่งการเสนอแนะ ควรมีการปลูก จิตสำนึกรักในเรื่องคุณธรรมโดยเฉพาะความกตัญญูเวที ให้คิดถึงคุณธรรมการอยู่ร่วม กัน การตอบสนองผู้มีพระคุณ ต่อตนเอง และความกตัญญูกดเวลาที่นี้ เป็นเสมือน เกลียวสัมพันธ์ที่รังสรรคให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

บุญออกพรรษา ด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิตเป็นลำดับสุดท้าย ทั้งนี้ เพราะ การที่บุคคลมีมานะการอีดูตน และมองคนในแง่ผิดคิดในแง่ร้าย เมื่อเป็นเช่นนี้จึงก่อ ให้เป็นภัยต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม เพราะขาดอภัยธรรม การมองเห็นความจริงของ ชีวิตและตอกย้ำอำนาจกิเลสแห่งความโกรธ ความโลภ ความหลง นัยแห่งการเสนอ แนะ ควรได้มีการอบรมทางด้านจิตใจให้มองเห็นคุณค่าอภัยธรรม การลดละกิเลส ความมัวหมองทางด้านจิตใจ โดยนำเอากิจกรรมของการออกพรรษามาปรับใช้

บุญทอดกรุน ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์เป็นลำดับสุดท้าย ทั้งนี้ เพราะ การทำบุญกรุนทุกวันนี้ เป็นการส่งเสริมในด้านพุทธศาสนาและมีการพัฒนา ศาสนาตุ ปูชนียสถาน ตลอดจนสาธารณประโยชน์ของชุมชน แต่ปัจจุบันคนส่วนมาก มองเห็นกิจกรรมทางด้านบุญกรุนลดน้อยลง และจะเห็นว่าเป็นกิจกรรมของสังคมเท่า นั้น นัยแห่งการเสนอแนะ ควรให้การศึกษาและเผยแพร่กิจกรรมของบุญกรุนเป็นไป ในทางที่ส่งเสริมพระพุทธศาสนา พัฒนาศาสนาสถาน ปูชนียสถาน สาธารณประโยชน์ ของชุมชนด้วย

บรรณานุกรม

- กฤษณา วงศ์สันต์ และคณะฯ. วีดีโอไทย. กรุงเทพฯ : เฮริດเวฟ เอ็ตคูเคชั่น, 2542.
- กิ่งแก้ว อัตถการ. คติชนวิทยา. กรุงเทพฯ : ครุสภากาดพระว้ำ, 2520.
- กิ่งแก้ว อัตถการ. พิธีกรรมแห่งหมู่ที่คณะ พิธีกรรมตามปฏิทิน ; เอกสารการสอนชุดวิชา ไทยศึกษา : อารยธรรม. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, 2533.
- กุสุมา ชัยวนิตย์. ศาสนาชาวบ้านในวรรณกรรมนิทานพื้นบ้านอีสาน. มหาสารคาม : ปริญญาอินพนอ้มมหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2531. (อัตสำเนา)
- คณะกรรมการบริหารส่วนจังหวัดอํานาจเจริญ. อํานาจเจริญ, 2538.
- คณะกรรมการฝ่ายปรมวลดอกสารและหอด煊หมายเหตุ. วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติ ศาสตร์เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดร้อยเอ็ด. กรุงเทพฯ : ครุสภากาดพระว้ำ, 2542.
- คณะกรรมการฝ่ายปرمวลดอกสารและหอด煊หมายเหตุ. วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติ ศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดมหาสารคาม. กรุงเทพฯ : ครุสภากาดพระว้ำ, 2542.
- คณะกรรมการฝ่ายปرمวลดอกสารและหอด煊หมายเหตุ. วัฒนธรรมพัฒนาการทาง ประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดยะโสธร. กรุงเทพฯ : ครุสภากาดพระว้ำ, 2542.
- คณะกรรมการศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์. วัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล กรณี เชียง ลา ส่วย สุรินทร์. สุรินทร์ : โรงพิมพ์ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์, 2533.
- คณะกรรมการสำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี. บรรยายสรุปจังหวัดอุบลราชธานี. 2539.
- คณะกรรมการอีสานบ้านເຂົາ. ໄທຍ້ອສານບ້ານເຂົາ. อุบลราชธานี : ວິທະຍາລັບຄຽວອຸບລະບາຍ, 2521.
- จรัส พยัคฆราชศักดิ์. อีสาน 1 (ศาสนาและวรรณกรรมนิยมในท้องถิ่น). กรุงเทพฯ : ໂອເດີຍສໂຕຣ, 2534.
- จาเรบุตร เรืองสุวรรณ. ของดีอีสาน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คณะกรรมการวัฒนธรรม แห่งชาติ, 2519.
- จาเรบุตร เรืองสุวรรณ. ອືດສີບສອງ-ຄອງສີບສີ ระบบการปົກປອງຂອງຫ້າວອຸສານສົມບັກເກົ່າ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ຄລັງນານວິທະຍາ, 2536.
- จาเรววรรณ ธรรมวัตร. คติชาวบ้านอีสาน. พິມພົກຮ້າງທີ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมພົກປະຊາຊົນ, 2540.

จากรุวรรณ อธรรมวัตร. (อ้างใน พระมหาอนุญาติ ดวงดี ความสัมพันธ์อธิการศน์ลาวในชุมชนสองฝ่าย ในประเพณีอิตลิบสอง : การเมืองชุมชนวัดมีชัยฯ รายงานการศึกษาด้านค่าวิถีสระ, 2543.)

จรี จุลสะเกต. มนุษยวิทยาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์ เกษตรศาสตร์, 2514.

ไชยยศ เรืองสุวรรณ. ทฤษฎีการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรินติงเข้าส์, 2523.

ถนนศิลป์ โภบุญ. โลกทัศน์ต่อประเพณีบุญบั้งไฟ ของชาวดำเนินหนองแสง อ.วาปีป่าทุ่ม จ.มหาสารคาม. ปริญญาเอกนิพนธ์, 2538.

ธิดา สารยา. อารยธรรมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2539.

บุญเลิศ ราชติ. ประเพณีประจำฉัน, 2536. (อัตสาเนา).

ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. จังหวัดของเรา 17 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพาณิช, 2535.

ปรีชา พิษทอง. ภาษีโดยราษฎร์. พิมพ์ครั้งที่ 4. อุบลราชธานี : โรงพิมพ์ศิริธรรมอุดม เช็ฟ, 2534.

ปรีชา พิษทอง. วรรณกรรมอีสาน. พิมพ์ครั้งที่ 7. อุบลราชธานี : โรงพิมพ์ศิริธรรมอุดม เช็ฟ, 2522.

ปรีชา พิษทอง. ประเพณีโดยราษฎร์ไทยอีสาน. อุบลราชธานี : โรงพิมพ์ศิริธรรมอุดม เช็ฟ, 2534.

ปรีชา ปริญญาโน. ประเพณีโดยราษฎร์ไทยอีสาน. อุบลราชธานี : ศิริธรรมการพิมพ์, 2525.

ปรีชา กิกขุ. ประเพณีโดยราษฎร์ไทยอีสาน. อุบลราชธานี : กรมศิลป์การพิมพ์, 2530.

พระยาอนุมาณราชธน. (อ้างใน สุเนตร การงาน. ประเพณีบุญกุ้มข้าวใหญ่และบุญข้าวจีบ้านหนองกุง ต.เสือโก้ก อ.วาปีป่าทุ่ม จ.มหาสารคาม : วิทยานิพนธ์ : 2540.)

พระอริยานุวัตร เชมจารี. วัฒนธรรมพื้นบ้าน คติความเชื่อของชาวอีสาน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

พวงพิกุล มัชณิมา. ปริญญาเอกนิพนธ์ บุญข้าวประดับดิน และบุญข้าวสาเกบ้านกุดรัง อ.บรรบือ จ.มหาสารคาม, 2537.

กัญโญ จิตธรรม. 2522 (อ้างใน วิมล ภูศรี : วิธีการดำเนินชีวิตตามอีต่องของชาวบ้านขาวาฯ อ.เสลกumi จ.ร้อยเอ็ด : วิทยานิพนธ์ : 2542.)

มนี พยอมยงค์. ประเพณีลิบสองเดือนล้านนาไทย. เชียงใหม่ : ส.กรพย์การพิมพ์, 2529.

รัชนีกร เศรษฐ. โครงสร้างวัฒนธรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพาณิช, 2532.

- ลือ ศรีปุนทดesh และคณะ. อีดบ้าน-คลองวัด เกี่ยวกับการเอาบุญพระเวสและประมวล
วรรณกรรม คำสอนกลอนอีสาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราช
วิทยาลัย, 2539.
- วิเชียร เกตุสิงห์. สกิติวิเคราะห์สำหรับนักวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนา
พานิช, 2523.
- สมชาย นิลอาทิ. วิธีความคิด-วิธีชีวิตชาวนาอีสาน. มหาสารคาม : อาศรมวิจัย คณะ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2541.
- สมัย มาลาเพ็ชร. ของดีอีสาน. (อ้างใน คณะกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมจังหวัด
ขอนแก่น : สำนักงานศึกษาธิการ จังหวัดขอนแก่น : 2540.)
- สังคม ภูมิพันธ์. ประเพณีอีสาน. (อีดลิบสอง-คงลิบลี่) (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) (อัดสำเนา).
- สันท์ ภาวดี. นิทาน 4 ภาค. กรุงเทพฯ : สุริยาสาสน์, 2539.
- สาร สาระทัศนานนท์. อีดลิบสอง-คงลิบลี่. มหาสารคาม : สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒน
ธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ มหาสารคาม, 2534.
- สุริวัฒน์ คำวันสา. อีสานคดี. แก้ไขเพิ่มเติม พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไฟศาลศิริ, 2521.
- สีลา วีระวงศ์. อีดลิบสอง. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมวิทยาลัยครุอุบลราชธานี, 2529.
- สุเทพ สุนทร geleach. (อ้างใน สุเนตร การงาน : ประเพณีกุ้มข้าวใหญ่และบุญข้าวเจี้
บ้านหนองกุ่ง ต.เลือก็อก อ.วาปีปทุม จ.มหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ : 2540.)
- สุพัตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทยค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี.
กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2523.
- สุภา ลือศิริ และคณะ. 73 จังหวัด ภาคอีสาน (เล่ม 2). กรุงเทพฯ ไทยวัฒนาพานิช,
2535.
- สุภาพรรณ ณ บางช้าง. ชนบทรัตนเนียมประเพณี ความเชื่อ และแนวปฏิบัติในสมัย
สุโขทัยถึงสมัยอยุธยาตอนกลาง. กรุงเทพฯ โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย
ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บทคัดย่อ 2535.
- สุเมธ เมฆาวิทยกุล. สังกปปิธิกรรม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2532.
- เสรียรโกเศศ. การศึกษาเรื่องประเพณีไทย และชีวิตของชาวไทยสมัยก่อน. กรุงเทพฯ :
คลังวิทยา, 2515.
- อภิศักดิ์ โสมอินทร์. โลกทัศน์อีสาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ประสานการพิมพ์, 2534.
- อภิศักดิ์ โสมอินทร์. (อ้างใน วิมล ภู่ศรี : วิธีการดำเนินชีวิตตามอีดลิบของชาวบ้าน
ขาว ตำบลขาว อ.เสลกภูมิ จ.ร้อยเอ็ด วิทยานิพนธ์ : 2542.)
- อุทัย หิรัญโต. สารานุกรมศพท์สังคมวิทยา-มนุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : ทิพย์อักษรการ
พิมพ์, 2526.

5 = มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, 1 = น้อยที่สุด

รายละเอียดประเพณี	เดือน 10 บุญข้าวสาร					เดือน 11 บุญออกพรรษา					เดือน 12 บุญหอดกลิ้น				
1. ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
1.1 ทำน้ำได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษาเกี่ยวกับประเพณี.....															
1.2 ทำน้ำได้รับการปลูกฝังจากชุมชนเกี่ยวกับประเพณี.....															
1.3 ทำน้ำมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณี.....															
2. ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
2.1 ชุมชนให้ความสำคัญและส่งเสริมประเพณี.....															
2.2 ชุมชนมองเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญแก่ผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับประเพณี.....															
2.3 ชุมชนมีการปฏิบัติกิจกรรมตามประเพณี.....															
2.4 ประเพณี.....มีผลต่อจิตสำนึกรักความกตัญญูกดเวทิตาธรรม															
2.5 ประเพณี.....มีผลต่อการเคารพให้เกียรติและให้อภัยต่อกัน															
3. ด้านการนำมายปรับใช้ในวิถีชีวิต	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
3.1 ประเพณี.....มีผลต่อความสามัคคีในชุมชน															
3.2 ประเพณี.....มีผลต่อด้านเศรษฐกิจในชุมชน															
3.3 ประเพณี.....มีผลต่อการจัดการศึกษาท้องถิ่น															
3.4 ประเพณี.....มีผลต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น															
3.5 ประเพณี.....มีผลต่อการให้ทานและเสียสละเพื่อชุมชน															
4. ด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
4.1 มีการอนุรักษ์ประเพณี.....มากน้อยเพียงใด															
4.2 ประเพณี.....มีผลต่อการดำเนินกิจกรรมชุมชน															
4.3 ชุมชนควรมีการสร้างผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับประเพณี.....															

หมายเหตุ ข้อมูลในความเห็นด้วยที่ให้ความร่วมมือ กรอกแบบสอบถาม และให้ข้อมูลเกี่ยวกับอัตลิบสอง มา ณ โอกาสนี้

ภาคผนวก ก.

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบสอบถาม

ตารางที่ 10 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการศึกษาวิจัยประเพณีชีดลิบสองเชิงอนุรักษ์และเผยแพร่

โดยส่วนรวมและจำแนกเป็นรายด้าน 4 ด้านดังนี้

หัวหน้าด้านๆ	1 บุญ เข้าครรภ์ SD	2 บุญ คุณล้าน SD	3 บุญ ข้าวจี่ SD	4 บุญ พระเจ้า SD	5 บุญ สักการะ [*] SD	6 บุญ น้ำไฟ SD	7 บุญสำราญ คะแนนเบิก [*] SD	8 บุญ เข้าพรรษา [*] SD	9 บุญข้าว ป่วยตับตัน [*] SD	10 บุญ ข้าวสาร [*] SD	11 บุญออก [*] พราชา [*] SD	12 บุญ ทดลอง [*] SD
1. ด้านการเรียนรู้เชิงชีวิต												
1.1 ท่านได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษาเกี่ยวกับประเพณี...	1.24	1.25	1.34	1.14	1.10	1.25	1.37	1.13	1.31	1.26	1.16	1.13
1.2 ท่านได้รับการถูกฝึกจากชุมชนเกี่ยวกับประเพณี...	1.35	1.30	1.37	0.94	0.89	1.08	1.37	0.96	1.27	1.09	0.93	1.00
1.3 ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณี...	1.39	1.51	1.50	0.96	0.99	1.09	1.38	1.08	1.38	1.34	1.14	1.26
รวม	3.98	4.06	4.21	3.04	2.98	3.42	4.12	3.17	3.96	3.69	3.23	3.39
2. ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์												
2.1 ชุมชนให้ความสำคัญ และส่งเสริมในประเพณี...	1.28	1.31	1.20	0.94	0.97	1.10	1.33	0.88	1.06	1.01	1.30	1.07
2.2 ชุมชนให้ความสำคัญและมองเห็นคุณค่าเกี่ยวกับประเพณี...	1.13	1.16	1.15	1.00	1.11	1.16	1.35	1.06	1.30	1.03	1.00	1.12
2.3 ชุมชนมีการปฏิบัติที่กิจกรรมตามประเพณี...	1.40	1.37	1.37	1.11	1.09	1.28	1.35	1.24	1.38	1.12	0.95	1.12
2.4 ประเพณี...มีผลต่อจิตสำนึก ความมั่นคงอยู่ด้วยความต่อเนื่อง...	1.26	1.25	1.31	1.27	1.21	1.35	1.26	1.04	1.15	1.07	1.14	1.30
2.5 ประเพณี...มีผลต่อการเคารพให้เกียรติและการให้อภัยกัน	1.25	1.31	1.34	1.43	1.46	1.49	1.51	1.55	1.54	1.41	1.49	1.59
รวม	6.32	6.40	6.37	5.75	5.84	6.38	6.80	5.77	6.43	5.64	5.88	6.20
3. ด้านการนำงานปั้นใช้ในเชิงชีวิต												
3.1 ประเพณี...มีผลต่อความสามัคคีในชุมชน	1.03	1.14	1.21	0.83	0.91	1.05	1.38	0.92	1.24	1.11	0.96	0.92
3.2 ประเพณี...มีผลต่อด้านเศรษฐกิจในชุมชน	1.15	1.07	1.22	1.02	1.09	1.10	1.24	1.26	1.30	1.14	1.15	1.20
3.3 ประเพณี...มีผลต่อการจัดการศึกษาห้องเรียน	1.16	1.23	1.28	1.06	1.22	1.19	1.35	1.17	1.34	1.25	1.20	1.21
3.4 ประเพณี...มีผลต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ห้องเรียน	1.26	1.30	1.29	1.18	1.20	1.26	1.39	1.21	1.28	1.21	1.16	1.14
3.5 ประเพณี...มีผลต่อการให้ทักษะและเด็กสละเวลาที่อยู่ในชุมชน	1.16	1.33	1.32	1.26	1.38	1.39	1.38	1.12	1.60	1.12	1.10	1.00
รวม	5.76	6.07	6.32	5.35	5.80	5.99	6.74	5.68	6.76	5.83	5.57	5.47
4. ด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่												
4.1 มีการอนุรักษ์ประเพณี...มากน้อยเพียงใด	1.14	1.27	1.28	0.80	0.82	1.10	1.39	1.05	1.72	1.07	0.99	0.91
4.2 ประเพณี...มีผลต่อการดำเนินกิจกรรมชุมชน	1.13	1.17	1.24	0.92	0.86	1.10	1.35	1.20	1.30	1.12	1.14	1.15
4.3 ชุมชนควรมีการสร้างผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับประเพณี...	1.27	1.31	1.30	0.92	1.00	1.15	1.40	1.16	1.28	1.13	1.06	0.99
รวม	3.54	3.75	3.82	2.64	2.68	3.35	4.14	3.41	4.30	3.32	3.19	3.05

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบสอบถาม

ข้อ	$\bar{X}$	SD
ด้านการเรียนรู้อิสระ		
1. ท่านได้รับการศึกษาอบรมจากสถานการศึกษาเกี่ยวกับประเพณี..	3.61	1.13
2. ท่านได้รับการปลูกฝังจากชุมชนเกี่ยวกับประเพณี...	3.82	1.04
3. ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณี...	3.66	1.15
รวม	3.69	1.10
ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์		
1. ชุมชนให้ความสำคัญและส่งเสริมประเพณี...	3.94	1.20
2. ชุมชนมองเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญแก่ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับประเพณี...	3.71	1.04
3. ชุมชนมีการปฏิบัติกิจกรรมตามประเพณี...	3.75	1.14
4. ประเพณี...มีผลต่อจิตสำนึกรักความกตัญญูกดเวทิตาธรรม	3.70	1.11
5. ประเพณี...มีผลต่อการเคารพให้เกียรติแก่การให้อภัยต่อกัน	3.44	1.32
รวม	3.70	1.16
ด้านการนำมาปรับใช้ในชีวิต		
1. ประเพณี..มีผลต่อความสามัคคีในชุมชน	4.07	0.98
2. ประเพณี..มีผลต่อด้านเศรษฐกิจในชุมชน	3.50	1.12
3. ประเพณี..มีผลต่อการจัดการศึกษาท้องถิ่น	3.65	1.12
4. ประเพณี..มีผลต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	3.80	1.15
5. ประเพณี..มีผลต่อการให้ทานและเลี้ยงสละเพื่อชุมชน	3.85	1.18
รวม	3.77	1.11
ด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่		
1. มีการอนุรักษ์ประเพณี...มากน้อยเพียงใด	3.85	1.01
2. ประเพณี...มีผลต่อการดำเนินกิจกรรมชุมชน	3.73	1.05
3. ชุมชนควรมีการสร้างผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับประเพณี...	3.89	1.08
รวม	3.82	1.04

ภาคผนวก ช.

1. โครงการวิจัย ประเพณีอีสานเชิงอนุรักษ์และเผยแพร่
2. หนังสือขอความอนุเคราะห์กรอกแบบสอบถาม
3. แบบสอบถามประกอบการวิจัย

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

แบบเสนอโครงการวิจัย
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๔๔

แผนก/ภาควิชา

กอง/คณะ : สำนักวิทยบริการ

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

หน่วยมหาวิทยาลัย

รหัส/ทะเบียน : โครงการวิจัยของสำนักวิทยบริการ

1. ชื่อโครงการ : ประเพณีอีสานในเชิงอนุรักษ์และเผยแพร่

(WAY OF PROMOTION AND PRESERVATION
OF EASTERN TRADITION)

2. หน่วยงานที่รับผิดชอบ : สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

3. คณะกรรมการวิจัย

3.1 นางสาวยุพา กานธเนตร MS.YUPA KALANATE

(หัวหน้าโครงการ) (สัดส่วน 50%)

คุณวุฒิ ศศบ. (รัฐศาสตร์) B.A. (POLITICAL SCIENCE)

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ตำแหน่ง นักวิชาการศึกษา 6 ฝ่ายผลิตและบริการเอกสาร

3.2 นางประทับใจ สิกข์ MRS. PRADABJAI SIKKA

(ผู้ร่วมวิจัย) (สัดส่วน 25%)

คุณวุฒิ กศ.ม. (เทคโนโลยีทางการศึกษา) M.Ed. (EDUCATIONAL

TECHNOLOGY)

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ตำแหน่งนักวิชาการโสตทัศนศึกษา 5 ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษา

3.3 นายประเสริฐ พวงบุตร MR. PRASIT PUNGBOOT

(ผู้ร่วมวิจัย) (สัดส่วน 25%)

คุณวุฒิ กศ.ม. (เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา)

M.Ed. (EDUCATIONAL TECHNOLOGY AND COMMUNICATIONS)

ตำแหน่งนักวิชาการโสตทัศนศึกษา 5 ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษา

ที่ปรึกษาโครงการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเลิศ ราชชิต สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี

สถานที่ติดต่อ : สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

โทรศัพท์ 0-4528-8395, 0-4528-8400-3 ต่อ 8006

โทรสาร 0-4528-8397

4. ประเภทของงานวิจัย : การวิจัยประยุกต์ (APPLIED RESEARCH)

5. สาขาวิชาที่ทำการวิจัย : สังคมศาสตร์ (SOCIAL SCIENCE)

6. คำสำคัญ (KEYWORDS) : ประเพณีอีสาน

7. ความสำคัญที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

เป็นที่ทราบกันดีว่าในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัฒนธรรมได้เติบโตและขยายตัวไปอย่างรวดเร็ว แต่สิ่งที่เป็นความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ที่ยาวนานมานับพันปี นั่นก็คือประเพณีอันดีงามของคนในท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) ซึ่งเป็นมรดกตกทอดและสืบท่อ คดิความเชื่อของชาวอีสาน มีว่า แผ่นดินเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์และสัตว์ รวมทั้งสิ่งที่มีวิญญาณ และสิ่งที่ห้ามขยยานมิได้ สังคมมวลหมู่มนุษย์ ซึ่งอยู่อาศัยในแผ่นดิน และรวมกันเป็นหมวดหมู่ มีสติปัญญาล้ำเลิศกว่าสัตว์โลกทั้งหลาย และสามารถถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่กันได้ ความคิดเห็น ความรู้สึก และความเชยขัน ความเชื่อ ซึ่งนักประชัญเรียกว่า “นิสัยสังคม” ได้ เชื่อถือสืบทอดกันมาจนถาวรสืบต่อเป็นประเพณี (พระอวิيانบุตร เชมจาเรีระ : วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คดิความเชื่อ 2536) ดังนั้นหากไม่มีการบันทึกเรื่องราว ค้นคว้า หรือรวบรวมข้อมูลไว้เป็นหลักฐาน นับวันก็จะเสื่อมหาย สูญลืม และเป็นการยากยิ่งที่อนุชนคนรุ่นหลังจะได้มีโอกาสสั่งรู้ และเห็นคุณค่าความเป็นมาของประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรม

ประเพณี (Tradition) ในความหมาย นั้นการถ่ายทอดวิถีชีวิต ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นอยู่ แบบแผน พฤติกรรม แนวคิดที่เป็นปกติสถาน ความเชื่อถือตลอดจนพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งถือปฏิบัติสืบท่อ กันมาหลายชั่วอายุคน ประเพณีต่างๆ ที่เกิดขึ้นต้องมีเหตุผลเป็นที่น่าเชื่อถือ และเป็นคุณประโยชน์แก่สังคมโดยส่วนรวม เพราะการสืบทอดเป็นการบ่งชี้ให้เห็นถึงการกลั่นกรองแนวความคิดของคนในสังคมจนเป็นที่ยอมรับและยึดถือปฏิบัติ

โดยปกติประเพณีของประเทศไทย หรือถิ่นใดย่อมหมายถึงประเพณีนั้น หรือท้องถิ่นนั้น เพราะแม้แต่ประเทศหรือถิ่นเดียวกันก็ยังมีประเพณีที่ไม่เหมือนกันมาใช้ด้วยกัน มนุษย์ทุกชาติทุกภาษา ย่อมมีประเพณีเป็นของตนเอง โดยความคิดเห็นของผู้เริ่มตั้งประเพณี เจตนาเพื่อจะรวมคนในชาติให้มีความสามัคคี ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ให้ความเคารพนับถือกัน และช่วยกันทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมให้เกิดความสงบสุข เกี่ยวกับประเพณี ในที่นี้จะเน้นถึง ประเพณีอีสานโดยเฉพาะ

ในแต่ละภาคจะมีประเพณีประจำภาค และความเชื่อที่หลากหลายแตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะทางภาคอีสาน หรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นศูนย์รวมอิทธิพล ความเชื่อและความศรัทธาในประเพณีตั้งเดิมสูงกว่าภาคอื่นๆ ความเชื่อของชาวอีสาน ซึ่งได้รับการสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษจะเชื่อในการครองเรือน การทำมาหากิน เช่น การสืบทอดอาชีวะ โดยลักษณะที่ว่า สิ่งใดเป็นโภคภัณฑ์ได้กระทำลงไป และจะนำความเดือดร้อนมาให้ ย่อมต้องลงเว้นสิ่งนั้น จะไม่ยอมทำสิ่งนั้น ดิฉจะทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์นำมาซึ่งความผาสุก ประเพณีอีสานเป็นประเพณีนิยม (Traditionalism) ที่ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติสืบท่อ กันมา และมักจะเป็นต้นแบบที่กล่าวถึงอย่างแพร่หลาย นั่นคือ “สืตสืบสอง” หรือ ที่เรียกว่า “ประเพณีสืบสองเดือน” ค่าว่า “สืต” ตรงกับ

ศัพท์ภาษาบาลีว่า “ຈາກຕະ” และภาษาล้านสกฤตว่า “ຈາກຕະ” แปลว่าชนบธรรมเนียม แบบแผน ความประพฤติดีงาม หรือประเพณี ดังนั้นคำว่า “อีตสิบสอง” จึงเป็นเหมือนธรรมนูญชีวิตที่ถูกกำหนด โดยเน้นกิจกรรมที่สังคมจะต้องประกอบร่วมกันตามถูกทางต่างๆ ในรอบสิบสองเดือน นอกเหนือจากประเพณีที่จัดทำในบางโอกาส เช่น ประเพณีการเกิด การตาย การบวชนาค การแต่งงาน และการขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ

ประเพณีที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นแนวปฏิบัติต่อกัน ทำให้เกิดความสงบสุข มีความสมัครสมานสามัคคี มีความเห็นใจกันและกัน แล้วถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม ซึ่งหมายความกับสภาพแวดล้อมเศรษฐกิจ วิถีชีวิตชาวอีสาน การถ่ายทอดสืบทอดจักภายนอกทางสังคมปัจจุบันก็ยังสามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตในการการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคใหม่ได้เป็นอย่างดี

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ในฐานะสถาบันการศึกษาชั้นสูงของประเทศไทยดับภูมิภาคและเป็นองค์กรหลักที่มีส่วนชี้นำและพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้า ซึ่งโดยภาระหน้าที่ในการจัดการศึกษาด้านการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และส่งเสริมการทำบุญบำรุงศิลปวัฒนธรรม ด้วยเหตุตั้งกล่าวการอนุรักษ์ พื้นฟู ส่งเสริม เพยแพร่ ตลอดจนการพัฒนาวัฒนธรรมประเพณีให้คงอยู่ นับว่าเป็นภารกิจหลักอย่างหนึ่งของมหาวิทยาลัย

8. วัตถุประสงค์

1. สืบสานการอนุรักษ์ภูมิปัญญา ประเพณีท้องถิ่น
2. ศึกษาและรวมข้อมูลในลักษณะเป็นรูปเล่ม เพื่อเป็นหลักฐานในการเผยแพร่ และค้นคว้าทางวิชาการ
3. เพื่อทราบความเป็นมาของประเพณี และเป็นข้อมูลพื้นฐานแก่อนุชนคนรุ่นหลัง
4. ประชากรในท้องถิ่นได้เรียนรู้และเห็นคุณค่าของประเพณี
5. เพื่อสืบทอดวัฒนธรรมทางความคิด และแนวทางการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม

9. ประโยชน์ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ประเพณีที่ดีงามยังคงอยู่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น
2. เป็นประโยชน์ต่อการเรียน การสอน การค้นคว้า
3. ประชากรท้องถิ่นเกิดความรัก ห่วงใย เห็นคุณค่า สงวนรักษา และสืบทอดประเพณีที่ดีงามอย่างต่อเนื่อง
4. ข้อมูลที่เป็นหลักฐานสามารถนำมาอ้างอิง เพยแพร่ และสะท้อนในการค้นหา
5. สามารถนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาโดยรวม และการดำเนินชีวิตประจำวัน
10. หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี สถาบันราชภัฏ ศูนย์วัฒนธรรม ท้องถิ่น องค์กรส่วนราชการ ฯลฯ อนึ่ง องค์การศึกษาส่วนท้องถิ่นสามารถนำไปปรับใช้ หรือทำเป็นหลักสูตรสำหรับวิชาพื้นฐาน

11. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

11.1 ศลักษณ์ ธรรมนันทน์ (2535) ปัจจุบันสังคมไทยประสบปัญหาการสืบสานความรู้ ความเข้าใจ ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมประจำชาติ โดยเฉพาะ เรื่องความคิด และภูมิปัญญา ของบรรพบุรุษไทยในด้านต่าง ๆ เช่น การดำรงชีวิตการประสานสันพันธ์ เพื่อความสงบสุขในสังคม การปรับตัวกับสภาพแวดล้อม การทำมาหากิน การอบรมเลี้ยงดูเยาวชน ตลอดจนการสร้างสรรค์ศิลปกรรมต่าง ๆ การสืบทอดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องภูมิปัญญา มีความสำคัญอย่างยิ่ง มีผลต่อความมั่นคงของชาติ โดยเฉพาะการอยู่ร่วมกัน อย่างร่วมยั่งยืนเป็นสุข ทั้งยังเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต

11.2 อิตา สาระยา (2535) พุทธศาสนาได้ก่อให้เกิดธรรมเนียมประเพณี สืบเนื่องมาในสังคม ประเพณีเกี่ยวกับการบุญหรือกริยาบุญในพุทธศาสนาหลายอย่างได้แพร่หลายในหมู่ชนที่สำคัญ ได้แก่ ประเพณีการนับถือ และการไหว้ พุทธศาสนาได้ผสมผสานเป็นส่วนหนึ่งแห่งวิถีชีวิตของผู้คน ก่อให้เกิดประเพณีของชุมชนนั้น ๆ ขึ้นมา ชีวิตวัฒนธรรมส่วนหนึ่งของผู้คนชุมชนได้ผสมผสานกับพิธีกรรมทางพุทธศาสนาของชนชั้นผู้นำ กลายเป็นชนบประเพณีของสังคมชุมชน

11.3 กิ่งแก้ว อัตถากร (2520) สรุปที่มาของประเพณีไทยไว้ดังนี้

1. ประเพณีเกิดจากความเชื่อ
2. ประเพณีเกิดจากความศรัทธาในศาสนา
3. ประเพณีเกิดจากการเลียนแบบบรรพบุรุษ
4. ประเพณีเกิดจากจิตใจอันสูงส่ง
5. ประเพณีเกิดจากค่านิยมของคนในสังคม

11.4 มนี พนอมยงค์ (2529) ประเพณีเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องประพฤติปฏิบัติตามที่ตนได้พับเท็นในสังคม การปฏิบัติตามตามประเพณีในชุมชนของตนก็ดี จึงเป็นสิ่งที่ดีงาม เพราะเป็นเครื่องแสดงถึงคุณลักษณะของบุคคลว่าเป็นคนดีอยู่ในศีลธรรม ควรเอาเป็นแบบอย่างหรือเป็นคนมีความรู้ทางชีวะธรรมเนียมประเพณีย่างดี การศึกษาหาค่านิยมทางประเพณีแต่ละอย่างไว้เป็นการรักษาไว้ด้วยความระมัดระวังจะดีกว่าที่จะห้ามไม่ให้เสื่อมสลาย นับว่าเป็นประโยชน์ต่ออนุชัชนาดและสังคม

11.5 จาธุบุตร เรืองสุวรรณ (2520) การดำเนินวิถีชีวิตของมนุษย์ย่อมประกอบไปด้วย การกิน การนอน การขับถ่าย การทำงานประกอบอาชีพ และการพักผ่อนหย่อนใจ ตลอดจน การละเล่นหากความบันเทิงหมุนเวียนกันไปเป็นประจำวัน ซึ่งอาจจะมีขั้นบรรณเนียมประเพณีนิยมถือประพฤติปฏิบัติแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น

ชาวอีสานได้มีกรากเป็นปีกแผ่นมากันนาน จึงมี Jarvis ประเพณีอันเป็นแนวคิดถือสมิอัน กว้างมากเจริญประเพณี โดยมิได้ลอกเลียนเอาตัวบทกวนหมายของสังคมอื่นมาใช้ ดังที่นิยมกันอยู่ในสังคมที่เกิดใหม่โดยทั่วไป เจริญประเพณีอันเป็นหลักของชาวอีสาน ได้แก่ สีตสิบสอง คงสิบสี่ ซึ่งเป็นที่รู้จักแพร่หลายมาแต่ครั้งโบราณ สีตสิบสองเป็นกิจกรรมที่สังคมจะต้องประกอบในรองสิบสองเดือน ซึ่งในแต่ละเดือนนอกจากจะต้องประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อที่มีแต่เดิมและตามทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเข้ามาในภายหลังแล้ว ยังมีการละเล่นพื้นเมืองประกอบกันไปตามฤกษ์กาลอีกด้วย

12. เอกสารอ้างอิง (REFERENCE)

- 12.1 กิ่งแก้ว อัตถการ. คดีชนวิทยา กรุงเทพฯ : ครุสภากาดพร้าว, 2520.
- 12.2 จากรุวรรณ อรรnmวัตร. คดิชาบ้านอีสาน. พิมพ์ครั้งที่ 2 : กรุงเทพฯ : ส้านักพิมพ์อักษรรัตนนา, 2540.
- 12.3 จรี จุลละเกศ. มนุษยวิทยาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์ เกษตรศาสตร์, 2514.
- 12.4 บุญเลิศ ราชิต. ประเพณีประจำถิ่น. (Local Tradition) (เอกสารໂຣນີຍາເຢັບເລີ່ມ) สสถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, 2536.
- 12.5 ปรีชา พิณทอง. ประเพณีโบราณไทยอีสาน. อุบลราชธานี : ศิริธรรมอອົພເຊີກ, 2534.
- 12.6 ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. จังหวัดของเรา 17 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2535.
- 12.7 วิทยาลัยครุอุบลราชธานี. ไทยอีสานบ้านເຫຼາ. พิมพ์ครั้งที่ 2 อุบลราชธานี : การศึกษา, 2521
- 12.8 ไชยยศ เรืองสุวรรณ. ทฤษฎีการวิจัย พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โอ.ເອສ.ພຣິນຕິ່ງເຂາສ : 2523.

13. ระเบียบวิธีวิจัย : การวิจัยเชิงพรรณญา (DESCRIPTIVE RESEARCH)

14. ขอบเขตของการวิจัย

14.1 ประชากรกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ บุคลากรระดับผู้บริหารจากมหาวิทยาลัย/สถาบันราชภัฏวิทยาลัยเทคโนโลยี/โรงเรียน/ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด/สำนักงานการศึกษา ศาสนา และการกีฬา/วิทยากรประจำท้องถิ่น/ผู้นำชุมชน จำนวน 160 คน แบ่งเป็น

- 14.1.1 บุคลากรในสถาบันการศึกษา 70 คน
- 14.1.2 ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด 5 คน
- 14.1.3 พระสงฆ์วัดที่สำคัญของแต่ละจังหวัด 50 คน
- 14.1.4 ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านวัฒนธรรม 15 คน
- 14.1.5 วิทยากรประจำท้องถิ่น หรือผู้นำชุมชน 15 คน
- 14.1.6 สำนักงานการศึกษา ศาสนา และการกีฬาจังหวัด 5 คน

14.2 กลุ่มตัวอย่าง คณวิจัยกำหนดขอบเขตการศึกษาวิจัยกลุ่ม ตัวอย่างจากประชากรพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 5 จังหวัด โดยสุ่มตัวอย่าง (Simple random Sampling) จากข้อ 14.1

14.3 ตัวแปรที่จะศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่

14.3.1 กลุ่มประชากร (ตามชื่อ 14.1)

14.3.2 เว็บ

๗๘

หน้า ๓

14.3.3 มหาวิทยาลัย สถาบัน/หน่วยงานต่าง ๆ

- มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
  - มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
  - มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอุบลราชธานี
  - มหาวิทยาลัยมหาภูมิราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
  - สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี
  - สถาบันราชภัฏมหาสารคาม
  - วิทยาลัยเทคโนโลยีอุบลราชธานี
  - โรงเรียนมหิดลศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี ยโสธร
ร้อยเอ็ด มหาสารคาม อุบลราชธานี เชียงใหม่
  - ศูนย์วัดวนธรรมจังหวัด
  - สำนักงานการศึกษา การศาสนา และการกีฬา
  - วัดที่สำคัญของแต่ละจังหวัด
  - ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านวัฒนธรรม
  - วิทยากรประจำท้องถิ่นหรือผู้นำชนชั้น

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดเห็นของบุคลากร (ตามข้อ 14.1) เกี่ยวกับพฤติกรรมทางชีวบทรัมเนียมประเพณี การแต่งกาย หลักสุริวิชาการต่างๆ และบุคลากร

15. นิยามศัพท์เฉพาะประชากรที่ใช้ คือประเพณี ในที่นี้หมายถึง ประเพณีอีสานได้ เน้นการถ่ายทอดวิถีชีวิต ที่แสดงให้เห็นความเป็นอยู่ แบบแผน พฤติกรรม แนวคิด ความเชื่อ ตลอดจนพิธีกรรมต่างๆ ที่สืบทอดกันมา

16. วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ผู้จัดจะดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามขั้นตอนต่อไปนี้

16.1 ขั้นตอนรวบรวมข้อมูล

- #### 16.1.1 รวมรวมจากเอกสารในประเด็นต่อไปนี้

- #### 16.1.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเพณีชีวิตชาวอีสาน

- #### 16.1.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเพณีอีตสินสอง

16.2 รวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยวิธีการดังนี้

วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) การสังเกต ห้องแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีดังนี้

- กล้องถ่ายรูป
- เครื่องบันทึกเสียง
- แบบสัมภาษณ์
- สมุดบันทึก

16.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามเกี่ยวกับประเพณีอีสาน

แบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามที่คณาจารย์ได้สร้างขึ้น หลังจากได้มีการศึกษา และสำรวจข้อมูลเบื้องต้น รวมทั้งการศึกษาจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยมีที่ปรึกษาโครงการและผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจสอบ และให้ข้อเสนอแนะเพื่อทำการปรับปรุงแก้ไขให้ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามชนิดตรวจสอบรายการใช้สำหรับรวบรวมข้อมูลด้านสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมวิถีชีวิต ความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามทัศนะอื่น ๆ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อม

17. การวิเคราะห์ข้อมูล

17.1 นำเอาข้อมูลมาศึกษาวิเคราะห์ตามแนวความคิดเห็น

17.2 หาความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นตามข้อมูลที่ได้

17.3 วิเคราะห์แนวคิดที่จะนำไปประเพณีไปปรับใช้

17.4 วิเคราะห์ผลที่เกิดจากการไม่เห็นคุณค่าและไม่อนุรักษ์ประเพณี (ตามแบบสอบถาม)

17.5 การเปรียบเทียบระหว่างประเพณีดั้งเดิมกับประเพณีปัจจุบัน เพื่อการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีที่ดีเจ้าไว้

โปรแกรมที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC' (Statistical package for the Social Sciences/Personal Computer Plus) เพื่อหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการไม่เห็นคุณค่า และไม่อนุรักษ์ประเพณี ใช้ค่าความถี่ ร้อยละ (Percentage) ในการประเมิน

18. ระยะเวลาในการทำวิจัย 1 ปี (ตุลาคม 2543 – กันยายน 2544)

19. แผนการดำเนินงานตลอดโครงการ

ลำดับที่	กิจกรรม	ระยะเวลา ปี 2543 – 2544											
		ก.ค.	พ.ค.	ส.ค.	ม.ค.	ก.พ.	ม.ค.	ม.ย.	ก.พ.	ก.ค.	ก.ค.	ก.ค.	ก.ค.
1.	รวบรวมเอกสารข้อมูล												
2.	ศึกษาเนื้อหาเอกสารที่เกี่ยวข้อง												
3.	จัดทำเครื่องมือ												
4.	สร้างเครื่องมือ												
5.	เลือกกลุ่มตัวอย่าง												
6.	เก็บรวบรวมข้อมูล												
7.	วิเคราะห์ข้อมูล												
8.	ประเมินผล												
9.	สรุปผลการวิจัย/เผยแพร่												

20. สถานที่ดำเนินการ : พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเน้น จังหวัดอุบลราชธานี ยโสธร
ร้อยเอ็ด มหาสารคาม อุบลราชธานี

ลงชื่อ..... หัวหน้าโครงการ

(นางสาวยุพา กาฬเนตร)

ลงชื่อ..... ผู้ร่วมวิจัย

(นางประทับใจ สิกขา)

ลงชื่อ..... ผู้ร่วมวิจัย

(นายประลักษณ์ พวงบุตร)

ที่ ทบ.2106.1/2 ๒๐๑๑

สำนักวิทยบริการ
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
85 ถนนสหลมาร์ค
ตำบลศรีไก
อำเภอวารินชำราบ
จังหวัดอุบลราชธานี
34190

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์กรอกแบบสอบถาม

เรียน

สั่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน.....ชุด

ด้วยมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ได้รับอนุมัติงบประมาณโครงการวิจัย เรื่อง ประเพณีอีสาานเชิง
อนุรักษ์ และเผยแพร่ ปีงบประมาณ 2543 ซึ่งผู้ร่วมโครงการ ประกอบด้วย

1. พศ.ดร. นฤมล ราชดี	ที่ปรึกษา
2. นางสาวญาภา กานหนคร	หัวหน้าโครงการ
3. นางประทับใจ สิกขา	ผู้ร่วมโครงการ
4. นายประดิษฐ์ พวงบุตร	ผู้ร่วมโครงการ
5. นางสาวอุษา ผูกพันธ์	ผู้ร่วมโครงการ
6. นางสาวอภิญญา กลั่นบัว	ผู้ร่วมโครงการ

ทั้งนี้เพื่อเป็นการสืบสานการเรียนรู้ประเพณี และวัฒนธรรมของชาวอีสาาน รวมทั้งการอนุรักษ์
เผยแพร่ กรณีนี้จำเป็นต้องมีการรวบรวมข้อมูลจากบุคคลในหน่วยงานที่เห็นสมควรให้ชี้อีกด้วย

ดังนั้นจึงโปรดขอความอนุเคราะห์ข้อมูลในการกรอกแบบสอบถามโครงการดังกล่าว
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณมา
ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายสุขชัย หาท่องคำ)

ผู้อำนวยการสำนักวิทยบริการ

สำนักงานเลขานุการ

โทรศัพท์(045)288400-3 ต่อ 8006

(045)288395

โทรสาร (045)288397

เลขที่.....

**แบบสอบถามประกอบการวิจัย
เรื่อง ประเพณีอีสานเชิงอนุรักษ์และเผยแพร่**

คำชี้แจง

แบบสอบถามชุดนี้เป็นส่วนหนึ่งของการรวบรวมข้อมูลประเพณีอีสานเชิงอนุรักษ์และเผยแพร่ มีทั้งหมด 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามที่ประกอบด้วยข้อความแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรมอีตสิบสอง ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการเรียนรู้ถึงชีวิต ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ ด้านการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต และด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่

ตอนที่ 1
ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

โปรดกรอกรายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับตัวท่าน และทำเครื่องหมาย ลงใน หน้าช้อที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

1. จังหวัดที่ท่านอาศัยอยู่

☐ อุบลราชธานี	☐ อ่านใจเจริญ	☐ ยะหรร
☐ ร้อยเอ็ด	☐ มหาสารคาม	

2. เพศ ชาย หญิง

3. อายุ.....ปี

4. สถานภาพในปัจจุบัน

☐ พรنسงษ์	☐ ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม
☐ อาจารย์	☐ วิทยากรท่องถิ่น/ผู้นำชุมชน
☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....	

5. วุฒิการศึกษา

☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี	☐ ปริญญาตรี
☐ ปริญญาโท	☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 2
ความคิดเห็นโดยทั่วไปเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม “อีตสินสอง”

นิยามศัพท์

ประเพณี หมายถึง แนวปฏิบัติของประชากรในชุมชน แต่ในที่นี่ หมายถึง ประเพณีอีสาน โดยเน้นถึงการถ่ายทอดวิถีชีวิตที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นอยู่ แบบแผน พฤติกรรม แนวคิด ความเชื่อ ตลอดจนพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา

พิธีกรรม หมายถึง การปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานทางวัฒนธรรมอันเกี่ยวกับ สัญลักษณ์ที่ทำ ในโอกาสต่าง ๆ หรือพฤติกรรมทางสังคมที่กำหนดขึ้นโดยชนบรรมเนียมประเพณี กฎหมายหรือ ระเบียบของสังคม ที่แสดงออกถึงสัญลักษณ์ของค่านิยมหรือความเชื่อ กิจกรรมส่วนใหญ่เกี่ยวข้อง กับศาสนาและการใช้สัญลักษณ์ ซึ่งแสดงถึงความสำคัญของวัฒนธรรมต่าง ๆ เพื่อให้อนุชนรุ่นหลัง เกิดจิตสำนึกหรือเคารพนับถือ แต่ในพิธีกรรมในที่นี้หมายถึงประเพณี 12 เดือน ของสังคมอีสาน หรือ “อีตสินสอง”

อีตสินสอง หมายถึง จารีตประเพณีที่ชาวอีสานปฏิบัติกันอยู่ คำว่า “อีต” หมายถึง “จารีต” หรือแนวประเพณีปฏิบัติที่ใช้อยู่ในภาคอีสาน “สินสอง” หมายถึง สินสองเดือนในรอบปี และอีตสินสองจึงหมายถึง จารีตหรือประเพณีที่ชาวอีสานปฏิบัติกันอยู่แต่ละเดือนในรอบปี

ส่วนที่ 1

ตามความคิดเห็นของท่าน ท่านคิดว่า “อีตสินสอง” มีความสำคัญและมีประโยชน์ด้านใด บ้าง โปรดเรียงลำดับความสำคัญ 1, 2, 3, 4, 5 ลงใน □ (หมายเลข 1 สำคัญที่สุด)

○ มี

- ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิต
- ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์
- ด้านการนำมารับใช้กับวิถีชีวิต
- ด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่
- อื่นๆ (โปรดระบุ).....

○ ไม่มี

- ไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในสภาพสังคมปัจจุบัน หรือขัดต่อค่านิยมของสังคม
- ไม่มีความรู้ไม่เข้าใจประเพณีอีตสินสอง
- เป็นแนวคิดและความเชื่อที่ไร้เหตุผล
- สูญเสียเวลาและค่าใช้จ่าย ยุ่งยากต่อการนำมารับใช้
- อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ส่วนที่ 2

โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องด้านขวานิอ ซึ่งในแต่ละข้อจะแสดงระดับความคิดเห็นของท่านโดยแต่ละข้อมีความหมายดังนี้

5 = มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, 1 = น้อยที่สุด

5 = มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, 1 = น้อยที่สุด

รายละเอียดประเด็น	เดือน 4 บุญพระเวส	เดือน 5 บุญสหกรณ์	เดือน 6 บุญบั้งไฟ
1. ด้านการเรียนรู้อิสระ	5 4 3 2 1	5 4 3 2 1	5 4 3 2 1
1.1 ทำน้ำได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษาเกี่ยวกับประเพณี.....			
1.2 ทำน้ำได้รับการปลูกฝังจากชุมชนเกี่ยวกับประเพณี.....			
1.3 ทำน้ำมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณี.....			
2. ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์	5 4 3 2 1	5 4 3 2 1	5 4 3 2 1
2.1 ชุมชนให้ความสำคัญและส่งเสริมประเพณี.....			
2.2 ชุมชนมองเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญแก่ผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับประเพณี.....			
2.3 ชุมชนมีการปฏิบัติกรรมตามประเพณี.....			
2.4 ประเพณี..... มีผลต่อจิตสำนึกความกตัญญูต่อพ่อแม่			
2.5 ประเพณี..... มีผลต่อการเคารพให้เกียรติและให้อภัยต่อกัน			
3. ด้านการนำมายปรับใช้ในวิถีชีวิต	5 4 3 2 1	5 4 3 2 1	5 4 3 2 1
3.1 ประเพณี..... มีผลต่อความสามัคคีในชุมชน			
3.2 ประเพณี..... มีผลต่อด้านเศรษฐกิจในชุมชน			
3.3 ประเพณี..... มีผลต่อการจัดการศึกษาท้องถิ่น			
3.4 ประเพณี..... มีผลต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น			
3.5 ประเพณี..... มีผลต่อการให้ทานและเสียสละเพื่อชุมชน			
4. ด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่	5 4 3 2 1	5 4 3 2 1	5 4 3 2 1
4.1 มีการอนุรักษ์ประเพณี..... มากน้อยเพียงใด			
4.2 ประเพณี..... มีผลต่อการดำเนินกิจกรรมชุมชน			
4.3 ชุมชนควรมีการสร้างผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับประเพณี.....			

5 = มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, 1 = น้อยที่สุด

รายละเอียดประเด็น	เดือน 7 บุญเข้าะนะเบิก	เดือน 8 บุญเข้าพรวษา	เดือน 9 บุญเข้าประจำต้น
1. ด้านการเรียนรู้อิชิวิต	5 4 3 2 1	5 4 3 2 1	5 4 3 2 1
1.1 ท่านได้รับการศึกษาอบรมจากสถานศึกษาเกี่ยวกับประเพณี.....			
1.2 ท่านได้รับการปลูกฝังจากชุมชนเกี่ยวกับประเพณี.....			
1.3 ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณี.....			
2. ด้านการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์	5 4 3 2 1	5 4 3 2 1	5 4 3 2 1
2.1 ชุมชนให้ความสำคัญและส่งเสริมประเพณี.....			
2.2 ชุมชนมองเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญแก่ผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับประเพณี.....			
2.3 ชุมชนมีการปฏิบัติกรรมตามประเพณี.....			
2.4 ประเพณี.....มีผลต่อจิตสำนึกรักความกตัญญูกุศลเวทิตารม			
2.5 ประเพณี.....มีผลต่อการเคารพให้เกียรติและให้อภัยต่อกัน			
3. ด้านการนำมารับใช้ในวิถีชีวิต	5 4 3 2 1	5 4 3 2 1	5 4 3 2 1
3.1 ประเพณี.....มีผลต่อความสามัคคีในชุมชน			
3.2 ประเพณี.....มีผลต่อด้านเศรษฐกิจในชุมชน			
3.3 ประเพณี.....มีผลต่อการจัดการศึกษาห้องเรียน			
3.4 ประเพณี.....มีผลต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ห้องเรียน			
3.5 ประเพณี.....มีผลต่อการให้ทานและเสียสละเพื่อชุมชน			
4. ด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่	5 4 3 2 1	5 4 3 2 1	5 4 3 2 1
4.1 มีการอนุรักษ์ประเพณี.....มากน้อยเพียงใด			
4.2 ประเพณี.....มีผลต่อการดำเนินกิจกรรมชุมชน			
4.3 ชุมชนความมีการสร้างผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับประเพณี.....			